

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลบวม อำเภอสว่างโก้ง จังหวัดอ่างทอง

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย และคณะ

กันยายน 2550

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์
การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้: กรณีศึกษา
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลบ่อทอง อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

คณะผู้วิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย	คณะศึกษาศาสตร์
2. นางสาวสมจิตร ยิ้มยงดำรงฤทธิ์	คณะศึกษาศาสตร์
3. นายสมพันธ์ อภิรักษ์	คณะศึกษาศาสตร์
4. ว่าที่ร้อยตรี ดร.จิรวัดน์ นาคพนม	คณะศึกษาศาสตร์

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกอ. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

ประกาศคุณูปการ

รายงานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง” สำเร็จลุล่วงด้วยดีจากความร่วมมือของบุคคลและหน่วยงาน หลายฝ่าย

ขอขอบพระคุณ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และคณะกรรมการบริหาร เครือข่ายวิจัยภาคกลางตอนบนที่สนับสนุนทุนวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2549 ในการดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ นางสาวสำอางค์ สีตาล ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการลง ภาคสนามเก็บข้อมูล และอาจารย์ศิริ พิกุลขาว ตลอดจนครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ที่ช่วยประสานงานในพื้นที่และดำเนินการในการจัดเวทีชาวบ้าน

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นำชัย เลวลย์ จากภาควิชาพลศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่กรุณาให้ข้อคิดคำแนะนำและเป็นวิทยากรให้ ความรู้เกี่ยวกับการทำงานร่วมกับชุมชนในการประชุมปฏิบัติการซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย อย่างมาก

ขอขอบพระคุณ นายสำรวย มีสมชัย ครูภูมิปัญญาไทยด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ที่เป็นวิทยากรให้ความรู้ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ในการจัดประชุมปฏิบัติการให้กับผู้นำ ชุมชน

ขอขอบพระคุณ อาจารย์อัจนา นิตยพงศ์ชัย จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สุวรรณภูมิ ที่เป็นวิทยากรให้ความรู้ด้านการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้กับผู้นำชุมชน

ขอขอบพระคุณผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมและองค์การบริหารส่วนตำบลอบทม (อบต.) ที่ให้ข้อมูลตลอดจนเสนอความคิดเห็น อันเป็นประโยชน์และ ทำให้การเก็บข้อมูลงานวิจัยภาคสนามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์

หัวหน้าโครงการวิจัย

เสาวนีย์ เลวลีย์ และคณะ. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยที่มีผล
ต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ตลอดจนวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยกระบวนการจัด
ประชุมเพื่อระดมความคิด

กลุ่มตัวอย่าง เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ใน 6
หมู่บ้าน คือ หมู่ 1 บ้านหัวท้ายสุด หมู่ 2 บ้านสามขาว หมู่ 3 บ้านคลองแพ หมู่ 4 บ้านสามโก้
หมู่ 5 บ้านห้วยกำแพง และ หมู่ 6 บ้านห้วยแพบ หมู่บ้านละ 10 คน รวม 60 คน เครื่องมือที่ใช้
ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบบันทึกการสังเกต ข้อมูลที่ได้รับจาก
การสัมภาษณ์ และการสังเกต นำมาวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปประเด็นสำคัญและนำเสนอในรูปแบบ
ของการบรรยาย

ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

1.1 ผู้นำชุมชน สามารถวิเคราะห์สภาพของชุมชน และกำหนดทิศทางการพัฒนา
คุณภาพชีวิตของประชาชน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1.2 ผู้นำชุมชน สามารถคัดเลือกโครงการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์
การเรียนรู้ชุมชน

1.3 ผู้นำชุมชน สามารถแบ่งกลุ่มรับผิดชอบและจัดทำโครงการได้เสร็จเรียบร้อย

1.4 ผู้นำชุมชน สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้และร่วมดำเนินงานได้

1.5 ผู้นำชุมชน สามารถติดตามความก้าวหน้าของโครงการและสรุปผลการดำเนินงาน
ได้

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์
การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มี 3 ปัจจัย คือ

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย ความต้องการพัฒนาหมู่บ้าน การมองเห็น
ประโยชน์จากกิจกรรมและการมีเวลาว่างของสมาชิกกลุ่ม

2.2 ปัจจัยผู้นำในชุมชน ประกอบด้วย ทรัพยากรของประชาชนในชุมชนต่อผู้นำชุมชนและ
การประชาสัมพันธ์ชักจูงให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม

2.3 ปัจจัยลักษณะการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย การจัดสภาพแวดล้อมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และบทบาทของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

3. วิธีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยกระบวนการจัดประชุมเพื่อระดมความคิด

3.1 การจัดประชุมเพื่อระดมความคิด เป็นการกระตุ้นให้ผู้นำชุมชนตื่นตัวในการดำเนินโครงการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

3.2 การจัดประชุมเพื่อระดมความคิด เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็น จึงเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการจัดประชุมกับชาวบ้าน

3.3 การจัดประชุมเพื่อระดมความคิด ทำให้ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้ใกล้ชิดกับประชาชน และรับฟังความคิดเห็นความต้องการจากประชาชนโดยตรง

Sauwanee Lewan and others. (2550). *People Participation in Organizing Learning Activities of Community Learning Center for Creating Learning Society : A Case Study of Obtom Community Learning Center at Samko District in Angthong Province*. Bangkok: Faculty of Education, Srinakharinwirot University.

The purposes of this research were to study people participation, effecting factors in decision making of participation, and methodology in supporting people participation in organizing learning activities of community learning center for creating learning society by brainstorming meeting process.

A group of community leaders at Obtom, Samko district in Angthong province were purposive sampling. There were 10 community leaders from each village as follows: Ban Hautaisood, Ban Samkhao, Ban Klongpae, Ban Samko, Ban Huaikampang and Ban Huaifab. Totally 60 community leaders. The instrument used in this research were structured interview and observation forms. The data were analyzed to concluded the important items and presented in explanation.

The finding of this research were as follows :

1. People participation in organizing learning activities of community learning center for creating learning society were :

1.1 Community leaders were able to analyze the community condition and set the quality of life of people by organizing learning activities of community learning center.

1.2 Community leaders were able to select project in organizing learning activities.

1.3 Community leaders were able to assign the responsible groups to run the projects.

1.4 Community leaders were able to participate in learning activities and organizing programs.

1.5 Community leaders were able to follow up the progress and summarize the conduct of the project.

2. The three factors that effected the decision to participate in organizing learning activities of the community learning center for creating learning society were :

2.1 Personnal factor which included village's development needs, useful of activities, and spare time of group members.

2.2 Community leader factor which included faith in community leaders and public relation in persuading people to participate.

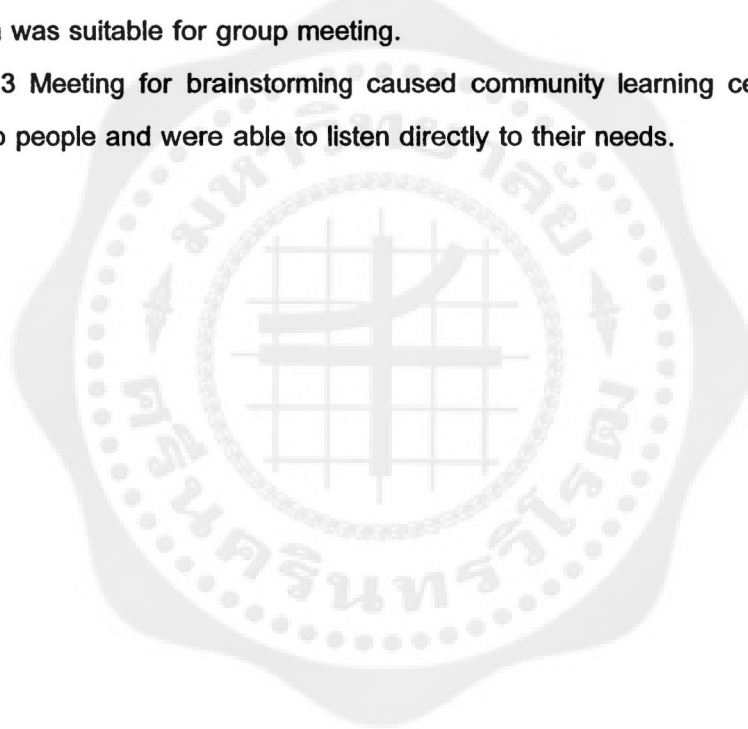
2.3 Organizing Community learning center factor which included the environment, the organization, and the role of teachers of community learning center.

3. The methods for encouraging people to participate in organizing learning activities of community learning center for creating learning society by brainstorming in meeting process were as follows :

3.1 Meeting for brainstorming stimulated community leaders to carry on project village development for creating learning society.

3.2 Meeting for brainstorming opened the opportunity for members to share opinions which was suitable for group meeting.

3.3 Meeting for brainstorming caused community learning center teachers to get closer to people and were able to listen directly to their needs.

สารบัญ

บทที่

หน้า

1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	8
การศึกษาตลอดชีวิตและแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....	15
การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน.....	31
แนวคิดและหลักการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	38
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	54
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	73
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	78
กลุ่มตัวอย่าง.....	78
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	78
วิธีดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	79
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	86
4 ผลการวิจัย.....	87
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนตำบลอบทม.....	87
ตอนที่ 2 การดำเนินการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตำบลอบทม.....	119
ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมเพื่อสร้างสังคมแห่ง การเรียนรู้.....	135

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

4 (ต่อ)

ตอนที่ 4 วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรม	
การเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้	
โดยกระบวนการจัดประชุมเพื่อระดมความคิด.....	139

5 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	143
วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย.....	143
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	143
วิธีดำเนินการวิจัย.....	144
กลุ่มตัวอย่าง.....	144
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	144
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	145
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	146
สรุปผลการวิจัย.....	146
อภิปรายผล.....	149
ข้อเสนอแนะ.....	151

ภาคผนวก.....	161
ภาคผนวก ก หนังสือติดต่อประสานงาน.....	162
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้นำชุมชนตำบลบวม.....	173
ภาคผนวก ค รายงานการประชุมปรึกษาหารือ.....	180
ภาคผนวก ง โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ.....	184
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์.....	202

ภาพกิจกรรม.....	211
-----------------	-----

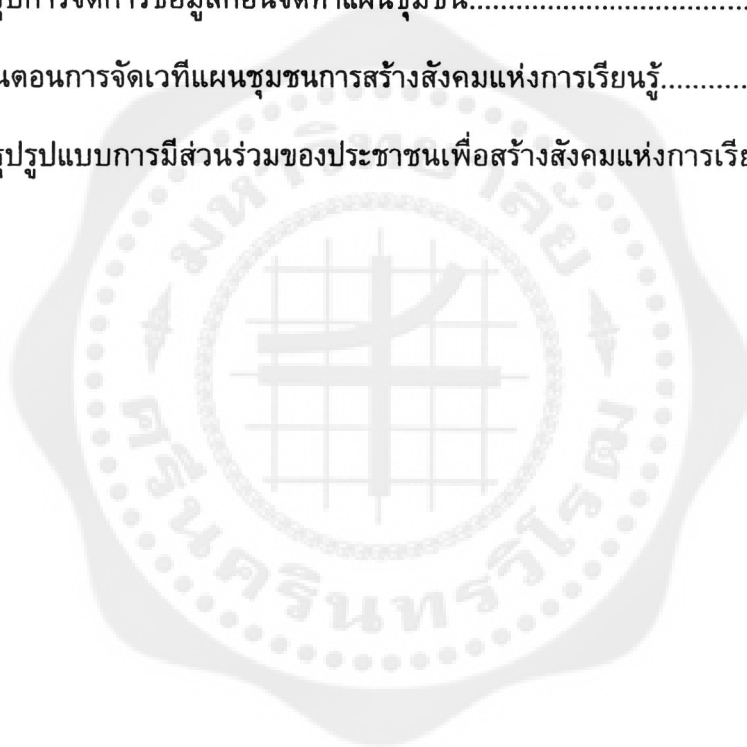
สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 ขั้นตอนเตรียมการจัดทำเวทีแผนชุมชน.....	70
2 ขั้นตอนการดำเนินการจัดเวทีแผนชุมชน.....	71
3 ขั้นตอนการดำเนินงานการวิจัยเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้.....	79
4 ข้อมูลด้านการเมืองการปกครองของตำบลอบทม.....	99

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
2 การประสานงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม.....	48
3 ขั้นตอนการบริหารและการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	53
4 สรุปการจัดการข้อมูลก่อนจัดทำแผนชุมชน.....	68
5 ขั้นตอนการจัดเวทีแผนชุมชนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้.....	123
6 สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้.....	142

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของจังหวัดอ่างทอง (พ.ศ.2548 - 2551) ที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจังหวัด โดยส่วนหนึ่งมุ่งเน้นในเรื่องการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคนให้มีความรู้คู่คุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนอนุรักษ์สืบทอดประเพณี วัฒนธรรมและพัฒนาภูมิปัญญาให้ก่อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชีวิตและสังคม การพัฒนาคนและความเข้มแข็งของสังคมจะบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของประชาชนในจังหวัดเป็นสำคัญ สิ่งหนึ่งที่ทางจังหวัดพึงกระทำคือ การปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องความร่วมมือของประชาชน เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมพัฒนา (ณรงค์ ณ เชียงใหม่. 2545: 1)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระแสที่ได้รับความนิยมอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 หมวดที่ 5 ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 76 กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับตลอดจนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 - 9 มุ่งเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมโดยให้คน ชุมชน และองค์กรในชุมชนเป็นแกนกลางในการพัฒนา รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้น ประชาชนจึงเป็นกลไกสำคัญในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย (ศิริกุล กสิวิวัฒน์. 2546: 19)

การศึกษามีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ในทุกช่วงอายุเพราะมนุษย์ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ความจำเป็นของการศึกษายิ่งดูชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งมีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิต และความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ นับวันจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น เกินกว่าที่จะใช้ความรู้ที่สะสมมาเมื่อสมัยอยู่ในวัยเรียนมาช่วยได้ การศึกษาที่บุคคลได้รับเมื่ออยู่ในช่วงวัยเรียนนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของชีวิตเท่านั้น อาจเรียกว่า เป็นพื้นฐานที่ใช้เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้บุคคลแสวงหาความรู้ได้ต่อไป ซึ่งช่วงชีวิตหลังวัยเรียนเป็นช่วงชีวิตที่ยาวนานกว่าหลายเท่า ประเทศต่างๆ ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการที่ประชาชนจะต้องได้รับการศึกษาตลอดชีวิตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคของความเจริญและความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของวิทยาการและเทคโนโลยีเป็นยุคข้อมูลข่าวสาร ความจำเป็นที่ประเทศต่าง ๆ ต้องนำการศึกษาตลอดชีวิตไปเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศนั้น สามารถสรุปได้ว่ามาจาก

ปัจจัยสำคัญต่อไปนี้ คือ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในภาพรวม ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน ความเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครอง ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและข้อจำกัดของระบบการศึกษาเดิม

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ประเทศต่าง ๆ ตระหนักถึงความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิตและมุ่งปฏิรูปการศึกษาของตนเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยได้พยายามกำหนดนโยบายและแสวงหายุทธวิธีต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต การที่จะให้บุคคลได้รับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทุกช่วงชีวิตนั้น จะอาศัยเพียงการศึกษาในระบบเท่านั้นไม่เพียงพอ เพราะบุคคลไม่สามารถศึกษาอยู่ในสถานศึกษาได้จนตลอดชีวิต เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ ที่เอื้อต่อกลุ่มเป้าหมายที่พ้นวัยเรียนไปแล้ว และมีภาระต่าง ๆ มากมายไม่มีเวลาเข้าเรียนแบบชั้นเรียนและหนึ่งในยุทธวิธีนั้นก็คือ การพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (สุมาลี สังข์ศรี. 2548: 5 - 6)

การที่จะพัฒนาชุมชนให้กลับมามีความเข้มแข็งจะต้องเริ่มต้นจากศักยภาพที่ยังคงเหลืออยู่ของชุมชนเองหรือที่เรียกว่า การเริ่มต้นที่ทุนทางสังคม ดังที่ อมรวิรัช นาคทรพรพและคณะ (2523: 26 - 28) กล่าวถึงศักยภาพของชุมชนไว้ว่า ในชุมชนยังมีศักยภาพ 5 ประการ คือ 1) ลักษณะคุณค่าทางวัฒนธรรมที่พบในชุมชน มีความสำคัญยิ่งต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน เช่น โครงสร้างเศรษฐกิจแบบเครือญาติ วัฒนธรรม การเรียนรู้งานอาชีพแบบสังคมประกิด (Socialization) 2) ชุมชนส่วนใหญ่เป็นสังคมของคนเก่าแก่ที่มีความผูกพันกันหลายชั้น มีวิถีชีวิตและวิถีแก้ปัญหาโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านสอดประสานกับความคิดแนวใหม่ 3) ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนจะเป็นกลไกที่มีความสำคัญยิ่งต่อศักยภาพของชุมชนนั้นๆ 4) ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีความสำคัญยิ่งต่อการทำงานร่วมกันในชุมชน และ 5) ครอบครัวในชุมชนเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของชุมชน ศักยภาพทั้ง 5 ประการดังกล่าวนี้ จะเห็นว่าภูมิปัญญาในชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อศักยภาพของชุมชน การเริ่มต้นพัฒนาชุมชนที่ศักยภาพของชุมชนย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนต่อไป ดังนั้น การพัฒนาที่เริ่มจากภูมิปัญญาของชุมชนจึงน่าจะเป็นการพัฒนาที่เริ่มต้นถูกต้องและมีความมั่นคงกว่า

ชุมชนของไทยเป็นชุมชนที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจแบบเครือญาติ มีวัฒนธรรมการเรียนรู้งานอาชีพแบบสังคมประกิด (Socialization) โดยที่องค์กรที่ไม่เป็นทางการ เช่น ครอบครัว วัด และชุมชนจะเป็นแหล่งสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ทศนคติ และประสบการณ์ในด้านอาชีพ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยที่อยู่ในชุมชนต่างๆ นั้น จะเป็นแหล่งสำคัญที่จะสอนคนเป็นเวลายาวนาน การเรียนรู้ส่วนใหญ่ในชุมชนก็มักจะสืบทอดอาชีพสืบทอดกันมาซึ่งเป็นลักษณะของชุมชนในชนบททั่วไป

จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ได้นำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามา ทำให้บทบาทและความสำคัญของการถ่ายทอดอาชีพโดยภูมิปัญญาของชุมชนลดลง คนหันมาประกอบอาชีพใหม่

อาชีพเดิมที่เคยมีความสำคัญก็ลดลงหรือสูญหายไป โดยที่อาชีพใหม่ที่เกิดขึ้นไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและการทำงาน ทำให้เกิดปัญหาการย้ายถิ่นออก ส่งผลให้เกิดปัญหาความยากจนในชนบทไทย ทางแก้หนึ่งหนึ่งของสังคมไทย ก็คือ การฟื้นฟูอาชีพที่ทำอยู่เดิมในชุมชนนั้น แต่ละแห่งที่เหมาะสมกับชุมชน ซึ่งมีการถ่ายทอดโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นมาอย่างช้านานเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม โดยการศึกษาถึงกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาของชุมชนไทยในความสามารถที่จะนำมาเป็นแกนหลักในการพัฒนาอาชีพในชุมชนของไทยต่อไป

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาคน โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้มีความอยู่ดี มีสุข เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าที่ดีในสังคมไทยบนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมุ่งพัฒนาสู่สังคมเข้มแข็งและมีคุณภาพเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็นทำเป็นและมีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต สามารถส่งสมทุนทางปัญญามาต่อยอดในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่ที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและเยาวชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ ในวิถีชีวิตให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์และก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ การเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตยและมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง (ทิพวัลย์ มาแสง. 2539: 7)

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง จัดตั้งขึ้นภายใต้ความเห็นชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน คือ จัดตั้งในชุมชน กำกับดูแล และดำเนินการโดยองค์กรของชุมชน คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในตำบลที่มีลักษณะของชุมชนชนบทซึ่งมีอยู่ 6 หมู่บ้าน ทำให้สามารถศึกษาขั้นตอนการวางแผน การจัดประชุมครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนร่วมกับผู้แทนของหมู่บ้าน ในการช่วยระดมความคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งจะนำไปสู่รูปแบบการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันและก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ขึ้นในชุมชน

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็น

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง ตลอดจนเป็นแนวทางสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ของจังหวัดอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
3. เพื่อศึกษาวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยกระบวนการจัดประชุมเพื่อระดมความคิด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ได้แนวทางไปปรับปรุงและพัฒนาการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป
3. ได้รูปแบบการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาโดยประชาชนเพื่อประชาชนและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
4. เป็นองค์ความรู้ในการวิจัยต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านพื้นที่ มุ่งศึกษาเฉพาะตำบลลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง
2. ด้านประชากร มุ่งศึกษากลุ่มผู้นำชุมชนตำบลลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งมีอยู่ 6 หมู่บ้าน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและ

ความต้องการการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามโครงการ และร่วมรับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการติดตามผลและประเมินผล

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อบริการเกี่ยวกับความรู้พื้นฐาน การเพิ่มพูนความรู้และทักษะวิชาชีพ ในการประกอบอาชีพและการให้บริการข่าวสารข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์ให้แก่ผู้รับบริการ การศึกษานอกโรงเรียน

3. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) หมายถึง ศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับประชาชนในชุมชนเป็นสถานที่ที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

4. ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หรือ ครู ศรช. หมายถึง บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในลักษณะประจำที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทำหน้าที่จัดกิจกรรมและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย

5. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง ปัจจัยหรือองค์ประกอบที่มีส่วนทำให้ประชาชนตัดสินใจเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยแบ่งออกเป็นปัจจัยหลัก 3 ด้าน ได้แก่

5.1 ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง เหตุที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เช่น การมองเห็นประโยชน์ การมีเวลาว่างและความต้องการพัฒนาหมู่บ้าน

5.2 ปัจจัยผู้นำในชุมชน หมายถึง เหตุที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ ผู้นำที่มีภาวะผู้นำสูงรับผิดชอบดูแลเอาใจใส่ลูกบ้าน และมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาหมู่บ้านของตนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

5.3 ปัจจัยลักษณะการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง เหตุที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ วิธีการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การให้โอกาสและอำนาจในการตัดสินใจแก่ประชาชน และบทบาทของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

6. สังคมแห่งการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ต้องมีการคิดและสามารถนำไปปฏิบัติได้ เกิดจากการแบ่งปัน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การฝึกฝนประสบการณ์ร่วมกันของกลุ่มคน เครือข่ายที่หลากหลายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของบุคคลและชุมชนในการเพิ่มสมรรถภาพในการคิด การปฏิบัติให้ดีขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งทักษะ ความรู้ใหม่ ๆ ในการปฏิบัติตน โดยต้องใช้ระยะเวลาอย่างต่อเนื่อง

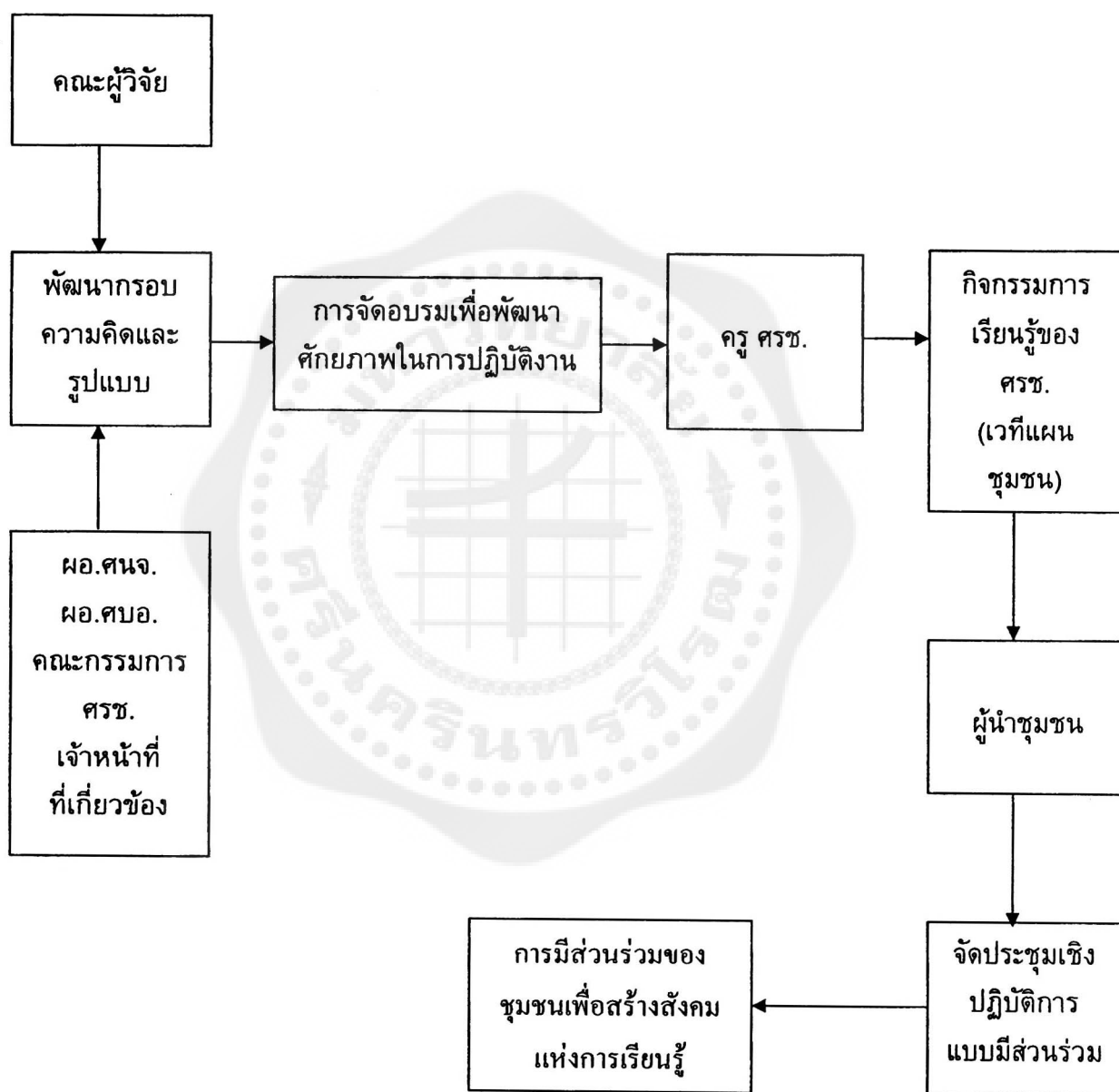
7. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่นำแนวคิดและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้ในการศึกษา โดยผู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ประกอบด้วย

ประชาชน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ศรช. และผู้วิจัย จะช่วยกันแสวงหารูปแบบของการพัฒนา หรือวิธีการแก้ปัญหา มีการพัฒนาความสำนึกในการวิเคราะห์วิจารณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิต ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสภาพโครงสร้างและความสัมพันธ์พื้นฐานในสังคมของตนเอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และใช้วิธีดำเนินงานในรูปของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) คือ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนจะได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการ คือ นักวิจัยมีโอกาสได้ศึกษาและค้นคว้าข้อมูลที่ต้องการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมตลอดจนข้อมูลต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ได้มีโอกาสเรียนรู้และจัดประชุมเพื่อระดมความคิดในการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อันจะเป็นการพัฒนาการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น และสุดท้ายคือ ผู้นำชุมชนซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้าน ได้มีโอกาสร่วมคิดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและได้ร่วมดำเนินการในกิจกรรมการเรียนรู้อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

แผนภูมิ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลบ่อหมก อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกำหนดกรอบแนวคิดพื้นฐานในการวิจัย ไว้ดังนี้

1. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. การศึกษาตลอดชีวิตและแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
3. การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน
4. แนวคิดและหลักการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ชุมชนสร้างขึ้นจากการมีส่วนร่วมของประชาชน สมาชิกทุกคนของชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนของตน เมื่อมีความจำเป็นสามารถติดต่อบุคลากรจากหน่วยงานของรัฐ เอกชนให้เข้ามาสนับสนุน เช่น การให้คำแนะนำและอบรม เพื่อให้เกิดความพร้อมในการแก้ปัญหาด้วยตนเองให้มากที่สุด คนในชุมชนได้เรียนรู้ที่จะเสียสละเพื่อชุมชน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้นแก่ผู้อื่นและชุมชน จะเป็นรากฐานที่สำคัญในการปลูกจิตสำนึก “เพื่อชุมชน” ขึ้นมา ยังผลให้สมาชิกชุมชนรวมตัวกันอย่างแข็งแกร่งเพื่อแก้ไขปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ด้วยตนเองและเป็นแบบอย่างแก่เด็กในการเรียน รู้จักบทบาทความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมในสิ่งที่เป็นประเด็นสาธารณะต่อไปในอนาคต (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2544: 9)

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

นักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายไว้แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายแต่วัตถุประสงค์โดยรวมของการมีส่วนร่วม คือ การให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการแรก คือ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผลโดยนักการศึกษาแต่ละท่านได้ให้ความหมาย ดังต่อไปนี้

วรรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์ (2540: 12) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน

เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานโดยการร่วมคิด ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์และร่วมในการติดตามประเมินผล

นเรศ สงเคราะห์สุข (2541: 10) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาตั้งแต่การวิจัย การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตามและประเมินผล และการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

กรมการปกครอง (2542: 77) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นทั้งหลักการและวิธีการในการทำงานของชุมชน ช่วยให้ประชาชนได้เรียนรู้ด้วยการกระทำ (Learning by Doing) เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ให้แก่ประชาชนได้รู้จักคิดเป็นทำเป็น นอกจากนี้ ยังมีส่วนร่วมให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้นๆ (Sense of Belonging) ทำให้เกิดความรู้สึกหวงแหนและบำรุงรักษางานที่เกิดจากความร่วมมือของตนเอง

นภาพร หะวานนท์และคณะ (2543) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีความหมายค่อนข้างหลากหลายอาจรวมถึง กระจายอำนาจ การช่วยเหลือโดยสมัครใจ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินงานของโครงการตลอดจนการร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ

ชนัญญา กาญจนรังสีนันท (2544: 5) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่ง การมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ต้องเป็นไปในรูปที่ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมทำให้เกิดผลของกิจกรรมที่เข้าร่วม มิใช่เป็นผู้ร่วมตัดสินใจหรือผู้ได้รับผลประโยชน์เท่านั้น

สนิท สุทนต์ (2544: 21) ได้ให้ความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วมตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมสำคัญ คือ เป็นการให้ประชาชนทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเพื่อให้ทุกฝ่ายยอมรับและร่วมกันแก้ไขปัญหาของประชาชนด้วยตนเอง

ปรัชญา เวสารัชช (2545: 4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนได้ใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างของตน เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน เงินทุน วัสดุ ในกิจกรรมพัฒนานั้นการมีส่วนร่วมจะทำให้ประชาชนหลุดพ้นจากการเป็นผู้รับผลจากการพัฒนาและเป็นผู้กระทำให้เกิดกระบวนการพัฒนา การมีส่วนร่วมเป็นได้ทั้งวิธีการที่นำไปสู่การพัฒนาและเป็นเป้าหมายของการพัฒนาด้วย

พิสุทธิ วรรณฉัตรสิริ (2546: 38) กล่าวถึง การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ ดำเนินงานและประเมินผลให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น ๆ ในชุมชนที่อาศัยอยู่

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547: 3) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

- การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปได้รับอำนาจที่จะคิดทำมากขึ้นไม่ว่าในเรื่องการเมืองหรืออำนาจในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใด ๆ
- การมีส่วนร่วม หมายถึง ต้องร่วมกันอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาคเท่าเทียมกันและควรมีส่วนร่วมด้วยอย่างแท้จริง เข้มแข็ง (Active) มิใช่ร่วมอย่างผิวเผินเฉื่อยชา (passive)

- การมีส่วนร่วม หมายถึง ต้องร่วมตั้งแต่ขั้นแรกของกระบวนการจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ (Ontire Development process)

- การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่มีผู้ด้อยโอกาสขอแบ่งอำนาจ จากผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า เพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตตนให้ดีขึ้น

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1980: 213) ให้ความหมายว่า ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมพัฒนานั้น ๆ และเข้าร่วมติดตามประเมินผลด้วย อัฟฮอฟฟ์เสนอกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทไว้ 3 มิติ (Dimensions) ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับอะไรบ้าง (What) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (เริ่มคิดตัดสินใจ ระบุความต้องการของประชาชนจนเกิดโครงการ) ระหว่างดำเนินการ (โครงการเริ่มทำ) และตัดสินใจในการดำเนินการ (โดยองค์กรชุมชนหรือชาวบ้าน) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ การบริหารกิจกรรมและประสานงาน การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ในแง่วัตถุและทางสังคมของแต่ละบุคคลการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน

2. การมีส่วนร่วมกับบุคคลใดบ้าง (Who, Whom) ได้แก่ การมีส่วนร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ให้พิจารณาคุณลักษณะประชากร สังคมและเศรษฐกิจของผู้เข้ามีส่วนร่วมในเรื่องอายุ เพศ สถานภาพครอบครัว ระดับการศึกษา เป็นต้น

3. ลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างไร (How) ได้แก่ ลักษณะพื้นฐานของการมีส่วนร่วม รูปแบบการมีส่วนร่วม ขนาดของการมีส่วนร่วม ผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วม เป็นการเสริมสร้างอำนาจขององค์กรประชาชนหรือเป็นแต่เพียงการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างชาวบ้านกับนักพัฒนาเท่านั้น

รามอส และเฟลทเธอร์ (ชินรัตน์ สมสืบ, 2539: 36 - 37; อ้างอิงจาก Romos and Eleteker: 1982) ได้กล่าวถึงมิติของการมีส่วนร่วมแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

1. ชนิดของการมีส่วนร่วม (Kind) เช่น การตัดสินใจ การดำเนินการ การใช้ประโยชน์และการประเมิน

2. วิธีทางการมีส่วนร่วม (Way) เช่น ความสมัครใจ การบังคับ ระยะเวลา ขนาด และระดับการให้ได้รับอำนาจ

3. บุคคลที่มีส่วนร่วม (Who) เช่น ผู้นำชุมชน ผู้อาศัย ข้าราชการ หรือนักการเมือง นักวิชาการชาวต่างประเทศ

จากความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การเริ่มคิด เริ่มวางแผน เริ่มปฏิบัติการ รวมทั้งร่วมติดตามผลและประเมินผล ซึ่งผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับกันให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ๆ

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

สิ่งสำคัญที่จะทำให้กิจกรรมหรือการดำเนินงานประสบผลสำเร็จต้องมีองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม คือ บุคคล องค์กร (หน่วยงาน สถาบัน ชุมชน) กิจกรรม (โครงการ กลุ่มกิจกรรม) ที่ประชาชนร่วมกันในลักษณะ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมประเมินผล) องค์ประกอบของเครือข่ายของการมีส่วนร่วม ที่จะก่อให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องมีเครือข่ายในการติดต่อประสานงานกันและลักษณะของกลุ่มกิจกรรมที่จะเข้าร่วม คือ ขนาดของกลุ่มมีความเหมาะสมที่จะดำเนินการได้ ลักษณะของความสัมพันธ์ คือ ความสัมพันธ์ในกลุ่มมีอุดมการณ์ไปในทิศทางเดียวกัน ระยะเวลาในการติดต่อ คือ มีความต่อเนื่องในการประสานงาน เป็นต้น

ลักษณะการมีส่วนร่วม

องค์การอนามัยโลก (พัชรภา ดินดำ. 2550: 8; อ้างอิงจาก World Health Organization n.d.:41 - 1921) ได้เสนอว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบที่แท้จริงหรือสมบูรณ์นั้น จะต้องประกอบด้วยขั้นตอนการ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน (Planning) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และประการสำคัญ คือ การตัดสินใจด้วย
2. การดำเนินกิจกรรม (Implementation) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมทางการเงินและการบริการ
3. การใช้ประโยชน์ (Utilization) ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและการควบคุม
4. การได้รับผลประโยชน์ (Obtaining benefits) ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคมหรือวัตถุก็ได้

รูปแบบของการมีส่วนร่วม (Types of Participation)

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff. 1980: 215 - 235) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่อการอธิบายและวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรมและการตัดสินใจการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วมโดยการให้การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งนับว่าเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงาน กิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

มาสดา (สวภัทร ปุยพันธ์. 2543: 27; อ้างอิงจาก Masda. 1982: 15 - 33) ได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบแข็งขัน (Active) หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการริเริ่ม และติดตามในกระบวนการกำหนดความต้องการและแผน โดยเข้าร่วมในกิจกรรมการดำเนินงาน และสนใจผลของการพัฒนานั้น

2. การมีส่วนร่วมแบบไม่แข็งขัน (Passive) หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยการไม่คำนึงถึงความสำคัญของการกำหนดแผนและนโยบาย แล้วไม่สนใจผลกระทบของกิจกรรมซึ่งจะตรงข้ามกับการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน

3. การมีส่วนร่วมแบบเฉื่อยชา (Inert) หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมโดยการชักจูง จำยอมหรือถูกบังคับ โดยสภาพแวดล้อม บุคคลหรือธรรมชาติ การมีส่วนร่วมแบบนี้จะแปรเปลี่ยนตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปด้วย

จากรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมดังกล่าวพอสรุปเป็นแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมแบบถูกเปิดโอกาส การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การวางแผนดำเนินกิจกรรม การปฏิบัติ การติดตามผล ต้องมีกระบวนการที่จะให้ประชาชนในชุมชนได้มีการแสวงหาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของตนเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนได้มีผู้ให้แนวคิดหลายท่าน ดังนี้

วรรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์ (2540: 17) แบ่งปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยแบ่งออกเป็นปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยทางด้านบุคคลและทางด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย เพศ อายุ ภูมิฐานะ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส สถานภาพในครอบครัว ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ สถานที่ทำงาน และระยะเวลาในการประกอบอาชีพในชุมชน

2. ปัจจัยทางด้านสังคม ประกอบด้วยความต้องการเกียรติเป็นที่ยกย่องจากบุคคลอื่น การได้รับการชักจูงจากผู้นำในชุมชน การได้รับการชักจูงจากเพื่อนบ้าน การได้รับการชักจูงจากเจ้าหน้าที่ในโครงการ ความต้องการการเป็นกลุ่มพวก เคยมีกิจกรรมแก้ปัญหาาร่วมกันมาก่อน การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีของคนในชุมชน

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff. 1980: 59 - 78; อ้างอิงจาก มยุรี ดันดิยะวงศ์ษา. 2546: 31) กล่าวว่า มีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. อายุและเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม เช่น ศาสนา ชนชั้นทางสังคม
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่นและระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
8. พื้นที่ดินที่ครอบครองและสถานภาพการทำงาน

แซนด์ (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. 2547: 30 - 37; อ้างอิงจาก Sand. 1989: 86 - 91)

แบ่งปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ลักษณะขององค์กร โครงสร้างองค์กร วัฒนธรรมองค์กร หากองค์กรที่มีโครงสร้างใหญ่ขั้นตอนในการปฏิบัติมาก เช่น ระบบราชการจะเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมได้

2. นโยบายองค์กรที่ขาดความชัดเจน จะทำให้บุคลากรไม่แน่ใจเป้าหมายแนวทางปฏิบัติจึงเกิดความลังเลที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม

3. ภาวะผู้นำซึ่งถ้าหากว่าผู้นำเชื่อว่าผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้ไม่มีศักยภาพ ไม่มี ความก้าวหน้า ขาดความกระตือรือร้นในการทำงานจะสำเร็จได้ต้องควบคุม ภาวะผู้นำประเภทนี้ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม

4. ลักษณะงานซึ่งหากว่างานที่สามารถทำให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง เช่น งานใน ห้องทดลองลักษณะงานเช่นนี้จะทำให้บุคลากรไม่เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น ระดับการศึกษา วิชาชีพ โดยถ้าหากบุคลากรที่มีระดับการศึกษาที่สูง อยู่ในตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบมาก ก็จะแสวงหาการมีส่วนร่วม มากกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า และหน้าที่ความรับผิดชอบที่น้อยกว่าด้วย

ลีดเดอร์ (สวภัทร ปุยพันธ์. 2543: 29 - 30; อ้างอิงจาก Leader) ได้สรุปปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 11 ประการ ดังนี้

1. การปฏิบัติตนให้คล้อยตามความเชื่อพื้นฐาน กล่าวคือ บุคคลและกลุ่มบุคคลดู เหมือนจะเลือกแบบวิถีการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องคล้อยคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง

2. มาตรฐานคุณค่า บุคคลและกลุ่มบุคคล ดูเหมือนปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับ มาตรฐานคุณค่าของตนเอง

3. เป้าหมาย บุคคลและกลุ่มบุคคล ดูเหมือนจะส่งเสริม ปกป้องและรักษาเป้าหมาย ของตนเอง

4. ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลและกลุ่มบุคคล บางครั้งมี รากฐานจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา

5. ความคาดหวัง บุคคลและกลุ่มบุคคลจะประพฤติแบบที่ตนคาดหวัง ว่าจะต้องประพฤติในสถานการณ์เช่นนั้น ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วยเช่นกัน

6. การมองแต่ตัวเอง บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะกระทำการสิ่งต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าตัวเองควรต้องกระทำเช่นนั้น

7. การบีบบังคับ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะกระทำการสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกว่าตนถูกบีบบังคับให้ทำ

8. นิสัยและประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะกระทำการสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเรานิสัยชอบกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ

9. โอกาส บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิดของโอกาส ซึ่งโครงสร้างของสังคมเอื้ออำนวยให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำเช่นนั้นเท่าที่พวกเขาได้รับรู้มา

10. ความสามารถ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่างที่ตนเห็นว่าสามารถทำในสิ่งที่ต้องการให้เขาทำในสถานการณ์เช่นนั้น

11. การสนับสนุน บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเริ่มปฏิบัติ เมื่อเขาารู้สึกว่าเขาได้รับการสนับสนุนที่ดีพอให้กระทำเช่นนั้น

ปารีชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2543: 7) กล่าวถึงปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ปัจจัยเกี่ยวกับกลไกของภาครัฐทั้งในระดับนโยบาย มาตรการและระดับการปฏิบัติที่เอื้ออำนวยหรือสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน จำเป็นที่จะต้องทำให้การพัฒนาเป็นระบบเปิดที่มีความเป็นประชาธิปไตย มีความโปร่งใสรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายและมีการตรวจสอบได้

2. ปัจจัยด้านประชาชนมีสำนึกต่อปัญหา มีสำนึกต่อความสามารถและภูมิปัญญาในการจัดการปัญหาซึ่งเป็นผลจากประสบการณ์และการเรียนรู้ รวมทั้งมีการสร้างพลังเชื่อมโยงในรูปกลุ่มองค์กร เครือข่าย และประชาสัมพันธ์

3. ปัจจัยด้านนักพัฒนาและองค์กรพัฒนามีบทบาทในการกระตุ้นส่งเสริมเอื้ออำนวยกระบวนการพัฒนา สนับสนุนข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรตลอดจนร่วมเรียนรู้กับสมาชิกชุมชน

จากปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนและสังคมจะมีมากน้อยเพียงใด ต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ หลายด้าน เช่น ปัจจัยด้านบุคคล ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ การนับถือศาสนา การเป็นที่ยอมรับในสังคม การเป็นผู้นำหรือสมาชิกกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งได้แก่ กลไกของภาครัฐทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติที่เอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน รวมทั้งกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่ให้การสนับสนุนด้านเงินทุน ข่าวสารข้อมูลและทรัพยากรแก่ชุมชน

การศึกษาตลอดชีวิตและแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ตามหลักการของการศึกษาตลอดชีวิต การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิตมนุษย์และอยู่คู่ขนานกับการดำเนินชีวิตไปจนบุคคลสิ้นอายุขัย รูปแบบของการเรียนรู้นั้นมีได้จำกัดอยู่เฉพาะการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน แต่อาจเป็นการเรียนรู้โดยกระบวนการศึกษานอกระบบ โรงเรียนหรือกระบวนการของการศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้เกิดขึ้นในวิถีชีวิต เกิดขึ้นในชุมชนหรือสังคมมาอย่างต่อเนื่อง

สังคมแห่งการเรียนรู้ได้มีการกล่าวถึงอย่างเป็นทางการเมื่อไม่นานมานี้ คำว่า “สังคมแห่งการเรียนรู้” เกิดขึ้นเนื่องจากการที่ประเทศต่าง ๆ ในสังคมโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิต การส่งเสริมให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพพัฒนาคุณภาพชีวิตและปรับตัวได้เหมาะสมกับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประชาชนจำเป็นต้องได้รับความรู้ ได้รับการศึกษาหรือมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งจะเผชิญและปรับตัวเข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมในทุกช่วงชีวิต

สำหรับประเทศไทยได้ปรากฏเรื่อง การศึกษาตลอดชีวิตอย่างเป็นทางการครั้งแรกในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2520) จนกระทั่งปลายศตวรรษที่ 20 การศึกษาตลอดชีวิตได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ที่ได้รับผลจากปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการประกอบอาชีพ ปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการขาดวิจรณ์ญาณในการวิเคราะห์และเลือกgrabข้อมูลข่าวสารในโลกไร้พรมแดน เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวมีผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในประเทศต่าง ๆ แต่ละประเทศต้องหาวิธีจัดและรับปัญหา วิธีหลักหนึ่งที่หลายประเทศเห็นพ้องกัน คือ การให้การศึกษากับประชาชนและควรต้องเป็นการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทำให้หลายประเทศมีการปฏิรูปการจัดการศึกษาตามแนวทางการศึกษาตลอดชีวิต และพยายามแสวงหายุทธศาสตร์ วิธีการต่าง ๆ ที่จัดการศึกษาให้แก่ประชาชน เพื่อให้เป็นแนวทางของการศึกษาตลอดชีวิต หนึ่งในยุทธศาสตร์ คือ การเสนอให้มีการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ คำว่า “สังคมแห่งการเรียนรู้” จึงได้นำมาสู่การปฏิบัติ

ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง การศึกษาจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

มโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตยังเป็นมโนทัศน์ที่เป็นปัญหาในเชิงความหมายอยู่ในปัจจุบัน มีการให้ความหมายอย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละบุคคล จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ พบว่า คำว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” มีความเป็นมาสัมพันธ์เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับคำว่า “การศึกษาตลอดชีวิต” ในความหมายเดียวกัน มีผู้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง คำว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการศึกษาตลอดชีวิต” เพื่อชี้ให้เห็นความแตกต่างไว้ดังนี้

ทอเรส (Tores. 2002: 9 - 10) กล่าวว่า ภาวะปัจจุบันกำลังเป็นจุดเปลี่ยนจากมโนทัศน์การศึกษาตลอดชีวิตไปสู่มโนทัศน์ที่ใหม่และทันสมัยกว่า คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาตลอดชีวิตกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นมโนทัศน์ที่กว้างกว่า ในขณะที่การศึกษาตลอดชีวิตมุ่งไปที่การจัดการศึกษาให้มองผู้เรียนในภาพรวมของทั้งสังคม มีรูปแบบการศึกษาแบบจำกัด คือ การเรียนรู้เกิดขึ้นเฉพาะในสถาบันการศึกษา และมองว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิตกลับให้ความสำคัญกับความต้องการของแต่ละบุคคล มองผู้เรียนแต่ละคนเป็นปัจเจกชนที่แตกต่างกัน รูปแบบของการเรียนเปิดกว้างไม่จำกัดอยู่เฉพาะในสถาบันการศึกษาเท่านั้น รวมทั้งถือว่าโอกาสเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้

สำหรับในประเทศไทย วิชัย ดันศิริ (2539: 9 - 13) และสุมาลี สังข์ศรี (2544) ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาตลอดชีวิตกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นความสามารถในการที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต นั่นคือ การศึกษาตลอดชีวิตมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาให้มนุษย์มีความสามารถในการที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อจะได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง แต่มีจุดเน้นที่ต่างกัน คือ การนำคำทั้งสองไปใช้ ในการใช้คำว่า การศึกษาตลอดชีวิตจะเน้นในแง่การให้แนวทาง มองในแง่ผู้จัดเตรียมกระบวนการจัดประสบการณ์อย่างไรจึงจะทำให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างเหมาะสมตลอดชีวิต ส่วนที่ใช้คำว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเน้นที่ตัวผู้เรียนโดยละการจัดการศึกษาไว้ เน้นเฉพาะในส่วนผู้เรียนว่าเมื่อมีผู้จัดการศึกษาให้แล้ว ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างไรเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไรในลักษณะใด

สรุปได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นเป้าหมายและอุดมการณ์ในการจัดโครงสร้างและระบบการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคคลสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตจะให้ความสำคัญไปที่การจัดระบบโครงสร้างของการศึกษา ในขณะที่มโนทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ความสำคัญที่ตัวบุคคลที่ต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของคำสองคำนี้อย่างหลากหลาย สรุปได้ว่า ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตสามารถแบ่งได้เป็นสามกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรก เป็นความหมายในลักษณะของภาพรวมของระบบการศึกษา ดังเช่น องค์การยูเนสโก แฟร์ เดฟ และกาลเบรท (สุมาลี สังข์ศรี. 2544: 17-21; อ้างอิงจาก UNESCO. 1968)

ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตในปัจจุบันว่า เป็นการให้การศึกษาที่ครอบคลุม กระบวนการจัดการศึกษาในภาพรวมครอบคลุมการศึกษาทุกลักษณะ ทุกรูปแบบทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาไม่เป็นทางการ ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาของแต่ละบุคคลเพื่อจะช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในตัวบุคคล สังคมและอาชีพ ตั้งแต่การศึกษาสำหรับเด็กไปจนถึงการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่อย่าง เป็นกระบวนการต่อเนื่อง การศึกษาจะไม่สิ้นสุดลงที่การสอบและได้รับประกาศนียบัตรจากสถาบันการศึกษา แต่ควรเป็นกระบวนการต่อเนื่องไปตลอดชีวิต

กลุ่มที่สอง เป็นการให้ความหมายในลักษณะที่เป็นแนวคิดและหลักการในการจัดการศึกษา ได้แก่ ชิมสันและคณะ เดฟและสเกเยอร์ (สุมาลี สังข์ศรี. 2544: 18 - 19) และ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2538: 23) ได้กล่าวถึง การศึกษาตลอดชีวิตว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นทั้งหลักในการจัดการศึกษาและเป็นแนวคิดหลักรวมทั้งเป็นแนวปฏิบัติ ปรัชญา ยุทธวิธี เพื่อความเปลี่ยนแปลง เพื่อการพัฒนาไปสู่สังคมแห่งการศึกษา สังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาตลอดชีวิตได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของการศึกษาในชีวิตของบุคคลและบทบาทของการศึกษาที่มีต่อสังคมว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือสำหรับบุคคลและชุมชนที่จะพัฒนาและปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในโลกปัจจุบัน การศึกษาตลอดชีวิตมุ่งให้บุคคลได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนพัฒนาการของชีวิต ส่งเสริมให้เกิดการระดมเอาทรัพยากรทั้งมวลที่มีอยู่ในสังคมมาใช้เพื่อการพัฒนาความรู้ ความคิดและความสามารถของมนุษย์ ทำให้มนุษย์สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย ยังผลให้สังคมนั้นเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาตลอดชีวิตเน้นว่าสังคมเป็นระบบที่เกิดจากการประสานความร่วมมือระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ บทบาทหน้าที่หนึ่งของสังคมก็คือ การให้โอกาสให้ทางเลือกทางการศึกษาแก่บุคคลในแต่ละช่วงเวลาของชีวิต

กลุ่มที่สาม ให้ความหมายในเชิงกระบวนการ ได้แก่ ปีเตอร์สัน สุนทร สุนันท์ชัย (สุมาลี สังข์ศรี. 2544: 20,22; อ้างอิงจาก Peterson. 1975, สุนทร สุนันท์ชัย. 2534) และ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (Institute of Future studies for Development, IFD. 2001) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการของการจัดโอกาสทางการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมนุษย์ ทำให้เกิดการพัฒนาบุคคล สังคมและอาชีพ เพื่อที่จะส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลและของกลุ่มในช่วงที่มีชีวิตอยู่ มีลักษณะ ดังนี้ 1) เป็นการดำเนินการตลอดชีวิตของบุคคล 2) เป็นการจัดที่มีการวางแผนทำให้ได้รับความรู้ ทักษะและเจตคติ อันจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุดทำให้บุคคลได้พัฒนาด้านอย่างเต็มศักยภาพ 3) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) ใช้แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภททั้งแบบในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย การศึกษาประเภทต่าง ๆ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิต เช่น การศึกษานอกระบบ การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาเหล่านี้เป็นเพียงประเภทย่อย ๆ ของการศึกษาตลอดชีวิต เพราะ การศึกษาตลอดชีวิตนั้นเป็นผลรวมของการศึกษาทุกประเภท

สำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในปัจจุบัน ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตยังไม่เป็นที่สรุปแน่ชัด เนื่องจากยังมีการตีความที่แตกต่างกัน รวมทั้งมีการเสนอแนวคิดใหม่ ๆ เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามแนวคิดหลัก ๆ ที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันประกอบด้วย 1) ความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้มีคุณค่าในตัวเอง ไม่ใช่เครื่องมือที่จะนำไปสู่เป้าหมายอื่น ๆ 2) มนุษย์ทุกคนมีความต้องการขั้นพื้นฐานที่จะมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้โดยไม่คำนึงถึงอายุ เพศ และสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ 3) การตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ในระบบในสถานที่ที่หลากหลาย บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ไม่เฉพาะจากในห้องเรียนเท่านั้น แต่อาจเรียนรู้ได้จากการทำงานโดยการพูดคุยกับเพื่อนร่วมงาน อาจเรียนรู้ได้จากการดูจากโทรทัศน์ การเล่นเกมและจากการทำกิจกรรมใด ๆ (Hasan. 1996: 35)

จากการศึกษาแนวคิดต่าง ๆ สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความหมายเชิงนโยบาย เป็น 3 ระดับ คือ 1) การเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับที่เป็นนโยบาย (Lifelong Learning as policy) ในการขยายระบบการศึกษาและการอบรมเพื่อมุ่งเน้นความสามารถในการแข่งขันและการจ้างงาน ซึ่งกำหนดผลลัพธ์ที่วัดปริมาณได้ เช่น การจ้างงาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การรับรองทางเทคโนโลยีและการแข่งขันระดับโลก รวมทั้งผลลัพธ์ที่ไม่สามารถวัดได้ชัดเจน เช่น การหลอมรวมทางสังคม (Social inclusion) ความเป็นพลเมือง (Active Citizenship) และคุณภาพชีวิต 2) การเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับที่เป็นกลยุทธ์ (Lifelong Learning as strategy) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกลยุทธ์ในการปฏิรูปสวัสดิการของรัฐโดยบทบาทของรัฐจะจำกัดอยู่ที่การจัดสถานการณ์ของการเรียนรู้ นโยบายกับกลยุทธ์มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนเหมือนกับ ความแตกต่างระหว่างการศึกษาที่สามารถจัดการควบคุมได้กับการเรียนรู้ซึ่งไม่สามารถจัดการควบคุมได้ กลยุทธ์บอกว่ารัฐต้องยกเลิกการควบคุมผลลัพธ์ของนโยบายและต้องจำกัดบทบาทเพียงแค่จัดการเครื่องมือ วิธีการ และการสร้างสถานการณ์ เงื่อนไขที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้สูงสุด แต่ความรับผิดชอบสูงสุดเป็นของบุคคล ปัจจุบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกลยุทธ์ในส่วนของรัฐที่จะต้องทำให้เกิดผลลัพธ์ขั้นต่อไป เช่น ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การยืดหยุ่นกันทางสังคม การหลอมรวมทางสังคม ความเป็นพลเมืองและอื่น ๆ กลยุทธ์ของรัฐ คือ การที่ต้องการสร้าง/จัดสถานการณ์ เงื่อนไขที่ทำให้ประชาชน ครอบครัว ชุมชน และองค์กรเรียนรู้เพื่อตัวเองให้มากที่สุด บทบาทของรัฐต้องไม่ใช่เชิงรับ เงื่อนไขของการเรียนรู้ที่ต้องจัดในรูปแบบที่หลากหลายในการกระตุ้นส่งเสริม และ 3) การเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับที่เป็นการปฏิบัติจนเป็นวัฒนธรรม (Lifelong Learning as cultural practice) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการปฏิบัติจนเป็นวัฒนธรรม การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องบูรณาการเข้าไปในแบบแผนของการผลิต การบริโภคในวิถีชีวิตของคนในสังคม ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า วัฒนธรรมการเรียนรู้หรือการปฏิวัติการเรียนรู้ (Learning Revolution) การเรียนรู้อยู่ในประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ในความสัมพันธ์ทางสังคมของครอบครัว ชุมชน และการทำงาน ในความหมายนี้ การเรียนรู้ตลอดชีวิตวัดได้จากเจตคติและพฤติกรรมของคนในสังคม สำหรับผู้ปฏิบัติงานทางการศึกษาควรมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่คอยช่วยเหลือในการสร้างความรู้ของ

ทุกคนมากกว่าที่จะเป็นแหล่งของความรู้หรือเป็นผู้ผลิตความรู้ ทั้งเป็นผู้ที่ช่วยสร้างโอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้ (Griffin. 2001) และเมื่อพิจารณาแนวคิดต่าง ๆ พบว่า จะให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในแนวเดียวกันกับการปฏิบัติจนเป็นวัฒนธรรม

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ความสำคัญไปที่การเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งการประพฤติปฏิบัติการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสมาชิกทั้งหมดในสังคมเป็นก้าวสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายของการสร้างสังคมที่มีความสุข เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และมีความสามารถแข่งขันโลกที่จะทำให้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ต้องนำเอาแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเข้าไปใช้ในการกำหนดนโยบายของประเทศทั้งนโยบายด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจและสังคม

สรุปได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความหมายตั้งแต่เป็นนโยบายในการจัดการศึกษาเพื่อการขยายโอกาสทางการศึกษาและกลยุทธ์ในการจัดหาเครื่องมือ วิธีการสร้างสถานการณ์เงื่อนไขที่ทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้สูงสุด ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของผู้จัดการศึกษาจนถึงเป้าหมายของการที่บุคคลรับผิดชอบในการประพฤติปฏิบัติจนกลายเป็นวัฒนธรรม คือการเรียนรู้แบบนันทนเองอย่างต่อเนื่องทั้งในแนวตั้ง ทุกช่วงอายุ และแนวนราบทุกรูปแบบของการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย โดยผู้เรียนริเริ่มขึ้นอย่างตั้งใจและมีเป้าหมายในการพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติ สมรรถภาพและพฤติกรรมที่ครอบคลุมการเรียนรู้ การเรียนเพื่อปฏิบัติได้ การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันและการเรียนรู้เพื่อชีวิต เพื่อทำให้เกิด การพัฒนาตนเองและสังคม

พัฒนาการทางความคิดของการศึกษาตลอดชีวิต

โดยที่การศึกษาเกิดขึ้นพร้อมกับชีวิตและดำเนินไปควบคู่กับการดำเนินชีวิตของบุคคล ดังที่ได้มีคำกล่าวว่า มนุษย์เรียนรู้ตั้งแต่วินาทีแรกที่เริ่มหายใจ และต้องเรียนรู้ต่อเนื่องไปจนถึงวินาทีสุดท้ายของการหายใจ หมายถึง การศึกษาตลอดชีวิต นั่นเอง (จรรยา วรรณทอง. 2549: 15 - 17)

ทุกประเทศได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตในรูปแบบและแนวทางที่แตกต่างกัน โดยองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนให้แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติในประเทศต่าง ๆ ซึ่งได้มีการกล่าวถึงและให้ความสำคัญแก่การศึกษาตลอดชีวิต เป็นครั้งแรกในการประชุมนานาชาติ ว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ (World Education on Adult Education) เมื่อปี ค.ศ. 1960 ณ กรุงมอนทรีออล ประเทศแคนาดา

นับจากนั้นเป็นต้นมา ความคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตได้มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น โดยยูเนสโก (UNESCO) ได้เผยแพร่แนวคิดและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกนำไปกำหนดแนวทางที่เหมาะสมสำหรับประเทศของตนต่อไป

ความคิดในเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตนั้น มีจุดเริ่มต้นมาจากผลงานของ ฟิลิป คูมส์ และ เมนซอร์ อาเมด (Philip Coombs & Mansoor Ahmed) ซึ่งได้สำรวจการจัดการศึกษาอบรมในสังคมต่าง ๆ ทั่วโลก เพื่อที่จะแสวงหาแนวทางในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนและผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน เพื่อจัดทำรายงานเสนอต่อยูเนสโก (UNESCO) ผลการสำรวจครั้งนั้นได้จำแนกกิจกรรมการศึกษาและการเรียนรู้ ออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) Formal Education 2) Non-formal Education และ 3) Informal Learning ซึ่งกิจกรรมทั้ง 3 ประเภทนี้ เป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้ในการเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งในความเป็นจริง มนุษย์ก็ได้ใช้วิธีการทั้ง 3 ประเภทนี้ในการเรียนรู้ โดยอาจจะผสมผสานบูรณาการวิธีการทั้ง 3 ประเภท หรือใช้วิธีใดวิธีหนึ่งเป็นเอกเทศก็ได้ แต่อย่างไรก็ดี การจำแนกกิจกรรมการศึกษาและการเรียนรู้ดังกล่าวได้มีการปรับเปลี่ยนไป โดยปรับ Informal Learning ไปเป็น Informal Education ในที่สุด และเมื่อประเทศไทยรับแนวความคิดนี้มา ได้ให้ความหมายในภาษาไทย คือ

1. การศึกษาในระบบ (Formal Education)
2. การศึกษานอกระบบ (Non - Formal Education)
3. การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education)

สำหรับประเทศไทยอาจจะกล่าวได้ว่ากิจกรรมการศึกษาของสังคมไทยในบรรพกาลเป็นลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย และการศึกษานอกระบบก่อนที่จะมีการจัดตั้งโรงเรียนในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนเมื่อได้มีการปฏิรูปการศึกษาไทยให้อนุวัตรตามสากลแล้วจึงมีการจัดการศึกษาตามระบบและรูปแบบโรงเรียนขึ้น ส่วนกิจกรรมการศึกษา ที่มีใช้รูปแบบของการศึกษาในระบบโรงเรียน ส่วนใหญ่จะเป็นไปตามวิถีชีวิตและรูปแบบอื่น ๆ ที่มีได้กำหนดชื่อเรียกที่ชัดเจน จนถึง พ.ศ. 2483 จึงได้มีการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ที่อยู่นอกวัยเรียนขึ้น จึงเริ่มกล่าวถึงการศึกษาผู้ใหญ่แต่ก็ยังไม่ได้กล่าวถึงการศึกษาตลอดชีวิต

แม้ว่าสังคมจะเห็นความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตมากขึ้น แต่ในส่วนการจัดการศึกษาของรัฐก็ให้ความสำคัญเฉพาะการศึกษาของบุคคลในวัยเรียนเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากสาระของแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับแรกที่เรียกว่าโครงการการศึกษา พ.ศ. 2441 อย่างไรก็ตาม ได้มีความพยายามที่จะผลักดันแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต โดยในปี พ.ศ. 2518 ได้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับ “การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม” ขึ้นซึ่งแนวความคิดดังกล่าวได้มีการสานต่อจนกระทั่งได้มีการกล่าวถึง “การศึกษาตลอดชีวิต” เป็นครั้งแรกในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520

นับจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา แนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต ได้มีการกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวางและได้มีการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งได้ถือว่าการศึกษาดูตลอดชีวิตเป็นหลักในการจัดการศึกษาของประเทศดังที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 8 ความว่า การจัดการศึกษาให้ยึดหลักว่าเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ดังนั้น จึงเห็น

ได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตได้รับการยอมรับกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน จนกระทั่งปัจจุบันประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย ได้นำแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตเป็นหลักในการจัดการศึกษาและถือว่าการศึกษาลดชีวิตเป็นปรัชญาสำคัญสำหรับการจัดการศึกษาของประเทศ

แนวความคิดหลักของการศึกษาลดชีวิต

การศึกษาลดชีวิต มีแนวความคิดหลัก สรุปได้ดังนี้

1. **การศึกษาลดชีวิต** เป็นการจัดการศึกษาให้กับทุกคนตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจากเด็กถึงวัยชรา โดยมีจุดหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในช่วงต่าง ๆ ของชีวิต ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้มนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อปรับตนเองให้ก้าวทันยุคกับกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นแนวโน้มการพัฒนาในโลกปัจจุบัน

2. **กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต** เป็นการเชื่อมโยงการเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อนำผลทางการเรียนรู้นั้นไปพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม การจัดการเพื่อให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงต้องจัดหลักสูตร สื่อ วิธีการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเข้าถึงการเรียนรู้ได้สะดวก และนำความรู้ที่ได้ไปใช้ได้จริง

3. **การศึกษาลดชีวิต** ให้ความสำคัญกับผู้เรียนในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพ มีความสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ มีอิสรภาพที่จะเลือกเนื้อหา รูปแบบ วิธีการในการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง และเชื่อว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นที่ตัวผู้เรียนมิใช่เกิดจากการสอนโดยตรง

4. **ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ** เทคโนโลยีการสื่อสารและคมนาคม ทำให้การติดต่อสื่อสาร ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้ในสังคมมนุษย์เป็นไปอย่างรวดเร็ว กว้างขวางทั่วถึงและมีประสิทธิภาพต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ ทำให้มนุษย์เข้าถึงความรู้อันมหาศาลได้โดยไม่มีขีดค้นพรมแดนแห่งความรู้ของมนุษย์ทำให้การศึกษาลดชีวิตเป็นวงจรที่ไม่หยุดนิ่งและมีพลังต่อการเปลี่ยนแปลง

5. **สังคมปัจจุบันและอนาคตใช้ความรู้เป็นพลังในการกระทำทางสังคม** ระบบทุกระบบในสังคมยอมรับใช้ความรู้เป็นพลังในการขับเคลื่อนระบบ ดังนั้น การศึกษาและการเรียนรู้จึงเป็นกลไกที่ระบบต่าง ๆ ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ ดังนั้น ทุก ๆ ระบบสังคมทุก ๆ หน่วยงานจึงมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการศึกษาลดชีวิตของทุกคนในสังคม ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรและสถาบันต่าง ๆ ในสังคม

ความสำคัญและเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มีผู้กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ ดังนี้

ฮาซัน (Hasan, 1996: 35 - 36) กล่าวถึง ความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ว่า หากจะมองถึงความเป็นมาและความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตคงต้องมองในระดับประเทศและระดับโลก โดยเริ่มจากวิกฤติการณ์น้ำมันในปีช่วงกลางทศวรรษ 70 ซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของภาคอุตสาหกรรมและมีผลต่อเนื่องไปถึงเศรษฐกิจโลก มีการเปิดตลาดของประเทศต่าง ๆ สู่เวทีโลก ทำให้ต้องมีการปฏิวัติด้านข้อมูลข่าวสารและนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ขึ้น การมีข้อมูลและความรู้เป็นตัววัดถึงความก้าวหน้าของสังคมและเศรษฐกิจ ทักษะและผลผลิตจะล้ำสมัยเร็วขึ้นเนื่องจากการให้บริการและการผลิตสิ่งของใหม่ ๆ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและอย่างรวดเร็ว การมีสุขภาพที่ดีและการมีอายุยืนยาวขึ้นของผู้คนในประเทศอุตสาหกรรมทำให้มีการยืดระยะเวลาชีวิตการทำงานออกไป และมีการขยายเวลาการศึกษาในช่วงต้นของชีวิต และในที่สุดแล้วองค์ประกอบทั้งหลายที่กล่าวมาก็ทำให้ปัจเจกบุคคลมีความต้องการที่จะเรียนรู้มากขึ้น สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกช่วยอธิบายความเป็นมาและความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งถือเป็นมุมมองใหม่ของปรัชญาการศึกษาและก่อให้เกิดข้อคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ความจำเป็นในการให้ความสำคัญกับความรู้ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล ดังจะเห็นได้จากที่ประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ เติบโตและพัฒนาขึ้นได้เนื่องจากการมีความรู้ ข้อมูลข่าวสารและความคิดในสังคมแห่งความรู้ ข้อมูลและความคิดไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว วัยหนุ่มสาวหรือแม้แต่เด็ก ๆ ทุกคนต่างเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั้งสิ้น และหากประเทศใดไม่ได้ส่งเสริมให้มีสังคมแห่งการเรียนรู้ ประชาชนในประเทศนั้นก็เสียเปรียบและถูกทิ้งให้อยู่ล้าหลัง

2. การให้ความสำคัญกับรากฐานการศึกษาและการเรียนรู้ต่อเนื่องในสังคมแห่งการเรียนรู้ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในส่วนของความสำคัญของรากฐานการศึกษาพบว่า มีหลักฐานชี้ชัดว่าผู้ที่ประสบความสำเร็จในการศึกษาในช่วงวัยเด็กและวัยหนุ่มสาวจะมีศักยภาพและแรงจูงใจที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สำหรับในส่วนของการเรียนรู้ต่อเนื่องจากมโนทัศน์เดิมที่มองว่าการศึกษามีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด ทำให้กลุ่มคนบางกลุ่มซึ่งพลาดโอกาสในการศึกษาซึ่งอาจเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ โดยอาจไม่มีโอกาสเข้าเรียนตั้งแต่เริ่มแรก หรืออาจจำเป็นต้องหยุดเรียนในระยะเวลาต่อมาหลังจากเข้าเรียนไปแล้วระยะหนึ่ง เกิดความรู้สึกแปลกแยกจากสังคม ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะช่วยให้กลุ่มคนเหล่านี้มีโอกาสนในการเรียนรู้อีกครั้งหนึ่ง

3. ความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้สังคมมีศักยภาพยิ่งขึ้น แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานที่เป็นรูปธรรมชัดเจน แต่เป็นที่เชื่อกันอย่างกว้างขวางว่าเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและนับวันก็จะรวดเร็วยิ่งขึ้นโดยไม่มีแนวโน้มว่าจะลดลงแต่อย่างใด จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนา

ทักษะและความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งเพื่อสร้างความยืดหยุ่นให้มนุษย์ให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ รวมทั้งรักษาคุณภาพและความเป็นหนึ่งเดียวทางวัฒนธรรมท่ามกลางการถาโถมที่หนักหน่วงของความรู้และข้อมูลข่าวสาร

4. ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับปรากฏการณ์ “ความมีอายุ” ของมนุษย์ช่วงชีวิตของมนุษย์ได้ถูกแบ่งออกไปแตกต่างจากที่เคยเป็น กล่าวคือ มีการยืดระยะเวลาการศึกษาในช่วงต้นของชีวิตออกไป รวมทั้งช่วงชีวิตหลังจากเกษียณอายุก็ขยายออกไป ในขณะที่ชีวิตวัยทำงานซึ่งอยู่ระหว่างวัยเรียนและวัยเกษียณต้องรับภาระหนักอึ้งทางเศรษฐกิจ จึงต้องมีการผสมผสานการทำงานกับการเรียนรู้เข้าด้วยกัน เพื่อให้สามารถเพิ่มพูนศักยภาพในการทำงานทำให้ไม่ถูกออกจากงานก่อนเวลา

สำหรับในประเทศไทย มีการให้ความสำคัญกับความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังเช่น เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539: 21) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นหนึ่งในลักษณะชีวิตที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งทุกคนควรตระหนักว่า เป็นไปไม่ได้เลยหากบุคคลใดปรารถนาความสำเร็จ แต่ไม่มีนิสัยรักการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพราะในขณะที่โลกหมุนไปข้างหน้า คนที่ย่ำอยู่กับที่ก็จะกลายเป็นคนล้าหลังในทันที กล่าวได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเป็นคนที่พัฒนาตนเองเสมอ กลายเป็นคนที่ดีกว่าเมื่ออดีตและอนาคตดีกว่าปัจจุบัน และประการที่สองการเรียนรู้ช่วยให้บุคคลปลอดภัยและมีสติปัญญา การเรียนรู้ทำให้บุคคลมีสติปัญญา การเรียนรู้ทำให้บุคคลมีสติปัญญา คือ การประยุกต์ใช้ความรู้มีอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกต้อง สามารถป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นไม่ให้เกิดได้

จากแนวคิดต่าง ๆ สรุปได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญและจำเป็นเพื่อการพัฒนาทั้งระดับบุคคลชุมชน สังคม ประเทศชาติ จนถึงระดับโลก กล่าวได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นมโนทัศน์ที่ต้องพยายามผลักดันให้เป็นจริงในทางปฏิบัติอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เนื่องมาจากบริบทต่าง ๆ ดังนี้

1. การให้ความสำคัญกับความรู้หรือสังคมที่ใช้ความรู้เป็นฐาน หรือการเรียกร้องให้มีการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2. แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายโดยเฉพาะทางวัฒนธรรมที่เรียกร้องให้สร้างความกลมรวมทางสังคมเพื่อความเป็นหนึ่งเดียวในสังคมเป็นสังคมที่มีความสามัคคีและมีความสุข

3. ความไม่เสมอภาคในการศึกษาของสมาชิกในสังคม ทำให้เกิดผู้ด้อยโอกาสในการพัฒนาตน เพื่อการมีส่วนร่วมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

4. ปรากฏการณ์ที่คนมีอายุยืนขึ้น ทำให้โครงสร้างประชากรของแต่ละประเทศเปลี่ยนแปลงไป ช่วงเวลาในชีวิตของคนวัยหลังจากจบจากโรงเรียนยาวนานขึ้น

5. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เน้นการแข่งขันระดับโลกและการจ้างงาน

6. ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ทำให้ต้องมีการปรับทักษะและสมรรถภาพ เพื่อการทำงานให้มีประสิทธิภาพหรือมีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

สำหรับเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีผู้เสนอไว้ ดังต่อไปนี้

เคมปี (Kemp. 1998) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีจุดมุ่งหมายที่ผลการเรียนรู้ที่เพิ่มพูนมีประโยชน์แก่ประชากรทุกคน โดยการพยายามหาแนวทางที่เป็นไปได้ในการตอบสนองความต้องการทางการศึกษาและการฝึกอบรมของแต่ละบุคคล ลูกจ้างและของชุมชนที่จะทำให้เกิดผลประโยชน์ที่สุด ซึ่งเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้ใช้ผลการศึกษาที่จะตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้ใช้ผลของการศึกษาอบรมนั้น

ในขณะที่ มารา และคณะ (Mara; et al. 1999) ให้ความสำคัญของเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปที่กระบวนการ ทำให้คนมีเครื่องมือในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง โดยกล่าวว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ การทำให้คนมีเครื่องมือ ได้แก่ ทักษะและสมรรถภาพที่ต้องการเพื่อศึกษาดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง หลังจากสำเร็จการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งผลจากการประชุมที่เมืองโคลน์ ประเทศออสเตรเลีย (Köln Charter) เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2542 เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายและความปรารถนาเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Learning Australia Inc. 2001b) มีข้อเสนอที่คล้าย ๆ กัน คือ เห็นว่าสิ่งที่ท้าทายที่ทุกประเทศกำลังเผชิญอยู่คือทำอย่างไรจึงจะกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และเป็นสังคมที่เชื่อมั่นได้ว่าพลเมืองทุกคนมีเครื่องมือ คือ ความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติที่จำเป็นในศตวรรษหน้า ซึ่งเศรษฐกิจและสังคมกำลังกลายเป็นสังคมที่ใช้ความรู้เป็นฐาน การศึกษาและทักษะเป็นสิ่งจำเป็นในการจะทำให้ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบของพลเมือง และความเป็นปึกแผ่น การหลอมรวมในสังคม ซึ่งในศตวรรษที่ 21 การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือหนทางเดียวที่จะนำไปสู่การเผชิญหน้ากับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงและยืดหยุ่นมากกว่าที่เคยเป็นมา เป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ พัฒนาบุคคลมีเครื่องมือ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่โลกแห่งการใช้ความรู้เป็นฐาน ซึ่งนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

สำหรับในประเทศไทยได้มีการกำหนดหลักการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคคลเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สุมาลี สังข์ศรี (2544: 200) ได้สรุปเป้าหมายของการศึกษาดำเนินงานด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ 6 ประเทศไว้ว่า เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้การศึกษาสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาบุคคลในทุกช่วงอายุทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ให้มีความรู้พื้นฐานเพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพให้มีความรู้และทักษะในการคิด วิเคราะห์ การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ การแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการแสวงหาและเพิ่มพูน

ความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเลือกรับความรู้ ข้อมูลข่าวสารและนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ในทุกช่วงวัย รวมทั้งอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติโดยรวม

สรุปได้ว่า เป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การพัฒนาบุคคลให้มีเครื่องมือที่สำคัญในการดำรงชีวิตในโลกอย่างมีความสุข สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติหรือสมรรถภาพในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาตน และสังคมโดยรวมจากผลการเรียนรู้ที่เพิ่มพูนขึ้น

แนวทางและหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในการที่จะทำให้นโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถบังเกิดผลได้จริงในทางปฏิบัติ จะต้องมีการกำหนดแนวทาง หลักการที่จำเป็น รวมทั้งกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้นักศึกษาสามารถเข้าร่วมการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นบุคคลผู้เรียนรู้อยู่ตลอดชีวิต และกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตามต้องการในที่สุด มีแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวทาง หลักการและกลยุทธ์ที่จะทำให้เกิดการนำนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

เดฟ และครอปลีย์ (Institute of Future studies for Development ,IFD. 2001) ได้เสนอว่าระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรมีหลักการ ดังนี้ 1) ยาวนานตลอดช่วงชีวิตของแต่ละบุคคล 2) นำไปสู่การแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบ การพัฒนาและสร้างความรู้ ทักษะและเจตคติ ใหม่ ๆ ที่จำเป็นในการตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาของชีวิตสมัยใหม่ ด้วยจุดมุ่งหมายที่เหมาะสมในการส่งเสริมการพัฒนาตนของแต่ละบุคคล 3) ขึ้นอยู่กับความสามารถและแรงจูงใจของแต่ละบุคคล ในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบนันทนเอง (Self – directed; earning) และ 4) มีความร่วมมือกันของทุกส่วนที่มีอิทธิพลทางการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบและตามอัธยาศัย

ฮาซัน (Hasan. 1996: 36 - 38) ได้สรุปว่าในการนำนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไปสู่ขั้นตอนของการปฏิบัติ จะต้องตระหนักถึงความจริงที่ว่า การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นการตั้งเป้าหมายระยะยาว ซึ่งจะประสบผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อได้ใช้ความพยายามมาเป็นระยะเวลาหลายปี ไม่มีโครงสร้างของระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สมบูรณ์แบบเพียงหนึ่งเดียวที่จะเหมาะสมในการนำไปใช้ได้กับทุกประเทศ แต่ขึ้นอยู่กับความเป็นไปของชาติ วัฒนธรรม เงื่อนไขและความต้องการของประเทศนั้น ๆ ธรรมชาติของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีความหลากหลายแตกต่างและต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตนั้น ขึ้นอยู่กับการดำเนินการตั้งแต่เริ่มแรกของผู้เกี่ยวข้อง การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ใช่เรื่องของการบังคับแต่เป็นเรื่องของการร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ จากองค์ประกอบที่กล่าวมานี้ ในการดำเนินกลยุทธ์นำการเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วยสิ่งสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. เป้าหมายและมาตรฐาน ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของกลยุทธ์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้กำหนดนโยบายจำเป็นต้องพิจารณาว่าเป้าหมาย มาตรฐานและวิธีการประเมินผลสนองตอบต่อความต้องการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือไม่ การทบทวนและกำหนดเป้าหมายของระบบการศึกษาใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตนับเป็นขั้นตอนที่จำเป็นในการกำหนดมาตรฐานเชิงปฏิบัติการของตัวป้อนกระบวนการและผลลัพธ์ที่ได้ ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการก็คือ การนำวิธีการมาใช้เพื่อติดตามความก้าวหน้าว่าบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้หรือไม่อย่างไร

2. พื้นที่ปฏิบัติการอันดับแรก อาจมองการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นช่วงไทม์ไลน์ระหว่างการจัดหาและการเข้าร่วม ในประเทศส่วนใหญ่จุดอ่อนของช่วงไทม์ไลน์ดูเหมือนจะไม่ใช่เป็นความสอดคล้องของรากฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความยากลำบากในการเชื่อมต่อการทำงานเข้ากับโลกของการเรียนรู้และโอกาสในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีอายุเกิน 45 ปี มีอยู่ค่อนข้างน้อย

3. การเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้รากฐาน เนื่องจากได้มีการวางรากฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้นับตั้งแต่เกิด จึงต้องให้ความสำคัญกับการขยายและการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของการศึกษาดังแต่วัยเด็กเล็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงอายุ 3 - 4 ขวบ การจบชั้นมัธยมปลายยังไม่ถือว่าใช้ได้ แม้แต่ในสังคมอุตสาหกรรมก็ตาม พบว่า นักเรียนที่จบการศึกษาในระดับมัธยมปลายร้อยละ 15 - 20 ออกจากโรงเรียนไปโดยยังไม่มีคุณสมบัติหรือทักษะที่เพียงพอและเหมาะสมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะต้องมีการคิดใหม่เกี่ยวกับการศึกษาที่จะทำให้เกิดรากฐานของการเรียนรู้ให้กับทุกคน โรงเรียนต้องเป็นสถานที่ซึ่งผู้เรียนทุกคนชอบและอยากเข้ามาโดยไม่จำกัดอายุ และรู้สึกภูมิใจที่ปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์และผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้จัดไว้ให้ และจะต้องยังคงเรียนรู้อย่างต่อเนื่องต่อไปแม้ออกจากโรงเรียนไปแล้ว ต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ที่กระตุ้นเร้าให้ผู้เรียนอยากเรียน ทำทนายให้ผู้เรียนแสวงหา เป็นสภาพแวดล้อมที่มีเนื้อหาสาระและโอกาสที่เติมเต็มสำหรับผู้เรียน

4. เครื่องมือในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ประกอบด้วยทรัพยากรด้านเงินทุน ทรัพยากรบุคคลและสิ่งอำนวยความสะดวกและกลไกในการสนับสนุนนโยบาย

เป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาตลอดชีวิตของไทยมีเป้าหมาย เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เป็นการศึกษาที่ผสมกลมกลืนไปกับวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาบุคคลในทุกช่วงอายุทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต มีความรู้พื้นฐานที่เพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ให้มีความรู้และทักษะในการคิดวิเคราะห์การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ การแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการแสวงหาและเพิ่มพูนความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง เลือกรับความรู้ข้อมูลข่าวสารและนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมปรับตัว ดูแลสุขภาพที่ถูกต้องและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ในทุกช่วงชีวิต และอยู่

ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติโดยรวม (สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ. 2543: 15 - 16)

สำหรับในประเทศไทย มีแนวคิดเกี่ยวกับหลักการแนวทางและยุทธศาสตร์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543ก: 8 - 18) ดังนี้

1. หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากหลักการที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สรุปเป็นแก่นหลักเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็น 10 ประการ คือ 1) สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ 2) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นและมีความต่อเนื่องตลอดเวลาตลอดช่วงอายุของผู้เรียน 3) คนไทยทุกคนมีสิทธิ์และความเสมอภาคในการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4) ผู้เรียนและการเรียนรู้มีความสำคัญและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่มีความสุข 5) ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการเลือกในการเรียนรู้ด้วยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีคุณภาพและยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน 6) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม 7) ทุกแห่งในสังคมคือแหล่งการเรียนรู้ของคนทุกคน 8) ทุกฝ่ายในสังคมต้องร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ปวงชน 9) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย 10) คุณภาพของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง

2. ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต จากแก่นของหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 10 ประการนั้นต้องมีการวางกรอบยุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดพลังและความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ของสังคมไทย คือ การรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ประชุมจึงได้ร่วมกันกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตรวม 9 ยุทธศาสตร์ คือ 1) สร้างวิสัยทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ชัดเจนให้ครอบคลุมหลักการทั้ง 10 ข้อ 2) สร้างนิสัยรักการอ่านและวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้และข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากทุกส่วนของสังคม 4) ให้ความสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์ของเอกัตบุคคล ครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถานและสถานประกอบการในฐานะที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ 5) กระจายแหล่งการเรียนรู้ให้ทั่วถึงและครอบคลุมทุกจุดของสังคม 6) พัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย 7) การพัฒนาข้อมูล สื่อสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 8) การพัฒนาและประกันคุณภาพ รูปแบบกระบวนการและกิจกรรมการเรียนรู้ 9) การจัดสรรเงินทุนและระดมทรัพยากรเพื่อจัดส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. แนวทางการปฏิบัติ จากยุทธศาสตร์ทั้ง 9 ประการ ได้มีการระดมความคิดเห็นออกมาเป็นแนวทางปฏิบัติดังนี้ 1) การสร้างความรู้ความเข้าใจในส่วนของเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยการสร้างนิสัยรักการเรียนรู้และการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ให้ความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์ของบุคคล ครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถานและสถานประกอบการ 2) การกระจายแหล่ง

การเรียนรู้ 3) การพัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย 4) การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 5) การพัฒนาและประกันคุณภาพกิจกรรมการเรียนรู้ และ 6) การจัดสรรเงินทุนและระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นอกจากนี้ จรณชัย วรรณทอง (2549: 18) ได้กล่าวถึง หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต ว่ายึดหลักในการจัด ดังนี้

1. หลักการบูรณาการและความเชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องของการศึกษาในระบบ โรงเรียน นอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย

2. หลักความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา โดยส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสเลือกศึกษาหาความรู้ตามศักยภาพ และความต้องการของตนเอง การศึกษาควรเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคน

3. หลักการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดเนื้อหาและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับพื้นฐานและความสนใจของผู้เรียนและของตนเองได้ และมุ่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

4. หลักการศึกษาเพื่อชีวิต โดยเน้นการศึกษาที่บูรณาการการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตของผู้เรียนและสภาพชุมชน สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของตน เป็นการจัดการศึกษาที่กลมกลืนกับวิถีชีวิตของผู้เรียน

5. หลักการเรียนรู้เพื่อการคิดเป็นและแก้ปัญหาเป็น โดยส่งเสริมกระบวนการวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหา บนพื้นฐานของข้อมูลและเหตุผล

6. หลักการจัดการศึกษาโดยประชาชนและชุมชน โดยให้ผู้เรียน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วม เน้นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับชุมชนท้องถิ่น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกับการศึกษาตลอดชีวิต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่มีความสำคัญต่อการศึกษาของประเทศ โดยส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษาใหม่ ให้เน้นไปที่ “กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์” ซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่อง “ตลอดชีวิต” โดยให้ความสำคัญกับผู้เรียนที่จะเป็นผู้รู้จักคิด พิจารณาและแสวงหาความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง นอกจากนี้การจัดการศึกษายังครอบคลุมไปถึงการจัดสภาพแวดล้อมและปัจจัยเกื้อหนุน ให้เกิดสังคมการเรียนรู้ขึ้นด้วยเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นแนวคิดหลักของระบบการศึกษาไทยที่มุ่งเน้น “การศึกษาตลอดชีวิต” ซึ่งมีพัฒนาการของความคิด ปรัชญา และหลักการ ตลอดจนเจตนารมณ์ที่ควรจะได้ทำความเข้าใจให้ตรงกันในการจัดและส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทยต่อไป (จรณชัย วรรณทอง. 2549: 15)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดหลักการและทิศทางของการศึกษาลดชีวิต โดยสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543ข: 5-7)

1. บุคคลมีสิทธิและความเสมอภาคในการได้รับการศึกษา (มาตรา 10)
2. การจัดการศึกษาจะต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเป็นการศึกษาลดชีวิตสำหรับปวงชน (มาตรา 8)
3. การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22)
4. การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งทั้ง 3 รูปแบบ คือ องค์ประกอบของการศึกษาลดชีวิต (มาตรา 15)
5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน สถานประกอบการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันศาสนาและสถาบันสังคมอื่นในการจัดการศึกษา จัดให้มีการเรียนรู้ในชุมชน (มาตรา 12)
6. จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6)
7. เนื้อหาในการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นการบูรณาการเนื้อหาความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศ การเมืองการปกครอง ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา รวมทั้งความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ (มาตรา 23)
8. กระบวนการเรียนรู้เน้นการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่หลากหลาย และสอดคล้องกับความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การฝึกปฏิบัติ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงให้คิดเป็น ทำเป็น เรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพของตนเอง จัดให้มีการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่โดยร่วมมือกับผู้ปกครอง และชุมชน (มาตรา 24)
9. การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 9)
10. การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มีคุณภาพและมาตรฐาน เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้ตามเป้าหมายและแนวทางที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ (หมวด 7)

11. การส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบในชุมชน ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่น (มาตรา 25)

12. การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา การระดมทุนจากรัฐ เอกชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่น สถานประกอบการ สถาบันสังคม ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและมีส่วนรับภาระในการจัดการศึกษาตามความเหมาะสม (หมวด 8)

13. การส่งเสริมให้มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการศึกษา ทั้งสามรูปแบบซึ่งก็คือ การศึกษาตลอดชีวิตอย่างกว้างขวางรวมทั้งการจัดระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างทั่วถึง การสนับสนุนการผลิต และพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาบุคลากร ผู้ผลิต ผู้ใช้ และการพัฒนาทักษะของผู้เรียน ในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (หมวด 9)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแนวคิดหลักอันหนึ่งของการพัฒนาประเทศ โดยกล่าวถึงสังคมไทยที่พึงประสงค์ข้อหนึ่งว่า “สังคมไทยต้องเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่สร้างโอกาสให้คนไทยทุกคนคิดเป็น ทำเป็น สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคน ข้อหนึ่งว่า ...เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ สุขภาพแข็งแรง คิดเป็น มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวิถีชีวิตอย่างมีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ สุจริต และรับผิดชอบต่อส่วนรวม รวมทั้งสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานให้เกิดความสมดุลในการยกระดับคุณภาพชีวิต... สำหรับแนวทางการพัฒนาในข้อที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545: 14, 38, 40 - 41)

ดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศไทยยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีนโยบายและกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิตที่ชัดเจนว่า จะได้มีความพยายามในการเสนอแนวทางการกำหนดนโยบายส่งเสริมการศึกษาดูตลอดชีวิตของประเทศไทยบ้าง อาทิเช่น ในปี 2543 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดทำรายงานการวิจัย เรื่องการศึกษาดูตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นการวิเคราะห์องค์ความรู้ และบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษาดูตลอดชีวิตของประเทศที่คัดสรร รวม 6 ประเทศ ที่ได้มาจากเอกสารต่าง ๆ และร่วมกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน จัดสัมมนาเรื่องนโยบายส่งเสริมการศึกษาดูตลอดชีวิตของประเทศไทยเพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติทั้งภาครัฐและเอกชนตลอดจนผู้สนใจได้ร่วมกันระดมความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พร้อมเสนอแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาดูตลอดชีวิตของประเทศไทย

14. ในปี พ.ศ. 2544 กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติ พ.ศ. 2544 ซึ่งกำหนดหลักการสำคัญของการจัดการศึกษา ข้อหนึ่ง คือ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2545 สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดงานการสัมมนาเรื่อง กระบวนการและยุทธศาสตร์ การเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับผู้ที่มีอายุสูงกว่า 16 ปี เพื่อนำแนวคิดที่ได้จากการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการและยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้ที่มีอายุสูงกว่า 16 ของประเทศ สหราชอาณาจักร มาร่วมระดมความคิดเห็นเป็นแนวทางในการพัฒนาโยบายส่งเสริม การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีข้อเสนอแนะที่สำคัญหลายประการเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อให้ คนไทยทุกวัยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การให้โอกาสได้เรียนรู้แก่ทุกคน การกระตุ้น ความอยากเรียน การแก้ไขปัญหาที่คนไทยขาดความสนใจใฝ่รู้ที่จะเรียนรู้พัฒนาตนเอง จะสร้าง วัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างไรให้ประพตติจนเป็นนิสัย เกิดการกระทำเป็นประจำจนเป็น วัฒนธรรม มีการใฝ่รู้ ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์ที่สำคัญที่สุดที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน

สังคมไทยในอนาคตจะเป็นสังคมฐานความรู้ ที่การเรียนรู้ความรู้และนวัตกรรมเป็น ปัจจัยสำคัญในการพัฒนา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมและสร้างสภาพการณ์ เพื่อให้คนไทยทุกคนมีสิทธิและความเสมอภาคในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สังคมแห่งการเรียนรู้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็น ของการเรียนรู้ที่ทุกคนและทุกส่วนในสังคมมีความใฝ่รู้และพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ การเรียนรู้ ตลอดชีวิตเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นและมีความต่อเนื่องเป็นปกติวิสัยในชีวิตประจำวันของทุกคน ไปจน ตลอดการสิ้นอายุขัย เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ ของคนทุกคนในทุก สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

การเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ต้องดำเนินการโดยยึดหลักการให้ทุกภาคส่วน ของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดและตัดสินใจในกิจกรรมสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และชุมชนท้องถิ่น การสนับสนุนให้สังคมทุกส่วนและทุกระดับได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพและ การสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ จะทำให้เกิดพลังชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็ง อันจะเป็น รากฐานที่มั่นคงในการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีความยั่งยืนตลอดไป (กุลธร เลิศสุริยะกุล. 2548: 52)

ความหมายของสังคมแห่งการเรียนรู้

สุมาลี สังข์ศรี (2546: 92) ได้กล่าวว่า สังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) หมายถึง สังคมหรือกลุ่มที่อยู่ร่วมกัน มีวิถีชีวิตความสัมพันธ์กัน ได้จัดให้มีกระบวนการหรือ

วิธีการต่าง ๆ ที่ทำให้บุคคลหรือสมาชิกในกลุ่มนั้นได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ ซึ่งทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสติปัญญา ความคิดและพฤติกรรม

บวร ปภัสราธร (2549: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า สังคมแห่งการเรียนรู้ คือ สังคมของ ผู้คนที่ฝึกฝนในการแสวงหาความรู้ใหม่อย่างสม่ำเสมอ เป็นสังคมที่ผู้คนสามารถเรียนรู้ได้จาก ประสบการณ์ที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จหรือความล้มเหลว ก็สามารถสังเคราะห์ความรู้ ใหม่ขึ้นมาได้เสมอ

พัชราภา ดินดำ (2550: 6) ได้กล่าวว่า สังคมแห่งการเรียนรู้ หมายถึง สังคมที่มีความโดดเด่น ทางด้านการเรียนรู้ในระดับที่สูง มีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง และการเรียนรู้ นั้น เป็นไปพร้อมเพรียงกันทั้งสังคม อันประกอบด้วย 1) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม 2) การเรียนรู้ เป็นทีม 3) การรอบรู้แห่งตน 4) การคิดอย่างเป็นระบบ และ 5) แบบจำลองความคิด

กล่าวโดยสรุป สังคมแห่งการเรียนรู้มีลักษณะเป็นกระบวนการที่ต้องมีการคิดและ สามารถนำไปปฏิบัติได้ เกิดจากการแบ่งปัน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การฝึกฝน ประสบการณ์ร่วมกันของกลุ่มคน เครือข่ายที่หลากหลายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของบุคคล และชุมชนในการเพิ่มสมรรถภาพในการคิด การปฏิบัติให้ดีขึ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งทักษะความรู้ ใหม่ ๆ ในการปฏิบัติตน โดยต้องใช้ระยะเวลาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในชุมชนแนวปฏิบัติต้องอาศัย กระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนอยู่ตลอดเวลา มีการสร้างความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกัน และกัน ก่อให้เกิดองค์ความรู้ภายใต้ความเป็นเครือข่ายของชุมชน

หลักการของสังคมแห่งการเรียนรู้

การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัยที่อยู่ใน แต่ละชุมชนหรือแต่ละสังคมย่อย ๆ ได้อยู่ใกล้ชิดกับการศึกษา ใกล้ชิดกับแหล่งการเรียนรู้มี กิจกรรมการเรียนรู้ภายในชุมชนของตนเอง มีกิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีการดำเนินชีวิต จึงเป็นการง่ายและสะดวกที่จะเข้าถึงแหล่งความรู้ จะเรียนรู้เมื่อใดก็ได้และเป็นแรงจูงใจที่จะ เรียนรู้ทำให้ประชาชนมีโอกาสเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาหลักการแนวปฏิบัติและตัวอย่างของสังคมแห่งการเรียนรู้จากประเทศ ต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศสหราชอาณาจักร ดังที่ สุมาลี สังข์ศรี (2549: 14) ได้สรุปหลักการ ของสังคมแห่งการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

สังคมที่จะพัฒนาไปเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ไม่จำกัดขนาด อาจจะมีขนาดใหญ่ หรือขนาดเล็กก็ได้ อาจจะเริ่มตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ระดับชุมชน ระดับเมือง ระดับภาค ไปยัง ระดับประเทศและระดับโลก เพราะฉะนั้นอาจจะสร้างจากสังคมเล็ก ๆ เช่น ระดับชุมชน หรือ ระดับตำบล หรือระดับเมือง เมื่อรวมกันก็จะเป็นสังคมใหญ่ ระดับภาคหรือระดับประเทศต่อไป สำหรับสหราชอาณาจักรนั้นเริ่มที่การพัฒนาเมืองแต่ละเมืองให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ และใน ที่สุดสังคมของสหราชอาณาจักรในภาพรวมก็จะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยสหราชอาณาจักร

ให้หลักการว่า เมืองแห่งการเรียนรู้เป็นเมืองที่ประชาชนตระหนักถึงความจำเป็นของการเรียนรู้ว่าเป็นปัจจัยหลักสำหรับในยุคปัจจุบันที่จะช่วยสร้างความพร้อม สร้างพลังให้แก่ประชาชนในการเผชิญกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม วิทยาการและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนจะช่วยให้การพัฒนาตนเองและสังคมของตนได้อย่างเหมาะสมต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกปัจจุบัน

ประชาชนในเมืองแห่งการเรียนรู้จะพยายามสร้างความเข้าใจในสถานการณ์ของชุมชนของตน พิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสภาพแวดล้อม แล้ววิเคราะห์ว่า จะต้องปรับปรุงตนเองและสังคมของตนอย่างไรบ้างในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและใช้ประโยชน์ของการเรียนรู้มาพัฒนาคนในชุมชนให้มีความสามารถสอดคล้องกับความต้องการต่าง ๆ ในยุคปฏิรูปการเรียนรู้

จากเป้าหมายของสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิตให้ประชาชนในชุมชนในสังคมมีโอกาสรับการศึกษามีโอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อนำความรู้ไปประกอบอาชีพ หลักการของสังคมแห่งการเรียนรู้ย่อมจะอิงและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับหลักการการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งสามารถสรุปหลักการของสังคมแห่งการเรียนรู้ในประเด็นสำคัญ ๆ ได้ดังนี้

1. การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นตลอดชีวิต จะเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ขึ้นได้ต้องให้ทุกคนมีความเข้าใจและยอมรับการเรียนรู้เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ มิได้จำเป็นเฉพาะในวัยเรียนเท่านั้นแต่จำเป็นสำหรับทุกวัยตั้งแต่เกิดจนตาย
2. ความเท่าเทียมกันในโอกาสการศึกษาคือทุกคนไม่ว่าอยู่ที่ใดควรได้รับโอกาสการศึกษาเท่าเทียมกัน ดังนั้น ควรจัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ขึ้นในทุกชุมชนในทุกสังคม
3. การเรียนรู้มิได้เกิดขึ้นเฉพาะในสถาบันการศึกษา แต่เกิดขึ้นได้ในบ้าน ที่ทำงาน ตลาด สถานที่ท่องเที่ยว คนในชุมชนควรมีความเข้าใจเช่นนี้
4. ชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ได้สถานที่เรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเป็นอาคารใหญ่โต เช่น โรงเรียน สามารถสร้างแหล่งเรียนรู้ได้ในชุมชนหรือสิ่งที่มีอยู่แล้ว เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานประกอบการในชุมชน ภูมิปัญญา หอสมุด หอกระจายข่าว เป็นต้น
5. แหล่งความรู้ควรเข้าถึงได้ง่ายและใกล้ตัว ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชนพลาดโอกาสทางการศึกษา ไม่มีโอกาสหาความรู้อย่างต่อเนื่อง คือ แหล่งความรู้เข้าถึงได้ยาก มีระเบียบกฎเกณฑ์ ขั้นตอนมากมาย ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ในชุมชนจะทำให้มีแหล่งการเรียนรู้ใกล้ตัว เข้าถึงได้ ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกพื้นที่
6. ผู้ถ่ายทอดความรู้มิได้จำกัดอยู่เฉพาะครูเท่านั้น อาจเป็น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ผู้รู้ เป็นต้น ทุกคนสามารถจะแลกเปลี่ยนความรู้และถ่ายทอดความรู้ได้
7. หลักการมีส่วนร่วม ทุกคนในชุมชนต้องร่วมมือกันในชุมชน กรรมการชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติไปจนถึงร่วมรับผลที่เกิดขึ้น

แนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้แม้จะต้องอาศัยเวลา แต่หลายประเทศกำลังพยายามเต็มที่เพราะผลที่ได้ คือ การพัฒนาทรัพยากรบุคคลและพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน แนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้สำหรับสังคมไทยได้ดังนี้ คือ

1. สร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนในชุมชน รวมทั้งเจ้าหน้าที่และบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเกี่ยวกับสังคมแห่งการเรียนรู้หมายถึงอะไร มีลักษณะอย่างไร มีความจำเป็นอย่างไรและจะสร้างอย่างไร

2. ระดมความร่วมมือจากทุกอย่าง สังคมแห่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องระดมความร่วมมือจากทุกฝ่ายในชุมชนทั้งของรัฐและเอกชน

3. กำหนดองค์กรรับผิดชอบ แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบประสานงานและดำเนินการให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน

4. สำรวจสภาพปัญหาของชุมชน เพื่อวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สภาพปัญหาของชุมชนที่ประสบอยู่ ปัญหาใดจำเป็นแก้ก่อน-หลัง จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

5. สำรวจความพร้อมของชุมชนและแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน มีแหล่งการเรียนรู้ใดบ้าง ควรสร้างแหล่งการเรียนรู้ใดเพิ่มเติม

6. สร้างแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติม สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ จัดหาแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติม

7. แหล่งการเรียนรู้วางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนร่วมกันกำหนดแนวทางการวางแผนจัดกิจกรรมมีทั้งระยะสั้นและแผนระยะยาว

8. พัฒนาบุคลากรของแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการฝึกอบรม ประชุมสัมมนา จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

9. ให้สนับสนุนการดำเนินงานของแหล่งการเรียนรู้ จัดกิจกรรมลักษณะต่าง ๆ เช่น คำแนะนำปรึกษา การแก้ปัญหา สนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ การแบ่งปันทรัพยากร ช่วยเหลือกันในระหว่างแหล่งการเรียนรู้

10. ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ให้คำแนะนำการดำเนินงานพัฒนาการดำเนินงาน กระตุ้นจูงใจให้จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องให้มีรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อให้มีความเคลื่อนไหวอยู่เสมอ

11. ประกาศเกียรติคุณให้รางวัลแก่แหล่งการเรียนรู้ที่ประสบผลสำเร็จ

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน นโยบายนี้ได้กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ว่าให้มีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ ขึ้นในชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตัวอย่างของแหล่งการเรียนรู้ที่มีในหมู่บ้าน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หอกระจายข่าว กระดานข่าว

ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน (ศรช.) พิจารณาศักยภาพของท้องถิ่น (ในบางพื้นที่) สวนสมุนไพรร เป็นต้น ในแต่ละชุมชนกำลังได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาแหล่งการเรียนรู้อย่างหลากหลายมากขึ้นในระดับหมู่บ้าน / ตำบล มีคณะกรรมการการศึกษาทำหน้าที่ดูแลด้านการศึกษาของชุมชนและประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ให้จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ในชุมชน จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้และแก้ปัญหาของชุมชน ได้แก่ กิจกรรมเวทีชาวบ้าน (เป็นการระดมความคิดเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน) กิจกรรมสำหรับกลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น ในด้านข้อมูลข่าวสารประชาชนในแต่ละชุมชนสามารถรับได้จากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ตลอดจนคอมพิวเตอร์ ในระดับตำบลทั่วประเทศให้ประชาชนใช้ค้นหาความรู้ข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ จากหน่วยงาน แหล่งความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย

แนวทางการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้

แนวทางสำหรับการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้พอสรุปได้ ดังนี้ (สุมาลี สังข์ศรี. 2549: 17 - 21)

1. ลักษณะของสังคมแห่งการเรียนรู้

สังคมที่จะพัฒนาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ อาจจะเป็นสังคมขนาดใหญ่ ขนาดกลาง หรือขนาดเล็กและอาจจะอยู่ในเมืองหรือชนบทก็ได้ อาจจะเป็นระดับหรือหมู่บ้าน/ตำบล ทั้งนี้ จะต้องเป็นสังคมที่ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการเรียนรู้และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายประเภทและมีความต่อเนื่องโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

2. เป้าหมายของชุมชนหรือสังคมแห่งการเรียนรู้

สังคมแห่งการเรียนรู้หรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ ควรมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตขึ้นในชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นนั้นมาจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ส่งเสริมความร่วมมือและความสามัคคีของคนในชุมชนโดยร่วมเป็นผู้จัดกิจกรรมและเป็นผู้รับบริการ ใช้ทรัพยากรในชุมชนโดยนำจุดเด่นขององค์กรต่างๆ มาส่งเสริมซึ่งกันและกัน มุ่งให้การเรียนรู้ช่วยพัฒนาชุมชนทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สังคม การเมืองและวัฒนธรรม ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในทุกสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

3. หลักการสร้างหรือพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้

ในการสร้างหรือพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ ควรยึดหลักการ ดังต่อไปนี้

3.1 หลักความจำเป็นของการเรียนรู้

3.2 หลักความสำคัญของชุมชน

3.3 หลักการ 3 ปัจจัยสำคัญ ซึ่งได้แก่ 1) ความร่วมมือแบบหุ้นส่วน (Partnership)

2) การมีส่วนร่วมของชุมชน (Participation) และ 3) ความสามารถในการดำเนินการ (Performance)

3.4 หลักการใช้ชุมชนเป็นฐาน

3.5 หลักการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย

3.6 หลักการจัดกิจกรรมที่ผสมกลมกลืนกับการดำเนินชีวิต

3.7 หลักความเสมอภาค การเปิดกว้าง ยืดหยุ่นและการเข้าถึงได้ง่าย

3.8 หลักความต่อเนื่อง

4. ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้มีวิธีดำเนินการ ดังต่อไปนี้

4.1 กำหนดนโยบายสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ชัดเจน ซึ่งครอบคลุมทั้งหลักการและแนวปฏิบัติที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะนำไปดำเนินการได้และให้ถือเป็นแนวปฏิบัติ

4.2 รมรณรงค์สร้างความรู้ ความเข้าใจต้องสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนทุกกลุ่มในเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตและเรื่องสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้ประชาชนตระหนักว่าการศึกษามีความจำเป็นสำหรับทุกคนทุกช่วงอายุและสังคมแห่งการเรียนรู้จะช่วยให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง

4.3 หากจุดเริ่มต้น แต่ละชุมชนควรพิจารณาหาจุดเริ่มต้น ถ้าเริ่มโดยบุคคลอาจหาบุคคลที่ประชาชนในชุมชนให้ความเคารพนับถือศรัทธา ให้เป็นผู้ริเริ่มและช่วยขยายแนวความคิดและสร้างความรู้ความเข้าใจ และความร่วมมือในวงกว้างหรือถ้าจะเริ่มโดยองค์กรหลักในชุมชน องค์กรหลักในสังคมไทยอาจจะเป็นกรรมการหมู่บ้าน องค์กรการบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือหน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียนให้เป็นผู้ริเริ่ม

4.4 จัดตั้งกรรมการหรือองค์กรดำเนินงาน อาจจะเป็นกรรมการหมู่บ้านหรือ องค์กรการบริหารส่วนตำบลและมีกรรมการที่ประกอบไปด้วยตัวแทนของทุกกลุ่มในชุมชน ทุกหน่วยงานหรือทุกฝ่ายที่เป็นกรรมการจะต้องร่วมมือกันแบบหุ้นส่วน คือ ร่วมวางแผน ร่วมลงทุน ร่วมดำเนินงานและร่วมรับผล

4.5 สร้างความสนใจในวงกว้าง ควรหาวิธีการที่จะขยายแนวความคิดให้เกิดการยอมรับในวงกว้าง ให้ประชาชนทุกกลุ่มในชุมชนได้เข้าใจ เกิดความสนใจและให้ความร่วมมือ เช่น อาจจัดประชุมประชาชนทั้งหมู่บ้าน ประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อต่าง ๆ จัดทำเวทีแผนชุมชนมีการบรรยายให้ความรู้และซักซ้อมความเข้าใจ

4.6 พัฒนาบุคลากรที่จะเป็นผู้ดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจถึงหลักการ วิธีการและขั้นตอนในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้

4.7 วิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ นั้นยึดหลักการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ดังนั้น ต้องเริ่มที่ชุมชนเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน ดังนั้น แต่ละชุมชนอาจดำเนินการโดยการจัดทำเวทีแผนชุมชน เพื่อวิเคราะห์สภาพและปัญหาของชุมชนและระดมความคิดเห็น

4.8 จัดทำแผนชุมชนและกำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน กรรมการหรือองค์กรดำเนินการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ชุมชนในข้อ 7 มาจัดทำแผนการดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ อาจจะมีทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาวซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าจะต้องจัดทำโครงการหรือกิจกรรมใดบ้างในการพัฒนาชุมชน

4.9 วิเคราะห์ศักยภาพของหุ้นส่วน เนื่องจากการจัดสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้นั้น อาศัยการมีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ควรมีการวิเคราะห์เพื่อนำจุดเด่นของแต่ละหุ้นส่วนมาใช้

4.10 ดำเนินการจัดชุมชนแห่งการเรียนรู้ เมื่อมีแผน มีหุ้นส่วนแล้วกรรมการจึงดำเนินการโดยนำหลักการในการจัดชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่กล่าวไว้ข้างต้นมาใช้

4.11 ประเภทของกิจกรรมที่ควรจัดเมืองแห่งการเรียนรู้ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้หลากหลายประเภท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนนั้น ๆ

4.12 การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เมื่อดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งควรมีการติดตามประเมินผลเพื่อเรียนรู้ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา แล้วนำมาใช้ปรับปรุงงานต่อไป

4.13 ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มได้เกิดความรู้ ความเข้าใจมากยิ่งขึ้นและได้เห็นผลของการดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ และจะทำให้ประชาชนให้ความสนใจและมีส่วนร่วมมากขึ้น

4.14 สร้างเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ ควรมีการประสานเชื่อมโยงชุมชนแห่งการเรียนรู้ในพื้นที่ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยอาจจัดตั้งกลุ่มประสานงานเครือข่ายเพื่อให้แต่ละชุมชนได้ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนกันในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

ตัวชี้วัดความสำเร็จของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

กุลธร เลิศสุริยะกุล (2548: 55) ได้กล่าวถึง ตัวชี้วัดความสำเร็จของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ชุมชนมีกระบวนการกลุ่ม มีประเด็นปัญหาร่วมและมีกระบวนการแก้ปัญหาพร้อมกันอย่างเป็นรูปธรรม
2. มีการจัดการให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง โดยอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วนในสังคม
3. บุคคล กลุ่มคน ชุมชนมีโอกาเข้าถึงความรู้ มีการเรียนรู้ เกิดความคิดใหม่ ความรู้ใหม่ ทางเลือกใหม่ พลังใหม่ ๆ ขึ้นในสังคม
4. มีการพัฒนาชุมชน สังคม ด้วยองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นเกิดการพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองได้

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2548: 17) ได้ระบุตัวชี้วัดการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชนไว้ ดังต่อไปนี้

1. ความสนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียนของประชาชน
 2. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างประชาชนในชุมชนและระหว่างชุมชนใกล้เคียง
 3. การเกิดองค์ความรู้ใหม่ ในชุมชน
 4. การพัฒนาหรือการขยายตัวหรือความหลากหลายของแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน
 5. การนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตของประชาชน
 6. อัตราการเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน
 7. การเกิดนักนวัตกรรมหรือนักจัดการความรู้ หรือผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน
- ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ยึดลักษณะของตัวชี้วัดการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน ตามที่สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนได้ระบุไว้

โดยสรุป อาจจะกล่าวได้ว่าการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้หรือชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นการใช้การเรียนรู้เป็นพลังผลักดันให้เกิดการพัฒนา โดยส่งเสริมให้การเรียนรู้เกิดขึ้นภายในชุมชน ทำให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสในการเรียนรู้มากขึ้น โดยจัดข้อจำกัดด้านต่าง ๆ ในโอกาสการเรียนรู้ อันได้แก่ ความห่างไกล ความไม่สะดวก ความไม่มีเวลา ไม่มีทุนทรัพย์ ฯลฯ ควรสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงความจำเป็นของการเรียนรู้ในหมู่ประชาชนว่า การเรียนรู้เป็นปัจจัยหลักที่จะช่วยสร้างความพร้อมและสร้างพลังให้แก่เขาที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม สิ่งแวดล้อม วิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นการให้ความสำคัญแก่สังคมหรือชุมชน การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นในชุมชนโดยความร่วมมือของทุกคน ทุกภาคส่วนในชุมชนและใช้ศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนเอง เมื่อทุกชุมชนหรือทุกสังคมเล็ก ๆ เป็นชุมชน / สังคมแห่งการเรียนรู้แล้วและได้มีการประสานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ในที่สุดสังคมใหญ่ คือ ประเทศชาติในภาพรวมก็จะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

แนวคิดและหลักการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

จุฑารัตน์ เพชรจันทิก (2541: 9) กล่าวว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง สถานที่หรือแหล่งที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้ประชาชนในชุมชนและนอกชุมชนรวมทั้งเป็นแหล่งที่ประชาชนจะมาศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชน

สนธิ สุทนต์ (2544: 34) กล่าวว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง สถานศึกษาของคนในชุมชนที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน ทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตให้ทันกับ

ความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่กำลังเจริญเติบโตทางด้านเทคโนโลยีและก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ เริ่มสร้างประชาธิปไตยและมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง

สรุปได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์วิทยาการตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคโลกาภิวัตน์และก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ การเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตยและมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง

ความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 25 ได้กำหนดว่ารัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพการจัดการศึกษานอกโรงเรียนได้ยึดแนวคิดที่สำคัญว่า การศึกษาเรียนรู้ของมนุษย์สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดชีวิตในทุกสถานที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากได้มีระบบการจัดการให้สถานที่เหล่านั้นมีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ เป็นสถานที่ที่เหมาะสมและอยู่ใกล้ผู้เรียนมากที่สุด มีการบริการสื่อการเรียนการสอนทุกประเภทตามความต้องการของผู้เรียน จัดกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการพบกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ มีบุคลากรที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำและคำปรึกษาและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องให้กับประชาชนได้ตลอดเวลา ซึ่งสถานที่ใดที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้นเรียกว่า “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546)

หลักการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

โดยหลักการแล้ว ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) ยึดหลักการใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการศึกษาของชุมชน ดังนั้น การส่งเสริมการดำเนินงานของกรมการศึกษานอกโรงเรียนในเรื่องศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะมีหลักการ ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546)

1. การบริการกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) จะจัดอย่างเป็นระบบอยู่ในชุมชน โดยการจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบแก่ประชาชนในชุมชน โดยการทำกับดูละขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

2. การจัดให้มีสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เช่น สื่อเอกสาร หนังสือ ตำรา แบบเรียนต่าง ๆ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เทปบันทึกเสียง วิดิทัศน์ ชุดรับสัญญาณโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ETV ฯลฯ

3. การจัดให้มีครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นผู้ปฏิบัติงานใน ศรช. หน่วยละ 1 คน โดยปฏิบัติงานเต็มเวลาและได้รับค่าตอบแทนไม่เกินวุฒิ (ไม่ต่ำกว่าอนุปริญญาและไม่สูงกว่าปริญญาตรี)

4. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) เป็นของประชาชน ระบบการดำเนินงานควบคุมดูแล โดยองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนกรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยหน่วยงานระดับภาค จังหวัดและอำเภอเป็นองค์กรให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับสถานศึกษาสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน จัดหาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ลงนามประกาศจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัด ตามคำสั่งกรมการศึกษานอกโรงเรียน ที่ 348/2542 ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2542 สำหรับในกรุงเทพมหานครให้ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ลงนามประกาศจัดตั้งตามคำสั่งกรมการศึกษานอกโรงเรียน ที่ 668/2542 ลงวันที่ 25 สิงหาคม 2542

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้แทนชุมชนตามความเหมาะสมตามจำนวนที่ได้มีการตกลงกัน

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด กรุงเทพมหานคร และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต คัดเลือกครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตามคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อให้ทำหน้าที่ลักษณะประจำในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตามคำสั่งกรมการศึกษานอกโรงเรียน ที่ 347/2542 ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2542 และคำสั่งกรมการศึกษานอกโรงเรียน ที่ 667/2542 ลงวันที่ 25 สิงหาคม 2542

4. ครู ศรช. ร่วมกับคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน วางแผนการดำเนินงานและการจัดกิจกรรมตามความต้องการของชุมชน

5. สถานศึกษา กศน. ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครู ศรช. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ จัดหาสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนนิเทศ ติดตามผล ประเมินผล และควบคุมมาตรฐานคุณภาพของการศึกษา

6. ส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้ที่มีความรู้ความสามารถได้มีโอกาสนำศักยภาพของตนเองมาทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนของตนเอง ทั้งในลักษณะการเป็นวิทยากรและครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

7. กระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญและรักในถิ่นฐานของตนเอง ร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น เพื่อการดำรงอยู่และสืบสานความเป็นไทยต่อไป

องค์ประกอบในการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2546) กล่าวว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย ผู้ที่จะใช้บริการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ประชาชนทุกคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น เด็กเล็กสตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ แรงงานคืนถิ่น นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรต่าง ๆ
2. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) ที่จัดตั้งอยู่ในชุมชน มีสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ได้แก่ ชุดรับสัญญาณโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม โทรทัศน์ วิทยุ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่นวีดีโอ วีดีทัศน์ เทปเสียง สื่อเอกสาร หนังสือตำราและแบบเรียนต่าง ๆ
3. ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) เป็นผู้ปฏิบัติงานในลักษณะประจำที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทำหน้าที่จัดกิจกรรมและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย โดยได้รับค่าตอบแทนตามที่กำหนดจากกรมการศึกษานอกโรงเรียนหรือองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ และมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับอนุปริญญา และไม่สูงกว่าปริญญาตรี
4. คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งพิจารณาคัดเลือกโดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ทำหน้าที่วางแผนเสนอแนวทางการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน บริหารและจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร และงบประมาณของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กำกับติดตามการดำเนินงาน ประเมินผลและประชาสัมพันธ์
5. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นผู้ควบคุมดูแลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาตำบล
6. กลุ่มประชาชนซึ่งรวมกลุ่มกันโดยมีเป้าหมายร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร ฯลฯ เป็นผู้ที่มีส่วนผลักดันให้เกิดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
7. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ซึ่งเป็นหน่วยงานของกรมการศึกษานอกโรงเรียนรวมทั้งศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค จัดประชุมชี้แจง เผยแพร่แนวความคิดในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประสานงานจัดหาแหล่งทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทั้งในแง่ สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อและเครือข่ายในการจัดกิจกรรม

ลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) มีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2540ก: 9)

1. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในลักษณะประจำ 1 คน คือ ครู ศรช. (เป็นบุคลากรของกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ใช้อำนาจตาม มาตรา 72 ของ พ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ขอให้มาปฏิบัติ กิจกรรมตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดอนุญาต หรือที่กระทรวงมหาดไทยทำความตกลงกับ กระทรวงศึกษาธิการ)

2. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางการประสานงานของชุมชน
3. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นแหล่งข้อมูลของชุมชน
4. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์รวมสื่อการเรียนการสอนการศึกษานอกโรงเรียน
5. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นสถานีปลายทางในการเผยแพร่รายการของ สถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษา (ETV) และวิทยุเพื่อการศึกษาเครือข่าย 2
6. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนทุก ประเภท
7. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเน้นการให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ประชาชน ในท้องถิ่นโดยเฉพาะผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ ผู้ทรงภูมิปัญญาในชุมชน เป็นเครือข่ายในการจัด การเรียนรู้ในชุมชน

นอกจากนั้น ทิพวัลย์ มาแสง (2539: 8) ยังได้เสนอว่าลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรจะมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ตอบสนองความต้องการของชุมชน
3. ส่งเสริมการพัฒนาชุมชน
4. กิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้จะต้องตอบสนอง และเป็นไปตามความต้องการของ สมาชิกในชุมชน
5. ดำเนินงานโดยชุมชน และจัดกิจกรรมเพื่อชุมชน

กิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

การจัดกิจกรรมการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมุ่งเน้นให้ประชาชนในตำบล เกิดการเรียนรู้ทั้งแบบที่เป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งชุมชนสามารถสร้างสรรค์ กิจกรรมของตนเอง และโดยการสนับสนุนของกรมการศึกษานอกโรงเรียนด้วยกิจกรรม ดังต่อไปนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2540ก: 10 - 11)

1. การศึกษาขั้นพื้นฐานสายสามัญ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและ มัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีหลักสูตรสำหรับประชาชนทั่วไป หลักสูตรสำหรับกลุ่มเป้าหมาย เฉพาะ และกลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งสามารถเชื่อมต่อการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยได้

2. การศึกษาอาชีพ ซึ่งจัดในรูปหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น หลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ (ปอ.) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ทางไกล ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะและความสามารถทางด้านอาชีพของประชาชนเพื่อให้สามารถสร้างงานเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชนได้

3. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการให้บริการความรู้และข่าวสารข้อมูล ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา เช่น ห้องสมุดประชาชน นิทรรศการรายการวิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น

4. การส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการจัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนในโรงเรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การเรียนรู้จากรายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม การดูนิทรรศการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

5. กิจกรรมนันทนาการ เป็นการพัฒนาทางด้านสุขภาพอนามัยและจิตใจ เช่น กีฬา การออกกำลังกาย การร้องเพลง การวาดรูป และการละเล่นต่าง ๆ ของชุมชน

6. กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยเฉพาะการจัดกลุ่มสนใจเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์แก่บุคคลต่าง ๆ เช่น สตรีแม่บ้าน ผู้สูงอายุ เด็ก คนพิการ ฯลฯ

7. กิจกรรมส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น เพื่อการเรียนรู้สืบทอดและเผยแพร่

ประโยชน์ที่ประชาชนและชุมชนได้รับจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1. เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
2. ประชาชน / ชุมชน / องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในชุมชนของตนเองมากขึ้น
3. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามารับบริการการศึกษาในแหล่งการเรียนรู้ที่ใกล้ตัว
4. ทำให้มีแหล่งข้อมูลข่าวสารในระดับพื้นที่ที่บริการความรู้แก่ประชาชน ได้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน
5. ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ได้ใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์เพื่อระดมความคิดในการวางแผนพัฒนาชุมชนของตนเอง
6. ประชาชนในชุมชนได้รับการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พัฒนาอาชีพ พัฒนาทักษะชีวิต และมีศักยภาพพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น
7. ส่งเสริมกระบวนการรวมกลุ่มในชุมชน ให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ เพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ มีเงินออม และกองทุนหมุนเวียนในชุมชน สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็ง
8. ส่งเสริมให้บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนเห็นคุณค่าของการศึกษา และมีโอกาสเข้ารับการศึกษาเพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษาให้สูงขึ้น

บทบาทหน้าที่ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ครู ศรช.)

ครู ศรช. มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546)

1. จัดกิจกรรมตามแผนการเรียนการสอนและหลักสูตรต่าง ๆ ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน
2. จัดทำข้อมูลชุมชนและจัดเก็บอย่างเป็นระบบพร้อมที่จะให้บริการ
3. จัดทำแผนงาน / โครงการเพื่อเสนอเข้าแผนพัฒนาตำบล และแยกเสนอของบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และกรมการศึกษานอกโรงเรียนแล้วแต่กรณี
4. จัดการการกระจาย และหมุนเวียนการให้บริการสื่อต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.)
5. ดำเนินงานธุรการในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยเฉพาะการรับสมัครนักศึกษาแนะนำ และตรวจสอบการขึ้นทะเบียนเป็นนักศึกษา การลงทะเบียนเรียน การจัดทำแผนการเรียน การจบหลักสูตร ฯลฯ
6. ดำเนินงานจัดและประสานงานการสอนเสริม การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และกิจกรรมในชุมชน
7. ให้คำปรึกษา แนะนำ และแนะแนว เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทุกประเภทในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.)
8. ประสานกับบุคคลหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนผู้รู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดดำเนินงานเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน
9. ให้บริการ วัสดุ อุปกรณ์ และสื่อที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแก่ผู้เรียนและชุมชน
10. ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.)
11. สรุปรายงานผลการปฏิบัติงานต่อองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นผู้พิจารณาคัดเลือกจากคณะกรรมการบริหาร อบต. และบุคคลอื่นที่เหมาะสม มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2540ข)

1. วางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.)
2. จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน
3. จัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษาของชุมชน เพื่อการจัดกิจกรรมให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.)
4. บริหารและจัดกิจกรรมให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.)

5. จัดหาและสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.)
6. กำกับ ดูแล ติดตามการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.)
7. ประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.)
8. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.)

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีบทบาทในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2540ข)

1. พิจารณาคัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
2. พิจารณาแผนงานและโครงการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในแผนพัฒนาตำบล
3. กำกับ ดูแล การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
4. บริหารงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) ผ่านคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

บทบาทหน้าที่ของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ (ศบอ.) ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ (ศบอ.) มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2540ข)

1. ร่วมกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด จัดประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) ให้แก่ อบต. รวมทั้งองค์กรและบุคคลอื่น ๆ ผู้เกี่ยวข้อง
2. เผยแพร่แนวความคิดและประชาสัมพันธ์แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้แก่หน่วยงาน องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง
3. ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยการประสานงานจัดหาทรัพยากรที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เช่น อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์และสื่อต่าง ๆ
4. ประสานงานและจัดทำข้อมูลของเครือข่าย ที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน
5. เป็นศูนย์รวมและบริหารการกระจายสื่อ
6. เสนอแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
7. ร่วมประชุมกับคณะกรรมการบริหาร อบต. และคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อจัดทำและพิจารณาแผนปฏิบัติการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

8. ประสานงานการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

9. เสริมและสร้างแรงจูงใจในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การพัฒนาบุคลากร การศึกษาดูงาน การยกย่องและประกาศเกียรติคุณแก่ผู้ดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

10. จัดระบบการนิเทศ ติดตามผล ประเมินผล เพื่อให้มีมาตรฐานและคุณภาพทั้งในการดำเนินงานและด้านวิชาการ

11. ประสานงานส่งเสริม สนับสนุน การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับครู ศรช.

12. สรุปผล และรายงานผลการดำเนินงาน

บทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด (ศนจ.) มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2540ข)

1. ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในด้านแผนงานโครงการงบประมาณ วิชาการ วัสดุ ครุภัณฑ์

2. พัฒนาบุคลากรของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลและศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ในการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในด้านต่าง ๆ

3. นิเทศติดตามผลการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ร่วมกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ

4. สร้างเสริมแรงจูงใจให้กับบุคลากรของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ เช่น การให้รางวัล การศึกษาดูงาน การยกย่องประกาศเกียรติคุณ ฯลฯ

5. ควบคุมคุณภาพและมาตรฐานด้านวิชาการ และการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

6. จัดการและบริหารระบบการกระจายสื่อให้กับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

7. อนุมัติหลักสูตรท้องถิ่น

8. ประเมินผลการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ร่วมกับ ศบอ. และ อบต.

9. สรุปและรายงานผลการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในภาพรวมระดับจังหวัด

การส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนดำเนินไปได้ด้วยดีในระดับพื้นที่เป็นหน้าที่ของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ส่วนการสนับสนุนในเรื่องสื่อการศึกษาการพัฒนาบุคลากร การวิจัยและพัฒนา การนิเทศติดตามผลในบางระดับเป็นหน้าที่ของหน่วยงานในระดับจังหวัด ภาคและส่วนกลาง

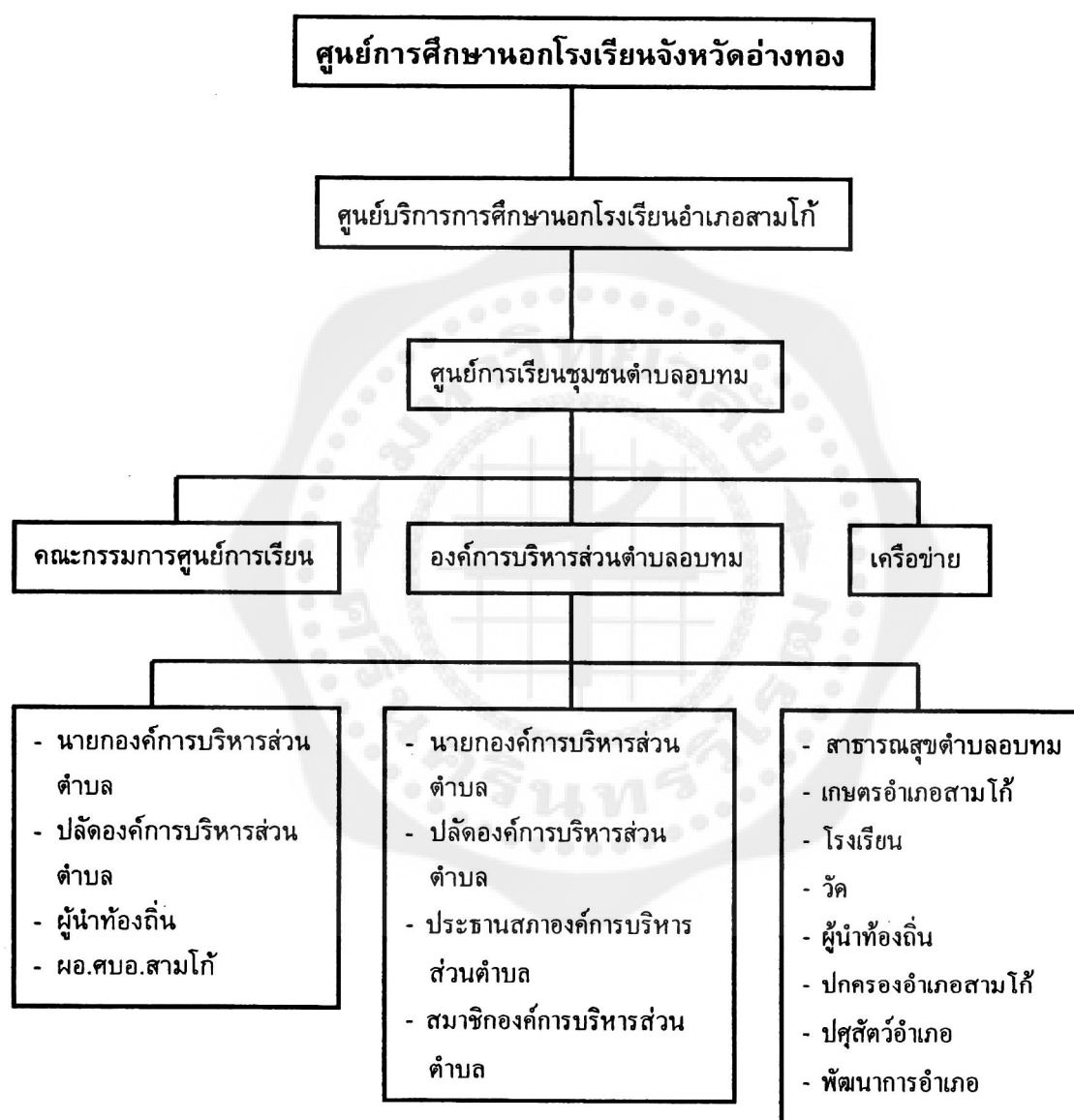
แนวคิดดังกล่าวถือเป็นหลักการสำคัญของการจัดการศึกษาในรูปแบบ “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” เพื่อเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตและสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้กับประชาชนเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน โดยมุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต มีชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้และมีส่วนร่วมการบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่เป็นตัวจักรสำคัญในการกระตุ้น ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดจนกำกับดูแลศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนตลอดไป

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอบทม เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในตำบลอบทม โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในตำบลอบทม โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์และก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมมีแผนภูมิการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

แผนภูมิ 2 การประสานงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

ความเป็นมาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับประชาชนเป็นสถานที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญาของชุมชน เป็นแหล่งบริการชุมชน การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ สร้างเสริมวิถีประชาธิปไตย

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมได้เริ่มจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2543 ซึ่งได้รับการสนับสนุนอาคาร สถานที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลอบทมและประชาชนในท้องถิ่น ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 บ้านสามขาว ตำบลอบทม เป็นอาคารที่ต่อเติมทางด้านข้างขององค์การบริหารส่วนตำบลอบทม ต่อมาองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดงบประมาณ 40,000 บาท และบสมทบจากประชาชน 100,000 บาท ผู้ใหญ่บ้าน นายประทีป ศรีวิเชียร บริจาควัสดุ ไม้เสา กระเบื้อง ส่วนพื้นที่ได้รับการอนุเคราะห์จากเจ้าอาวาสวัดดอนตาวง (วัดวงษ์สุวรรณ) และเปิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในปี พ.ศ. 2543 นั้นเอง โดยมีครูประสานงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ นายศิริ พิกุลขาว เป็นผู้สอนประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและจัดการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชน เป็นแหล่งถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลในชุมชน และสนองความต้องการสำหรับประชาชนและกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ อย่างครอบคลุมพื้นที่แท้จริง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมเปิดรับนักเรียนรุ่นแรกในปีการศึกษา 2546 ต่อมาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมได้รับการยกฐานะเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเฉลิมพระเกียรติตำบลอบทม

แนวทางการพัฒนากิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม จะพัฒนาด้านประชาสัมพันธ์ กิจกรรมนักศึกษา ศรช. อาสาประชาสัมพันธ์ กิจกรรมพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ เช่น โครงการศรช. สวดยด้วยมือเรา โครงการ “สวนกล้วยไม้ในฝัน ฉันร่วมสร้าง” กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน สรรค์สร้าง เช่น พัฒนาสื่อการเรียน วารสาร อุปกรณ์เครื่องคอมพิวเตอร์ ทุกกิจกรรมได้รับความร่วมมือจากนักศึกษา ประชาชน องค์กรท้องถิ่น ร่วมกันพัฒนาศูนย์ การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

แนวคิดของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

แนวคิดของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม มีดังนี้

1. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม มีการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ในชุมชน เพื่อให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบแก่ประชาชนในชุมชนตามความต้องการของประชาชน มีการสอนอาชีพ โดยจัดในหลักสูตรระยะสั้น ทักษะชีวิต (กลุ่มสนใจกิจกรรมค่าย) พัฒนาสังคมและชุมชน (เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม สิ่งแวดล้อม คุณธรรม) และงานเครือข่ายระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน รับตั้งแต่อายุ 2½ - 4 ปี

2. เป็นแหล่งจัดกิจกรรมและบริการสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้กับชุมชน เช่น สื่อเอกสาร หนังสือ ตำรา แบบเรียนต่าง ๆ มีการจัดมุมเฉลิมพระเกียรติ มุมหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เทปบันทึกเสียง วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์พร้อมเครือข่ายที่สามารถเชื่อมโยงอินเทอร์เน็ต ได้รับการพัฒนาจากงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และงบประมาณจากยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดอ่างทองปี 2549

3. มุ่งเน้นให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ประชาชนในท้องถิ่นโดยเฉพาะ ผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ ผู้ทรงภูมิปัญญาในชุมชน มุ่งสร้างโอกาสเครือข่ายจัดกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียน

4. เป็นศูนย์กลางประสานงานของชุมชนและเป็นแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ของชุมชนในตำบลอบทม

วัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม มีดังนี้

1. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้บริการการศึกษา นอกโรงเรียน ด้านอาชีพ สายสามัญ ทักษะชีวิต พัฒนาสังคมและชุมชน

2. เพื่อให้เป็นการสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับประชาชนกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เช่น กลุ่มเยาวชนในเรื่องกิจกรรมของเยาวชน การแข่งขันกีฬา

3. เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์และก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ การเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยและมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง

หลักการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมมีหลักการ ดังนี้

1. เป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน มุ่งสร้างโอกาสและให้บริการการเรียนรู้อย่างหลากหลาย สนองตอบต่อความต้องการในการเรียนรู้ของชุมชนและเสนอทางเลือกใหม่ในการพัฒนาตนเองแบบยั่งยืน

2. ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นการปฏิบัติจริง เน้นการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และสามารถเชื่อมโยงหลักสูตรให้สัมพันธ์กับชีวิตจริงได้ โดยศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นศูนย์กลางทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของคนในชุมชน

3. จัดการศึกษาในระบบเปิดที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้างหลักสูตรที่หลากหลาย มีรูปแบบการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นให้อิสระกับผู้เรียน ได้ออกแบบการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริง

เน้นการยอมรับความรู้ ประสบการณ์และการทำผลงาน การวัดผลประเมินผล เน้นที่พัฒนาการที่เกิดจากการเรียนรู้ทักษะ ประสบการณ์และบุคลิกภาพของผู้เรียน

องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังนี้

1. สถานที่ ได้แก่ ห้องหรืออาคารที่เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอ่านหนังสือ รับชมโทรทัศน์ การใช้เทปเสียง การพบกลุ่มเพื่อการเรียนการสอน หรือเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การฝึกอาชีพ การเล่นเกม การจัดกิจกรรมนันทนาการ

2. บุคลากร บุคลากรประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม หมายถึง ผู้ดูแลศูนย์การเรียนรู้ ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยใช้งบประมาณองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และมีการจัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุ กิจกรรมวันสงกรานต์ เป็นต้น

3. สื่อการเรียนการสอน ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม มีสื่อต่างๆ เป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลของบุคคลเข้าไปใช้บริการในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

3.1 สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แบบเรียน ชุดวิชา ชุดการเรียนรู้ต่าง ๆ หนังสือทั่วไป วารสาร หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เป็นต้น

3.2 สื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ เทปเสียง วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

3.3 สื่อสาธิต ได้แก่ ชุดนิทรรศการ ป้ายนิเทศ แผนที่ เป็นต้น

4. กิจกรรม ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย จัดการศึกษาสายสามัญระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การศึกษาอาชีพ มีการแนะนำและเสริมรายได้ให้กับชุมชน เช่น อาชีพทำสบู่ น้ำส้มควันไม้ แคมป์ไรมัน ไข่เค็ม สานแข่งปลา เป็นต้น จัดการศึกษาตามอัธยาศัย กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต นอกจากนี้มีการจัดกิจกรรมกีฬาพื้นบ้าน แข่งวิ่งกระสอบ ปิดตาตีเป๋ กิจกรรมการต่อต้านยาเสพติดร่วมมือกับหน่วยงานสาธารณสุขและทางอำเภอสามโก้ กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นำนักศึกษาทำกิจกรรมพัฒนาวัดและโรงเรียนในชุมชนตำบลอบทม กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย โดยให้นักศึกษาเดินรณรงค์เชิญชวนชุมชนไปใช้เลือกตั้ง กิจกรรมอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เช่น วันลอยกระทง การเล่นกลองยาว การรำไทพอง เพลงอีแซว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พัฒนาคลองสามขา พัฒนาบึงสามโก้ให้เป็นแหล่งพักผ่อนของชุมชนตำบลอบทมและบริเวณใกล้เคียง

5. เครือข่ายและผู้ให้บริการ เป็นบุคคลหรือคณะบุคคล หมายถึง องค์การภาครัฐและเอกชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้มีประสบการณ์ สถานประกอบการ ประชาชนในชุมชน ทั้งนี้เน้นความร่วมมือ ร่วมใจ สร้างความร่วมมือกันพัฒนาชุมชน พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนตำบลอบทม

การบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม มีการบริหาร 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การบริหารและการจัดการ ประกอบด้วย

1.1 การบริหารอาคาร สถานที่ ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากอาคาร สถานที่เพื่อเป็น ที่รับสมัคร ขึ้นทะเบียนเป็นนักศึกษา ลงทะเบียนเรียน จัดกิจกรรมการเรียนการสอน การพบ กลุ่มเป็นแหล่งบริการสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือแบบเรียน คู่มือวิชา สื่อโสตทัศนูปกรณ์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

1.2 การบริหารงานธุรการ การเงิน ได้แก่ การดำเนินงานด้านธุรการ การเงิน การบัญชี รวมทั้งงานพัสดุ

1.3 การบริหารงานกิจการนักศึกษา ได้แก่ การส่งเสริมให้นักศึกษาจัดกิจกรรมทั้ง ในและนอกหลักสูตร เพื่อให้ศึกษารวมกลุ่มและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน

1.4 การบริหารงานบุคลากร ได้แก่ การคัดเลือก ดูแลบุคลากรของศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนตำบลอบทม ให้ทำหน้าที่รับผิดชอบตามภารกิจ เช่น งานสายอาชีพ ผู้รับผิดชอบ คือ นายศิริ พิกุลขาว ถ้าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไม่สามารถจัดบริการให้ชุมชนได้จะเชิญวิทยากรจาก ภายนอกมาร่วมกิจกรรม

1.5 การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน ได้แก่ การวางแผน เช่น การจัดทำเวที แผนชุมชน เพื่อสอบถามปัญหาและความต้องการของคนในพื้นที่ เช่น สอนตัดเย็บเสื้อผ้า เมื่อมี การประชุมเสร็จจะมีการกำหนดแนวทางการประสานงาน

1.6 การบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาการกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรและการวิเคราะห์ความยากง่ายของเนื้อหาวิชา มีการสอนเสริมให้กับ นักศึกษา

งานการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมทั้ง 6 งานดังกล่าว จะเกิดประสิทธิผล ต้องมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

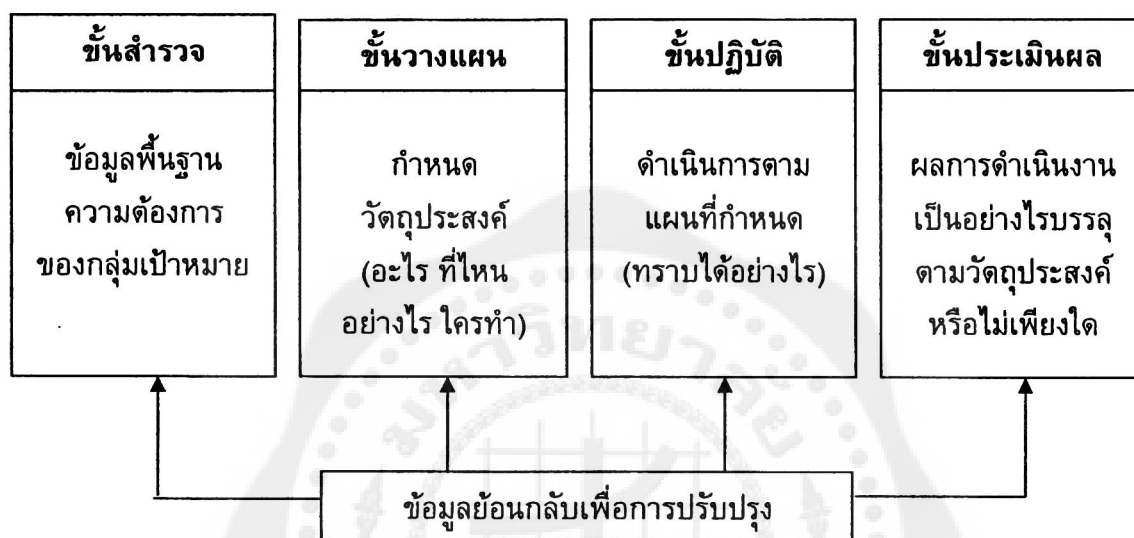
1. ขั้นการศึกษาสำรวจ เป็นขั้นตอนสำรวจข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของกลุ่มเป้าหมาย ว่าจบการศึกษาระดับใด เมื่อไร จำนวนแต่ละระดับ การศึกษามากน้อยเพียงใด เพื่อนำข้อมูลไป จัดทำแผนการจัดบริการการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

2. ขั้นการวางแผนเป็นขั้นกำหนดวัตถุประสงค์หรือความต้องการที่จะดำเนินการให้ สำเร็จ มีการวางแผนขั้นตอน เริ่มจากการประชุมเวทีแผนชุมชน ดำเนินการแล้วสรุปผล จัดทำ เป็นรูปเล่มเผยแพร่ให้ความรู้กับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอื่นต่อไป

3. ขั้นการประเมินผล เป็นขั้นตอนของการติดตามและประเมินผลงานว่าได้มี การดำเนินงานตามแผนเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรและบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

ในการบริหารและการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนดังกล่าว สามารถสรุปเป็นแผนภูมิ
ดังนี้

แผนภูมิ 3 ขั้นตอนการบริหารและการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2. การบริหารกิจกรรมการศึกษา หมายถึง การบริหารกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียน
การสอน ประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานและ
กิจกรรมการศึกษายาอาชีพ ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนการจัดกิจกรรม ดังนี้

2.1.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน ขั้นตอนในการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย การสำรวจ
กลุ่มเป้าหมาย การประชาสัมพันธ์ การรับสมัคร การแนะแนว การขึ้นทะเบียนนักศึกษา
ลงทะเบียนเรียน การออกใบเสร็จรับเงิน การออกบัตรประจำตัวนักศึกษา การปฐมนิเทศ
การจัดตั้งกลุ่ม การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการพบกลุ่ม การเทียบโอน การวัดผล
ประเมินผล การอนุมัติผลการเรียน การอนุมัติการจบหลักสูตร และการออกหลักฐานการศึกษา

2.1.2 การศึกษายาอาชีพ ขั้นตอนในการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย การสำรวจ
ความต้องการของผู้เรียน การประชาสัมพันธ์ การรับสมัคร การขออนุญาตเปิดสอน การจัดหาครู
/ วิทยากร การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอน การปฐมนิเทศ การจัดการเรียน
การสอน การประเมินผลและออกหลักฐานการจบหลักสูตร

2.2 กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ การบริการหนังสือและสื่อประเภทต่าง ๆ
การจัดนิทรรศการ และการจัดบริการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม มีรายละเอียดขั้นตอน
การจัดกิจกรรม ดังนี้

2.2.1 การบริการหนังสือและสื่อประเภทต่าง ๆ ขั้นตอนในการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย การจัดเตรียมสถานที่ และบุคลากร การจัดเตรียมหนังสือและสื่อ การจัดประชาสัมพันธ์เผยแพร่ การกำหนดวัน เวลา ในการจัดบริการ การจัดระบบการให้บริการ การจัดมุมบริการการจัดข้อมูลชุมชน การจัดมุมพบปะแนะแนวการศึกษา การจัดมุมโสตทัศนูปกรณ์ การจัดมุมการศึกษานอกโรงเรียน และการประเมินผลการบริการ

2.2.2 การจัดนิทรรศการ ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมประกอบด้วย การจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ การวางแผนการจัดนิทรรศการ การกำหนดปฏิทินการจัดนิทรรศการ การกำหนดรูปแบบ นิทรรศการ การจัดทำคู่มือนิทรรศการ และการประเมินผลการจัดนิทรรศการ

2.2.3 การจัดบริการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (ตามอัธยาศัย) ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมประกอบด้วย การจัดประชาสัมพันธ์โปรแกรม ตารางออกอากาศ การจัดมุมบริการ การจัดหนังสือและสื่อเสริมประเภทรายการ การจัดบุคลากรเพื่อให้บริการและการประเมินผลการบริการ

ทั้งนี้ การบริหารกิจกรรมการศึกษาดังกล่าว ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมบริหารกิจกรรมร่วมกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสามโก้ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ทุกขั้นตอน ยกเว้นการวัดผลประเมินผลและการออกหลักฐานการศึกษาอยู่ในความรับผิดชอบของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสามโก้

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือ PAR เป็นรูปแบบการวิจัยที่เกิดจากการบูรณาการผสมผสานแนวคิดระหว่างการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) หรือ “PR” กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หรือ “AR” เข้าด้วยกัน การวิจัยเชิงปฏิบัติการรูปแบบนี้ถือว่าเป็นแนวทางหรือกลยุทธ์ในการสืบค้นหาความรู้ ความจริงทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์แบบใหม่ โดยมีจุดเน้นอยู่ที่การมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยในฐานะผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกและบุคคลที่ปฏิบัติงานในหน่วยงาน องค์การหรือชุมชนในฐานะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับปัญหาการวิจัยที่เกิดขึ้นจริงในสถานที่ดังกล่าว ผลการศึกษาวิจัยที่ค้นพบหรือสรรค์สร้างขึ้นในรูปของความรู้เชิงปฏิบัติการ ที่ได้จากการสืบค้นแบบมีส่วนร่วมระหว่างมุมมองของคนใน (emic view) และคนนอก (etic view) จะถูกนำไปใช้สำหรับปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างทันที่ (องอาจ นัยพัฒน์. 2548: 339) นอกจากนี้ สุกางค์ จันทวานิช (2546: 69) ยังได้กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยถือว่าชาวบ้านเป็นผู้ที่รู้ดีเท่า ๆ กับนักวิจัยหรือนักพัฒนาในการกำหนดปัญหาและการเลือกปฏิบัติการใด ๆ ก็ตาม ที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ปัญหาของการวิจัยจึงเริ่มจากชาวบ้านด้วย ไม่ใช่จากสมมติฐานของผู้วิจัยหรือนักพัฒนาแต่ฝ่ายเดียว จะเห็นว่าทั้งสามฝ่าย คือ ชาวบ้าน นักวิจัยและนักพัฒนาต่างก็มีบทบาทเท่าเทียมกัน ในการร่วมกำหนดปัญหาและเลือกแนวทาง

ปฏิบัติการ การวิจัยนี้จะเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีของนักวิจัย เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนักพัฒนาและความต้องการกับความรอบรู้ของชาวบ้าน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการทางประชาธิปไตยที่กลุ่มผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยและการลงมือกระทำด้วยตนเอง มาปรับปรุงแก้ไขและเปลี่ยนสังคมของตน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นรูปแบบการวิจัยซึ่งประชาชนที่เคยถูกวิจัยกลับบทบาทมาเป็นผู้ร่วมวิจัย โดยมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการวิจัย นับตั้งแต่การตัดสินใจว่าควรมีการศึกษาวิจัยในชุมชนนั้น ๆ หรือไม่ การรวบรวมข้อมูลเพื่อการนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่การปฏิบัติ (พันธุ์ทิพย์ รามสูต. 2540)

ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

อมรวิรัช นาครทรรพ และดวงแก้ว จันทร์สระแก้ว (2541: 3) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การวิจัยที่พยายามศึกษาชุมชน โดยเน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาหาแนวทางการแก้ปัญหา วางแผนการดำเนินการแก้ปัญหา ปฏิบัติการตามแผน และติดตามประเมินผล ทั้งนี้ในการวิจัยทุกขั้นตอน ชาวบ้านหรือสมาชิกของชุมชนนั้น ๆ จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

พันธุ์ทิพย์ รามสูต (2540: 31) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประชาชนผู้เคยเป็นประชากรที่ถูกวิจัย กลับบทบาทเปลี่ยนเป็นผู้ร่วมในการทำวิจัย โดยการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องมีตลอดกระบวนการวิจัย นับแต่การเริ่มต้นว่าควรจะต้องมีการริเริ่มศึกษาวิจัยในชุมชนนั้น ๆ หรือไม่ การประมวลเหตุการณ์ หลักฐานและข้อมูลเพื่อกำหนดปัญหาวิจัย การเลือกกระบวนประเด็นปัญหา การสร้างเครื่องมือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์และการนำเสนอสิ่งที่ค้นพบ จนกระทั่งการกระจายความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่การลงปฏิบัติ

เจดศักดิ์ ชุมนุม (2540: 31) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ การวิจัยที่มุ่งเน้นให้มีการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาในขณะปฏิบัติการ ที่มีการค้นหาความจำเป็นและความต้องการวิธีการและการยอมรับในกระบวนการแก้ปัญหาจากทุกคนที่มีส่วนร่วมได้เสีย

เดชเลอร์ และอีเวิร์ท (Deshler and Ewert. 1995) ได้ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า คือ กระบวนการของการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบในสถานการณ์ที่ผู้ประสบสถานการณ์อันเป็นปัญหาในชุมชนหรือในที่ทำงานเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้มีส่วนร่วม (subjects) กับนักวิจัยที่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาแล้ว ในการตัดสินใจในประเด็นที่จะค้นคว้าในการเลือกและวิเคราะห์ข้อมูลและในการดำเนินการเพื่อจัดการพัฒนาหรือแก้ไขสถานการณ์อันเป็นปัญหานั้น

อุทัย ดุลยเกษม (2545: 131) กล่าวว่า การทำวิจัยแบบมีส่วนร่วมหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เน้นที่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ

กระบวนการนี้ชาวบ้านจะเรียนรู้โดยไม่ต้องเขียนขึ้นกับจุดยืนของเรา และช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่คนธรรมดาทั่วไป เพื่อจะนำไปต่อรองกับบุคคลอื่นมากขึ้น

กมล สุตประเสริฐ (2540: 8) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ การวิจัยค้นคว้าแสวงหาความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์แบบเดิม ๆ ต่างกันแต่เพียงว่า PAR นั้นมีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนา เป็นการวิจัยที่ดำเนินไปด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้ร่วมงาน รวมทั้งในกระบวนการวิจัยและการมีหุ้นส่วนใช้ประโยชน์ของการวิจัย

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การวิจัยเพื่อการพัฒนาที่รวมการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เข้าด้วยกันและเป็นเครื่องมือในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยนักวิจัยและบุคคลที่ปฏิบัติงานในหน่วยงาน องค์กรหรือชุมชนในฐานะผู้มีส่วนร่วมหรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ปัญหา การหาแนวทางในการแก้ปัญหาตลอดจนการดำเนินงาน และติดตามประเมินผลจนกระทั่งนำความรู้ที่ได้ไปสู่การปฏิบัติได้จริง

จุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงคุณภาพองค์การ ประชาชนชุมชนและชีวิตครอบครัว (Stringer. 1999; Cited in Creswell. 2002: 609) โดยมีสาระที่สำคัญ คือ การใช้กระบวนการวิจัยเพื่อส่งเสริมจุดมุ่งหมายของความเสมอภาคและความเป็นประชาธิปไตยเปิดกว้างให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเกิดความร่วมมือในการตัดสินใจ มีความเห็นร่วมกันทั้งในฐานะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์การและเป็นผู้ร่วมกระทำกิจกรรม การวิจัยบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ในทางการเมือง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมยังมีจุดเน้นที่การกระจายอำนาจทางการเมืองไปสู่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการออกแบบและกำหนดวิธีการปฏิบัติในโครงการวิจัยนั้น การร่วมกันปฏิบัติในการดำเนินการวิจัยเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการวิจัยรูปแบบนี้ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของแต่ละบุคคลในการวิจัย จะทำให้คนส่วนใหญ่เกิดความเข้าใจที่ดีในรายละเอียดและทำให้เกิดข้อปฏิบัติที่ชัดเจนซึ่งจะนำไปสู่การควบคุมวิถีชีวิตในส่วนที่เกี่ยวข้องตลอดจนวิธีการที่จะต้องปฏิบัติทั้งหมด (Merriam. 2002: 138 - 139)

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีใช้นักวิจัยจากภายนอกพื้นที่ที่เข้าไปคิดและริเริ่มงานพัฒนาให้ชุมชนเท่านั้น แต่เป็นการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาาร่วมกันระหว่างนักวิจัยและชุมชน ในลักษณะการริเริ่มจากล่างขึ้นบน (Bottom - up

approach) โดยที่ชุมชนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการทำความเข้าใจกับปัญหาของตนเอง และมีส่วนร่วมกับการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง (อมรวิรัช นาครทรรพ และดวงแก้ว จันทรสระแก้ว. 2541: 1 - 2) เช่นเดียวกับ พันธุ์ทิพย์ งามสุด (2540: บทนำ) ที่กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นทางเลือกใหม่ของวิธีการพัฒนาและการเรียนรู้ที่ถูกนำมาใช้กันมากขึ้น ในลักษณะของกระบวนการวิจัยบนฐานของปรัชญาและคุณค่าที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง และมีจุดยืนที่จะสร้างพลังอำนาจให้แก่ประชาชน (Empowerment) ด้วยกระบวนการพัฒนาที่ชุมชนมีส่วนร่วมโดยผ่านวิธีการวิจัยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Transformation) ของบุคคลในสังคม โดยเน้นการสร้างอิสรภาพที่คนในสังคมมีความเท่าเทียมกัน มีความยุติธรรม มีเสรีภาพในระบบสังคมและมีความสุข เกิดวัฒนธรรมของความเมตตาอาทรที่คนทุกคนห่วงใยซึ่งกันและกัน มีความตั้งใจที่จะต่อสู้เพื่อความถูกต้อง แสวงหาเครือข่ายระหว่างกัน มีสำนึกของความเป็นชุมชนและความเป็นกลุ่มร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ อรพินท์ สฟโซคชัย (2538: 1 - 2) ที่กล่าวว่ากระบวนการพัฒนาชนบทยุคใหม่จำเป็นต้องเร่งปรับปรุงมาตรการและกลยุทธ์ให้ทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การบริหารและการตัดสินใจในการพัฒนาจำเป็นต้องกระจายอำนาจในการตัดสินใจให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับล่างมากขึ้น กระบวนการพัฒนาต้องโปร่งใสและเปิดกว้างให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นและการพัฒนาจำเป็นต้องผนึกกำลังในการพัฒนาจากเบญจภาคี อันได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนา นักวิชาการและประชาชน เพื่อช่วยกันแก้ไขและประคับประคองประเทศและสังคมให้มีความวิวัฒนาการถาวร

กลยุทธ์การวิจัยที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมนี้ถูกนำมาใช้มากขึ้นทั้งในประเทศพัฒนาและกำลังพัฒนา (Andrea Cornwall and Rachel Jewkes. 1995) ในการวิจัยด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในการวิจัยทางด้านสุขภาพเนื่องจากเน้นหลักการเสริมสร้างศักยภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันทางด้านสุขภาพ (Moony. 2000) ด้วยเหตุนี้หน่วยงานต่าง ๆ ตั้งแต่ เล็กสุด คือ องค์กรพัฒนาเอกชนจนถึงองค์กรระหว่างประเทศขนาดใหญ่ เช่น องค์การสหประชาชาติจึงสนใจนำการวิจัยแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในงานทางด้านสุขภาพและด้านการพัฒนา การวิจัยแบบมีส่วนร่วมแตกต่างจากการวิจัยแบบเดิมตรงที่เน้นไปที่กระบวนการสะท้อนกลับ (reflection) การปฏิบัติ การดำเนินการโดยชาวบ้านมากกว่าผู้วิจัยจากภายนอก องค์ความรู้และมุมมองของชาวบ้านไม่เพียงแต่ได้รับการยอมรับเท่านั้น แต่ได้ถูกนำไปใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการออกแบบและการวางแผนการวิจัยด้วย ระเบียบวิธีการวิจัยที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการเดียวกับที่ใช้ในกระแสหลัก (Conventional research) หรือการวิจัยแบบเดิมแต่เพิ่มการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน โดยจุดสำคัญที่แตกต่างกัน คือ อำนาจในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนอยู่ที่ชาวบ้านในขณะที่การวิจัยแบบเดิมมุ่งเน้นการรวบรวมองค์ความรู้เพื่อความเข้าใจ การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเน้นการนำองค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติและเน้นวิธีการจากล่างสู่บน (bottom - up approach) เน้นความต้องการและมุมมองของชาวบ้าน

การเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวิจัยเป็นการเพิ่มศักยภาพ ประสิทธิภาพ ประหยัดเวลาและงบประมาณในการพัฒนาระยะยาว (เสาวภา พรศิริพงษ์. 2547: 79)

กมล สุตประเสริฐ (2540: 8 - 9) ได้กล่าวถึง การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ว่ามาจากความเชื่อ ดังนี้

1. เชื่อว่า PAR เป็นกระบวนการที่เอนเอียงไปทางประชาธิปไตย เพราะ PAR เป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน อันต้องอาศัยการสืบสวน ค้นคว้าปัญหาและข้อโต้แย้งกัน เป็นกลุ่มวิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหา และปฏิบัติงานเป็นกลุ่มในการแก้ปัญหาเหล่านั้น ๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

2. PAR เชื่อว่า คนต้องพัฒนาตนเอง และ PAR เกิดจากประชาชนต้องการแสวงหาความรู้ในการแก้ปัญหาของตนเอง เป็นเครื่องมือหนึ่งในการช่วยคนยากจนและด้อยโอกาสด้วยการวางแผนพื้นฐานร่วมกันระหว่างหน่วยงานพัฒนาทั้งหลายกับชุมชนเช่นนี้ นับเป็นการเอื้ออำนวยต่อกระบวนการที่ปลดปล่อยให้ประชาชนแก้ปัญหาตนเองได้

3. PAR เน้นหนักการเรียนรู้จากประสบการณ์เพราะ PAR อาศัยการยอมรับของประชาชนได้สืบทอดต่อเนื่องเป็นประสบการณ์อย่างหลากหลาย

นอกจากนี้กรมการศึกษานอกโรงเรียนยังได้กล่าวถึงการดำเนินงานไว้ว่า ผู้วิจัยต้องมีแนวคิดพื้นฐานดังต่อไปนี้ (ชอบ เข้มกลัด และโกวิทย์ พวงงาม. 2547: 22 - 23; อ้างอิงจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538: 11 - 12)

1. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่เป็นพลวัตรและมีชีวิตไม่หยุดนิ่งกับที่ โดยเริ่มจากสภาพการณ์ที่เป็นจริงและมุ่งสู่จุดที่ควรจะเป็นไปได้ในอนาคตซึ่งไม่สามารถทำนายได้ กระบวนการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจึงมีลักษณะยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ไม่สามารถกำหนดเวลาที่แน่นอนได้ ไม่มีการกำหนดกิจกรรมล่วงหน้า

2. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะสำเร็จได้เมื่อผู้วิจัย บุคคลที่เกี่ยวข้องมีความเชื่อว่า

2.1 คนทุกคนมีศักยภาพ สามารถคิดและทำงานร่วมกันเพื่อคุณภาพของชีวิตที่ดีขึ้น

2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญเช่นเดียวกับภูมิปัญญาของผู้วิจัย นักวิชาการ และนักพัฒนา

2.3 ทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชนทั้งเรื่องความรู้ ความชำนาญ ทรัพยากรที่มีอยู่และที่จะหามาได้ในอนาคตจะต้องได้รับการจัดสรรอย่างเท่าเทียมกัน

3. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม จะต้องเริ่มจากความรู้สึกร่วมกันที่มีต่อปัญหาหรือความต้องการของชุมชน จากนั้นนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจและการกระทำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในตนเองและชุมชน ทั้งในด้านมิติแห่งปัญญา จิตใจและกายภาพ

4. กระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและไม่สิ้นสุดในวงจร ซึ่งเป็นวงจรที่ประกอบด้วย การแสวงหาความรู้ การกระทำและ

ดำเนินอยู่ต่อไป หากประชาชน ชาวบ้านและสมาชิกของชุมชนยังรวมกันอยู่ได้

จากปรัชญาและแนวคิดของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) สรุปได้ว่า ปรัชญาและแนวคิดที่มีความสำคัญในการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม นั้น คือ (ชอบ เข้มกลัด และโกวิทย์ พวงงาม. 2547: 23 - 25)

1. ความเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ที่สามารถนำออกมาใช้ได้หากได้รับการพัฒนา ซึ่งการพัฒนานี้ไม่ได้มาจากการได้รับการศึกษาที่เป็นทางการ หากแต่เป็นการศึกษาที่เกิดจากการเรียนรู้ในการลงมือปฏิบัติการวิจัยร่วมกัน ให้โอกาสในการคิด วางแผน และตัดสินใจ เรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนามาก็จะเป็นผู้ที่มีศักยภาพและนำความรู้เหล่านั้นออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์

2. ความเชื่อที่ว่า มนุษย์สามารถช่วยเหลือตนเอง (Aided Self - Help) จึงต้องมีการสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเอง โดยเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาของตนเอง ช่วยเหลือตนเองมากขึ้น

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นหลักการสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) เพราะ PAR จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายทั้งจากชาวบ้าน นักวิจัยและนักพัฒนา หากขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมไม่ใช่ PAR นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมมีความสำคัญมากในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การศึกษา ชุมชน วิเคราะห์ปัญหา วางแผน ปฏิบัติ ติดตามและประเมินผล ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไข มีความร่วมมือในลักษณะของ “หุ้นส่วน” (Partnership) ที่เน้นการทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคทุกกระบวนการ

4. แนวคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ภายในชุมชนต่างประกอบด้วยเครือข่ายที่สำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน เครือข่ายเป็นแนวคิดของความร่วมมือในการทำงานเป็นรูปแบบทางสังคมที่เปิดโอกาสให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเพื่อการแลกเปลี่ยน การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและการมีส่วนร่วมกันทำงาน เครือข่ายประกอบด้วย บุคคล กลุ่มองค์กรที่มาประสานกันมีเป้าหมายร่วมกันและบุคคลเหล่านั้นมีฐานะเท่าเทียมกัน PAR ที่เกิดจากการสร้างเครือข่ายทั้งชาวบ้าน นักวิจัยและองค์กรภาครัฐ และเอกชนเข้ามาร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอน และมีเป้าหมายเดียวกัน โดยคำนึงถึงความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของชาวบ้าน นักวิจัยและนักพัฒนา

5. ต้องเกิดจากความต้องการของประชาชน เนื่องจาก PAR เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด การวิจัยที่มาจากความต้องการอย่างแท้จริงจะส่งผลให้ประชาชนอยากที่จะมีส่วนร่วมและเรียนรู้ในการพัฒนาต่อไปอย่างยั่งยืน ซึ่งหากเป็นการริเริ่มจากคนนอกชุมชนเมื่อนานไปประชาชนอาจจะไม่เกิดความสนใจต่อกิจกรรมนั้น

6. ความเท่าเทียมกันของคนในสังคม PAR เป็นการส่งเสริมความเท่าเทียมกันในชุมชน โดยการทำให้อาจารย์มีบทบาทกลายเป็นนักวิจัยไม่ใช่เป็นเพียงผู้ถูกวิจัยเพียงฝ่ายเดียวดังที่ผ่านมา ส่งผลให้ชาวบ้านรู้สึกถึงคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ในตนเอง ได้ปลดปล่อยทางความคิด ไม่

ถูกกดขี่เป็นคนขายขอบหรือผู้ด้อยโอกาสอีกต่อไป กลับมีพลังในการพัฒนาตนเองมากขึ้นในทุกกระบวนการตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมพิจารณาปัญหา ร่วมตัดสินใจวางแผนปฏิบัติร่วมกันจึงอยู่ในฐานะแบบ “เพื่อน” หรือ “หุ้นส่วน”

หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

แทนดอน (พันธุ์ทิพย์ รามสูตร. 2540: 33 - 34; อ้างอิงจาก Tandon. 1988: 5 - 15) กล่าวถึงหลักการสำคัญสำหรับการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ของชาวบ้าน โดยยอมรับว่าความรู้พื้นบ้านตลอดจนระบบการสร้างความรู้ และกำเนิดความรู้ในวิธีอื่นที่แตกต่างไปจากของนักวิชาการยังเป็นสิ่งที่ปฏิบัติและยอมรับกันแพร่หลายในหมู่บ้าน คนยากจน เพื่อเป็นหนทางแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของเขา

2. ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้าน ด้วยการส่งเสริม ยกระดับและพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวเองของเขา ให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง ซึ่งเป็นการนำเอาศักยภาพเหล่านี้มาใช้ประโยชน์แทนที่จะเป็นเฉย ละเอียด หรือเหยียดหยามว่าเป็นสิ่งไร้ค่าเช่นเคยปฏิบัติกันมา

3. ให้ความรู้ที่เหมาะสมกับชาวบ้านและคนยากจน โดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระบบสังคมของเขาและสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมาย ตลอดจนนำไปใช้ได้เหมาะสม

4. สนใจปริทัศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน เช่น การถูกกีดกันหรือแปลกแยก (Alienated) จากผืนดินและทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ การต้องดิ้นรนต่อสู้กับแรงบีบคั้นจากผู้มีอิทธิพล ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นคำถามที่นักวิจัยรูปแบบเก่าไม่มีใครนึกถึงและไม่เคยเป็นจุดเน้นในการค้นหาความรู้มาก่อน

5. ปลดปล่อยความคิด การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชาวบ้านและคนยากจนสามารถใช้ความคิดความเห็นของตนอย่างเสรี ในการมองสภาพการณ์และปัญหาของตนเอง สามารถใช้วิจารณ์ญาณในการวิเคราะห์ วิจัย ตรวจสอบสภาพเท็จจริงต่าง ๆ สามารถยืนหยัดต่อต้านพลังอิทธิพลจากภายนอกหรือจากอำนาจกดขี่ของผู้มีอำนาจ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มีหลักการที่ตระหนักถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ คือ เคารพความคิดเห็นของชาวบ้าน ยกย่องในภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนเพราะเป็นความคิดในการแก้ไขปัญหา จัดการปัญหาให้กับชุมชนด้วยความสามารถของชาวบ้านที่เรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพราะชาวบ้านจะเป็นผู้ที่รู้วาททรัพยากรใดที่มีอยู่ในชุมชนที่จะสามารถนำมาจัดการปัญหาและแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงกับสาเหตุ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาประสบความสำเร็จ จากในอดีตที่ภูมิปัญญาต่าง ๆ ของ

ชาวบ้านได้รับความสนใจจากสังคมก็ได้รับการยอมรับและทำให้ชาวบ้านได้เห็นถึงศักยภาพของ เขาที่มีอยู่ การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม จะมีส่วนกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความสนใจและมี จิตสำนึกในการร่วมจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งการคิดและวิเคราะห์สภาพปัญหาที่แท้จริงและลง มือปฏิบัติ ซึ่งสิ่งที่ชุมชนจะได้รับจากการพัฒนาชุมชน คือ การเรียนรู้หลักในการพัฒนา อย่างถูกต้องเป็นกระบวนการมากขึ้น การแก้ปัญหาด้วยตนเองและความรู้สึกมีคุณค่าก่อให้เกิด ความเข้มแข็งของคนในชุมชน

ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต การสะท้อน การปฏิบัติและการปรับปรุงแผนเพื่อนำไปปฏิบัติในวงจรต่อไป จนกว่า จะได้รูปแบบของการปฏิบัติงานที่พึงพอใจ ซึ่งต้องมีความยืดหยุ่นสูงและไม่ควรกำหนดเวลาใน การวิจัยหรือกิจกรรมไว้ล่วงหน้า รวมทั้งตระหนักถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านว่า มีความสำคัญไม่ ยั่งยืนไปกว่าภูมิปัญญาของนักวิชาการ (ประพิณ วัฒนกิจ. 2542: 140; อ้างอิงจาก สมอาจ วงศ์ชมทอง. 2536: 5)

เคมีส และวิลคินสัน (Kemmis & Wilkinson. 1988; cited in Creswell. 2002: 609 - 610) ได้สรุปลักษณะที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ 6 ประการ คือ

1. เป็นกระบวนการทางสังคมที่นักวิจัยมีเจตนาขยายความสัมพันธ์ของบุคคลแต่ละ บุคคลกับบุคคลอื่น ๆ เพื่อทำความเข้าใจแต่ละบุคคลสร้างความสัมพันธ์หรือพฤติกรรมผ่าน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างไร

2. รูปแบบของการวิจัยเน้นการมีส่วนร่วม หมายความว่า แต่ละคนจะเกิดความเข้าใจ ในสิ่งที่ตนทำ แล้วเสนอความรู้และความคิดเห็นสู่บุคคลอื่น รวมทั้งผลักดันให้เกิดการกระทำ ร่วมกัน

3. เป็นความร่วมมือในการปฏิบัติกัน เพราะการวิจัยจะมีความสมบูรณ์ต้องเกิดจาก การกระทำของผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการปฏิบัติเพื่อขยายผลไปสู่ชุมชน หรือสร้างความรู้ให้กับองค์กร ทางสังคม เพื่อลดความไม่สมเหตุสมผล ความล้มเหลว และความไม่ยุติธรรมในการปฏิบัติ หรือจากปฏิสัมพันธ์ที่ไม่น่าพึงพอใจ

4. การดำเนินงานไม่มีการบังคับ ทุกคนมีอิสระจากกฎเกณฑ์ที่ไม่มีเหตุผลและ โครงสร้างที่ไม่ยุติธรรม ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาตนเอง

5. ช่วยให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีความเป็นอิสระในตัวเอง จากข้อกำหนดต่าง ๆ เช่น สื่อ ภาษา และกระบวนการทำงาน เป็นต้น

6. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถเกิดขึ้นซ้ำ ๆ กันได้อีก โดยการพิจารณา ผลที่สะท้อนกลับและเหตุผลที่เหมาะสม เพราะเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำ การเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติ

นอกจากนี้ เครสเวลล์ (Creswell. 2002: 614) ได้สรุปลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับการวิจัยปฏิบัติการ ดังนี้

1. มีจุดเน้นไปสู่การนำไปปฏิบัติ
2. การดำเนินการวิจัยมีการปฏิบัติร่วมกันระหว่างนักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. เป็นความร่วมมือกันระหว่างนักวิจัยและผู้เข้าร่วมการวิจัย
4. เป็นกระบวนการที่เป็นพลวัต (Dynamic Process) ของเกลียวปฏิสัมพันธ์ที่มีกระบวนการย้อนกลับและนำไปสู่การพัฒนาขั้นต่อไป (Back and Forth) จากผลสะท้อนของสิ่งที่ปัญหา การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติ
5. การพัฒนาแผนการดำเนินงานต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้
6. มีการนำเสนอผลการวิจัยต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียนในท้องถิ่น ชุมชน และบุคลากรทางการศึกษา เป็นต้น

แม้ว่าการวิจัยปฏิบัติการและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะมีลักษณะร่วมกันหลายประการแต่มีข้อแตกต่างที่สำคัญ คือ การวิจัยปฏิบัติการมีวัตถุประสงค์เบื้องต้นเพื่อนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในการดำรงชีวิตประจำวัน (Reason & Badbury. 2001: 2; cited in Donna. 2004: 536) ดังนั้น ระเบียบวิธีการวิจัยจึงต้องการมาตรฐานทางทฤษฎีที่มากเพียงพอต่อการนำไปใช้และการนำไปปฏิบัติ (Donna. 2004: 536) ส่วนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เบื้องต้นเพื่อสร้างความรู้และกระตุ้นประชาชนธรรมดา (Borda & Rahman. 1999; cited in Donna. 2004: 538) ซึ่งกระบวนการนี้มีการประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการมีอำนาจและการไร้อำนาจของบุคคลในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ยากจนและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเหล่านี้มีสิทธิ์มีเสียงในการกำหนดนโยบายหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเอง โดยเน้นความร่วมมือที่ทุกคนมีอำนาจอย่างเท่าเทียมกันทั้งตัวผู้วิจัย ผู้ให้ข้อมูลและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน

ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กมล สุดประเสริฐ (2540: 13 - 15) ได้เสนอไว้ 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. เลือกชุมชนเป้าหมาย
2. สร้างบรรยากาศการยอมรับของชุมชน
3. ระบุปัญหาและการแก้ไขปัญหามีศักยภาพ
4. วางแผนเพื่อปฏิบัติ
5. การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ
6. การประเมินผล / ผลสะท้อน / การส่งผลกลับ

7. การหมุนเกลียว การวนรอบ และการทำให้เป็นระบบของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

8. ขั้นตอนเตรียมการถอนตัวและเผยแพร่ผลงาน

อมรวิชช์ นาครทรรพ และดวงแก้ว จันทร์สระแก้ว (2541: 8 - 11) ได้สรุปขั้นตอนของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดของอลิสรา ชูชาติ ดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการ “ประสานพื้นที่” มีขั้นตอนการทำงาน 2 ขั้น คือ

1.1 การคัดเลือกชุมชน

1.2 การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

2. ขั้นตอนลงมือวิจัย “ใส่ใจกระบวนการชุมชน” มีขั้นตอนการทำงาน 5 ขั้น คือ

2.1 การศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน

2.2 การกำหนดปัญหาหรือความต้องการ

2.3 การร่วมกันออกแบบการวิจัย

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.5 การนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมของชุมชน

3. ขั้นพัฒนา “มุ่งแก้ปัญหาชุมชน” มีขั้นตอนการทำงาน 3 ขั้น คือ

3.1 กำหนดโครงการเพื่อแก้ปัญหา

3.2 การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้

3.3 การติดตามและประเมินผล

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจึงเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research & Development) (พันธุ์ทิพย์ รามสูตร. 2540: 33) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอลิสรา ชูชาติ ที่ว่าการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมีฐานคิดสำคัญอยู่ที่การมุ่งเน้นทั้งงาน “พัฒนา” และ “งานวิจัย” โดยกล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมไม่ได้จบแค่การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาแต่ต้องมีการวางแผนดำเนินการเพื่อแก้ปัญหานั้น ๆ ด้วย จากนั้นต้องตรวจสอบว่า การแก้ปัญหานั้นได้ผลหรือไม่ มีดัชนีอะไรเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่นับเป็นการวิจัยที่จะต้อง implement หรือ invent นวัตกรรมพัฒนาให้เกิดขึ้น

นอกจากนี้ พันธุ์ทิพย์ รามสูตร (2540: 42 - 43) ได้กล่าวถึงกระบวนการของการวิจัยแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นพลวัตร มีความยืดหยุ่นในการดำเนินการสูง และเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกๆ คนที่เกี่ยวข้อง และได้เสนอกระบวนการของการวิจัยแบบมีส่วนร่วมออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. การเตรียมชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมในการเข้ามีส่วนร่วมในการวิจัยในระดับที่เสมอภาคกัน

2. อบรมนักวิจัยร่วมจากชุมชน เพื่อเตรียมนักวิจัยในท้องถิ่นให้มีความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ในท้องถิ่น บทบาทของผู้ทำหน้าที่เป็นนักวิจัยท้องถิ่น การจัดองค์การชุมชน รูปแบบของผู้นำ การสนับสนุนและมนุษยสัมพันธ์

3. กำหนดรูปแบบการวิจัย โดยกลุ่มนักวิจัยท้องถิ่นจะร่วมกันกำหนดรูปแบบการวิจัย เช่น การพิจารณารายละเอียดปัญหาทั่วไปที่ชุมชนได้เลือกขึ้นมา การจำแนกออกเป็นปัญหาย่อย ๆ เพื่อที่จะสามารถทำการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาได้ทีละส่วน กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องการเครื่องมือที่จะใช้ รูปแบบคำถาม วิธีการถาม กลุ่มและขนาดของตัวอย่าง เป็นต้น

4. ลงมือเก็บรวบรวมข้อมูล

5. ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล กลุ่มนักวิจัยท้องถิ่นจะร่วมกันประมวลผลและสรุปข้อมูลให้ข้อสังเกตหรือข้อวิจารณ์สิ่งที่พบ วิเคราะห์ว่าเหตุใดจึงได้ข้อมูลเช่นนั้น เขียนสรุปสิ่งที่พบออกอย่างกว้าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะประกอบ

6. ทบทวนข้อค้นพบกับชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเสนอคืนต่อชุมชน ให้มีโอกาสดูตรวจสอบและแก้ไขให้เกิดความถูกต้อง ตลอดจนทำการวิเคราะห์ สรุปประเด็นหรือชี้แนะประเด็นสำคัญให้แก่กลุ่มนักวิจัย

7. วางแผนชุมชน โดยการอบรมกลุ่มที่ทำหน้าที่วางแผนให้สามารถเขียนโครงการได้ รวมทั้งมีความสามารถในการจัดการประชุมด้วย โครงการที่กลุ่มวางแผนเขียนขึ้นนี้จะต้องนำมาปรึกษาหารือกับชุมชน ให้ชุมชนตรวจสอบแก้ไขและรับรองก่อนนำไปเสนอขอรับการสนับสนุนจากองค์กรที่เกี่ยวข้องต่อไป

8. นำแผนไปปฏิบัติ โดยการระดมทรัพยากรต่าง ๆ ตลอดจนองค์การประชาชนต่าง ๆ ในชุมชนมาร่วมปฏิบัติตามแผนที่จัดวางขึ้น จากพื้นฐานข้อมูลที่เป็นผลมาจากการศึกษาร่วมกัน

9. ติดตามกำกับและประเมินผลในชุมชน โดยกลุ่มนักวิจัยร่วมกับชุมชน

ข้อควรพิจารณาในการเลือกชุมชนเป้าหมายควรมีเกณฑ์ที่ชัดเจนในการคัดเลือก มีการพิจารณาศักยภาพของชุมชน และศึกษาข้อมูลที่สำคัญของชุมชนนั้นมาก่อน การเข้าสู่ชุมชนต้องทำความรู้จักชุมชน หาความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง สร้างความคุ้นเคยกับบุคคลผู้นำชุมชน และกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน การเลือกทีมนักวิจัยท้องถิ่นที่สามารถเข้าร่วมกระบวนการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ตลอดโครงการ จากนั้นนักวิจัยร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่นจะทำการเก็บข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่จำเป็น หลังจากทำการวิเคราะห์และสรุปผลข้อมูลเสร็จแล้ว ต้องนำข้อมูลเหล่านั้นเสนอให้ชุมชนรับทราบ มีการแนะนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชนทำการพัฒนาทัศนคติของประชาชนให้รู้จักการทำงานร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ต้องการทำการวิจัย จัดกิจกรรมการวิจัยขนาดเล็ก เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะในการทำการวิจัยซึ่งทุกคนจะต้องเกี่ยวข้องตลอดกระบวนการในการพัฒนา เลือกปัญหาที่จะทำการวิจัยซึ่งปัญหานั้นต้องสามารถหาคำตอบมาแก้ปัญหาได้ จากนั้นจึงหาทางเลือกและวิธีการต่าง ๆ มาใช้ในขั้นตอนต่อไปจะมีการวางแผนการวิจัย การวางแผนการปฏิบัติ การกำกับดูแล ติดตามความก้าวหน้า การประเมินผล การเขียนรายงานการวิจัย ถ้าการดำเนินการประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ประชาชนในชุมชนนั้นสามารถนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกลับมาใช้ใหม่ โดยไม่ต้องมีนักวิจัย

จากภายนอกมาช่วยดำเนินการและเป็นการเริ่มต้นวงจรต่อไปของกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของชุมชนนั่นเอง

การทำแผนชุมชน

สุนิตย์ ชูใจ (2547: 51 - 61) ได้กล่าวถึงข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชนไว้ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของแผนชุมชน

แผนชุมชน หมายถึง การกำหนดความมุ่งหวังหรืออนาคตของชุมชนร่วมกันของคนในชุมชนทุกหมู่เหล่า ทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ เพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชน หมู่บ้าน ตำบล โดยให้ทุกคนในชุมชนช่วยกันคิดค้นเพื่อวางอนาคตของชุมชน หมู่บ้าน ตำบล หรือหาแนวทางแก้ไขสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยมีเป้าหมายของการทำแผนอยู่ที่การพึ่งตนเองบนพื้นฐานของปัญญา และการได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันของคนในชุมชนเอง โดยข้อมูลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะต้องนำมาสู่ข้อสรุปว่าจะต้องทำอะไร ทำอย่างไร ใครทำ เสร็จเมื่อไร ใช้งบประมาณหรือไม่ ถ้าต้องใช้จะใช้งบประมาณจากใคร และต้องขอความร่วมมือจากใครบ้าง การจัดทำแผนชุมชนไม่ได้จัดทำเพื่อของบประมาณหรือส่งให้หน่วยงานใด เพียงแต่ควรมีการบันทึกไว้เพื่อกันลืมและเอาไว้อธิบายให้เกิดความเข้าใจตรงกันเท่านั้น การจัดทำแผนชุมชนในลักษณะนี้ เรียกได้ว่าเป็น แผนชุมชนพึ่งพาตนเอง

2. องค์ประกอบของการจัดทำแผนชุมชน

ในการจัดทำแผนชุมชนมีองค์ประกอบที่จะทำให้การจัดทำแผนชุมชนประสบความสำเร็จ คือ

2.1 การมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชน ในการจัดทำแผนชุมชนต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นผู้นำ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการในหมู่บ้าน พระภิกษุ ประชาชนทุกอาชีพ ผู้ยากไร้ เยาวชน ฯลฯ

2.2 พี่เลี้ยงหรือวิทยากรกระบวนการ คือ บุคคลหรือหน่วยงานที่ไม่ได้เป็นคนในชุมชน แต่มีความประสงค์ที่จะสนับสนุนกิจกรรมของชาวบ้านในการจัดเวทีให้บุคคลในชุมชน ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และเป็นระบบ

2.3 กระบวนการจัดทำแผนชุมชนที่เป็นธรรมชาติ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่แล้วในชุมชน โดยปกติเป็นการสร้างบรรยากาศให้เกิดความกล้าเปิดความคิด แลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างเปิดเผย ไม่ต้องกังวลจะเป็นความผิด หรือเกิดความอายที่จะพูดคุย ไม่พยายามสร้างบรรยากาศให้ผิดไปจากสภาพเดิม เช่น ห้องประชุมที่เป็นทางการ พิธีการแบบราชการ ฯลฯ

2.4 กลยุทธ์หรือเทคนิค ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อน เช่น มีการเขียนที่ชาวบ้านไม่คุ้นเคย มีแบบฟอร์มต่าง ๆ มากมาย มีขั้นตอนและรายละเอียดมากจนน่าเบื่อหน่าย

2.5 มีการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องว่าแผนชุมชนหรือแผนชุมชนพึ่งพาตนเอง บุคคลในชุมชนเป็นผู้ปฏิบัติเอง องค์กรภายนอกเป็นเพียงพี่เลี้ยงหรือเป็นผู้ให้คำปรึกษา

3. ข้อมูลที่ควรรู้ก่อนจัดทำแผนชุมชน

ในการเก็บข้อมูลก่อนจัดทำแผนชุมชน ควรมีการเก็บข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับความต้องการข้อมูลอะไร

3.1 ข้อมูลครัวเรือนและข้อมูลการผลิต (ข้อมูลอาชีพ) ต้องเก็บจากข้อมูลครัวเรือนในชุมชน โดยใช้แบบสอบถาม

3.2 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน สามารถหาได้จากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สถานีอนามัย เกษตร ข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน

3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน สามารถหาได้จากการพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน แล้วนำภาพแต่ละคนมาประกอบกัน

3.4 ข้อมูลบริบทชุมชน หาได้จากการสังเกต พูดคุย กับบุคคลต่าง ๆ เอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ความสัมพันธ์ในชุมชน ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ

3.5 ข้อมูลความมั่งคั่ง ข้อมูลขนาดของชุมชน ข้อมูลประเภทนี้ได้จากการระดมความเห็นจากเวทีเสวนา เวทีชาวบ้าน เวทีประชุมใหญ่

3.6 ข้อมูลอื่น ๆ ตามความจำเป็นเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลที่น่ามาใช้จากการวางแผน เช่น แผนที่ ฯ

4. การรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำแผนชุมชน

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนเรียบร้อยแล้ว จึงถึงขั้นที่จะต้องจำแนกประเภทข้อมูลต่าง ๆ ให้ได้ภาพรวมข้อมูลของชุมชนทั้งหมด โดยจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ ง่ายต่อการเข้าใจและสื่อสารกับทุกคนในชุมชน ซึ่งอาจเป็นข้อมูลที่เป็นตัวเลขและข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่อให้เห็นภาพรวมของชุมชนอย่างชัดเจน

ในการรวบรวมข้อมูลควรเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชน ซึ่งอาจเป็นแกนนำหรือชาวบ้านทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วย เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูล ซึ่งมีผลดีคือ

4.1 เป็นการตรวจสอบข้อมูลโดยคนในชุมชนอีกชั้นหนึ่ง

4.2 สร้างการมีส่วนร่วม ตั้งแต่เริ่มแรกของการจัดทำแผนชุมชน

4.3 เป็นรากฐานที่สำคัญในขั้นปฏิบัติการในการจัดเวทีเสวนา หรือการดำเนินการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

4.4 เพื่อให้ชุมชนพัฒนาศักยภาพในการจัดการเพื่อพึ่งพาตนเองในอนาคต

นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น แหล่งน้ำ ภูมิปัญญา ป่าชุมชน ทูทางสังคม กลุ่มทางสังคม ฯลฯ

5. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นส่วนประกอบในการจัดทำแผนชุมชน มีการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อมูลบางอย่างที่ประชาชนในชุมชนให้ข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลเกี่ยวกับหนี้สิน มักจะมีการบอกค่าเคลื่อนทั้ง 2 ลักษณะ คือ บอกมากกว่าความเป็นจริงเพราะต้องการความช่วยเหลือในการปลดหนี้ หรือบอกน้อยกว่าความเป็นจริง เพราะมีความเขินอายที่มีหนี้สินมาก ส่วนรายรับมักจะบอกข้อมูลน้อยกว่าความเป็นจริง เพราะกลัวไม่ได้รับการช่วยเหลือหรือกลัวการเก็บภาษี

การตรวจสอบข้อมูลจึงต้องยึดหลักตรวจสอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีแนวโน้มใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่สุด ต้องไม่ทำเพื่อจับผิดใคร ซึ่งมีการตรวจสอบข้อมูลง่าย ๆ ดังนี้

5.1 ตรวจสอบข้อมูลจากผู้นำชุมชน หรือแกนนำ

5.2 ตรวจสอบข้อมูลจากร้านค้าในชุมชนหรือผู้ใกล้ชิด เช่น เพื่อนบ้าน ญาติมิตร

5.3 ขอความร่วมมือกับสถาบันการเงิน เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส) ธนาคารออมสิน กองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ

ซึ่งเรียกว่าการใช้ข้อมูลมือ 2 มือ 3 ซึ่งเป็นข้อมูลที่นำมาใช้เปรียบเทียบ หากพบว่าข้อมูลที่ได้มีความคลาดเคลื่อนมากก็ต้องเก็บข้อมูลกันใหม่

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและการสื่อสารข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ภาพรวมของชุมชนและตรวจสอบข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ โดยเปิดโอกาสให้แกนนำชุมชนมีส่วนร่วม เพราะการสื่อสารกับประชาชนในชุมชนอย่างต่อเนื่องจะเป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดกระบวนการคิดและตระหนักในการใช้ข้อมูลมากขึ้น วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความตระหนัก สร้างการรับรู้ถึงความผิดพลาดที่ผ่านมา ความหวังพึ่งพาคนภายนอกมากกว่าการพึ่งพาตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลสามารถทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้

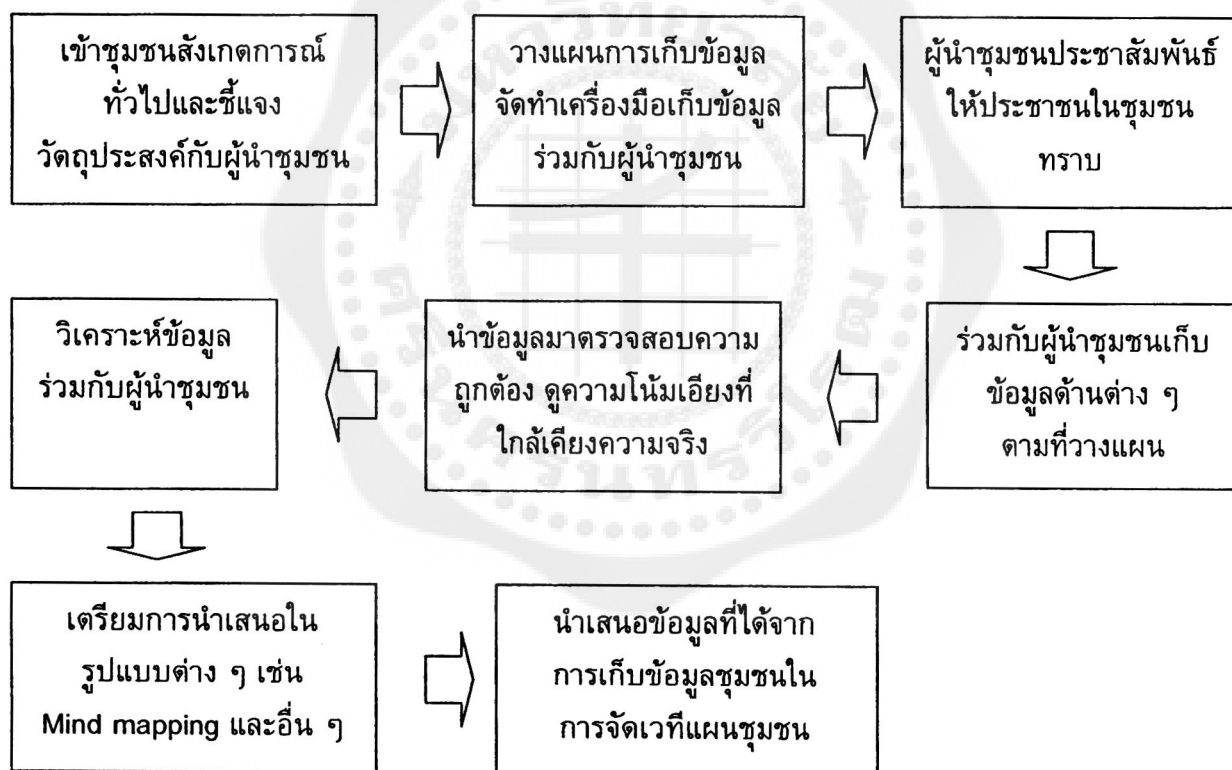
6.1 การจัดทำข้อมูลประเภทตัวเลข เช่น รายได้เฉลี่ยของคนในหมู่บ้านต่อเดือน ต่อปี รายจ่ายเฉลี่ยของคนในหมู่บ้านต่อเดือน ต่อปี หนี้สินเฉลี่ยแต่ละครัวเรือน จำนวนครัวเรือนที่สามารถคืนหนี้สินได้ตามกำหนด รายจ่ายของหมู่บ้านที่เสียให้กับสินค้านอกชุมชน รายจ่ายเกี่ยวกับสุขภาพ รายจ่ายเกี่ยวกับสิ่งเสพติด ฯลฯ

6.2 การจัดทำข้อมูลประเภทการบรรยายหรือพรรณนา การขาดแหล่งน้ำ การขาดความสามัคคี ผลกระทบจากปัญหายาเสพติด โรคเอดส์ สาเหตุของการไม่ยอมพึ่งพาตนเอง ฯลฯ

6.3 การเรียงลำดับของแต่ละปัญหาในชุมชน หรือความต้องการในการพัฒนาชุมชน เช่น ปัญหาทางอาชีพเกษตรกรรม ปัญหาทางสังคม ปัญหาการชำระหนี้สิน ฯลฯ

ในการสื่อสารข้อมูลนั้นเป็นการแปลงผลของข้อมูลจากการเก็บข้อมูลให้ประชาชนในชุมชนทราบ ส่วนใหญ่มักจะแปลงข้อมูลในการเปิดเวทีเสวนา เวทีชาวบ้าน เวทีการจัดทำแผนชุมชน การแปลงผลของข้อมูลภาพรวม ยิ่งชัดเจนเห็นภาพมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งช่วยให้ผู้เข้าร่วมประชุมเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น หากเป็นไปได้ในการจัดเวทีควรเชิญองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องมาร่วมด้วย เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมหรือช่วยเหลือในการคิดแก้ปัญหาต่อไป เทคนิคที่ใช้ได้ผลค่อนข้างดีในการสื่อสาร คือ การทำแผนที่ความคิด (Mind mapping) การติดข้อมูลไว้ตามสถานที่ที่พบเห็นได้ง่ายหรือการสื่อสารผ่านหอกระจายข่าว การนำเสนอหรือสื่อสารที่ชัดเจน จะทำให้ชุมชนมีพลังที่จะเปลี่ยนแปลงมากขึ้น

แผนภูมิ 4 สรุปการจัดการข้อมูลก่อนจัดทำแผนชุมชน

7. การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม

โดยปกติในการจัดทำแผนชุมชน จะเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ทุกองค์กรในชุมชน เรียกว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมทุกกิจกรรมที่จะถูกกำหนดในแผนชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ โดยจัดในรูปเวทีชาวบ้าน เวทีประชาคม หรือเวทีเสวนา ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สามารถแบ่งภารกิจที่จะต้องปฏิบัติ ดังนี้

7.1 ขั้นเตรียมการ

7.1.1 การเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมกับขนาดของกลุ่มเป้าหมาย เอื้อต่อการจัดกิจกรรมที่กำหนดไว้ ตลอดจนเครื่องเสียง ไมโครโฟน ฯลฯ

7.1.2 จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จะต้องใช้ในการจัดเวทีชาวบ้าน เช่น กระจาดปรีฟ กระจาดขาว ปากกา ปากกาเคมี กระจาดการ์ดสี บอร์ดใหญ่ บอร์ดประจำกลุ่ม เครื่องเล่น VCD โทรทัศน์ เครื่องฉายแผ่นใส ฯลฯ ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่

7.1.3 สื่อเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ หรือสื่อการส่งเสริมให้เกิดทักษะในกระบวนการคิด

7.1.4 ประสานงานกับประธาน วิทยากร ผู้เข้าร่วมประชุม ผู้แทนองค์กร หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องตลอดจนผู้มีเกียรติ ฯลฯ

7.1.5 กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดเวทีให้บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนทราบอย่างชัดเจนพร้อมจัดเตรียมประเด็น กำหนดขั้นตอนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (กำหนดการ)

7.1.6 เตรียมทีมงาน จัดประชุมตรวจสอบความพร้อมและแบ่งบทบาทหน้าที่ในการจัดเวทีชาวบ้าน

7.1.7 อื่น ๆ ตามความเหมาะสมแต่ละสถานการณ์

ในขั้นเตรียมการจัดทำเวทีแผนชุมชนควรจัดทำระบบตรวจเช็ค เพื่อให้เกิดความพร้อมไม่ขาดตกบกพร่อง ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ขั้นตอนเตรียมการจัดทำเวทีแผนชุมชน

ที่	รายการจัดเตรียมการ	ขั้นปฏิบัติ			ผู้รับผิดชอบ	หมายเหตุ
		รอ ดำเนินการ	ระหว่าง ดำเนินการ	ดำเนินการ แล้ว		
1.	จัดหาสถานที่					
2.	ติดต่อวิทยากร					
3.	ประสานผู้เข้ารับการอบรม					
4.	อาหาร, อาหารว่าง - เครื่องดื่ม					
5.	จัดเตรียมเอกสารเพื่อสร้างความเข้าใจ					
6.	จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์					
7.	จัดประชุมคณะกรรมการ					
8.	จัดเตรียมสื่อ					
9.	จัดเตรียมพิธีเปิด					
10.	เชิญประธานและผู้มีเกียรติ					
11.	เชิญสื่อมวลชน					
12.						
13.						

7.2 ขั้นตอนดำเนินการจัดเวทีชาวบ้าน เวทีประชาคม เวทีเสวนา

ในการดำเนินการจัดเวทีต่าง ๆ มีการนำเสนอเทคนิควิธีมากมายจากสถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐและเอกชนเพื่อการพัฒนา แตกต่างกันไปซึ่งมาจากการกลั่นกรองประสบการณ์ของวิทยากรกระบวนการแต่ละคน แต่ละค่าย เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างง่าย ๆ โดยยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory learning) 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตาราง 2 ขั้นตอนการดำเนินการจัดเวทีแผนชุมชน

ขั้นตอนดำเนินการ	รายละเอียดกิจกรรม
1. การดึงประสบการณ์ของผู้ร่วมประชุม เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้	- กระตุ้นให้เกิดความฮึกเหิมที่จะร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา ร่วมพัฒนาโดยสื่อบุคคล พิธีกรรม ภาพวิทัศน์ - แนะนำตนเองของผู้ร่วมประชุมให้ที่ประชุมทราบ (ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความเหมาะสม) - สะท้อนข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในการเก็บข้อมูลชุมชน - ให้แรงเสริมว่า ชุมชนสามารถพัฒนาตนเอง พึ่งพาตนเองในการแก้ปัญหาและพัฒนาได้ - วิทยากรชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนต่าง ๆ - การสร้างกติการ่วมกันในการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ
2. สะท้อนความคิดและถกเถียงเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง	- พูดคุยเชื่อมโยงประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดทำแผนชุมชน - เข้าสู่ขั้นตอนการแบ่งกลุ่มย่อย ที่ให้แต่ละกลุ่มเกิดความหลากหลายไม่ซ้ำซ้อน อายุ อาชีพ ประสบการณ์ ฯ - แลกเปลี่ยนพูดคุยเสวนาในหัวข้อที่กำหนดหากมีการทบทวนอดีตถึงปัจจุบัน และการวางแผนอนาคต อาจแบ่งเวลาออกเป็นแต่ละรอบ - กลุ่มนำเสนอต่อที่ประชุม
3. เข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด	- หาข้อสรุปร่วมกันในแต่ละประเด็น - หากมีข้อสรุปหลายข้อ เวทีช่วยกันจัดลำดับความสำคัญ - วิทยากรวิชาการเพิ่มเติมความรู้ - วางกรอบแนวทางการแก้ปัญหาแต่ละปัญหาและพัฒนาชุมชน - นำข้อมูลมาจัดทำแผนชุมชนโดยละเอียด
4. การทดลอง หรือประยุกต์แนวคิดสู่การปฏิบัติ	- นำแผนชุมชนมาจัดทำประชาพิจารณ์ - แก้ไขปรับปรุงให้เกิดความสมบูรณ์ - แบ่งบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติตามแผน - ทบทวนการปฏิบัติและติดตามความก้าวหน้า - เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปัญหาได้รับการแก้ไข - รวบรวมประสบการณ์ จัดบันทึกเป็นองค์ความรู้

7.3 ขั้นสรุปและประเมินผลหลังดำเนินการ

ความคาดหวังหลังการจัดทำเวทีชาวบ้าน เพื่อร่วมกันจัดทำแผนชุมชนนั้น คือ การได้แผนชุมชนที่มาจากความร่วมมือของประชาชนในชุมชน ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อ การแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน ดังนั้น แก่นนำชุมชนกับผู้จัดเวทีชาวบ้าน ควรนำผลที่ได้จากเวที มาประเมินร่วมกัน

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในเวที โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic evaluation) ซึ่งสามารถวางกรอบการประเมินกว้าง ๆ ไว้ดังนี้

1. การจัดเวทีชาวบ้าน บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่

- 1.1 เกิดแผนชุมชน
- 1.2 เป็นแผนชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาชุมชน
- 1.3 เป็นแผนชุมชนจากเวทีชาวบ้านที่มาจากความต้องการของคนส่วนใหญ่ในชุมชน
- 1.4 เป็นแผนชุมชนที่ชาวบ้านจะนำไปปฏิบัติเอง หรือพึ่งพาตนเองเป็นหลัก

2. พฤติกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

- 2.1 มีบรรยากาศที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
- 2.2 ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ
- 2.3 ไม่มีการกดทับความคิดและการแสดงออกจากผู้ร่วมเวทีที่มีประสบการณ์และการศึกษาสูงกว่า
- 2.4 มีการสรุปประเด็นและสาระสำคัญในแต่ละขั้นตอนจากความคิดของทุกคนจริง ๆ
- 2.5 มีการเก็บประเด็นข้อปลีกย่อยอย่างเป็นระบบ

3. มีการนำแผนชุมชนสู่การปฏิบัติ

- 3.1 มีผู้รับผิดชอบแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมในรูปของบุคคลหรือคณะบุคคล
- 3.2 มีกระบวนการขั้นตอน รายละเอียดที่ชัดเจน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้
- 3.3 มีองค์ประกอบอื่น เช่น ทุนทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ที่จะสนับสนุนให้แผนชุมชนขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ
- 3.4 เห็นการลงมือทำจริง เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาตามวัตถุประสงค์ของแผนชุมชน
- 3.5 ที่สำคัญที่สุด มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ผลผลิตทางการเกษตร อุตสาหกรรมครัวเรือน การฟื้นตัวของป่าชุมชน เยาวชนในชุมชน ปลอดภัยในชีวิต ฯลฯ

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม นอกจากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งดี ๆ เกิดขึ้นในชุมชนแล้ว กระบวนการนี้ยังเป็นการสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ เพราะประชาชนจะคุ้นเคยกับการจัดการข้อมูล การคิดเชิงวิเคราะห์ การประเมินสถานการณ์

การตัดสินใจเลือกหรือไม่เลือก อันจะนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ชุมชนพึ่งพาตนเองและชุมชนเข้มแข็งในที่สุด

การขับเคลื่อนแผนชุมชนสู่การปฏิบัติให้ได้ผลนั้น มีกระบวนการขับเคลื่อน ดังนี้

1. นำแผนชุมชนจากเวทีชาวบ้าน มาจัดทำเวทีประชาพิจารณ์ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนยอมรับว่าเป็นแผนของทุกคนในชุมชน
2. เปิดเวทีแถลงผลแผนชุมชน โดยเชิญหน่วยงานสนับสนุนจากภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น นายอำเภอ เกษตรอำเภอ พัฒนาการอำเภอ ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอมารับฟังแลกเปลี่ยนข้อมูล
3. ติดต่อสถานีวิทย์ชุมชนหรือสถานีวิทย์ในจังหวัด มาทำการถ่ายทอดสดเวทีแถลงการณ์
4. มีการประสานงานภายในชุมชน และองค์กรท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ เปิดใจกว้างและให้โอกาสผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วม
5. เน้นการมีส่วนร่วมทุกระดับ มีอาสาสมัครช่วยเหลืองาน
6. เลือกแกนนำชุมชนที่นำแผนชุมชนสู่การปฏิบัติที่มีความพร้อม เสียสละ ซื่อสัตย์ เอื้ออาทร มีวิสัยทัศน์ สร้างเครือข่ายเก่ง
7. มีการเตรียมทีมงาน มีการจัดการที่ดี แบ่งหน้าที่ชัดเจนและเข้าใจแผนชุมชน
8. มีการประชุมเพื่อสรุปบทเรียน การทำงานเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง และสรุปบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ
9. มีกระบวนการทำงานโปร่งใสตรวจสอบได้
10. มีการนำทุนทางสังคมของชุมชนมาใช้ได้อย่างเหมาะสม เช่น ผู้นำที่เข้มแข็ง ปราชญ์ชาวบ้าน ทรัพยากรอื่นในชุมชน
11. ไม่ยึดติดกับงบประมาณ และมีการจัดงบประมาณทำงานอย่างเหมาะสม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ คณะผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

พัฒนา คูศรัทธาทักษ์ (2540: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเมืองสกลนคร อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร” ผลการวิจัยพบว่า 1) กิจกรรมการพัฒนาชุมชน เป็นกิจกรรมตามหน้าที่ของเทศบาลที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแยกเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาจิตใจและอนุรักษ์ประเพณี กิจกรรมพัฒนาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ กิจกรรมการพัฒนาสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยที่

สำคัญที่สุด คือ ปัจจัยคุณลักษณะของประชาชนในชุมชน รองลงมา ได้แก่ ด้านผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชน ด้านความมุ่งหมายการเข้าร่วมกิจกรรมและด้านบทบาทในการสนับสนุนของรัฐตามลำดับ สำหรับลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งหมด 5 ลักษณะ โดยมีส่วนร่วมในการบริจาคทรัพย์หรือวัสดุมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ร่วมคิดและวางแผน ร่วมกระทำโดยการสละแรงงานหรือร่วมขบวนแห่ ร่วมใช้ประโยชน์และร่วมบำรุงรักษาหรืออนุรักษ์โดยการเผยแพร่ความรู้ตามลำดับ

วรรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์ (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการครอบครัวและชุมชนพัฒนาศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนดวงแข เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ประชาชนไม่เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการครอบครัวและชุมชนพัฒนานั้น สาเหตุมาจากการขาดการชี้แนะจากเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน ประชาชนไม่ทราบถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรม นอกจากนั้นยังมีปัญหาเรื่อง ข้อจำกัดด้านเวลาและลักษณะอาชีพของคนในชุมชน ไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้าร่วมกิจกรรม ปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นส่งผลให้ประชาชนเข้าร่วมในโครงการไม่มากเท่าที่ควร ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนดวงแข พบว่า ประชาชนเข้าร่วมในระดับปฏิบัติการมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับเข้าร่วมในลักษณะอื่น ๆ เช่น การร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมติดตามและร่วมประเมินผล เป็นต้น

สนิท สุทนต์ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนสำหรับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตพื้นที่ฝั่งธนบุรี” ได้ผลการศึกษาโดยสรุปสาเหตุการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเพราะได้รับการชักชวนจากเพื่อนสมาชิกในชุมชน ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในบทบาทการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลางแต่บทบาทในด้านการบริหารอยู่ในระดับน้อย ส่วนผลการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า ตำแหน่งทางสังคมในชุมชนของผู้นำมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานในกระบวนการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศิริกาญจน์ อุณหันเทศ (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน มีขั้นตอนที่สำคัญ 8 ขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

1. การสร้างความตระหนัก โดยร่วมกันเรียนรู้สรุปบทเรียนของชุมชนให้เห็นคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อการพัฒนาอาชีพ
2. การวิเคราะห์และค้นหาสภาพปัญหา โดยร่วมกันศึกษาสภาพปัญหาโดยภาพรวมของการพัฒนาอาชีพอย่างมีส่วนร่วม

3. การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา โดยการคัดเลือกปัญหาด้วยวิธีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

4. การค้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยวิธีการสนทนา พุดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์

5. การแสวงหาความรู้ และทักษะในกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา โดยการเข้ารับการฝึกอบรม การสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

6. การวางแผน โดยการสัมมนาวางแผนระดมความคิดในการจัดตั้งกลุ่ม การพัฒนาอาชีพโดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7. การดำเนินการตามแผน โดยระดมทรัพยากร จัดหาแหล่งทุน แหล่งสนับสนุนปัจจัยวัสดุอุปกรณ์และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโครงการประกอบอาชีพที่ยั่งยืน

8. การประเมินและสรุปบทเรียน โดยการใช้เวทีชุมชนด้วยการสนทนากลุ่มเป็นการติดตามการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการแก้ไขอุปสรรค

สถิติ มาตสมบัติ (2548: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเฉลิมพระเกียรติวัดโพธิ์การาม ตำบลโพธิ์สูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการศึกษาได้ข้อค้นพบ ดังนี้

1) ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการมีแรงงานย้ายถิ่นและสภาพอากาศไม่เอื้ออำนวยต่ออาชีพการทำการเกษตรในบางฤดูกาล ปัญหาการขาดผู้นำกลุ่มย่อยในชุมชนและปัญหาการขาดแคลนบุคลากรฝ่ายสงฆ์ซึ่งเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมในชุมชน 2) ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ ความเป็นสังคมชนบท ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนขนาดเล็ก มีความผูกพันใกล้ชิดกันตามระบบเครือญาติ ความศรัทธาเชื่อมั่นในตัวเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมในชุมชนและบุคลากรของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นผู้มีความสามารถและมีบทบาทสูงในชุมชน 3) บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ บทบาทในด้านการศึกษา บทบาทในด้านการเผยแผ่ บทบาทในด้านการสงเคราะห์ชุมชน 4) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความแตกต่างกันตามบทบาทหน้าที่ การมีส่วนร่วมของชุมชนมีลักษณะของการร่วมทำร่วมรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นไปตามความสมัครใจ 5) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ การทำงานด้วยความทุ่มเท เสียสละและความโปร่งใส การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมกิจกรรมตามพื้นฐานประเพณีอันดีงามของชุมชนซึ่งตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน การมีคณะกรรมการที่หลากหลายร่วมให้คำปรึกษาและเสนอความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

พัชรภา ดินดำ (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเยาวชนต่อการกำหนดนโยบายการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ศึกษากรณีอุทยานการเรียนรู้ต้นแบบ ผลการวิจัยพบว่า คุณสมบัตินักเรียน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และความถี่ของการเข้าใช้บริการที่แตกต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้แตกต่างกัน กลุ่มที่เป็นสมาชิกประจำและกลุ่มที่เป็นสมาชิกไม่ประจำมีความคิดเห็นต่อการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน ระดับการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่แตกต่างกันจะมีอิทธิพลต่อการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ของอุทยานการเรียนรู้มีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดี

ภัทรพล มหาพันธ์ (2545) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาประสิทธิผลของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน : อนาคตภาพจากการประยุกต์โมเดลสมการโครงสร้างและการสนทนากลุ่ม” ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ในบทบาทด้านการจัดการศึกษา พฤติกรรมภาวะผู้นำแบบมุ่งงานและความสัมพันธ์ต่อองค์กรเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของศูนย์การเรียนรู้ การศึกษาวิจัยภาคสนามพบว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่และบุคลากร คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีอุดมการณ์และอุทิศตนเพื่อการศึกษา หากแต่สภาพการดำเนินงานยังเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากขาดงบประมาณ

พนัส พงษ์สุพันธ์ และคณะ (2545: 27) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนน่ายู่ : กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นรายงานเบื้องต้นในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง” ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกชุมชนสามารถร่วมกันเรียนรู้ รู้จักชุมชนตนเองมากขึ้นจากการย้อนอดีต การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง การมองอนาคตชุมชน ระบุปัญหาและทุนของชุมชน สามารถร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไข ร่วมกันตัดสินใจในทุกขั้นตอนจนเกิดแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองเพื่อพัฒนาชุมชนน่ายู่ เกิดการจัดตั้งสภาชุมชนและคณะกรรมการบริหารเป็นเสมือนสัญญาประชาคม ส่วนปัจจัยที่สนับสนุนการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน ได้แก่ การได้แกนนำจากชุมชนที่เป็นนักพัฒนาและมีความเสียสละ การจัดประชุมตามพื้นที่และเวลาที่ชุมชนกำหนด เทคนิคการประชุมที่สร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมหลายแบบและแรงจูงใจจากนโยบายรัฐบาลในเรื่องกองทุนหมู่บ้าน

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่า กระบวนการพัฒนาชุมชนและสังคมทุกระดับ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญต่อผลการพัฒนาและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่มีเจตนารมณ์สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ท้องถิ่นจัด การที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ จะทำให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง

คณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง โดยกำหนดกรอบแนวคิดของการศึกษาค้นคว้า คือ แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตและสังคมแห่งการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยวิธีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ การจัดประชุมเวทีแผนชุมชน การจัดประชุมฝึกอบรมและกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักว่า สามารถร่วมกิจกรรมทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดขึ้น เพื่อแก้ปัญหาคุณภาพชีวิตและพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การดำเนินการวิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำชุมชน ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและคณะผู้วิจัย บนฐานข้อมูลที่เชื่อว่าผู้นำชุมชนสามารถค้นหาข้อมูล เพื่ออธิบายปัญหาและกำหนดความต้องการในการแก้ปัญหา พัฒนาตนเองและชุมชนได้ โดยผ่านการวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การดำเนินการและการประเมินอย่างมีระบบ

กลุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นผู้ที่รู้ปัญหาของชุมชนและมีความต้องการที่จะพัฒนาชุมชนของตนให้ดีขึ้น โดยบทบาทหน้าที่บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับและได้รับคัดเลือกจากประชาชนในหมู่บ้านให้เป็นผู้นำของกลุ่ม กลุ่มผู้นำชุมชนจะก่อให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างหมู่บ้านและศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้จึงได้ผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนจาก 6 หมู่บ้านหมู่บ้านละ 10 คน รวม 60 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ สร้างขึ้นเพื่อเป็นแนวทางสอบถามผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว ประวัติชุมชน ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2. แบบบันทึกการสังเกต แบบบันทึกนี้จะระบุนรายละเอียดข้อมูลต่าง ๆ ที่คณะผู้วิจัยได้รับรู้จากการสังเกตระหว่างการเก็บข้อมูล ได้แก่ สภาพแวดล้อมและปฏิกิริยาของบุคคล

3. เทปบันทึกเสียง การบันทึกข้อมูลขณะที่คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหรือในกรณีที่สมาชิกมีการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมบางอย่างที่ไม่สามารถเก็บข้อมูลอย่างละเอียดได้ คณะผู้วิจัยจำเป็นต้องใช้เทปบันทึกเสียงช่วยเก็บข้อมูลที่มีรายละเอียดให้มีความต่อเนื่องและชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยไม่รบกวนความรู้สึกของกลุ่ม

4. กล้องถ่ายรูป ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นเพราะได้เห็นกระบวนการทั้งหมดของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการเก็บบันทึกภาพแล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์เรื่องราวในเหตุการณ์ได้อย่างชัดเจน

วิธีดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็น การวิจัยที่เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงโดยผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนจะได้รับประโยชน์และเรียนรู้จากการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยมีโอกาสศึกษาและค้นคว้าข้อมูลที่ต้องการเพื่อตอบคำถามในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วม มีโอกาสในการจัดประชุมในหมู่บ้านเพื่อดำเนินการวิจัย ตลอดจนได้วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. ผู้ปฏิบัติในระดับพื้นที่ได้มีโอกาสเรียนรู้เทคนิคการเป็นผู้นำการประชุมระดม ความคิดตามกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาการปฏิบัติงานในหน้าที่ สามารถนำผลการประชุมในหมู่บ้านไปจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนที่ตรงกับความต้องการของประชาชน

3. กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่การวิจัย ได้มีโอกาสร่วมระดมความคิด ตัดสินใจ วางแผน และประเมินผลการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตรงตามความต้องการของชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น

การดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการเข้ามามี ส่วนร่วมของประชาชน ตามวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างประชาชน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และคณะผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตาราง 3 ขั้นตอนการดำเนินงานการวิจัยเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลลัพธ์
1.เตรียมความพร้อม 1.1 คัดเลือกพื้นที่ ดำเนินการ	ชุมชนตำบล อบตม อ.สามโก้ จ.อ่างทอง	กำหนดพื้นที่ ดำเนินการ	กำหนดพื้นที่และ ขนาดของชุมชน โดยพิจารณาจาก - ความพร้อมของ พื้นที่ - ความพร้อมของผู้นำ - พื้นที่เป้าหมาย การดำเนินงานที่ กำหนดโดย ศรช.	พื้นที่ดำเนินการที่มี ความพร้อมใน การดำเนินงาน

ตาราง 3 (ต่อ)

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลลัพธ์
1.2 การเตรียมข้อมูลของผู้วิจัย	ชุมชนตำบล อบตม อ.สามโก้ จ.อ่างทอง	เพื่อกำหนด กรอบในการ วิจัย	- ศึกษาหาความรู้ จากเอกสาร - สัมภาษณ์ชุมชน ตำบลอบตม	คณะผู้วิจัยมี ความพร้อมใน การดำเนินงาน
1.2.1 การสร้างความเข้าใจกับ บุคลากรในพื้นที่	บุคลากรใน ศบอ. ศรช. และผู้นำ ชุมชน	สร้างความรู้ ความเข้าใจใน เรื่องสังคมแห่ง การเรียนรู้ กำหนดวิธี และขั้นตอน การดำเนินงาน	- ประชุมชี้แจง - ประสานงานทั้ง แบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ - ศึกษาและ วิเคราะห์ข้อมูล ชุมชนตำบลอบตม	- เกิดทีมงานที่จะ ร่วมสร้างสังคมแห่ง การเรียนรู้ - ได้บริหารจัดการความรู้ รูปแบบการ ดำเนินงานที่เหมาะสม กับพื้นที่ชุมชนตำบล อบตม
1.2.2 ออกแบบการ ทำงานในพื้นที่ชุมชน ตำบลอบตม	ชุมชนตำบล อบตม		- กำหนดกรอบ การดำเนินงาน ตั้งแต่เริ่มต้นจน สิ้นสุดการวิจัย	
1.2.3 ประชาสัมพันธ์	- บุคลากรใน ศบอ. ศรช. และ ผู้นำชุมชน	เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจต่อ สาธารณชนใน วงกว้างเกี่ยวกับ การสร้างสังคม แห่งการเรียนรู้	- ประชุมชี้แจง - วิทยุกระจายเสียง - หอกระจายข่าว	บุคลากรใน ศบอ.ศรช. ผู้นำชุมชนและ ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจและให้ ความร่วมมือใน การสร้างสังคมแห่ง การเรียนรู้
2. การเข้าสนามและ การเก็บรวบรวม ข้อมูล	ผู้นำชุมชนและ ประชาชนในพื้นที่ ตำบลอบตม	1. ส่งเสริมให้ ผู้นำชุมชนและ ประชาชนเป็น ผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน 2. สร้างพื้นที่ ตำบลอบตมให้ เป็นสังคมแห่ง การเรียนรู้	1. ค้นหาความ ต้องการ ปัญหา องค์ความรู้และ ความพร้อมของ ประชาชน โดย กระบวนการมี ส่วนร่วมในรูปแบบ ต่างๆ เช่น การจัด	1. ผู้นำชุมชนและ ประชาชนในตำบล อบตมเป็นบุคคลแห่ง การเรียนรู้ 2. ตำบลอบตมเป็น สังคมแห่งการเรียนรู้

ตาราง 3 (ต่อ)

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลลัพธ์
2. การเข้าสนามและ การเก็บรวบรวม ข้อมูล (ต่อ)			เวทีแผนชุมชน การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ ฯลฯ 2. จัดลำดับความสำคัญ ของปัญหาและความ ต้องการของชุมชนตำบล อบทม 3. ส่งเสริมและสนับสนุน ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องสำหรับกลุ่ม ผู้นำชุมชน เช่น ภูมิปัญญา แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและ นอกชุมชน 4. จัดกิจกรรมสร้าง กระบวนการเรียนรู้ใน ศรช. 5. สร้างนักจัดการความรู้ใน ลักษณะการฝึกอบรม การเสวนากลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์	

1. การเตรียมความพร้อม

1.1 คัดเลือกพื้นที่ดำเนินการ

สืบเนื่องจากคณะผู้วิจัยได้รับทุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
เครือข่ายการวิจัยภาคกลางตอนบน ซึ่งระบุพื้นที่ในการวิจัยไว้ 8 จังหวัด คือ ชัยนาท ลพบุรี
สิงห์บุรี อ่างทอง สระบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี และนนทบุรี ในคณะผู้วิจัยมีผู้วิจัย 1 คน
ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอ่างทอง ที่อำเภอวิเศษชัยชาญ ซึ่งใกล้เคียงกับตำบลอบทม อำเภอ
สามโก้ ทำให้สะดวกในการประสานงาน นอกจากนี้พื้นที่ตำบลอบทมเป็นตำบลที่ไม่ใหญ่มากนัก
มีหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นขนาดที่เหมาะสม มีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ มีศูนย์

การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม ตั้งอยู่ติดกับองค์การบริหารส่วนตำบล มีผู้นำชุมชนที่พร้อมจะรับความรู้ใหม่และนำไปพัฒนาชุมชนของตนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป นอกจากนั้นยังมีเหตุผลในการเลือกพื้นที่ตามหลักวิชาการของนารายานาซามี่และโบราอัน (Narayanasamy and Boraian, 1993: 46) ดังนี้

1. ชุมชนต้องมีลักษณะเป็นชุมชนชนบทขนาดเล็ก สร้างความคุ้นเคยระหว่างสมาชิกได้ง่าย
2. ชุมชนต้องมีกลุ่มต่าง ๆ ไม่มาก แต่ละกลุ่มมีความคุ้นเคยกันค่อนข้างดี เกาะกลุ่มกันแน่น
3. ในการเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการจะมีโอกาสได้ตัวแทนจากทุกกลุ่ม
4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นไปโดยธรรมชาติและมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูง
5. ชาวบ้านมีความสนิทสนม ไว้วางใจซึ่งกันและกันอันจะช่วยให้ได้รับข้อมูลที่น่าเชื่อถือและถูกต้อง
6. การวางแผนที่สามารถทำได้ง่าย
7. ที่ตั้งของชุมชน สามารถเดินทางไปทำการวิจัยเก็บข้อมูลและติดตามผลได้อย่างสะดวก

จากหลักการทางวิชาการดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงเห็นควรเลือกทำการศึกษาที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง โดยมีหลักการและเหตุผล ดังนี้

1. ตำบลอบทม มีลักษณะของชุมชนชนบทที่สามารถขยายผลต่อเนื่องไปได้หลังจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งก่อให้เกิดการตื่นตัวของประชาชนในชุมชนที่จะมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
2. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในตำบลที่มีหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน ทำให้สามารถศึกษาขั้นตอนการวางแผนการจัดประชุมครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนร่วมกับผู้แทนของหมู่บ้าน ในการช่วยระดมความคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ประชาชนมีส่วนร่วมตลอดจนเป็นการศึกษาปัจจัยและวิธีการที่จะนำไปสู่รูปแบบการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน
3. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม ตั้งขึ้นภายใต้ความเห็นชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน คือ จัดตั้งในชุมชน กำกับ ดูแลและดำเนินการโดยองค์กรของชุมชน คือ องค์การบริหารส่วนตำบล
4. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม มีครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความรับผิดชอบและกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานเนื่องจากครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1.2 การเตรียมข้อมูลของผู้วิจัย

ก่อนเข้าสู่ชุมชนที่ต้องการศึกษาวิจัย คณะผู้วิจัยได้เตรียมตัวในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- การศึกษาหาข้อมูลด้านวิชาการ โดยศึกษาหาความรู้จากเอกสาร ตำราต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการวิจัย

- ทำหนังสือขออนุญาตศึกษาวิจัยที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง จากผู้อำนวยการสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน และติดต่อประสานงานกับครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมเพื่อขอความร่วมมือในการวิจัย

- คณะผู้วิจัยสำรวจชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ในวันที่ 30 สิงหาคม 2549 โดยการศึกษาข้อมูลที่เป็นลักษณะทางกายภาพ และแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ภายในชุมชน รวมถึงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมือง ทั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้การสังเกตและบันทึกภาพสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงการศึกษาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานจากหน่วยงานราชการหรือจากองค์กรพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนหรือผู้สูงอายุเพื่อทราบประวัติความเป็นมาของชุมชนด้วย

1.2.1 การสร้างความเข้าใจกับบุคลากร

การสร้างความเข้าใจกับบุคลากร คือ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม และผู้นำชุมชน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องสังคมแห่งการเรียนรู้ ทำให้เกิดทีมงานที่จะร่วมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และได้นักจัดการความรู้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการประชุมคณะเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและผู้นำชุมชนขึ้น เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2549 ณ ห้องสมุดประชาชนอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง การประชุมครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุม คือ คณะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ศรช. จำนวน 22 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน และคณะผู้วิจัย จำนวน 4 คน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการประชุมเพื่อพิจารณาการจัดกิจกรรมเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ศรช. และผู้นำชุมชน ให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน

ในการประชุมคณะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ศรช. และผู้นำชุมชนในครั้งนี้ ได้ระดมความคิดร่วมกันว่า ความรู้ในด้านใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของคณะเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งในท้ายที่สุดคณะผู้วิจัยได้สรุปว่า จะจัดโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาศักยภาพในการทำงานเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ในประเด็นของเทคนิคการสร้างเชื่อมั่นในตนเอง และเทคนิคในการสร้างความตระหนักในการให้บริการ

ซึ่งทั้ง 2 เรื่องนี้ได้รับคะแนนความสนใจมากกว่าหัวข้ออื่นๆ นอกจากนี้ผู้อำนวยการศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสามโก้ และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ยังมีความสนใจที่จะได้รับความรู้เรื่องแนวทางการพัฒนากองทุนและธุรกิจชุมชนอีกด้วย

1.2.2 ออกแบบการทำงานในพื้นที่ชุมชนตำบลอบทม

หลังจากการประชุมกับคณะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ศบอ. ศรช. และผู้นำชุมชน แล้ว คณะผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนตำบลอบทม พร้อมกับกำหนดกรอบกิจกรรม การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยจะจัดกิจกรรม 3 อย่าง คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำเวทีแผนชุมชน และการจัดโครงการเติมความรู้เพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ

1.2.3 ประชาสัมพันธ์

คณะผู้วิจัยได้ประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ทางสื่อสิ่งพิมพ์ โดยส่งเป็นจดหมายและประกาศกิจกรรมต่างๆ ทางหอกระจายข่าว และวิทยุ ชุมชน นอกจากนั้นยังมีการประชุมชี้แจงเป็นกลุ่มย่อยกับบุคลากรใน ศบอ. ศรช. และผู้นำชุมชน ตำบลอบทม ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและให้ความร่วมมือในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้วยดี

2. การเข้าสนามและการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อดำเนินการสร้างสังคม แห่งการเรียนรู้

หลังจากที่คณะผู้วิจัยได้เตรียมตัวศึกษาข้อมูลทางวิชาการและติดต่อประสานงาน กับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องแล้ว คณะผู้วิจัยได้เข้าพื้นที่เพื่อทำการวิจัย โดยดำเนินการ ดังนี้

2.1 การแนะนำตัว

ก่อนที่จะลงปฏิบัติการภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้เข้าแนะนำตัวกับคณะกรรมการ องค์การบริหารส่วนตำบลอบทม กำนันและผู้ใหญ่บ้าน เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2549 ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ชี้แจงให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และรายละเอียดในการปฏิบัติงานของคณะผู้วิจัยใน พื้นที่และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ

2.2 การสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน

คณะผู้วิจัยได้เข้าพบกำนันและผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านต่าง ๆ ได้แนะนำตัวพูดคุย และทำความรู้จักกับชาวบ้านตำบลอบทม มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ระหว่างที่มีการสร้างความคุ้นเคย คณะผู้วิจัยได้ศึกษาชุมชนพร้อม ๆ กันไปด้วย นอกจากนี้ยัง มีการสังเกตการณ์มีส่วนร่วมและมีการจดบันทึกภาคสนามตลอดระยะเวลาที่ศึกษา

2.3 การจัดประชุมทางวิชาการ

การจัดประชุมทางวิชาการให้ความรู้แก่ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและผู้นำหมู่บ้าน ใน วันที่ 26 ธันวาคม 2549 ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง เพื่อพัฒนาทักษะ

ของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มีความรู้และทักษะในการนำการประชุมตามขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการจัดประชุมระดมความคิดในระดับหมู่บ้านหรือการจัดเวทีแผนชุมชน นอกจากนี้ยังให้ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้าน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบของสหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อเป็นการเปิดวิสัยทัศน์และกระตุ้นการเรียนรู้ของกลุ่มผู้นำในชุมชน การประชุมในครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 77 คน

2.4 การจัดประชุมเวทีแผนชุมชน

การจัดประชุมเวทีแผนชุมชน เป็นการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยมีคณะผู้วิจัยและครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่เป็นแกนนำในการดำเนินการประชุม โดยได้จัดขึ้น ในวันที่ 23 มกราคม 2550 ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม มีผู้เข้าร่วมประชุมจากทั้ง 6 หมู่บ้าน จำนวน 30 คน โดยผู้นำการประชุม คือ นายศิริ พิกุลขาว ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม และนายสมบัติ เกตุถาวร ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจาก ศบอ.แสวงหา

2.5 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความต้องการของกลุ่มอาชีพและผู้นำชุมชน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 2 บ้านสามขาวและหมู่ 4 บ้านสามโก้ มีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 20 คน โดยมี รศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ เป็นผู้ดำเนินการประชุมและอาจารย์ อัจฉนา นิตยพงษ์ชัย จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิเป็นวิทยากรการประชุม ครั้งนี้จัดขึ้น ในวันที่ 23 มีนาคม 2550 ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

2.6 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเพื่อเป็นการสรุปผลความก้าวหน้า ในการดำเนินงานจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และตรวจสอบว่ากิจกรรมได้ดำเนินไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ภายหลังจากที่ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านอาชีพให้กับตัวแทนหมู่บ้านทั้ง 2 หมู่บ้านแล้ว ก่อนสิ้นสุดการวิจัย

2.7 การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการศึกษาเอกสารข้อมูลต่าง ๆ การสัมภาษณ์ การสังเกต ตลอดจนการบันทึกข้อมูลจากการดำเนินงานของการวิจัยทุกขั้นตอนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคณะผู้วิจัยและผู้ที่จะมีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ นอกจากศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทองแล้ว ยังศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนและวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อีกด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เมื่อคณะผู้วิจัยได้รับข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านแล้วได้จำแนกข้อมูลออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ที่ตั้ง ลักษณะทั่วไป และประวัติความเป็นมาของตำบลอบทม ลักษณะทางสังคม ศาสนา การศึกษา ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางการเมืองการปกครอง ระบบสาธารณสุขโรค และการอนามัยและสาธารณสุข
2. ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เริ่มตั้งแต่การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดประชุมเวทีแผนชุมชน การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการด้านอาชีพ และการติดตามผล คณะผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการบรรยายให้เห็นถึงการระดมความคิดเพื่อค้นหาปัญหา การวางแผนแก้ปัญหาการดำเนินการและติดตามประเมินผล
3. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ วิเคราะห์โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาพิจารณารวบรวมจัดประเด็นที่สำคัญ และหาข้อสรุปว่าเนื่องมาจากปัจจัยใดบ้าง
4. ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยกระบวนการจัดประชุมเพื่อระดมความคิด วิเคราะห์โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาพิจารณารวบรวมสรุปเป็นประเด็นสำคัญแต่ละประเด็น

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง โดยนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนตำบลอบทม
- ตอนที่ 2 การดำเนินการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม
- ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
- ตอนที่ 4 วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยกระบวนการจัดประชุมเพื่อระดมความคิด

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนตำบลอบทม ที่ตั้งและลักษณะทั่วไป

ชุมชนตำบลอบทมตั้งอยู่ในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ศูนย์กลางของชุมชนคือศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ถ้าเป็นระดับหมู่บ้านจะพบกันที่ทำการผู้ใหญ่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน ชุมชนจะตั้งบ้านเรือนกระจายกันอยู่แบบไม่หนาแน่น มีคลองสามขาว คลองแพ บึงลำสมุน บึงสามโก้ ห้วยราชคาม และแหล่งน้ำตามธรรมชาติไหลผ่านมีคลองส่งน้ำระบบชลประทานไปตามหมู่บ้าน คลองสามขาวไหลผ่านหมู่ 2 บ้านสามขาว และหมู่ 6 บ้านห้วยแพบแล้วเชื่อมโยงกับคลองบางเดื่อที่หมู่ 4 บ้านสามโก้ และหมู่ 5 บ้านห้วยกำแพง ส่วนคลองแพไหลผ่านหมู่ 3 บ้านคลองแพ คลองสามขาวมีความยาวประมาณ 4 กิโลเมตร การติดต่อกับโลกภายนอกจะต้องเดินทางโดยรถส่วนตัว คือ รถจักรยานยนต์ไม่มีรถโดยสารประจำทาง ในชุมชนมีถนนสามโก้ – ท่าชุมหมุ่ บางรายใช้รถรับจ้างหมู่บ้านเข้ามาติดต่อหรือทำธุระส่วนตัวในอำเภอสามโก้และมีเส้นทางไปจังหวัดสุพรรณ โดยใช้เส้นทางถนนสามโก้ – ศรีประจันต์

ชุมชนตำบลอบทมตั้งอยู่ในเขตที่ราบลุ่มและดินดอนน้ำไม่ท่วมเหมือนเขตอื่น ๆ ของจังหวัดอ่างทอง ปัจจุบันสภาพภูมิประเทศมีการเปลี่ยนแปลงทำให้บริเวณหมู่ 4 บ้านสามโก้มีน้ำท่วม แต่บ้านเรือนไม่เสียหาย ทุ่งนาและสวนผลไม้ได้รับความเสียหาย

สภาพชุมชนในหมู่บ้านยังคงธรรมชาติไว้ที่นาเขียวชอุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก
อากาศเย็นสบายไม่มีมลพิษ ปัญหาที่พบดินเสื่อมคุณภาพ เนื่องจากการประกอบอาชีพ
เกษตรกรรมไม่มีการพักหน้าดิน ทำนาตลอดปีและการใช้สารเคมี หน่วยงานราชการเข้ามา
ช่วยเหลือด้วยการรณรงค์ให้ลดและเลิกใช้สารเคมีในการทำเกษตร โดยใช้ปุ๋ยหมักทำจากมูลสัตว์
แทนการใช้สารเคมี และนำหมักจากซากพืชซากสัตว์ สมุนไพรขับไล่แมลง เช่น สมุนไพรที่มี
รสขม ได้แก่ ต้นสะเดา ต้นขี้เหล็ก บอระเพ็ด มาทำน้ำหมักที่มีรสเปรี้ยวฝาด เปลี่ยนให้มียุง
เบียนา สมุนไพรมีปลูกในท้องถิ่นนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ส่งเสริมให้ความรู้การปรับปรุงดิน
เช่น ความเป็นกรด – ด่างและวิธีแก้ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรเรื่องการปลูก
พืชบำรุงดิน การปลูกพืชสลับ เช่น ปีนี้ปลูกอ้อย ปีหน้าทำนาสลับกันไปเพื่อดินจะได้อุดม
สมบูรณ์

สภาพทางภูมิศาสตร์

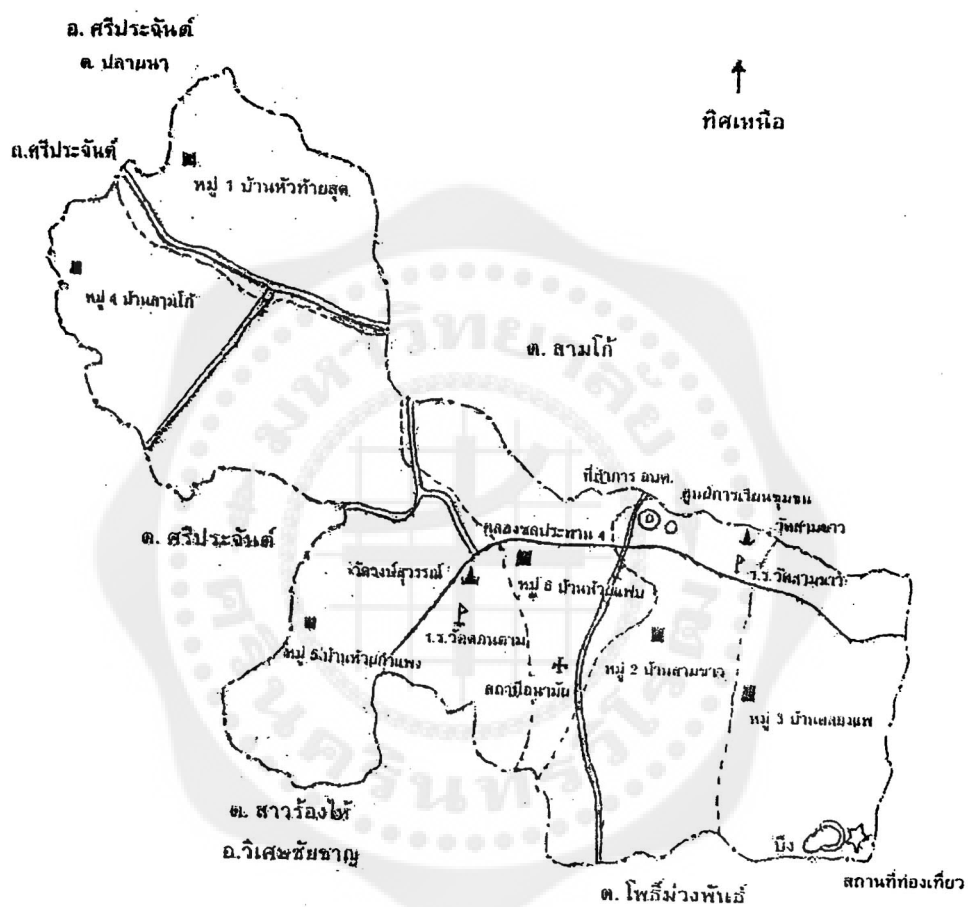
- ที่ตั้ง ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลสามโก้ อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง
- ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลสาวร้องไห้ อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลสามโก้ อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ตำบลอบทมมีพื้นที่ 11,289 ไร่ ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านหัวท้ายสุด
หมู่ 2 บ้านสามขาว หมู่ 3 บ้านคลองแพ หมู่ 4 บ้านสามโก้ หมู่ 5 บ้านห้วยกำแพงและหมู่ 6
บ้านห้วยแพบ

ข้อมูลพื้นฐานโดยสรุปของตำบลอบทม

ลักษณะข้อมูล	จำนวน
จำนวนครัวเรือน	999 ครัวเรือน
ประชากร	
- ชาย	1,901 คน
- หญิง	2,032 คน
ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก	14 สาย
ถนนลาดยาง	6 สาย
ถนนลูกรัง	34 สาย
ถนนดิน	6 สาย
สะพาน คสล.	9 แห่ง
ประปาหมู่บ้าน	8 แห่ง
บ่อบาดาล	1 แห่ง
บิ๊มน้ำมัน	11 แห่ง
โรงงานอุตสาหกรรม	3 แห่ง
ร้านขายของชำหรือร้านขายของเบ็ดเตล็ด	21 แห่ง
ร้านจำหน่ายหรือร้านซ่อมวิทยุ คอมพิวเตอร์	1 แห่ง
ร้านขายของปัจจัยการผลิต	3 แห่ง
ร้านจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง	1 แห่ง
ร้านจำหน่ายหรือซ่อมรถจักรยานยนต์ จักรยาน	8 แห่ง
ร้านซ่อมอุปกรณ์เครื่องมือการเกษตร	1 แห่ง
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	6 แห่ง
โรงเรียนประถมศึกษา (สพข.)	2 แห่ง
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	1 แห่ง
การศึกษา	
- ระดับประถมศึกษา/ มัธยมศึกษาตอนต้น	1,697 คน
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	78 คน
- ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า	62 คน
- ระดับปริญญาตรี	26 คน
วัด	2 แห่ง
หอกระจายข่าว	1 แห่ง
เสียงตามสาย	1 แห่ง
ศาลากลางบ้าน	1 แห่ง

แผนที่พื้นที่ตำบลอบทม

⊙	ชี้ทางการ อบต.	-----	เขตหมู่บ้าน
○	ศูนย์การเรียนชุมชน	-----	เขตตำบล
■	ที่ตั้งสำนักงานหมู่บ้าน	=====	ถนน
▲	วัด	=====	คลอง
✚	สถานีอนามัย	◡	บึง
♣	โรงเรียน	☆	สถานที่ท่องเที่ยว

ประวัติและความเป็นมาของตำบลอบทม

ตำบลอบทมเดิมเป็นตำบลหนึ่งที่อยู่ในการปกครองของอำเภอวิเศษชัยชาญ สภาพพื้นที่เป็นป่าและทุ่งนา มีคลองสำคัญไหลผ่านตำบลอบทม คือ คลองสามขาว เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2503 ได้มีการจัดตั้งกิ่งอำเภอสามโก้ขึ้น ตำบลอบทมจึงย้ายมาอยู่ในความปกครองของอำเภอสามโก้ ชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนพื้นที่ที่มาตั้งถิ่นฐานเมื่อ 100 ปี อพยพจากสุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา สิงห์บุรี ส่วนใหญ่เป็นคนไทย 90% และมีชนชาติจีน มอญ ลาว เข้ามาอาศัยอยู่ด้วย

ที่มาของคำว่า “อบทม” เดิมตำบลอบทมอยู่ภายใต้การปกครองของอำเภอวิเศษชัยชาญและตั้งอยู่ใกล้วัดชื่อว่า อบทม สันนิษฐานว่าตั้งตามชื่อวัด

ยุคของความเจริญรุ่งเรืองทางการค้าในปี พ.ศ. 2538 เป็นปีที่เศรษฐกิจในตำบลอบทมมีความเจริญทางเศรษฐกิจ มีการซื้อขายกันระหว่างจังหวัด รายได้ส่วนใหญ่ได้มาจากเกษตร โดยเฉพาะผลไม้ที่มีชื่อเสียงของตำบลอบทม ได้แก่ มะม่วง มะพร้าว ฝรั่ง องุ่น และข้าว มีราคาดีมากและเป็นที่ชื่นชอบของผู้บริโภค เพราะมีรสชาติดี อร่อย จึงเป็นที่นิยมของตลาด มีการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกและนำไปจำหน่ายที่ตลาดไทสี่มุมเมือง จังหวัดปทุมธานี

ปัจจุบันตำบลอบทมมีบ้านเรือนประมาณ 1,000 หลังคาเรือน ภายหลังมีคนอาศัยอยู่น้อยเนื่องจากอพยพไปทำงานที่กรุงเทพและจังหวัดใกล้เคียง สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา ในชุมชนจะมีร้านค้าขายของเล็กน้อยสำหรับคนในชุมชนด้วยกัน ไม่มีตลาดนัด แต่จะไปใช้บริการตลาดนัดที่ตั้งอยู่ในอำเภอสามโก้ ตลาดนัดจำหน่ายในวันอังคาร ของที่นำมาจำหน่ายจะเป็นของอุปโภคบริโภคซึ่งซื้อขายกันในชุมชน หากต้องการซื้อของจำนวนมากต้องไปซื้อที่จังหวัดอ่างทองหรือจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีร้านค้าให้เลือกมากกว่า อยู่ห่างจากตำบลสามโก้ประมาณ 28 กิโลเมตร

ชาวบ้านที่อยู่รอบนอกชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา รับจ้างทั่วไป เช่น ตัดหญ้า รับซ่อมอุปกรณ์ เป็นต้น

ลักษณะทางสังคม ศาสนาและการศึกษา

คนในชุมชนตำบลอบทมมีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดมีความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียว ช่วยเหลือประสานงานในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมมือกับหน่วยงานราชการที่ขอความช่วยเหลือให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ยังมีความเอื้ออาทรต่อกันในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันและยังมีการรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น ยังมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน ประเพณีสงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ลอยกระทง เพลงพื้นบ้าน เพลงอีแซว กลองยาว รำไท่นและดนตรีไทย การตั้งบ้านเรือนของผู้คนในชุมชนตำบลอบทมแม้จะมีคนลาว จีน อิสลาม เข้ามาอาศัยอยู่ก็อยู่ด้วยกันแบบมิตร

ไม่ตรีจิตต่อกัน ลักษณะการสร้างบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่มสังคมแบบเครือญาติ มีความผูกพันกัน

ชุมชนตำบลอบทมประกอบด้วยชนชาติไทย จีน ลาวและอาหรับ มีการอพยพเข้ามาอยู่ตั้งแต่ระยะแรกการก่อตั้งชุมชน คนในชุมชนเฉลี่ยมีอายุ 65 ปี ขึ้นไป ปัจจุบันยังคงมีการรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไว้ในชุมชน ยังมีการเล่นพื้นบ้าน เพลงอีแซว จากการสัมภาษณ์ได้ข้อมูลว่า จังหวัดอ่างทองเป็นต้นกำเนิดของการเล่นเพลงอีแซว ซึ่งจังหวัดสุพรรณบุรีมีการเล่นนี้ไป ลีเก ดนตรีไทย มีการเล่นอย่างหนึ่งของตำบลอบทม คือ การเล่นรำไท่น ในอดีตมีชื่อเสียงของภาคกลาง การเล่นรำไท่นใช้เครื่องดนตรีประกอบจังหวะคือ โทน ฉิ่ง และกรับ เนื้อเพลงมีมากมายและแตกต่างกันไปตามท้องที่ รำไปตามทำนองและเนื้อหาของเพลง มีทำประกอบที่ต้องฝึกซ้อมร่วมกัน ทำประกอบไม่เคร่งครัดตายตัวสำหรับทุกกลุ่มแล้วแต่การคิดค้นแบบทำในการรำ ความเฟื่องฟูเห็นได้จากการมีการประกวดรำไท่นในอดีต

ต่อมาผู้ใหญ่ทองอาบ ไช้แก้ว และผู้ใหญ่สวัสดิ์ กลิ่นลำดวน ได้มีการฟื้นฟูการรำไท่นขึ้นมา มีโอกาสจัดแสดงหลายครั้ง ต่อมากำนันเรียง คงอ่อน ปัจจุบันอายุ 83 ปี ยังส่งเสริมและแสดงอยู่ในคณะจะมีอายุเฉลี่ย 70 ปี ขึ้นไป การเล่นพื้นบ้านที่ยังพบอยู่ช่วงสงกรานต์ คือ การโยนลูกช่วง ปัจจุบันการเล่นนี้เริ่มลดลง

ประเพณีที่ยังคงปฏิบัติกันอยู่ หมอทำขวัญนาค ประเพณีสงกรานต์ การรำไท่น ดนตรีไทย กลองยาว ปี่พาทย์ ลีเกที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ คือ คณะลีเกธงชัย มาลัยนาค ขวัญใจ มาลัยนาค โกศล มาลัยนาค การทำขวัญนาคของตำบลอบทมมีชื่อเสียงระดับประเทศ

สังคมชาวนาในชุมชนตำบลอบทมสมัยก่อนก็ไม่แตกต่างจากชุมชนชาวนาอื่น ๆ ในสังคมไทยคือจะมีการเอื้อแรง การลงแขกกันในการเกี่ยวข้าว จะผลัดวันกัน คนจะมาช่วยกันมากเราไปขึ้นแรงเขาก็คนเขาก็จะมาช่วยเราบางที่จำนวน 1 งานหรือ 2 งานก็เสร็จภายใน 1 วันจะไม่มีภาระจ้างเหมือนสมัยนี้ (การลงแขกเพิ่งเลิกไปประมาณ 20 ปีจากการสัมภาษณ์) ทุกคนอยากให้ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวมีอีกเหมือนในอดีต ซึ่งคนเป็นเจ้าของนาจะทำอาหารเลี้ยงคนที่มาช่วยเกี่ยวข้าวกันอ้อมหน้าสำราญ ส่วนการนวดข้าวนั้นใช้ควายนวด โดยนำข้าวมาตั้งเป็นวงไล่ควายขึ้นไปย่ำ สมัยปัจจุบันใช้รถเกี่ยวดินตะขาคล้ายรถแทรกเตอร์เข้ามารับจ้างถึงหมู่บ้าน ซึ่งจะเกี่ยวไปนวดไป ทำนาปีนาปรังพร้อมกันในขณะที่ข้าวตั้งท้อง ออกรวง ชาวนาจะทำพิธีทำขวัญข้าว ซึ่งจะพบได้ในหมู่ 4 บ้านสามโก้ ยังประกอบพิธีการนี้โดยจัดทำชะลอมใส่หมากพลูกล้วย อ้อย ส้ม น้ำมัน แป้งหอม (เครื่องหอม) กระจกบางบานเล็กไว้ในชะลอมแล้วเดินไปทุ่งนาเอาไม้ปักที่มุมทุ่งนา เอาชะลอมผูกติดปักไม้ปักธงกระดาษสีแดง บางแห่งใช้สีขาวแล้วนั่งยอง ๆ เรียกแม่โพสพมาแต่งตัวกินของที่นำมาให้ เจ้าของจะขอพรจากท่าน พูดคำดีขอให้ข้าวออกรวงมาก ๆ ใต้ราคาดี

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลอบทมมีภูมิปัญญาท้องถิ่นอาศัยอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ ดังนี้

หมู่ 1 บ้านหัวท้ายสุด

- นายริด	พรมเดช	ด้านยาพื้นบ้าน / ยาแผนโบราณ
- นายผ่อง	วันขาว	ด้านแม่เพลงอีแซว
- นางพร	จอมพงษ์รัตน์	ด้านยากวาดเด็ก

หมู่ 2 บ้านสามขา

- นายทองอยู่	ไชยสวัสดิ์	ด้านหมอแผนโบราณ / พิธีกรรมทางศาสนา
พุทธ และศาสนาพราหมณ์
- นายโพธิ์	เงินนุช	ด้านหมอยาแผนโบราณ (กวาด ฟันยา)
- นายสำเนียง	สิงโต	ด้านเล่นเพลงอีแซว / หมอทำขวัญนาคน

หมู่ 4 บ้านสามโก้

- นายสนชัย	สีแดงสุก	ด้านเล่นเพลงอีแซว / หมอทำขวัญนาคน
- นายเชื้อม	น้ำดอกไม้เทศ	ด้านเล่นเพลงอีแซว / หมอทำขวัญนาคน
- นายบุญส่ง	สีแดงสุก	ด้านรู้เรื่องยาแผนโบราณ / พิธีกรรมทาง
ศาสนา

หมู่ 6 บ้านห้วยแพบ

- นายชำเรือง	ทองมาเอง	ด้านหัตถกรรม (เครื่องจักสานต่าง ๆ)
- นางมัย	เพาะปลุก	ด้านแพทย์แผนไทย หมอกกลางบ้าน
- กลุ่มเกษตรกรบ้านท่าลาว		ด้านทำผักปลอดสารพิษ

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมและประเพณีเริ่มเปลี่ยนไป สาเหตุมาจากคนรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาสูงขึ้น จึงไม่ค่อยเชื่อในเรื่องของความเชื่อ เชื่อในสิ่งที่พิสูจน์ได้ ขาดการกระตุนและส่งเสริมการอนุรักษ์ไว้ วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาแทรกแซง การคมนาคม การสื่อสาร การรับรู้ข้อมูลอย่างรวดเร็ว มีส่วนทำให้วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนตำบลอบทมเปลี่ยนไป

ศาสนา

ชุมชนตำบลอบทมประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 99% และศาสนาคริสต์ อิสลาม อีก 1% ในตำบลอบทมมีวัด 2 แห่ง คือ วัดสามขา และวัดวงษ์สุวรรณ ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจทางด้านศาสนาของคนในชุมชนโดยไม่จำแนกกว่าเป็นคนไทย คนจีน คนลาว

วัดสามขา เป็นวัดที่มีชื่อเสียงของตำบลอบทม ในอดีตวัดสามขาอยู่ติดกับบึงสามขา ซึ่งในบึงนี้จะมีพระธาตุอยู่เป็นจำนวนมากและมีถ้ำอยู่ในบริเวณนั้น ทำให้พระธาตุ

เข้าไปอาศัยอยู่ ต่อมา มีการกลบฝังปิดปากถ้ำ วัดสามขาเป็นวัดตัวอย่างที่มีการพัฒนาโดยดึงชุมชนเข้ามาพัฒนาได้ดีในด้านสถานที่ การเรียนของพระด้านปริยัติธรรม

วัดวงษ์สุวรรณมีพระอาจารย์ผ่อนเป็นเจ้าอาวาส จากการสัมภาษณ์พบว่า วัดสามขาและวัดวงษ์สุวรรณยังทำหน้าที่เป็นสถาบันทางศาสนาในชุมชนเป็นอย่างดี โดยไม่จำแนกว่าเป็นคนไทย คนจีน คนลาว วันสำคัญทางศาสนาและวันพระขึ้น 8 ค่ำ แรม 15 ค่ำ ประชาชนในตำบลอบทมจะไปทำบุญตักบาตรถวายข้าวพระสงฆ์ วันธรรมดาที่ไม่ใช่วันพระ ประชาชนก็ไปทำบุญเป็นประจำ โดยเฉพาะวัดสามขามีบทบาทและส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างมาก โดยใช้ประชาชนเป็นฐานในการพัฒนา ประชาชนให้ความร่วมมืออย่างดีเนื่องจากความเคารพศรัทธาในเจ้าอาวาสซึ่งเป็นพระนักพัฒนา

การศึกษา

ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 2 แห่ง คือ โรงเรียนสามขา และ โรงเรียนวัดวงษ์สุวรรณ สภาพของโรงเรียนจัดการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่ดีได้มาตรฐาน จำนวนครูกับนักเรียนมีสัดส่วนได้ตามเกณฑ์ เมื่อนักเรียนจบการศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสามโก้วิทยาเขต ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำอำเภอ มีรถรับจ้างเป็นรายเดือนรับส่ง ส่วนหนึ่งขี่รถจักรยานไปเรียน บางส่วนศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอ่างทอง ห่างจากตำบลอบทมประมาณ 31 กิโลเมตร มีรถรับส่งเป็นรายเดือนหรือผู้มีฐานะดีก็จะส่งไปเรียนที่โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี ห่างจากตำบลอบทมประมาณ 20 กิโลเมตรหรือโรงเรียนเมธีประมุข ในอำเภอศรีประจันต์ห่างจากตำบลอบทม 15 กิโลเมตร ทั้งสองเส้นทางที่นักเรียนไปเรียนต่อใช้รถรับจ้างเป็นรายเดือน มีบ้างที่ส่งลูกมาเรียนที่กรุงเทพฯ

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่าอยู่ในเกณฑ์ดีมีการให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันตลอด เช่น เมื่อโรงเรียนมีการจัดหาทุนศิษย์เก่าจะช่วยทอดผ้าป่าให้โรงเรียนมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่เรียนดี เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความสัมพันธ์ระดับดี ชุมชนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเมื่อโรงเรียนมีกิจกรรมหรือขอความร่วมมือในการหาทุน อุปกรณ์การต่อเติมอาคาร เป็นต้น นอกจากนี้จะได้รับความร่วมมือกับชุมชนแล้วหน่วยงานอื่น ๆ ก็ให้ความร่วมมือดี เช่น หน่วยงานพัฒนาชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่อ่านออกเขียนได้ 80% มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง เข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับชุมชน จัดกิจกรรมการพบกลุ่ม การจัดการศึกษาด้านอาชีพให้กับชุมชนเพื่อนำไปประกอบอาชีพได้ มีการจัดเวทีแผนชุมชน เวทีประชาธิรัฐวิสาหกิจชุมชน โดยกระบวนการเรียนรู้จะผสมผสานสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และชุมชนให้

เข้มแข็ง ในชุมชนมีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน มีแหล่งการเรียนรู้ชีวภาพ 1 แห่งที่หมู่ 6 บ้านห้วยแพบ แหล่งการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่หมู่ 4 บ้านสามโก้ หรือ บ้านสะพานอิฐ ทำให้ประชาชนมีแหล่งการศึกษาในด้านอาชีพและการพึ่งพาตนเอง นอกจากนี้ ยังมีตลาดรวมซื้อ มีการกำหนดสถานที่จำหน่ายสินค้า 1 วัน คือ วันที่ 19 ของเดือน และวันที่ 20 จะเป็นวันที่จ่ายสินค้าที่ผู้บริโภคสั่งรายการของไว้

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ประชากรและอาชีพ

จากการศึกษาพบว่าชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง มีประชากร รวม 3,933 คน แบ่งเป็น เพศชาย 1,901 คน เพศหญิง 2,023 คน ลักษณะนิสัยใจคอชาวบ้าน เป็นคนเอื้อเฟื้อ มีการร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมให้ความร่วมมือกันอย่างพี่น้อง ช่วยเหลือกัน พึ่งพากัน สภาพในหมู่บ้านน่าอยู่ ผู้คนใจดี ยิ้มง่าย จากการลงพื้นที่หลายครั้งได้รับความร่วมมือ จากชาวบ้านและหน่วยงานราชการเป็นอย่างดี

อาชีพหลักของประชากรในท้องถิ่นและรายได้ที่สำคัญ คือ อาชีพการทำนา 4 เดือน ต่อ 1 ครั้ง แหล่งรายได้ที่สำคัญ คือ การรวมกลุ่มผลิตสินค้าจำหน่าย เช่น สานแข่งปลาทุ ทำขนมไทย ตัดเย็บเสื้อผ้า ทำสบู่ น้ำส้มควันไม้ แคบหมู ไร่มั่น น้ำยาล้างจาน และน้ำยาซักผ้า เป็นต้น

อาชีพรอง รับจ้างทั่วไปหลังจากทำนาเรียบร้อยแล้ว เช่น ตัดหญ้า ฉีดยา รับซ่อม อุปกรณ์ไฟฟ้า ประปา

รายได้ของหมู่บ้านโดยเฉลี่ยจัดว่ามีรายได้ดีและไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. (ความจำเป็นขั้น พื้นฐาน) ที่กำหนดไว้ว่าทุกครัวเรือนต้องมีรายได้ประมาณ 20,000 บาทต่อปี

กรรมสิทธิ์ที่ดินและเนื้อที่เพาะปลูก ส่วนใหญ่เป็นของตนเอง มีประมาณเฉลี่ย 5 ไร่ ต่อครอบครัว

การจำแนกฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวในอำเภอสามโก้ ตำบลอบทมมีรายได้ สูงสุด มีคนรวยประมาณ 30% ปานกลางประมาณ 50% ยากจนประมาณ 20% ประเมินจากที่ นา พื้นดินที่บ้าน กิจการต่าง ๆ จัดว่าเป็นคนรวย หรือชาวสวนที่มีสวน 10 ไร่ขึ้นไป ปานกลาง จัดอยู่ในกลุ่มเกษตรกร มีอาชีพปลูกผัก ชาวนาอยู่ในกลุ่มคนจน กลุ่มนี้จะมีน้อย การผลิต การจำแนกผลผลิต การทำนา ปลูกผลไม้ มะม่วง มะยม พืชผัก การเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลานิล ปลาสร้อย อาชีพเลี้ยงปลา มีจำนวนน้อย มีการประกันราคาข้าวของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สถาบันสินเชื่อ ธนาคารเกษตรและสหกรณ์ สาขาวิเศษชัยชาญ มาตั้งอยู่ที่อำเภอสามโก้ มี ธนาคารออมสินตั้งสาขาที่อำเภอสามโก้ สถาบันออมทรัพย์มีกองทุนในหมู่บ้านกู้ร้อยละ 6 ต่อปี กลุ่มออมทรัพย์หมู่ 3 บ้านคลองแพ มีการปล่อยกู้ร้อยละ 8 ต่อปี เป็นที่สังเกตคนในชุมชนตำบล อบทมจะไม่ค่อยมีการหนี้สิน

ในชุมชนตำบลอบทม ปัญหาที่พบด้านเศรษฐกิจและอาชีพทั่วไป มีดังนี้

1. ผลผลิตต่ำเนื่องจากสภาพดินเปลี่ยน ขาดความอุดมสมบูรณ์
2. ตลาดรองรับสินค้าผลผลิตการเกษตร
3. ต้นทุนการผลิตสูง
4. ผลผลิตคุณภาพเริ่มลดลง เช่น ข้าว ผลมะม่วง ในเรื่องของรสชาติ ขนาดของผลไม้ ซึ่งเกิดจากสภาพดินที่เปลี่ยนไปและมีแมลงมารบกวน
5. ได้รับค่าแรงขั้นต่ำ 140 – 150 บาทต่อวัน ถ้าเทียบกับรายจ่ายปัจจุบัน

ลักษณะทางการทำนา

ตำบลอบทมมีการทำนาปีละ 3 ครั้ง ใช้พันธุ์ข้าวหอมปทุมมากที่สุด รองลงมาพันธุ์ข้าวสุพรรณบุรี 35 และข้าวสุพรรณบุรี 1 ตามลำดับ มีขั้นตอน คือ เตรียมดิน 3 วัน ไถรถหว่านเมล็ดข้าว ใช้ระบบสูบน้ำขึ้นเมื่อข้าวออกงามก็เก็บเกี่ยวได้ การเตรียมทำนาทุกครั้งจะปฏิบัติดังกล่าว 4 เดือนต่อครั้ง ทุกวันนี้ตำบลอบทมทำนาไม่มีฤดูกาลและพักดินจะทำนาตลอดปีเกี่ยวข้าวเสร็จก็ทำนาต่อเลย เพราะมีระบบการชลประทานส่งน้ำไปตามที่นา ทำให้สามารถทำนาได้ตลอดปี

ปัจจุบันชาวนาในตำบลอบทมจะปลูกข้าวเพื่อขาย เนื่องจากชาวนานิยมซื้อข้าวมาบริโภคมากกว่าการทำให้บริโภคเอง เพราะสะดวกกว่าและไม่ต้องไปสีข้าวทั้งที่โรงสีข้าวอยู่บริเวณใกล้เคียง ชาวนานิยมบริโภคข้าวที่ตนปลูกเนื่องจากไม่อร่อยเพราะผลิตได้แต่ปริมาณไม่มีคุณภาพ อีกประการหนึ่งเป็นค่านิยมของคนที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลาและความสะดวกของตนเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มของประชาชนทำให้ตำบลอบทมเป็นตำบลที่มีเศรษฐกิจดีที่สุดในอำเภอสามโก้

การรวมกลุ่มของประชาชน

ในการประกอบอาชีพเสริมในตำบลอบทมมีการรวมกลุ่มประกอบอาชีพเสริม ดังนี้

1. กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	มีการรวมกลุ่มกองทุนหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน
2. กลุ่มออมทรัพย์	มีการรวมกลุ่มออมทรัพย์ทุกหมู่บ้าน
3. กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป	มีการรวมกลุ่มทุกหมู่บ้าน
4. กลุ่มหนุหน่าย	คุณนวลฉวี สะอาดศรี เป็นผู้นำกลุ่ม
มีการรวมกลุ่มที่บ้านสามขาว (หมู่ 2)
5. กลุ่มกรอบรูปวิทยาศาสตร์	คุณนวลฉวี สะอาดศรี เป็นผู้นำกลุ่ม
มีการรวมกลุ่มที่บ้านสามขาว (หมู่ 2)
6. กลุ่มลวดดัด 12 ราศี	คุณนวลฉวี สะอาดศรี เป็นผู้นำกลุ่ม
มีการรวมกลุ่มที่บ้านสามขาว (หมู่ 2)

7. กลุ่มจักสานแข่งปลาทุ	มีการรวมกลุ่มที่บ้านสามขาว (หมู่ 2)
คุณนวลฉวี สะอาดศรี เป็นผู้นำกลุ่ม
8. กลุ่มข้าแหละสุกร	มีการรวมกลุ่มที่บ้านสามขาว (หมู่ 2)
คุณเจรจา หลาบงาน เป็นผู้นำกลุ่ม
9. กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร	มีการรวมกลุ่มที่บ้านสามขาว (หมู่ 2)
คุณนวลฉวี สะอาดศรี เป็นผู้นำกลุ่ม
10. กลุ่มขนมไทย	มีการรวมกลุ่มที่บ้านสามขาว (หมู่ 2)
คุณจำนง บุญเมือง เป็นผู้นำกลุ่ม
11. กลุ่มน้ำแปรรูป	มีการรวมกลุ่มที่บ้านคลองแพ (หมู่ 3)
คุณบัญชา สุทนต์ เป็นผู้นำกลุ่ม
12. กลุ่มผลไม้ตามฤดูกาล	มีการรวมกลุ่มที่บ้านห้วยแพบ (หมู่ 6)
คุณสาคร สุทนต์ เป็นผู้นำกลุ่ม
13. กลุ่มผักปลอดสารพิษ	มีการรวมกลุ่มที่บ้านห้วยท่าแพ (หมู่ 5)
คุณปรีชา ทองมาเอง เป็นผู้นำกลุ่ม
14. กลุ่มกองทุนประกันความเสี่ยง	ในอำเภอสามโก้จะมีที่ตำบลอบทมแห่งเดียว
15. โครงการแก้ปัญหาความยากจน	โครงการนี้เป็นโครงการที่หน่วยงานราชการ
เข้ามาส่งเสริมโครงการต่าง ๆ เช่น การทำปุ๋ย
หมัก ปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นต้น โครงการ
นี้จะได้งบประมาณสนับสนุนหมู่บ้านละ 1 แสนบาท

กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ จะมีการรวมกลุ่มประจำ ยกเว้นกลุ่มการตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป จะทำที่บ้านของตนเอง เวลาเรียนเพิ่มเติมจะพบกลุ่มที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยมีวิทยากร จากหมู่ 2 บ้านสามขาวที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพมาสอน คือ คุณเจียบ สุทนต์

การรวมกลุ่มจะมีสมาชิก 3 – 5 คน เช่น กลุ่มขนมไทย กลุ่มจักสานแข่งปลาทุ กลุ่มใหญ่ ประมาณ 15 คน เช่น กลุ่มผักปลอดสารพิษ กลุ่มปุ๋ยหมัก กลุ่มน้ำแปรรูป

กลุ่มพัฒนาอาชีพ

หมู่ 1 บ้านห้วยท้ายสุด

- กลุ่มทำตุ๊กตาเปลือกข้าวโพด

ประธานกลุ่ม นายกฤต เฟื่องฟูรัตน์ ชื่อผลิตภัณฑ์ ตุ๊กตาเปลือกข้าวโพด
ที่ติดต่อ บ้านเลขที่ 179 หมู่ 1 ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

หมู่ 2 บ้านสามขาว

- กลุ่มพัฒนาอาชีพ

ประธานกลุ่ม นางนวลฉวี สะอาดศรี ชื่อผลิตภัณฑ์ ผลไม้ตามฤดูกาล
ที่ติดต่อ บ้านเลขที่ 64 หมู่ 2 ตำบลอบทม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

- กลุ่มผลไม้ตามฤดูกาล

ประธานกลุ่ม นางหวาน สิงห์ชำนาญ ชื่อผลิตภัณฑ์ ผลไม้ตามฤดูกาล
ที่ติดต่อ บ้านเลขที่ 10 หมู่ 2 ตำบลอบทม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

- กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาชุมชน

ประธานกลุ่ม นางมาลี ขำวิสัย ชื่อผลิตภัณฑ์ ขนมกะหรี่ปั๊บ
ที่ติดต่อ บ้านเลขที่ 64 หมู่ 2 ตำบลอบทม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

- กลุ่มเกษตรคุณภาพผู้เลี้ยงสุกร

ประธานกลุ่ม นางเจระา หลาบงาม ชื่อผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์แคปหมูไต้หวัน
ที่ติดต่อ บ้านเลขที่ 218 หมู่ 2 ตำบลอบทม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

- กลุ่มแม่บ้านเกษตรสามขาว

ประธานกลุ่ม นางสาวประนอม บุญเมือง ชื่อผลิตภัณฑ์ ขนมไทย
ที่ติดต่อ บ้านเลขที่ 2/3 หมู่ 2 ตำบลอบทม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

หมู่ 3 บ้านคลองแพ

- กลุ่มผลิตน้ำจากพืชผักผลไม้

ประธานกลุ่ม นางแอ้ว วงษ์รอด ชื่อผลิตภัณฑ์ น้ำจากพืชผักผลไม้
ที่ติดต่อ บ้านเลขที่ 6/1 หมู่ 3 ตำบลอบทม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

หมู่ 4 บ้านสามโก้

- ห้างหุ้นส่วนจำกัดพลแสนทรัพย์ทวี

ประธานกลุ่ม นางเพลิน พลแสน ชื่อผลิตภัณฑ์ สุรากลั่นและกระแช่
ที่ติดต่อ บ้านเลขที่ 115 หมู่ 4 ตำบลอบทม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

- กลุ่มแม่บ้านเกษตรรอบทม

ประธานกลุ่ม นางโสภา แก้วจินดา ชื่อผลิตภัณฑ์ จักสาน (ผักตบ)
ที่ติดต่อ บ้านเลขที่ 126 หมู่ 4 ตำบลอบทม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

หมู่ 5 บ้านห้วยกำแพง

- กลุ่มเกษตรชีวภาพ

ประธานกลุ่ม นายสำเริง ทองมาเอง ชื่อผลิตภัณฑ์ ชีวภาพ
ที่ติดต่อ บ้านเลขที่ 26/1 หมู่ 5 ตำบลอบทม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

หมู่ 6 บ้านห้วยแพบ

- กลุ่มผักปลอดสารพิษ (ท่าลาว)

ประธานกลุ่ม นายเม่ง แซ่ลี ชื่อผลิตภัณฑ์ ผักปลอดสารพิษ
ที่ติดต่อ บ้านเลขที่ 22/1 หมู่ 6 ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

ลักษณะทางการเมืองการปกครอง

ชุมชนตำบลอบทม เป็นชุมชนที่มีรูปแบบและภาพลักษณ์ทางการเมืองการปกครองที่โดดเด่นและเข้มแข็ง ยึดหลักการและการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นแนวทางในการดำเนินงาน มีกฎเกณฑ์ ระเบียบ แบบแผนและหลักการในการปฏิบัติค่อนข้างชัดเจน ตำบลอบทม แบ่งการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน ดังนี้

ตาราง 4 ข้อมูลด้านการเมืองการปกครองของตำบลอบทม

หมู่บ้าน	หลังคาเรือน	ประชากร		ประชากรทั้งหมด	ผู้ใหญ่บ้าน
		ชาย	หญิง		
หมู่ 1 บ้านห้วยท้ายสุด	132	254	290	544	นายสำรวย พวงบุบผา
หมู่ 2 บ้านสามขาว	145	296	317	613	นางเจรจา หลาบงาม
หมู่ 3 บ้านคลองแพ	89	168	167	335	นายวิเชียร สุทนต์
หมู่ 4 บ้านสามโก้	271	502	558	1,060	นายสังเวย ศรีวิเชียร
หมู่ 5 บ้านห้วยกำแพง	175	320	339	659	นายอำนาจ กรุดวงษ์
หมู่ 6 บ้านห้วยแพบ	187	361	361	722	นายทองใบ ดอกบัว
รวม	999	1,901	2,032	3,933	

หมายเหตุ นายทองใบ ดอกบัว เป็นกำนันของตำบลอบทมด้วย

ระบบสาธารณูปโภค

- **ประปา** ชุมชนตำบลอบทมมีน้ำใช้ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ เพราะอยู่ใกล้คลองสามขาว คลองแพ ลำน้ำ ลำห้วย เช่น ห้วยราชคาม มีบึงหนองน้ำอีก 2 แห่ง คือ บึงสามขาว บึงสามโก้

มีลำน้ำสมุนเชื่อมโยงกัน ซึ่งมีน้ำไหลตลอดปี ชาวบ้านจะใช้น้ำจากคลองสามขาในการทำเกษตรกรรม

ชุมชนตำบลลอบทมมีระบบประปาหมู่บ้าน คลองสามขาเป็นสายหลัก ดันน้ำอยู่ที่อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ประปาเริ่มมีใช้ในปี พ.ศ. 2535 ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการหลายแห่งในการขุดบ่อและติดตั้งเครื่องสูบน้ำ มีการขุดเจาะบ่อน้ำให้กับทุกหมู่บ้านที่สนใจในการต่อท่อน้ำเข้าใช้ในบ้านและการเกษตร โดยได้รับความร่วมมือจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีคณะกรรมการประปาหมู่บ้านบริหารงาน ในการติดตั้งประปาคิดราคาน้ำหน่วยละ 4 - 6 บาท สำหรับท่อต่อเจ้าของบ้านออกค่าใช้จ่ายเอง ประปาในตำบลลอบทมใช้ได้ทั้งอุปโภคและบริโภค บางบ้านจะติดตั้งเครื่องกรองน้ำสำหรับบริโภค ชาวนาที่อยู่ห่างไกลชุมชนจะมีบ่อกว่าสำหรับอุปโภคและบริโภค

- ไฟฟ้า เริ่มเข้ามาในตำบลลอบทมในปี พ.ศ. 2520 ทุกครัวเรือนจะมีไฟฟ้าใช้

- โทรศัพท์ โทรศัพท์สาธารณะมีทุกหมู่บ้านในตำบลลอบทม

กล่าวโดยสรุป ชุมชนตำบลลอบทมมีระบบสาธารณูปโภคค่อนข้างดีทุกครัวเรือน ได้รับการบริการและโทรศัพท์เข้าถึงชุมชนสามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้สะดวก

การอนามัยและสาธารณสุข

ในชุมชนตำบลลอบทมไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องน้ำดื่ม น้ำใช้ ส่วนเรื่องโรคภัยไข้เจ็บที่เป็นกันมากและรักษา/ป้องกัน โรคที่พบทั่วไปส่วนใหญ่จะเป็นโรคที่ไม่เป็นอันตรายแต่มีความรู้สึกรำคาญ เพราะจะคันตามผิวหนังเป็นผื่นคันแดงตามลำตัว ในระหว่างการประกอบอาชีพ วิชาชีพ ขั้นแรกจะไปสาธารณสุขก่อนถ้าไม่ดีขึ้นจะไปโรงพยาบาลประจำอำเภอ และโรงพยาบาลประจำจังหวัด

ด้านสุขอนามัย ทุกหมู่บ้านมีส่วนร่วมมาตรฐาน

ด้านการกำจัดขยะ สิ่งปฏิกูลและสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค ใช้รถเก็บขยะในหมู่บ้านแล้วนำไปกองไว้รวมกันที่ทิ้งขยะของเทศบาล บางครั้งเก็บแห้งแล้วเผาทิ้ง สัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคไม่มี

แหล่งบริการสาธารณสุขในชุมชน คือ สถานีอนามัยประจำตำบล เป็นศูนย์ข้อมูลพื้นฐานสาธารณสุข มีอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) ประจำหมู่บ้านด้วย

สภาพทางโภชนาการ มีการบริโภคอาหารถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย มีการปรุงอาหารให้สุกก่อนรับประทาน เน้นความสะอาด

ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านในตำบลลอบทม

หมู่ 1 บ้านหัวท้ายสุด

- ประวัติความเป็นมา

พื้นที่ของหมู่บ้านมีบึงไหลผ่านมีต้นน้ำและจนสิ้นสุดของสายน้ำภายในหมู่บ้าน จึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหัวท้ายสุด”

- สภาพภูมิศาสตร์

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีน้ำท่วมขังในฤดูฝน ดินเป็นดินเหนียวเหมาะแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ การคมนาคมสะดวก

- การประกอบอาชีพ

- อาชีพหลัก การทำนา
- อาชีพรอง ทำสวน ไร่จ้าง เลี้ยงสัตว์

- การมีรายได้

รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในหมู่บ้าน 26,321 บาท/ คน/ ปี

- ผลิตภัณฑ์มวลรวมของหมู่บ้าน

ผลผลิตที่จำหน่ายสู่ตลาดภายในและภายนอกชุมชน ได้แก่ ข้าว พืชผักสวนครัว และผลไม้ตามฤดูกาล

- ประเพณีวัฒนธรรมในหมู่บ้าน

1. ประเพณีผีโรง จะเป็นประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณ มีความเชื่อว่าครอบครัวใดมีบุตรแรกเกิด จะต้องบอกเล่ากับผีโรง คุ่มครองลูกหลานของตนไม่ให้มีอันตรายใด ๆ และเลี้ยงดูง่าย ไม่มีโรคภัยรบกวน โดยผู้ที่ทำการบอกเล่าผีโรงเรียกว่า “คนส่ง” จะทำการแก้บนเมื่อลูกหลานพูดคำว่าหมูและกินหมูได้ สำหรับของที่จะนำมาแก้ คือ หมู โดยการสร้างศาลเพียงตาเช่นไหว้ผีโรง และต้องทำช่วงออกพรรษาเท่านั้น เมื่อเสร็จพิธีก็จะแบ่งปันให้ผู้มาร่วมพิธีคล้าย ๆ กับการลงแขกกินหมู

2. ประเพณีงานปี เป็นประเพณีที่ชาวบ้านนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะมีการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นประจำทุกปี โดยใช้เครื่องกระยาบวด 5 อย่าง

3. ประเพณีสงกรานต์ จัดเป็นประจำทุกปี

4. ประเพณีลอยกระทง วันเพ็ญเดือนสิบสอง (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12)

5. ประเพณีเข้าพรรษา แห่เทียนพรรษา แรม 1 ค่ำ เดือน 8

6. ประเพณีออกพรรษา ดักบาตรเทโว ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11

- สถานที่ท่องเที่ยว

- สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ วัดใหญ่

- ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ คือ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ได้แก่ ข้าว พืชผักสวนครัว ผลไม้ตามฤดูกาล ดูกตาเปลือกข้าวโพด

- การดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ของหมู่บ้าน

1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
2. กองทุนหมู่บ้าน
3. กองทุน กข.คจ.
4. กลุ่มผู้ใช้น้ำ
5. กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาหมู่บ้าน
6. กลุ่มตุ๊กตาเปลือกข้าวโพด
7. กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน

- ผลการดำเนินงานที่ได้รับรางวัลดีเด่น

- ไม่มี -

- ศักยภาพหมู่บ้าน และทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน

หมู่ 1 บ้านหัวท้ายสุด เป็นหมู่บ้านที่มีความรักใคร่สามัคคี มีการรวมกลุ่มก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน เช่น การตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ระดมเงินทุนของหมู่บ้าน การจัดตั้งกลุ่มตุ๊กตาเปลือกข้าวโพด เพื่อเป็นแหล่งสร้างงาน มีการรณรงค์ใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี จึงมีความเหมาะสมที่พัฒนาหมู่บ้านตามเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปข้อมูลพื้นฐานของ หมู่ 1 บ้านหัวท้ายสุด

ลักษณะข้อมูล	จำนวน
จำนวนครัวเรือน	132 ครัวเรือน
ประชากร	
- ชาย	254 คน
- หญิง	290 คน
ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก	1 สาย
ถนนราดยาง	1 สาย
ถนนลูกรัง	2 สาย
ถนนดิน	1 สาย
ประปาหมู่บ้าน	2 แห่ง
บิ๊มน้ำมัน	1 แห่ง
ร้านขายของชำหรือร้านขายของเบ็ดเตล็ด	1 แห่ง
ร้านขายของปัจจัยการผลิต	1 แห่ง
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	1 แห่ง
การศึกษา	
- ระดับประถมศึกษา/ มัธยมศึกษาตอนต้น	104 คน
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	20 คน
- ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า	5 คน
- ระดับปริญญาตรี	4 คน
หอกระจายข่าว	1 แห่ง
เสียงตามสาย	1 แห่ง
ศาลากลางบ้าน	1 แห่ง

หมู่ 2 บ้านสามขา

- ประวัติความเป็นมา

บ้านสามขาตั้งอยู่ที่ตำบลอบทม อำเภอสว่างโก้ง จังหวัดอ่างทอง เดิมเป็นชุมชนไม่มีชื่อเรียกแต่ละหมู่บ้านว่าเกาะ เช่น เกาะบ้านตามุ่ย เกาะบ้านตาตัม เป็นต้น ต่อมาเมื่อชาวบ้านนำวัวสามเขามาถวายวัดในชุมชน คือวัดวัดยคะนอง (วัดสามขาในปัจจุบัน) เป็นที่โจษขานของเกาะบ้านต่าง ๆ มักจะพากันมาดูวัวและพูดกันต่อไปว่า ไปดูวัวที่วัดสามขา ต่อมาเพี้ยนเป็น “วัดสามขา”

- สถานที่ท่องเที่ยว

- สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ วัดสามขา
 - ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจคือผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ได้แก่ ข้าว พืชผักสวนครัว
- สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ แคมพูไรมัน แข่งปลาทุ ผลไม้ตามฤดูกาล

- การดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ดังนี้

1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
2. กองทุนหมู่บ้าน
3. กลุ่มเกษตรกรคุณภาพผู้เลี้ยงสัตว์
4. กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาหมู่บ้าน
5. กลุ่มพัฒนาอาชีพ
6. กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน
7. กลุ่มผู้ผลิต/ ผู้ประกอบการ OTOP ประเภทผู้ประกอบการรายเดียว

- ผลการดำเนินงานที่ได้รับรางวัลดีเด่น

หมู่บ้านปลอดยาเสพติด (หมู่บ้านสีขาว)

- ศักยภาพหมู่บ้านและทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน

หมู่ 2 บ้านสามขา เป็นหมู่บ้านที่มีความรักใคร่สามัคคี การรวมกลุ่มก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน มีการรณรงค์การจัดทำ และใช้ป้ายชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี จึงมีความเหมาะสมที่พัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปข้อมูลพื้นฐานของ หมู่ 2 บ้านสามขา

ลักษณะข้อมูล	จำนวน
จำนวนครัวเรือน	145 ครัวเรือน
ประชากร	
- ชาย	296 คน
- หญิง	317 คน
ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก	4 สาย
ถนนลาดยาง	2 สาย
ถนนลูกรัง	8 สาย
ถนนดิน	2 สาย
สะพาน คสล.	4 แห่ง
ประปาหมู่บ้าน	2 แห่ง
ร้านขายของชำหรือร้านขายของเบ็ดเตล็ด	2 แห่ง
โรงเรียนประถมศึกษา (สพฐ.)	1 แห่ง
โรงงานอุตสาหกรรม	1 แห่ง
ร้านจำหน่ายหรือซ่อมรถยนต์ จักรยาน	1 แห่ง
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	1 แห่ง
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	1 แห่ง
การศึกษา	
- ระดับประถมศึกษา/ มัธยมศึกษาตอนต้น	210 คน
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	8 คน
- ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า	11 คน
- ระดับปริญญาตรี	4 คน

หมู่ 3 บ้านคลองแพ

- ประวัติความเป็นมา

บ้านคลองแพในอดีตการคมนาคมไม่สะดวกต้องเดินทางด้วยเท้า หรือใช้ทางเกวียนและเรือ เส้นทางคมนาคมส่วนใหญ่ คือ แม่น้ำลำคลอง บริเวณบ้านคลองแพในอดีตมีคลองไหลผ่านแยกมาจากบึงสามโก้ ไหลผ่านหมู่บ้านเพื่อลงสู่มแม่น้ำน้อย ที่อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง มีการเล่าขานกันว่า ผู้ที่ล่องเรือบริเวณหมู่บ้านจะมีบึงน้ำขนาดใหญ่แยกออกมาจากคลองจึงใช้เป็นที่พักแรม ทำให้บริเวณคลองแควนั้นเต็มไปด้วยแพ ซึ่งเป็นที่มาของชื่อ “บ้านคลองแพ”

- สภาพภูมิศาสตร์

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มมีน้ำท่วมขังในฤดูฝน ดินเป็นดินเหนียว เหมาะแก่การประกอบอาชีพเกษตร ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ มีบึงคลองแพเป็นแหล่งน้ำสำคัญ มีน้ำใช้ตลอดปี การคมนาคมสะดวก

- การประกอบอาชีพ

- อาชีพหลัก การทำนา
- อาชีพรอง เลี้ยงสัตว์ ทำสวน รับจ้าง

- การมีรายได้

รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในหมู่บ้าน 45,472 บาท/ คน/ ปี

- ผลผลิตทั้งหมดรวมของหมู่บ้าน

ผลผลิตที่จำหน่ายสู่ตลาดภายในและภายนอกชุมชน ได้แก่ ข้าว พืชผักสวนครัว ผลไม้ตามฤดูกาล ผลผลิตจกัสานจากผักตบชวา ไม้ไผ่

- ประเพณีวัฒนธรรมในหมู่บ้าน

1. ประเพณีผีโรง จะเป็นประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณ มีความเชื่อว่าครอบครัวใดมีบุตรแรกเกิด จะต้องบอกเล่ากับผีโรง คุ่มครองลูกหลานของตนไม่ให้มีอันตรายใด ๆ และเลี้ยงดูง่าย ไม่มีโรคภัยรบกวน โดยผู้ที่ทำการบอกเล่าผีโรงเรียกว่า “คนส่ง” จะทำการแก้บนเมื่อลูกหลานพูดคำว่าหมูและกินหมูได้ สำหรับของที่จะนำมาแก้ คือ หมู โดยการสร้างศาลเพียงตาเช่นไหว้ผีโรง และต้องทำช่วงออกพรรษาเท่านั้น เมื่อเสร็จพิธีก็จะแบ่งปันให้ผู้มาร่วมพิธีคล้าย ๆ กับการลงแขกกินหมู

2. ประเพณีงานปี เป็นประเพณีที่ชาวบ้านนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะมีการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นประจำทุกปี โดยใช้เครื่องกระยาบวด 5 อย่าง

3. ประเพณีสงกรานต์ จัดเป็นประจำทุกปี

4. ประเพณีลอยกระทง วันเพ็ญเดือนสิบสอง (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12)

5. ประเพณีเข้าพรรษา แห่เทียนพรรษา แรม 1 ค่ำ เดือน 8

6. ประเพณีออกพรรษา ดักบาตรเทโว ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11

- สถานที่ท่องเที่ยว

- สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ บึงคลองแพ

- ผลผลิตที่น่าสนใจ คือ ผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ข้าว พืชผักสวนครัว ผลไม้ตามฤดูกาล ผลผลิตจกัสานจากไม้ไผ่ เปียจากผักตบชวา

- การดำเนินงานของกลุ่มต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ดังนี้

1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
2. กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาหมู่บ้าน
3. กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
4. กลุ่มผู้ใช้น้ำ
5. กลุ่มผู้ทำนา
6. กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์

- ผลการดำเนินงานที่ได้รับรางวัลดีเด่น

- หมู่บ้านต้นแบบปลอดยาเสพติด อำเภอสามโก้ประจำปี 2549
- กองทุนแม่ของแผ่นดิน ประจำปี 2549

- ศักยภาพหมู่บ้าน และทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน

หมู่ 3 บ้านคลองแพ เป็นหมู่บ้านที่มีความรักใคร่สามัคคี ปลอดยาเสพติดอย่างยั่งยืน ประจำปี 2549 และได้รับรางวัลกองทุนแม่ของแผ่นดินในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มีการรวมกลุ่ม การทำกิจกรรมก่อประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีแหล่งเงินทุนของหมู่บ้าน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มผู้ใช้น้ำ มีการรณรงค์การจัดทำป้ายชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี จึงมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปข้อมูลพื้นฐานของ หมู่ 3 บ้านคลองแพ

ลักษณะข้อมูล	จำนวน
จำนวนครัวเรือน	89 ครัวเรือน
ประชากร	
- ชาย	168 คน
- หญิง	167 คน
ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก	2 สาย
ถนนลูกรัง	4 สาย
สะพาน คสล.	1 แห่ง
ประปาหมู่บ้าน	1 แห่ง
ร้านขายของชำหรือร้านขายของเบ็ดเตล็ด	3 แห่ง
ร้านขายของปัจจัยการผลิต	1 แห่ง
ร้านจำหน่ายหรือซ่อมรถยนต์ จักรยาน	1 แห่ง
ร้านซ่อมอุปกรณ์เครื่องมือการเกษตร	1 แห่ง
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	1 แห่ง
การศึกษา	
- ระดับประถมศึกษา/ มัธยมศึกษาตอนต้น	225 คน
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	5 คน
- ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า	5 คน
- ระดับปริญญาตรี	2 คน

หมู่ 4 บ้านสามโก้

- ประวัติความเป็นมา

จากการสอบถามประวัติหมู่บ้านจากผู้สูงอายุทราบว่า ในสมัยอดีตการคมนาคมไม่สะดวก ต้องเดินทางด้วยเท้า หรือใช้ทางเกวียน และใช้เรือในการเดินทาง เวลาที่ชาวบ้านจะเดินทางไปยังพื้นที่ข้างเคียงต้องใช้เวลานาน ทำให้ชาวบ้านต้องเตรียมเสื้อผ้าไปเปลี่ยนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง จำนวน 3 ชุด จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านสามโก้”

- สภาพภูมิศาสตร์

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีน้ำท่วมขังในฤดูฝนสภาพลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินเหนียวเหมาะแก่การประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ โดยมีบึงสามโก้เป็นแหล่งน้ำสำคัญ ทำให้มีน้ำใช้ตลอดปี มีการคมนาคมไปมาสะดวก

- การประกอบอาชีพ

- อาชีพหลัก การทำนา
- อาชีพรอง รับจ้าง เลี้ยงสัตว์ ทำสวน

- การมีรายได้

รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในหมู่บ้าน 32,112 บาท/ คน/ ปี

- ผลิตภัณฑ์มวลรวมของหมู่บ้าน

ผลผลิตที่จำหน่ายสู่ตลาดภายในและภายนอกชุมชน ได้แก่ ข้าว พืชผักสวนครัว ผลไม้ตามฤดูกาล เปียจากผักตบชวา ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา สุรากลั่น กระแช่

- ประเพณีวัฒนธรรมในหมู่บ้าน

1. ประเพณีผีโรง เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ที่มีความเชื่อว่ามีเมื่อครอบครัวยุคใหม่บุตรแรกเกิด จะต้องบอกเล่ากับผีโรงเพื่อให้ผีโรง คุ่มครองลูกหลานของตนเอง ให้ไม่มีอันตรายใด ๆ และเลี้ยงดูง่าย ไม่มีโรคภัยรบกวน โดยผู้ที่ทำการบอกเล่าผีโรง เรียกว่า “คนส่ง” และจะทำการแก้บนก็ต่อเมื่อบุตรหลาน สามารถพูดคำว่า “หนู” และกินหมูได้ สำหรับของที่จะนำมาแก้บนก็คือ หมู โดยการสร้างศาลเพียงตาเช่นไหว้ผีโรง และจะต้องกระทำช่วงที่ออกพรรษาเท่านั้น เมื่อเสร็จพิธีก็จะแบ่งปันให้กับผู้ที่มาร่วมพิธีคล้าย ๆ กับการลงแขกกินหมู

2. ประเพณีงานปี เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาโดยชาวบ้านที่เคารพนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะมีการกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นประจำทุกปี โดยใช้เครื่องกระยาบวด 5 อย่าง

3. ประเพณีสงกรานต์ จัดเป็นประจำทุกปี

4. ประเพณีลอยกระทง วันเพ็ญเดือนสิบสอง (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12)

5. ประเพณีเข้าพรรษา แห่เทียนพรรษา แรม 1 ค่ำ เดือน 8

6. ประเพณีออกพรรษา ดักบาตรเทโว ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11

7. การเล่นเพลงอีแซว ดนตรีไทย

- สถานที่ท่องเที่ยว

- สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ บึงสามโก้

- ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ คือ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ได้แก่ ข้าว พืชผักสวนครัว ผลไม้ตามฤดูกาล ผลิตภัณฑ์จักสานจากผักตบชวา เปียจากผักตบชวา สุรากลั่น กระแช่ พรมเช็ดเท้า

- การดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ของหมู่บ้าน

1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
2. กองทุนหมู่บ้าน
3. กองทุน กข.คจ.
4. กลุ่มผู้ใช้น้ำ
5. กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาหมู่บ้าน
6. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอบทม
7. กลุ่มพัฒนาอาชีพแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านสะพานอิฐ
8. กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)
9. กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
10. ชุติรักษาความสงบหมู่บ้าน (ชรบ.)
11. กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน
12. หจก.พลแสนทรัพย์ทวี

- ผลการดำเนินงานที่ได้รับรางวัลดีเด่น

หมู่บ้านปลอดยาเสพติด

- ศักยภาพหมู่บ้าน และทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน

หมู่ 4 บ้านสามโก้ เป็นหมู่บ้านที่ผู้นำ และประชาชนมีความรักใคร่สามัคคี เป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติด มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน เช่น การตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ระดมเงินทุนของหมู่บ้าน การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอบทม เพื่อเป็นแหล่งสร้างงาน สร้างรายได้เสริมให้คนในชุมชน และยังมีแหล่งเงินทุนของหมู่บ้าน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มผู้ใช้น้ำ กองทุน กข.คจ. และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และมีการรณรงค์การจัดทำและใช้ป้ายชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี จึงมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปข้อมูลพื้นฐานของ หมู่ 4 บ้านสามโก้

ลักษณะข้อมูล	จำนวน
จำนวนครัวเรือน	271 ครัวเรือน
ประชากร	
- ชาย	502 คน
- หญิง	558 คน
ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก	2 สาย
ถนนลาดยาง	1 สาย
ถนนลูกรัง	10 สาย
ประปาหมู่บ้าน	2 แห่ง
โรงงานอุตสาหกรรม	2 แห่ง
ปั๊มน้ำมัน	4 แห่ง
ร้านขายของชำหรือร้านขายของเบ็ดเตล็ด	6 แห่ง
ร้านขายของปัจจัยการผลิต	2 แห่ง
ร้านจำหน่ายหรือซ่อมรถจักรยานยนต์ จักรยาน	2 แห่ง
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	1 แห่ง
การศึกษา	
- ระดับประถมศึกษา/ มัธยมศึกษาตอนต้น	370 คน
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	14 คน
- ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า	20 คน
- ระดับปริญญาตรี	5 คน

หมู่ 5, บ้านห้วยกำแพง

- ประวัติความเป็นมา

จากการสอบถามประวัติหมู่บ้านจากผู้สูงอายุในหมู่บ้านทราบว่า ตามคำบอกเล่าของบรรพบุรุษกล่าวว่า เมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น บ้านห้วยกำแพงเป็นทางผ่านมีลำห้วยต้นเขิน กองทัพพม่ายกทัพมาตีประเทศไทย จะมาข้ามลำห้วยที่หมู่บ้านห้วยกำแพง จึงมีการสร้างกำแพงเพื่อป้องกันการรุกรานของพม่า การก่อสร้างดำเนินไปได้ช่วงหนึ่ง เมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำท่วมจนไม่สามารถที่จะทำการก่อสร้างต่อไปได้ ต่อมาจึงเป็นสถานที่รกร้างไม่มีบ้านผู้คนอยู่อาศัย คงเหลือไว้แต่ซากกำแพงที่ยังสร้างไม่เสร็จ ต่อมาเมื่อบ้านเมืองเข้าสู่ภาวะปกติในช่วงที่ประกาศเอกราช ไม่เป็นเมืองขึ้นของใคร จึงมีประชาชนตั้งบ้านเรือนเป็นที่อยู่อาศัยเป็นหมู่บ้าน และตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านห้วยกำแพง” เมื่อปี พ.ศ. 2506 ยังมีซากกำแพงปรากฏให้

เห็น ต่อมาประชาชนได้ทำการบุกร้างถางพงใช้พื้นที่ทำการเกษตร ชากำแพงจึงหมดไป ปัจจุบันคงเหลือไว้แต่ชื่อ “บ้านห้วยกำแพง”

- สภาพภูมิศาสตร์

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีน้ำขังในฤดูฝนสภาพลักษณะดิน โดยทั่วไปเป็นดินเหนียวเหมาะแก่การประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ และ เลี้ยงสัตว์ โดยมีบึงสามโก้เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญ ทำให้มีน้ำใช้ตลอดปี มีการคมนาคมไปมาสะดวก

- การประกอบอาชีพ

- อาชีพหลัก การทำนา
- อาชีพรอง รับจ้าง ทำสวน เลี้ยงสัตว์

- การมีรายได้

รายได้เฉลี่ยของครอบครัวในหมู่บ้าน 30,117 บาท/ คน/ ปี

- ผลผลิตทั้งหมดรวมของหมู่บ้าน

ผลผลิตที่จำหน่ายสู่ตลาดภายในและภายนอกชุมชน ได้แก่ ข้าว พืชผักสวนครัว ผลไม้ตามฤดูกาล กระเจี๊ยบ สุกร โค เป็ดจากผักตบชวา

- ประเพณีวัฒนธรรมในหมู่บ้าน

1. ประเพณีผีโรง เป็นประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ ที่มีความเชื่อ ว่า เมื่อครอบครัวใดมีบุตรแรกเกิด จะต้องบอกเล่ากับผีโรง คุ่มครองลูกหลานของตนเองให้ไม่มี อันตรายใด ๆ และเลี้ยงดูง่าย ไม่มีโรคภัยรบกวน โดยผู้ที่ทำการบอกเล่าผีโรง เรียกว่า “คนส่ง” และจะทำการแก้บนก็ต่อเมื่อบุตรหลาน สามารถพูดคำว่า “หนู” หรือกินนมได้ สำหรับของที่ จะนำมาแก้ก็ คือ หนู โดยการสร้างศาลเพียงตาเช่นไหว้ผีโรง และจะต้องกระทำช่วงที่ออก พรรยาเท่านั้น เมื่อเสร็จพิธีก็จะแบ่งปันให้ผู้มาร่วมพิธีคล้าย ๆ กับการลงแขกกินหมู

2. ประเพณีงานปี เป็นประเพณีที่สืบทอดกับมาโดยชาวบ้านที่เคารพนับถือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะมีการกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นประจำทุกปี โดยใช้เครื่องกระยาบวด 5 อย่าง

3. ประเพณีสงกรานต์ จัดเป็นประจำทุกปี

4. ประเพณีลอยกระทง วันเพ็ญเดือนสิบสอง (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12)

5. ประเพณีเข้าพรรษา แห่เทียนพรรษา แรม 1 ค่ำ เดือน 8

6. ประเพณีออกพรรษา ตักบาตรเทโว ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11

7. การเล่นเพลงอีแซว ดนตรีไทย

- สถานที่ท่องเที่ยว

- สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ไม่มี
- ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ คือ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ได้แก่ ข้าว พืชผักสวนครัว ผลไม้ตามฤดูกาล กระเจี๊ยบ สุกกร โค เปียจากผักตบชวา

- การดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ของหมู่บ้าน

1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
2. กองทุนหมู่บ้าน
3. กองทุน กข.คจ.
4. กลุ่มผู้ใช้น้ำ
5. กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาหมู่บ้าน
6. กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)
7. กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
8. ชุติรักษาความสงบหมู่บ้าน (ชรบ.)
9. กลุ่มอาสาสมัครพัฒนาชุมชน

- ผลการดำเนินงานที่ได้รับรางวัลดีเด่น

ผู้สื่อข่าวพาณิชย์ดีเด่น ปี 2537

- ศักยภาพของหมู่บ้าน และทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน

หมู่ 5 บ้านห้วยกำแพง เป็นหมู่บ้านที่ผู้นำและประชาชนมีความรักใคร่สามัคคี มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน เช่น การตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีการระดมเงินทุนของหมู่บ้าน และยังมีแหล่งเงินทุนของหมู่บ้าน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มผู้ใช้น้ำ กองทุน กข.คจ. และมีการณรงค์การทำปฎิบัติสุขภาพแทนปฎิเคมี จึงมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปข้อมูลพื้นฐานของ หมู่ 5 บ้านห้วยกำแพง

ลักษณะข้อมูล	จำนวน
จำนวนครัวเรือน	175 ครัวเรือน
ประชากร	
- ชาย	320 คน
- หญิง	339 คน
ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก	4 สาย
ถนนลาดยาง	1 สาย
ถนนลูกรัง	6 สาย
ถนนดิน	2 สาย
สะพาน คสล.	2 แห่ง
ประปาหมู่บ้าน	1 แห่ง
บิ๊มน้ำมัน	1 แห่ง
ร้านขายของชำหรือร้านขายของเบ็ดเตล็ด	1 แห่ง
ร้านจำหน่ายหรือร้านซ่อมวิทยุ คอมพิวเตอร์	1 แห่ง
ร้านจำหน่ายหรือซ่อมรถจักรยานยนต์ จักรยาน	1 แห่ง
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	1 แห่ง
การศึกษา	
- ระดับประถมศึกษา/ มัธยมศึกษาตอนต้น	392 คน
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	10 คน
- ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า	9 คน
- ระดับปริญญาตรี	7 คน

หมู่ 6 บ้านห้วยแพบ

- ประวัติความเป็นมา

ในสมัยอดีตบริเวณหมู่บ้านจะมีห้วยไหลผ่าน และตรงบริเวณที่หมู่บ้านตั้งอยู่ ลำห้วยจะมีลักษณะแคบลง หรือแฟบลงไปชาวบ้านจึงเรียกกันว่า “บ้านห้วยแพบ”

- สภาพภูมิศาสตร์

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีน้ำขังในฤดูฝนสภาพลักษณะดิน โดยทั่วไปเป็นดินเหนียวเหมาะแก่การประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ และ เลี้ยงสัตว์ โดยมีบึงสามโก้เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญ ทำให้มีน้ำใช้ตลอดปี มีการคมนาคมไปมาสะดวก

- การประกอบอาชีพ

- อาชีพหลัก การทำนา
- อาชีพรอง ทำสวน เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง

- การมีรายได้

รายได้เฉลี่ยของครอบครัวในหมู่บ้าน 29,358 บาท/ คน/ ปี

- ผลิตภัณฑ์มวลรวมของหมู่บ้าน

ผลผลิตที่จำหน่ายสู่ตลาดภายในและภายนอกชุมชน ได้แก่ ข้าว พืชผักสวนครัว ผลไม้ตามฤดูกาล เปียจากผักตบชวา

- ประเพณีวัฒนธรรมในหมู่บ้าน

1. ประเพณีผีโง้ง เป็นประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ ที่มีความเชื่อว่า เมื่อครอบครัวใดมีบุตรแรกเกิด จะต้องบอกเล่ากับผีโง้ง คุ่มครองลูกหลานของตนเองให้ไม่มีอันตรายใด ๆ และเลี้ยงดูง่าย ไม่มีโรคภัยรบกวน โดยผู้ที่ทำการบอกเล่าผีโง้ง เรียกว่า “คนส่ง” และจะทำการแก้บนก็ต่อเมื่อบุตรหลาน สามารถพูดคำว่า “หนู” หรือกินหมูได้ สำหรับของที่จะนำมาแก้ ก็คือ หมู โดยการสร้างศาลเพียงตาเช่นไหว้ผีโง้ง และจะต้องกระทำช่วงที่ออกพรรษาเท่านั้น เมื่อเสร็จพิธีก็จะแบ่งปันให้ผู้ที่มาร่วมพิธีคล้าย ๆ กับการลงแขกกินหมู

2. ประเพณีงานปี เป็นประเพณีที่สืบทอดกับมาโดยชาวบ้านที่เคารพนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะมีการกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นประจำทุกปีโดยใช้เครื่องกระยาบวด 5 อย่าง

3. ประเพณีสงกรานต์ จัดเป็นประจำทุกปี

4. ประเพณีลอยกระทง วันเพ็ญเดือนสิบสอง (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12)

5. ประเพณีเข้าพรรษา แห่เทียนพรรษา แรม 1 ค่ำ เดือน 8

6. ประเพณีออกพรรษา ดักบาตรเทโว ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11

- สถานที่ท่องเที่ยว

- สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ วัดวงษ์สุวรรณ

- ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ คือ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ได้แก่ ข้าว พืชผักสวนครัว ผลไม้ตามฤดูกาล เปียจากผักตบชวา

- การดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ของหมู่บ้าน

1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
2. กองทุนหมู่บ้าน

3. กองทุน กข.คจ.
4. กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาหมู่บ้าน
5. กลุ่มผักปลอดสารพิษ
6. กลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ
7. กลุ่มอาสาสมัครพัฒนาชุมชน
8. กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)
9. กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.)
10. ชุติรักษาความสงบหมู่บ้าน (ชรบ.)

- ผลการดำเนินงานที่ได้รับรางวัลดีเด่น

หมู่บ้านปลอดยาเสพติด

- ศักยภาพของหมู่บ้าน และทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน

หมู่ 6 บ้านห้วยแพบ เป็นหมู่บ้านที่ผู้นำ และประชาชนมีความรักใคร่สามัคคี มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน เช่น การตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีการระดมเงินทุนของหมู่บ้าน และยังมีแหล่งเงินทุนของหมู่บ้าน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มผู้ใช้น้ำ กองทุน กข.คจ. และมีการรณรงค์การทำปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี จึงมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปข้อมูลพื้นฐานของ หมู่ 6 บ้านห้วยแพบ

ลักษณะข้อมูล	จำนวน
จำนวนครัวเรือน	187 ครัวเรือน
ประชากร	
- ชาย	361 คน
- หญิง	361 คน
ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก	1 สาย
ถนนลาดยาง	1 สาย
ถนนลูกรัง	4 สาย
ถนนดิน	1 สาย
สะพาน คสล.	2 แห่ง
ประปาหมู่บ้าน	1 แห่ง
บิ๊มน้ำมัน	1 แห่ง
ร้านขายของชำหรือร้านขายของเบ็ดเตล็ด	8 แห่ง
ร้านจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง	1 แห่ง
ร้านจำหน่ายหรือซ่อมรถจักรยานยนต์ จักรยาน	3 แห่ง
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	1 แห่ง
การศึกษา	
- ระดับประถมศึกษา/ มัธยมศึกษาตอนต้น	396 คน
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	21 คน
- ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า	12 คน
- ระดับปริญญาตรี	4 คน
วัด	1 แห่ง

ตอนที่ 2 การดำเนินการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

1. การดำเนินการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ศบอ. ศรช. คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการ

1.2 การจัดประชุมเวทีแผนชุมชนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

1.3 การจัดโครงการเติมความรู้เพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ

1.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการ

คณะผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้” ขึ้น ในวันที่ 26 ธันวาคม 2550 ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง โดยคาดหวังว่าจะมีผู้ร่วมเข้าประชุมประมาณ 150 คน แต่เนื่องจากว่าในช่วงเวลานั้น จังหวัดอ่างทองได้เกิดอุทกภัย และในวันที่มีการจัดการประชุมได้มีนักการเมืองเข้าไปแจกสิ่งของให้แก่ผู้ประสบอุทกภัย ซึ่งบรรดาผู้นำชุมชนและชาวบ้านต่างถูกเกณฑ์ไปต้อนรับและรับแจกสิ่งของ จึงเป็นอุปสรรคในการจัดการประชุมอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามได้มีผู้เข้าร่วมประชุมซึ่งเป็นครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชนจำนวน 77 คน ผู้เข้าร่วมประชุมเหล่านี้ได้รับความรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมเป็นผู้มีความรู้ใฝ่เรียนและเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รายละเอียดของโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการมีดังต่อไปนี้

1.1.1 หลักการและเหตุผล

การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของจังหวัดอ่างทองที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจังหวัด โดยส่วนหนึ่งมุ่งเน้นในเรื่องการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาคนให้มีความรู้คู่คุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนอนุรักษ์สืบทอดประเพณี วัฒนธรรมและพัฒนาภูมิปัญญา ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นหน่วยงานหนึ่งที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่ที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่อาศัยอยู่ในชนบทซึ่งจัดว่าเป็นบุคคลกลุ่มใหญ่ในสังคม จึงจำเป็นที่จะต้องคิดหารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพของบุคคล เหมาะสมกับสภาพ

การดำเนินชีวิต โดยที่ประชาชนเหล่านั้นไม่ต้องตื่นหรือทิ้งอาชีพการงานไปอยู่ที่อื่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนั้น ครู ศรช. ครูอาสาสมัคร กศน. และครูประจำกลุ่มที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในชนบท ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาท มีหน้าที่กระตุ้นให้ชุมชนและประชาชนเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาเรียนรู้ ตลอดจนต้องมีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมงาน การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อชี้แจงและประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความตระหนัก เข้ามาใช้บริการและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

ดังนั้น การให้ความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานก่อนที่จะลงไปพัฒนาคนในชุมชน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะทำให้บุคลากรที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจและมีศักยภาพ ในตนเองอย่างเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติงานและส่งผลให้กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็น กิจกรรมที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริงนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งต่อไป ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้ จัดการประชุมครั้งนี้ขึ้น

1.1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานให้แก่ ครู ศรช. ครูอาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลอบทม ในจังหวัดอ่างทองให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับประชาชน อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน

1.1.3 เป้าหมาย

- **เชิงปริมาณ** ครู ศรช. ครูอาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้และอำเภออื่น ๆ รวมทั้งข้าราชการจากหน่วยงานอื่นในจังหวัดอ่างทอง ประมาณ 150 คน

- **เชิงคุณภาพ** เป็นการเพิ่มพูนความรู้และศักยภาพในการปฏิบัติงานให้แก่ ครู ศรช. ครูอาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและกลุ่มผู้นำชุมชนตำบล อำเภอสามโก้และอำเภออื่น ๆ รวมทั้งข้าราชการจากหน่วยงานอื่นในจังหวัดอ่างทอง

1.1.4 สถานที่

ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

1.1.5 ระยะเวลาดำเนินงาน

จัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นเวลา 1 วัน ในวันอังคารที่ 26 ธันวาคม 2549 ตั้งแต่ เวลา 08.30 – 16.30 น.

1.1.6 ผู้รับผิดชอบ

- รศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ และคณะ
- ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอ่างทอง

- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

1.1.7 ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

คณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

1.1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ครู ทราย. ครูอาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และผู้นำชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้และอำเภออื่น ๆ รวมทั้งข้าราชการจากหน่วยงานอื่นในจังหวัดอ่างทอง ได้รับความรู้และทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่

- ครู ทราย. ครูอาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้และอำเภออื่น ๆ รวมทั้งข้าราชการจากหน่วยงานอื่นในจังหวัดอ่างทอง ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้รู้จักคุ้นเคย ประสานงานเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

- ผู้เข้าร่วมประชุมเกิดความตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป

กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการ

การพัฒนาศักยภาพในการทำงานเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

วันอังคารที่ 26 ธันวาคม 2549

ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

08.30 – 09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 – 09.15 น.	พิธีเปิดการประชุมฯ
09.15 – 10.30 น.	เทคนิคการสร้างความมั่นใจในตนเอง โดย ผศ.ดร.นำชัย เลวลย์
10.30 – 10.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.45 – 12.00 น.	เทคนิคการสร้างความตระหนักในการให้บริการ โดย ผศ.ดร.นำชัย เลวลย์
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 14.30 น.	แนวทางการพัฒนากองทุนและธุรกิจชุมชน โดย ครูสำรวย มีสมชัย
14.30 – 14.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
14.45 – 16.00 น.	แนวทางการพัฒนากองทุนและธุรกิจชุมชน (ปฏิบัติการ) โดย ครูสำรวย มีสมชัย
16.00 – 16.30 น.	ไขปัญหาข้อข้องใจจากการฝึกอบรม
16.30 น.	พิธีปิดการประชุมฯ

สรุปผลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ

จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมซึ่งได้แก่ ครู ศรช. ครูอาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชนตำบลอบทม ได้รับความรู้และทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ เกิดความตระหนักและมีความมั่นใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานหรือจัดกิจกรรมกับคนในชุมชนมากขึ้น

1.2 การจัดประชุมเวทีแผนชุมชนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

คณะผู้วิจัยได้ประสานงานกับครู ศรช. เพื่อจัดการประชุมแบบเวทีแผนชุมชนเกี่ยวกับการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในตำบลอบทม โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้นำชุมชนจำนวน 60 คน ซึ่งการประชุมในครั้งนี้ผู้นำชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหาของชุมชน ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหา วางแผนดำเนินการหาทางแก้ไข ลงมือดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งติดตามและประเมินผล โดยมีขั้นตอนและสาระการจัดประชุมแบบเวทีแผนชุมชน ดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 5 ขั้นตอนการจัดเวทีแผนชุมชน การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

การจัดเวทีแผนชุมชนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

สาระที่ 1 การสร้างความเข้าใจร่วมกัน เรื่อง การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

1.1 ประเด็นปัญหาในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมที่เกี่ยวข้องกับตนเองและชุมชน

- ด้านสังคม มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป
- การปกครอง การกระจายอำนาจและการกิจยังไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนไม่ครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่/ชุมชนเกิดความสับสน
- ด้านเศรษฐกิจ ประเทศ/ชุมชน ด้านการเงิน รายจ่ายสูง มีรายได้น้อยเกิดภาวะหนี้สินในครัวเรือน

1.2 ประเด็นที่ต้องแก้ไขปัญหาเพื่อก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชนตำบลอบทม

- แก้ปัญหา ตนเอง/ชุมชน ทางด้านการปกครอง ด้านสังคมรอบข้าง ด้านเศรษฐกิจ เช่น การเงิน การพัฒนาอาชีพ ค่าใช้จ่าย รายได้ และหนี้สินของชุมชนให้ได้
- การจัดการความรู้/การให้ความรู้ ต้องเน้นที่ระดับครัวเรือนก่อน และนำมาขยายผลเป็นภาพรวมของชุมชนให้ได้

1.3 การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วยปัจจัยหลัก คือ ชุมชน กับ ศรช.ตำบลอบทมร่วมด้วยช่วยกันเป็นหลักสำคัญ

สาระที่ 2 การแบ่งกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาแนวทางร่วมกันในการกำหนดทิศทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

2.1 ด้านความต้องการของชุมชนที่ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมจัดดำเนินการให้ ได้แก่

2.1.1 ความรู้/เศรษฐกิจพอเพียง

- อาชีพหลัก ได้แก่ การเลี้ยงโคขุน / พันธุ์ หมูหลุม ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำ น้ำหมักสมุนไพร

- อาชีพเสริม ได้แก่ ไม่กวาดจากทางมะพร้าว ขนมไทย / ขนมทั่วไป การเพาะเห็ดต่างๆ

2.1.2 ปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุนในด้าน ต่อไปนี้

- น้ำ ในการประกอบอาชีพ ระบบชลประทานเพื่อการเกษตร
- เงินทุนหมุนเวียน จากแหล่งเงินทุนภาครัฐ และองค์กรทางสังคม

2.2 การขอความช่วยเหลือสนับสนุนจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

2.2.1 การประสานงาน เพื่อก่อให้เกิดการระดมทุน การบริหารทุน

2.2.2 การให้ความรู้และการจัดการความรู้

- อบรม ส่งเสริมด้านวิทยาการ จัดกิจกรรมกลุ่มใหญ่ / ย่อย รายบุคคล
- จัดสื่อสนับสนุนในด้านการเกษตร อินเทอร์เน็ต ฯลฯ
- จัดตั้งกลุ่ม / ชมรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

2.2.3 ปรับสภาพพื้นที่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้ทันสมัยและตรงต่อความต้องการของชุมชน

2.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการที่จะส่งเสริมสนับสนุน เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ภายในพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

2.3.1 ขอบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ / ประชาชน เพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

2.3.2 เป็นแกนนำในการปฏิบัติการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2.3.3 หาเพื่อน / เครือข่ายเป็นอาสาสมัครพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ขยายกิจกรรมการเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมสู่ชุมชนกลุ่มเป้าหมาย

2.3.4 ช่วยพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม ได้แก่ ร่วมจัดกิจกรรม ใช้ประโยชน์ ช่วยหางบประมาณสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

ในการจัดเวทีแผนชุมชนได้สรุปแผนแม่บทการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในพื้นที่ตำบลอบทมไว้ ดังต่อไปนี้

แผนแม่บทการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้พื้นที่ตำบลอบทม

ความต้องการ	แนวทางพัฒนา	ลักษณะแผน		โครงการ
		การพึ่งพาตนเอง	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	
การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดในพื้นที่ ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง	1. ครรช. ตำบลอบทมต้องจัดการส่งเสริมให้ความรู้ฝึกทักษะในการประกอบอาชีพด้าน - การประกอบอาชีพหลัก - การอบรมให้ความรู้ด้านอาชีพเสริม - ส่งเสริมให้ความรู้เรื่องลดรายจ่าย/เพิ่มรายได้ - ส่งเสริมการออมทรัพย์/การบริหารจัดการทุน 2. ครรช. ตำบลอบทมควรสนับสนุนปัจจัยเพื่อการบริการให้แก่ชุมชน ได้แก่ - กำหนดกลุ่มเป้าหมาย/จัดตั้งกลุ่ม/ชมรม - วิทยากร/ภูมิปัญญา/ผู้และผู้และผู้ - วัสดุการเรียนรู้/อุปกรณ์ ที่ชุมชนไม่มี 3. ครรช. ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา ครรช. ตำบลอบทม ในทุกกิจกรรม เช่น - การจัดหาทุนพัฒนา ครรช. - เป็นแกนนำในการมีส่วนร่วมพัฒนา ครรช. - การสร้างเครือข่าย	ข้อ 1 - เตรียมความพร้อมตนเอง - บอกความต้องการ - ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม ข้อ 2 - ช่วยหากกลุ่มเป้าหมาย/รวมกลุ่มเรียนรู้/ช่วยจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ - ร่วมหาและพิจารณาวิทยากร/ภูมิปัญญา/ผู้สอน/แหล่งการเรียนรู้ ข้อ 3 - ชุมชนร่วมบริจาคทรัพย์สิน/แรงงาน/ความรู้/ความสามารถเพื่อพัฒนา ครรช. - เป็นแกนนำหรืออาสาสมัคร ครรช. ตำบลอบทมเพื่อขยายบริการหาเพื่อนเครือข่ายพัฒนา ครรช.	ข้อ 1 - ศบอ.สามโก้ - ครรช. ตำบลอบทม - ห้องสมุดประชาชนอำเภอสามโก้ - อบต.อบทม ข้อ 2 - ครรช. ตำบลอบทม - ครรช. ตำบลอบทม - สถานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต.อบทม, เกษตร. ประมง, ปศุสัตว์, พัฒนาชุมชน, ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ข้อ 3 - ของบประมาณสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้จากองค์การบริหารส่วนตำบลอบทม, องค์การบริหารส่วนจังหวัด ฯลฯ	1. โครงการเติมความรู้เพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพชุมชน 2. โครงการพัฒนา ครรช.เป็นแหล่งการเรียนรู้ชุมชน 3. โครงการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ 4. โครงการจัดการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตชุมชน ฯลฯ

1.3 การจัดโครงการเติมความรู้เพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ

จากการจัดเวทีแผนชุมชน การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้สมาชิกกลุ่มผู้นำชุมชน ทั้ง 6 หมู่บ้านที่เข้าร่วมประชุม ได้เสนอให้มีการจัดโครงการเติมความรู้เพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพของชุมชนใน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 2 บ้านสามขาว และหมู่ 4 บ้านสามโก้ ซึ่งทั้ง 2 หมู่บ้าน มีความพร้อมในการประกอบอาชีพและต้องการพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น ทางคณะผู้วิจัย จึงจัดทำโครงการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงบรรจุภัณฑ์เป็นการเติมความรู้เพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพของชุมชนขึ้น ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม ในวันที่ 23 มีนาคม 2550 โครงการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มพัฒนาคุณภาพผู้เลี้ยงสัตว์ (แคหมูไต้หวัน) ของหมู่ 2 บ้านสามขาว และกลุ่มจัดการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง (สับน้ำส้มควั่นไม้) ของหมู่ 4 บ้านสามโก้ โดยมีผู้เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านละ 10 คน รวม 20 คน

สาเหตุปัญหาความต้องการ

ประชาชนและสมาชิกกลุ่มอาชีพของตำบลอบทมมีความสนใจจะเรียนรู้เรื่องการบรรจุภัณฑ์ เพราะยังขาดความรู้ประสบการณ์เรื่องการบรรจุภัณฑ์ที่จะนำมาเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้ดูดีดึงดูดใจลูกค้า ผลิตภัณฑ์อยู่ในสภาพที่เหมาะสมและสะดวกต่อการเก็บรักษาและการจัดจำหน่าย

สภาพแนวความคิดของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ของทั้ง 2 กลุ่ม มีดังนี้

1. กลุ่มพัฒนาคุณภาพผู้เลี้ยงสัตว์ (แคหมูไต้หวัน)

1.1 ก่อนการฝึกอบรม

ก่อนการฝึกอบรมสมาชิกกลุ่มมีประเด็นปัญหาที่พบ ดังนี้

- 1.1.1 ขาดความรู้ในเรื่องการบรรจุภัณฑ์ว่าเป็นอย่างไร
- 1.1.2 ไม่เข้าใจถึงประโยชน์ของการบรรจุภัณฑ์
- 1.1.3 ทำไมต้องทำ ทำไมไม่ได้ไหม
- 1.1.4 ทำอย่างไร
- 1.1.5 ถ้าจะทำจะฟังใคร ใครจะให้ความรู้ / สาธิตฝึกปฏิบัติ
- 1.1.6 ต้องใช้งบประมาณมากไหม
- 1.1.7 คຸ້ມกัับการลงทุนหรือไม่
- 1.1.8 งบประมาณเอามาจากไหน
- 1.1.9 ถ้าจะทำทำที่ไหน
- 1.1.10 ทำแบบเก่าดีกว่าไหม
- 1.1.11 ถ้าเราทำแล้วราคาเดิมขายไม่ได้ ขายแพงใครจะซื้อ
- 1.1.12 ตลาดรองรับ

1.2 ระหว่างการฝึกอบรมจนถึงสิ้นสุดการฝึกอบรม

ระหว่างเข้ารับการฝึกอบรมจนถึงสิ้นสุดการฝึกอบรมสมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจมากขึ้น ประเด็นปัญหาที่พบในเบื้องต้นเริ่มลดลงเหลือเพียงไม่กี่ประเด็น ดังนี้

1.2.1 ทำอย่างไร

1.2.2 ถ้าจะทำเรื่องการบรรจุภัณฑ์จะพึงใครในท้องถิ่น ด้านความรู้ / ฝึก

ปฏิบัติ / ทุนสนับสนุน

1.2.3 ต้องใช้งบประมาณมากไหม

1.2.4 คຸ້ມกับการลงทุนหรือไม่

1.2.5 ราคาเดิมคงขายไม่ได้

1.2.6 ตลาดรองรับหลังการบรรจุภัณฑ์

1.3 การติดตามการขยายผลของกลุ่มหลังเข้ารับการฝึกอบรม

หลังจากสิ้นสุดการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ พบว่า มีการนำความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติไปขยายผลกับกลุ่ม คือ มีการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์เพียงเล็กน้อย โดยการใช้เทคโนโลยีของกลุ่ม เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ในการบอกรหัส โลโก้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการขยายตลาดในชุมชนมากขึ้น

1.4 ปัจจัยที่ทำให้การขยายผลไม่พัฒนาเท่าที่ควร

1.4.1 ทุนในการผลิตเพิ่มขึ้น

1.4.2 ค่าใช้จ่ายในการทำแบบบรรจุภัณฑ์มีราคาค่อนข้างสูง

1.4.3 ราคาของที่จำหน่ายจำเป็นต้องเพิ่มขึ้นมีผลกระทบในเรื่องราคาต่อ

ผู้บริโภค

1.4.4 ขาดความมั่นใจในเรื่องตลาดรองรับต่างพื้นที่

1.4.5 สินค้าดูดีแต่ราคาแพงขึ้น คุณภาพสินค้าเหมือนเดิมจ่ายแพงกว่าเดิม

1.4.6 ผู้บริโภคหากเป็นคนในชุมชนมีความสามารถในการจ่ายเงินได้น้อย

1.4.7 มีความเห็นว่าทำเหมือนเดิมก็ยังขายได้ดี

1.5 แนวทางแก้ไข

1.5.1 ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมงบประมาณดำเนินการ

1.5.2 ใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่ในกลุ่ม

1.6 ผลที่ทางกลุ่มคาดว่าจะในช่วงต้นงบประมาณ 2551 จะมีการดำเนินการ

1.6.1 ขยายตลาดออกสู่ภายนอกชุมชน

1.6.2 ปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐาน

2. กลุ่มการจัดการเรียนเศรษฐกิจพอเพียง (สบู่น้ำส้มควนไม้)

2.1 ก่อนการฝึกอบรม

ก่อนการฝึกอบรมสมาชิกกลุ่มมีประเด็นที่พบปัญหา ดังนี้

2.1.1 ทำอย่างไร

2.1.2 ถ้าจะทำจะฟังใคร ใครจะให้ความรู้ / สาธิตฝึกปฏิบัติ

2.1.3 ต้องใช้งบประมาณมากไหม

2.1.4 ถ้าจะทำจะทำที่ไหน / แหล่งผลิตตัวบรรจุภัณฑ์

2.1.5 ตลาดรองรับ

2.2 ระหว่างการฝึกอบรมจนถึงสิ้นสุดการฝึกอบรม

ระหว่างเข้ารับการฝึกอบรมจนถึงสิ้นสุดการฝึกอบรม สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจมากขึ้น ประเด็นปัญหาที่พบในเบื้องต้นเริ่มลดลงเหลือเพียงไม่กี่ประเด็น ดังนี้

2.2.1 ถ้าจะทำเรื่องการบรรจุภัณฑ์จะฟังใครในท้องถิ่น ด้านความรู้ / ฝึกปฏิบัติ / ทุนสนับสนุน

2.2.2 ต้องใช้งบประมาณมากแค่ไหน

2.2.3 แหล่งผลิตบรรจุภัณฑ์

2.3 การติดตามการขยายผลของกลุ่มหลังการเข้ารับการฝึกอบรม

หลังจากสิ้นสุดการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ พบว่า มีการนำความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติไปขยายผลกับกลุ่ม ดังนี้

2.3.1 มีการจัดการบรรจุภัณฑ์เพียงเล็กน้อย โดยการพึ่งเทคโนโลยีท้องถิ่นและของกลุ่ม เช่น ใช้คอมพิวเตอร์ในการบอกรหัส โลโก้ เป็นต้น

2.3.2 ค้นพบแหล่งในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ในพื้นที่ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่อุตสาหกรรม ภาค 8 และแหล่งบรรจุภัณฑ์ เครือข่ายพัฒนาอาชีพ อำเภอศรีประจันต์ บ้านคุณทองเหมาะ แจ่มแจ้ง อำเภอศรีประจันต์ คุณพิบูลย์ ทักษัม จากอำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี

2.3.3 ปรับรูปแบบการผลิต / รูปลักษณ์เปลี่ยนแปลงไป

2.3.4 ขยายตลาดมากขึ้นในชุมชนและนอกชุมชน

2.3.5 ชุมชนทั้งในและนอกพื้นที่ยอมรับในตัวสินค้ามากขึ้น

2.4 ปัจจัยที่ทำให้การขยายผลไม่พัฒนาเท่าที่ควร

2.4.1 งบประมาณในการสั่งทำแบบบรรจุภัณฑ์มีไม่เพียงพอ

2.4.2 การทำแบบบรรจุภัณฑ์มีราคาค่อนข้างสูง

2.4.3 ทำแบบเดิมก็ขายได้

2.4.4 ทุนในการผลิตเพิ่มขึ้น

2.5 แนวทางแก้ไข

2.5.1 ระดมทุนเป็นสมาชิกรายเดือน

2.5.2 ขอบประมาณสนับสนุนจาก อบต.อบทม

2.6 ผลที่ทางกลุ่มคาดว่าจะในช่วงต้นงบประมาณ 2551 จะมีการดำเนินการ

2.6.1 ปรับรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย โดยเน้นการบรรจุภัณฑ์เป็นหลัก

2.6.2 ขยายตลาดออกสู่ภายนอกชุมชน

2.6.3 ปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐาน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการนำเอาบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดในชุมชนมาช่วยคิดและทำงานร่วมกัน เพื่อระดมความคิดในการคิดค้นหาปัญหา ความต้องการของคนในชุมชน การตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา การวางแผนจัดกิจกรรม การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ การเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นทั้งในลักษณะร่วมเป็นกรรมการ และร่วมประชุม การเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดขึ้น ทำให้เกิดอาชีพใหม่อาจเป็นอาชีพเสริม ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อนสมาชิกในกลุ่มและในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการทำงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

กลุ่มผู้นำและสมาชิกกลุ่มได้เข้าร่วมประชุมเวทีแผนชุมชน ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจ การแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ของบุคคลต่างๆ เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงความคิดเห็นของตนเอง และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อสรุปร่วมกันจะช่วยให้บุคคลต่างๆ มีความเข้าใจในสถานการณ์ของชุมชน ในการค้นหาวิเคราะห์ภาพของชุมชนโดยผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนให้ข้อคิด หลักการและเหตุผล นำไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกัน

ในการค้นหาปัญหาได้นำเสนอขั้นตอนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยศึกษาจากสภาพความเป็นจริงของชุมชน ได้แบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการเสนอสถานการณ์ความเป็นจริงของชุมชนของตน ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่วนที่ 2 คือ ส่วนของการพิจารณาเพื่อพัฒนาตามสภาพของชุมชน

ในขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหานี้ได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้วิเคราะห์สภาพของชุมชนสามารถแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน

จากการดำเนินการตามขั้นตอนการจัดเวทีแผนชุมชน คณะผู้วิจัยได้บันทึกปรากฏการณ์ในกลุ่มย่อยตามสภาพปัญหาของแต่ละหมู่บ้านแล้วนำปัญหาที่เหมือนกันไว้ในกลุ่มเดียวกัน พบว่าปัญหาแต่ละกลุ่มจะมีส่วนที่คล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน แต่บางกลุ่มจะมีปัญหาที่ต่างกัน

ผู้นำชุมชนและสมาชิกกลุ่มทั้ง 6 หมู่บ้าน มีความเห็นว่า การวิเคราะห์สภาพปัญหาควรพิจารณาในภาพรวมของทั้งหมู่บ้านและตำบลในทุก ๆ ปัญหา เนื่องจากชุมชนตำบลอบทม เป็นชุมชนขนาดกลาง สภาพเศรษฐกิจ สังคม และความเป็นอยู่ของชุมชนไม่แตกต่างกันมากนัก ประกอบกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนก็เป็นการจัดกิจกรรมให้กับทุกหมู่บ้าน โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิเข้าร่วมตามความต้องการ

ในขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาในที่ประชุม กลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมได้นำเสนอปัญหาพร้อมทั้งแสดงให้เห็นว่า ปัญหาแต่ละปัญหามีความสัมพันธ์กัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทำให้มองเห็นสภาพปัญหาที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น การทบทวนอดีตที่ผ่านมา พบว่าชาวบ้านในชุมชนสามารถดำรงชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรม พึ่งพิงธรรมชาติ อาศัยระบบความสัมพันธ์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่เมื่อสังคมมีการพัฒนาขึ้นปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดเพราะคนในชุมชนเท่านั้น แต่ยังมีปัจจัยอื่น ๆ จากภายนอกชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลในชุมชน โดยทั้งปัจจัยที่สนับสนุนและขัดขวางการทำมาหากิน เช่น เงินทุน สภาพความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้การเพาะปลูกพืชมีรายได้ไม่แน่นอน ผลผลิตต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง

ปัญหาที่มีการอภิปรายกันมาก คือ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมชี้ให้เห็นว่า การศึกษาและปัญหาด้านเศรษฐกิจก็มีความสัมพันธ์กัน ถ้าคนมีการศึกษาก็จะมีความรู้ไปพัฒนาอาชีพของตนให้ก้าวหน้าได้ หรือถ้าคนใดมีเศรษฐกิจดีก็จะมีเวลาสำหรับการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ปัญหาด้านเศรษฐกิจที่ยกมาเป็นประเด็น เช่น ในเรื่องความต้องการในการเพิ่มผลผลิต การตลาดที่มีความแน่นอน พ่อค้าคนกลาง รายได้ไม่เพียงพอจากรายจ่าย บางคนไปรับจ้างนอกหมู่บ้านเพื่อหารายได้มาใช้จ่ายในครอบครัวเพราะในหมู่บ้านไม่มีอาชีพอื่น ประชาชนส่วนใหญ่จึงต้องการอาชีพเสริมที่สามารถทำได้ในหมู่บ้าน นอกจากนั้นที่ประชุมได้เสริมถึงการมีตลาดรองรับสินค้าที่ชุมชนผลิตขึ้นมาเพื่อให้มีรายได้ที่แน่นอน

ขั้นตอนของการศึกษาและค้นหาปัญหาของที่ประชุม นั้น สมาชิกในที่ประชุมได้เสนอปัญหาที่ได้มาจากปัญหาของแต่ละคน จากปัญหาในกลุ่มย่อยบางปัญหาล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน บางปัญหาจะแตกต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน สรุปได้ดังนี้

2.1.1 ด้านเศรษฐกิจ

- ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

1. ประชาชนขาดความรู้ความชำนาญในอาชีพเสริม
2. ขาดเงินทุนและวัสดุอุปกรณ์

- ความต้องการความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
 1. ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดอบรมให้ความรู้ในการประกอบ

อาชีพเสริม

2. ต้องการความรู้เกี่ยวกับแหล่งเงินทุน การประสาธน์ทุน
- 2.1.2 ด้านการผลิต การตลาด รายได้และการมีงานทำ**
- ปัญหาด้านการผลิต การตลาด รายได้และการมีงานทำ
 1. ที่รับซื้อผลผลิตทางการเกษตรมีน้อย
 2. รายได้ทางการเกษตรไม่คุ้มต้นทุน
 3. ขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน
 - ความต้องการด้านการผลิต การตลาด รายได้และการมีงานทำ
 1. ต้องการให้มีที่รับซื้อผลผลิตด้านการเกษตร
 2. อยากให้มีการรับประกันราคาทางการเกษตรที่สูงขึ้น
 3. อยากให้มีโรงงานเพื่อรองรับแรงงานเพื่อมีรายได้

2.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

- ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ
 1. ขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
 2. ขาดความตระหนักในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด คุ่มค่า

และเกิดประโยชน์สูงสุด

- ความต้องการด้านทรัพยากรธรรมชาติ
 1. ความต้องการให้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
 2. ไม่อยากให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย

2.1.4 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน
 1. ปัญหาการคมนาคมไม่สะดวกในหมู่
 2. ปัญหาเรื่องน้ำ
- ความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐาน
 1. ต้องการให้มีการสร้างถนนลาดยางใหม่ในหมู่ 3
 2. ต้องการให้แก้ไขเรื่องน้ำ / ชลประทาน

ในขั้นการกำหนดความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ผู้ร่วมประชุมได้พิจารณาศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แล้วจึงได้นำเสนอเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจมาพิจารณาเพื่อกำหนดโครงการต่อไป

2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ หรือวางแผนกิจกรรม

ในขั้นตอนนี้เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อกระตุ้นให้แต่ละบุคคลนำความคิดมาช่วยหมู่บ้านหรือชุมชน โดยกำหนดวิธีการหรือโครงการ/กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อช่วยพัฒนาหมู่บ้านของตนตามที่เวลาและทรัพยากรจะอำนวย การระดมความคิดในช่วงนี้จะเป็นการคิดที่ต่อเนื่องจากช่วงการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดความต้องการ ผู้ร่วมประชุมทุกคนจะร่วมกันคิดวิธีการพัฒนาหมู่บ้านของตนให้ประสบผลสำเร็จ โครงการที่เกิดขึ้นมีลักษณะของการสร้างสรรค์เพื่อพัฒนามากกว่าเพื่อการมุ่งแก้ปัญหาอย่างเดียว ในการกำหนดโครงการหรือกิจกรรมนี้ ผู้เข้าร่วมประชุมจะต้องมีข้อมูลมาสนับสนุน ช่วยกันคิดวิเคราะห์ร่วมกันว่า โครงการใดมีความสำคัญเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อชุมชน และที่สำคัญต้องเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่เป็นที่ยอมรับของบุคคลในที่ประชุม

เมื่อได้โครงการ / กิจกรรมที่ได้รับการตกลง และยอมรับร่วมกันแล้วมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการอย่างละเอียดว่า โครงการ / กิจกรรมที่ร่วมกันคิดจะมีการดำเนินการอย่างไร ซึ่งเป็นการสร้างข้อผูกพันร่วมกันเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของชุมชนสามารถร่วมกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการดำเนินการไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมร่วมกัน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ให้คำแนะนำในการเขียนโครงการ ดังนี้

1. ชื่อโครงการ
2. วิธีดำเนินการ
3. สถานที่
4. เวลา
5. ผู้รับผิดชอบ
6. ผู้ร่วมโครงการ
7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

หลังจากที่ทุกคนได้รวมกลุ่มกันเขียนแผนปฏิบัติการตามที่ตนสนใจเรียบร้อยแล้ว มีการพิจารณาอภิปรายเพิ่มเติมในกิจกรรมอีกครั้ง จนกระทั่งได้กิจกรรมที่เป็นที่พอใจของทุกคนในกลุ่ม เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมในขั้นตอนนี้ จึงถือว่าเสร็จการประชุมระดมความคิดเพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งโครงการที่ได้ คือ โครงการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ (สบู่น้ำส้มควันไม้ของหมู่ 4 และแคบหมูไว้มันของหมู่ 2)

2.3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามโครงการและร่วมรับผลประโยชน์

ขั้นตอนนี้เป็นการกระบวนการมีส่วนร่วมที่ต่อเนื่องจากการจัดทำกิจกรรม ผู้ร่วมประชุมทุกคนจะต้องมีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินการตามโครงการที่หมู่บ้านตนต้องการ เช่น มีส่วนร่วมในการจัดกลุ่มผู้เรียน จัดหา / เป็นวิทยากร จัดหางบประมาณ ซึ่งการดำเนินการตาม

การศึกษาครั้งนี้ สามารถดำเนินการโครงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้ 1 โครงการ คือ โครงการฝึกอบรมผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์

ชื่อ	โครงการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงบรรจุภัณฑ์
วิธีดำเนินการ	- ประชุมวางแผนการดำเนินงานระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง - รวมกลุ่มสมาชิกหมู่ 2 และหมู่ 4 - จัดหาวิทยากรและวัสดุอุปกรณ์ - ดำเนินการตามโครงการ - ติดตามและประเมินผล
สถานที่	ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม
ระยะเวลา	วันที่ 23 มีนาคม 2550 ตลอดวัน
อุปกรณ์	คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ กระดาษ फिल्मเคลือบ กระดาษ สบู่ น้ำสั้วคว้นไม้ และแคบหมูไร้มัน
ผู้รับผิดชอบโครงการ	คณะผู้วิจัยและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	สมาชิกกลุ่มสามารถนำไปปรับปรุงผลิตภัณฑ์ของ ตนเองให้สวยงาม เพิ่มคุณค่า สามารถจำหน่ายได้ใน ราคาที่สูงขึ้น

2.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

หลังจากการประชุมเพื่อระดมความคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทั้ง 2 หมู่บ้าน และจัดโครงการเติมความรู้เพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพแล้ว คณะผู้วิจัยได้ทิ้งช่วงเวลาประมาณ 1 เดือน จึงได้ติดตามดูความก้าวหน้าของกลุ่มสมาชิกในหมู่ 2 และหมู่ 4 ว่า มีการพัฒนาด้านความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพ ผลิตภัณฑ์แคบหมูไร้มัน และสบู่ น้ำสั้วคว้นไม้อย่างไรบ้าง ผลการติดตามการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีดังนี้

หมู่ 2 บ้านสามขาว การผลิตแคบหมูไร้มัน

ผลจากการจัดโครงการเติมความรู้เพิ่มทักษะเกี่ยวกับการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงบรรจุภัณฑ์พบว่า สมาชิกกลุ่มได้มีการปรับเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์โดยการใช้เทคนิคของกลุ่ม เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ในการทำฉลากและโลโก้ของบรรจุภัณฑ์ นอกจากนี้มีการขยายตลาดในชุมชนมากขึ้น อย่างไรก็ตามการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ยังมีปัญหาอยู่บ้างคือไม่มีทุนในการทำแบบบรรจุภัณฑ์ ขาดความมั่นใจในเรื่องตลาดที่จะรองรับในต่างพื้นที่ที่สำคัญ คือ การผลิตแคบหมูไร้มัน ทำได้ไม่เพียงพอกับความต้องการเพราะมีหมูน้อย นอกจากนี้สมาชิกบางคนยังมีความเห็นว่าทำเหมือนเดิมก็ยังขายได้ดี

หมู่ 4 บ้านสามโก้ การผลิตสบู่ น้ำส้มควันไม้

ผลจากการจัดโครงการเติมความรู้เพิ่มทักษะเกี่ยวกับการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ พบว่า สมาชิกกลุ่มได้นำความรู้ไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบของสบู่ให้ดูดีมีขนาดเหมาะสมมากขึ้น แต่การทำบรรจุภัณฑ์ยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร เนื่องจากสมาชิกมีความเห็นว่าหากทำกล่องใส่จะต้องเพิ่มราคา และอยากจะขายราคาถูกให้แก่สมาชิกในชุมชนเท่านั้น อย่างไรก็ตามมีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับแหล่งการออกแบบบรรจุภัณฑ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี และกาญจนบุรี ทั้งนี้คาดว่าจะขยายตลาดออกสู่ชุมชนข้างนอกในปี พ.ศ. 2551

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทมเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

กรอบแนวคิดของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม ปัจจัยที่พิจารณา คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยผู้นำในชุมชน และปัจจัยลักษณะการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยไม่ได้นำกรอบแนวคิดข้างต้นไปกำหนดสถานการณ์ในชุมชน แต่ได้เข้าไปสัมผัสสภาพการณ์ตามความจริง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเสนอตามความเป็นจริงนั้น จากการที่คณะผู้วิจัยได้เข้าไปคลุกคลีกับชุมชนอย่างใกล้ชิดในระยะเวลาอันพอสมควร ทำให้ผู้วิจัยสามารถค้นหาข้อบ่งชี้ที่มีลักษณะซ่อนเร้น ไม่สามารถนำมาแจ้งนับหรือวัดได้ แต่จะบ่งบอกถึงลักษณะของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น รวมถึงกลไกทางสังคมที่ส่งผลต่อกันและกันตลอดเวลา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาจำแนกตามสภาพและผลตามความเป็นจริงแล้ว จึงนำมาสรุปเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วม ซึ่งปรากฏผลการศึกษา ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วยประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ ความต้องการพัฒนาหมู่บ้าน การมองเห็นผลประโยชน์ของกิจกรรม และช่วงเวลาในการประกอบอาชีพและเวลาว่าง

1.1 ความต้องการพัฒนาหมู่บ้าน เนื่องจากชุมชนอบทมมีโครงการและกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาดำเนินการและที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเคยดำเนินการเปิดสอนในลักษณะของการส่งเสริมวิชาชีพ จากการที่ประชาชนเคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามโครงการอื่น ๆ มาบ้างแล้ว ทำให้ประชาชนมีประสบการณ์และมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ประชาชนหลายคนมีความเห็นว่า “...รัฐบาลจะจัดหางานที่สามารถทำให้ประชาชนมีรายได้ดีมาสอนให้ชาวบ้านจะได้มีรายได้มีอาชีพเสริม...” ขณะเดียวกันผู้นำชุมชนบางคนกล่าวถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ว่า “...ฉันมาช่วย

กิจกรรมใน ศรช. บ่อยครั้ง ได้รับความรู้ยากช่วยพัฒนาหมู่บ้านของเรา..." จะเห็นได้ว่าผู้นำชุมชนตำบลบอบทมส่วนใหญ่มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาชุมชนของตนเอง รู้สึกภาคภูมิใจในการมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นโดยเฉพาะการร่วมกิจกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

กล่าวโดยสรุป คือ ผู้นำชุมชนตำบลบอบทมมีความต้องการและกระตือรือร้นต่อการพัฒนาหมู่บ้านของตนอย่างสม่ำเสมอ ให้ความร่วมมือแก่หน่วยงานต่าง ๆ เป็นอย่างดี ดังนั้น การเข้าร่วมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จึงมีผลกระทบมาจากลักษณะดังกล่าวของประชาชนประการหนึ่ง

1.2 การมองเห็นประโยชน์จากกิจกรรม จากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เนื่องจากมองเห็นประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกันมากขึ้น การเข้าร่วมกิจกรรมยังทำให้มีอาชีพเสริมและรายได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า การที่ประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมก็คือ เขาได้มองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากกิจกรรมที่เขาเข้าร่วมในครั้งนั้น

1.3 ช่วงเวลาในการประกอบอาชีพและเวลาว่าง ประเด็นนี้จะมีความสัมพันธ์กับภารกิจในการประกอบอาชีพของผู้นำชุมชน ดังจะเห็นได้จากข้อมูลทั่วไปของชุมชนตำบลบอบทม สมาชิกส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพการทำนา ทำไร่ ทำสวน ในหน้านาชาวบ้านจะไปร่วมกันทำนา โดยเป็นเจ้าของที่นาบ้าง รับจ้างบ้าง ตามลักษณะความสามารถและที่ดินที่ตนถือครอง ดังนั้น เวลาว่างสำหรับที่พอจะมีให้กับกิจกรรมชุมชน หรือแม้แต่การเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนส่วนมากจะเป็นเวลากลางคืน เพราะนอกจากจะไม่รบกวนเวลาทำมาหากินในครอบครัวแล้วประชาชนในหมู่บ้านก็จะมาอย่างพร้อมเพรียง นอกจากว่า จะมีการประชุมกับทางราชการซึ่งจะเป็นการประสานงานกับเฉพาะผู้นำชุมชน ซึ่งกลุ่มผู้นำก็จะจัดประชุมประชาคมในหมู่บ้านต่อในช่วงเวลาค่ำ

จากรายละเอียดที่กล่าวถึงจะเห็นได้ว่า ประชาชนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในช่วงเวลาที่จำกัด เนื่องจากต้องไปประกอบอาชีพและภารกิจที่สำคัญต่อการดำรงชีพในแต่ละวัน

2. ปัจจัยผู้นำในชุมชน

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยในส่วนของประชาชนได้กำหนดให้กลุ่มผู้นำชุมชนเป็นตัวแทนของประชาชน ด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้นำเหล่านี้เป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกและได้รับการยอมรับจากประชาชนในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงพบว่าหลาย ๆ คน

นอกจากจะเป็นผู้นำในหมู่บ้านแล้วยังเป็นคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ อีกมากมาย นางทัศนีย์ กำลังเดช ผู้ซึ่งเป็นประธาน “กลุ่มออมทรัพย์” และ “กลุ่มเลี้ยงหมู” ของหมู่ 6 ที่สามารถเป็นผู้นำการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกมีรายได้เสริมสามารถชักจูงสมาชิกกลุ่มให้เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนอยู่ตลอดเวลา ได้ให้ความร่วมมือกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมาโดยตลอด เช่นเดียวกัน นางโสภา แก้วจินดา ผู้ซึ่งเป็นทั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 ประธานกลุ่มจักสานผักตบชวาและหมอดิน ก็เป็นผู้ที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ชักจูงให้ประชาชนในหมู่บ้านของตนเข้าร่วมกิจกรรมกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งผู้นำกลุ่มเหล่านี้จะร่วมประสานกับครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ พร้อมทั้งร่วมปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชนอื่น ๆ เป็นประจำ ประชาชนในหมู่บ้านจะรู้ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจากผู้นำเหล่านี้

จะเห็นได้ว่า การที่ชุมชนตำบลอบทมมีผู้นำกลุ่มต่าง ๆ หลายกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีบทบาทต่อประชาชนในชุมชนของตน ในการได้รับการยอมรับจากประชาชนในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ในส่วนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งถือเป็นกิจกรรมของชุมชนที่มุ่งเพื่อประโยชน์ของประชาชนในชุมชนเป็นสำคัญ โดยมีผู้นำชุมชนทั้งหลายให้การสนับสนุนและชักจูงให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ครู ศรช. เป็นผู้ออกหนังสือเชิญประชุม ผู้ใหญ่บ้านชักจูงประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการให้คำปรึกษา การร่วมปรึกษาหารือ วิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ เมื่อรวมกันแล้วประกอบกับบทบาทของผู้นำที่มีอยู่ จึงมีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างยิ่ง

3. ปัจจัยลักษณะการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ปัจจัยลักษณะการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วยวิธีการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การให้โอกาส และอำนาจในการตัดสินใจแก่ประชาชน และประเด็นสุดท้ายเกี่ยวกับบทบาทของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังนี้

3.1 วิธีการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับประชาชน โดยมีจุดมุ่งหมายในการตอบสนองความต้องการของประชาชน มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นเป้าหมายปลายทาง ซึ่งผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อระดมความคิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในครั้งนี้ ได้ดำเนินการเพื่อเป็นแบบอย่างโดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Process) เป็นยุทธวิธีในการดำเนินงานตามกระบวนการมีส่วนร่วม

ตั้งแต่การสำรวจชุมชน การชี้แจงโครงการ การให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง การร่วมประชุมระดมความคิดระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับประชาชน เพื่อวิเคราะห์และกำหนดปัญหาของหมู่บ้าน การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ตลอดจนการติดตามผลและประเมินผล จากการปฏิบัติงานภาคสนามของคณะผู้วิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ดังกล่าว สร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นอย่างยิ่ง ทุกคนให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอนด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้ในการดำเนินการดังกล่าว ยังชี้ให้เห็นถึงผลกระทบและประโยชน์ของกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้วยเหตุนี้เมื่อมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนขึ้น ประชาชนจึงมีความตื่นตัวและอยากเข้าร่วมกิจกรรม

กล่าวโดยสรุปแล้ว ถ้าการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ชุมชนด้วยวิธีการต่าง ๆ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จนประชาชนมีความพึงพอใจสามารถโน้มน้าวให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วมก็จะเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงประชาชนมาเข้าร่วมกิจกรรม

3.2 การให้โอกาสและอำนาจในการตัดสินใจแก่ประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ยึดหลักการสำคัญว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้น ต้องตอบสนองความต้องการของชุมชน ซึ่งการจัดเวทีแผนชุมชนเพื่อระดมความคิด เป็นวิธีการหนึ่งที่จะได้มาซึ่งความต้องการของประชาชนตามกระบวนการมีส่วนร่วม ผลจากการปฏิบัติงานในภาคสนามเห็นได้ว่า จากรูปแบบการทำงานที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจต่อการกำหนดปัญหา และกำหนดกิจกรรมทางเลือกตามความต้องการเช่นนี้ ทำให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็น เพื่อให้กิจกรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มซึ่งมีการพูด การแสดงความคิดเห็น ชักจูงโน้มน้าวความคิดซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวาง

สรุปได้ว่า จากลักษณะการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เปิดกว้างและให้โอกาสแก่ประชาชน ได้มีอำนาจในการตัดสินใจต่อการร่วมกิจกรรม กำหนดแนวทางในการตอบสนองความต้องการของตนเอง ส่งผลให้ประชาชนมีความต้องการและพอใจที่จะร่วมกิจกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างชัดเจน

3.3 บทบาทของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน บทบาทของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนถือเป็นตัวจักรสำคัญที่ทำให้ภารกิจประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดใหม่ของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้น ความเข้าใจหรือความชัดเจนของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่จะนำแนวทางการปฏิบัติลงไปสู่พื้นที่เป้าหมายจึงมีความสำคัญยิ่ง จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ในขณะปฏิบัติงานภาคสนาม คณะผู้วิจัยพบว่า ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนจนมีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน ทั้งในระดับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและประชาชนในหมู่บ้าน นอกจากนั้น ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้พยายามหาโอกาส

เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้านหรือการประชุมอื่น ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน โดยปฏิบัติตนและมีหน้าที่เหมือนกับสมาชิกอื่น ๆ ในที่ประชุม จากการที่ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้ลงไปสัมผัสคลุกคลีกับประชาชนในลักษณะเช่นนี้เป็นประจำ ทำให้ประชาชนมาเข้าร่วมในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ลักษณะเด่นของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอีกประการ คือ ความสามารถในการตัดสินใจที่จับไวตอบสนองความต้องการของประชาชน ในกรณีของการตัดสินใจดำเนินโครงการที่ประชาชนเห็นว่ามีสำคัญและต้องการ ทั้งในเรื่องการดำเนินงานตามโครงการความช่วยเหลือทางด้านวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบในการโครงการตามความเร่งด่วนทันที นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังพบว่าบุคคลที่ทำให้ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสามารถตัดสินใจดำเนินการได้อย่างฉับไว คือ ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลที่สนับสนุนการทำงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างเต็มที่ รวมทั้งผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ที่ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณ วัสดุและอุปกรณ์ เพียงแต่ขอให้ครู ศรช. เสนอโครงการที่มาจากความต้องการของประชาชนเท่านั้น

จากรายละเอียดที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ในประเด็นที่เกี่ยวกับบทบาทของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตั้งแต่การมีความสัมพันธ์กับชุมชนทั้งในด้านส่วนตัวและการทำงานรวมทั้งการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในตัวครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทำให้เกิดความต้องการในการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้ยั่งยืนต่อไป

ตอนที่ 4 วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยกระบวนการจัดประชุมเพื่อระดมความคิด

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยการจัดเวทีแผนชุมชนและโครงการเดิมความรู้เพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ ทั้ง 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการตัดสินใจค้นหาความต้องการ ขั้นการกำหนดกิจกรรม ขั้นการดำเนินการ และขั้นการติดตามประเมินผล ผลจากการจัดประชุมทั้ง 2 ครั้งเป็นเครื่องยืนยันว่า

การจัดประชุมเพื่อระดมความคิดของประชาชน เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถดำเนินการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีเหตุผลที่พบจากการศึกษา คือ

1. ประชาชนในระดับหมู่บ้านเห็นความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนว่า จะสามารถตอบสนองความต้องการในการพัฒนาอาชีพที่ตรงกับความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

ผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว คือ ประชาชนจะมีความตื่นตัวในการเข้าร่วมกิจกรรมกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมากขึ้น ซึ่งเห็นได้จากการแสดงออกของประชาชนทั้ง 6 หมู่บ้านและคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จากการประชุมเป็นเครื่องแสดงว่า หากมีการร่วมมือกันดำเนินการอย่างแท้จริงต่อเนื่องตลอดไป ก็จะทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของประชาชนโดยประชาชนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของและดำเนินการอย่างแท้จริง

2. กิจกรรมของการประชุมเพื่อระดมความคิดเป็นตัวกระตุ้นให้ประชาชนมองเห็นภาพปัญหาและความต้องการของตนเองอย่างมีขั้นตอน ทำให้ความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละหมู่บ้านมีพื้นฐานมาจากความต้องการในการพัฒนา และการแก้ปัญหาของแต่ละหมู่บ้านอย่างแท้จริง โดยกระบวนการนี้ผู้เข้าร่วมประชุมจะต้องคิดหาเหตุผลและความต้องการของตนเองมาประกอบคำอธิบาย ตลอดจนชักจูงผู้อื่นให้เห็นด้วยกับความคิดของตน เมื่อได้ระดมความคิดในการพัฒนาแล้ว ผู้ร่วมระดมความคิดทุกคนจะต้องมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการพัฒนาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และตระหนักถึงสิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากการพัฒนาร่วมกันซึ่งหากมีการใช้วิธีการนี้อย่างสม่ำเสมอจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนและประเทศต่อไป

3. การประชุมเพื่อระดมความคิดในระดับหมู่บ้าน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านด้วยกัน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชน ผลจากการระดมความคิดในระดับหมู่บ้าน มีโครงการที่ประชาชนมีความเห็นร่วมกันว่า จะดำเนินการเองในระดับหมู่บ้าน ทำให้งานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นงานที่ชุมชนต้องช่วยกันรับผิดชอบร่วมกัน โดยวิธีการนี้จึงเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้กว้างมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาหมู่บ้านของตนมากขึ้น โดยครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะเป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนโครงการที่ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มขึ้น

4. ผลจากการดำเนินการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำผลจากการทำกิจกรรมไปใช้ได้จริง จึงเกิดการรวมกลุ่มกันระหว่างผู้ร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้ เช่น ผลจากการฝึกอบรมการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ของหมู่ 4 เมื่อสมาชิกจบหลักสูตรแล้วสามารถนำความรู้ไปปรับปรุงบรรจุภัณฑ์สับป้อนน้ำส้มควันไม้ได้

5. การจัดประชุมเพื่อระดมความคิด ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างผู้เข้าร่วมประชุม เป็นการสร้างเครือข่ายในการร่วมมือระหว่างชาวบ้านในตำบลเดียวกันในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น มีการให้ความช่วยเหลือด้านความรู้และเทคนิค ตลอดจนการชักชวนไปดูของจริงในหมู่บ้านใกล้เคียง เป็นต้น

6. การประชุมของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกับคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ได้รับฟังและให้

ข้อคิดเห็น เพราะผู้แทนจากหน่วยงานจะได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนและสามารถให้คำแนะนำหรือการสนับสนุนได้ ผู้เข้าร่วมประชุมให้ข้อคิดเห็นว่าการประชุมเช่นนี้มีประโยชน์ทั้งสำหรับประชาชน และเป็นประโยชน์ต่องานของตนในพื้นที่นั้น ๆ เช่น เกษตรตำบล สามารถให้คำแนะนำและพร้อมจะสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรอย่างเต็มที่

โดยสรุปสามารถกล่าวได้ว่า การจัดประชุมเพื่อระดมความคิดสามารถใช้เป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมตามกระบวนการมีส่วนร่วม เนื่องจากประชาชนสามารถมีส่วนร่วมตามกระบวนการได้ทุกขั้นตอน โดยไม่มีข้อจำกัดในความแตกต่างของแต่ละบุคคล ทำให้ประชาชนมีความตื่นตัว ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อีกทั้งการประชุมเพื่อระดมความคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยประชาชนมีส่วนร่วมยังสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาตามหลักการจากล่างขึ้นบน (Bottom – up Planning Approach) ด้วย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ได้ ดังนี้

แผนภูมิ 6 สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง คณะผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
3. เพื่อศึกษาวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยกระบวนการจัดประชุมเพื่อระดมความคิด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. ได้แนวทางไปปรับปรุงและพัฒนาการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป
3. ได้รูปแบบการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ เพื่อเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาโดยประชาชนเพื่อประชาชนและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
4. เป็นองค์ความรู้ในการวิจัยต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยวิธีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ การจัดประชุมเวทีแผนชุมชน การจัดประชุมฝึกรบและกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักว่า สามารถร่วมกิจกรรมทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดขึ้น เพื่อแก้ปัญหาคุณภาพชีวิตและพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การดำเนินการวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำชุมชน ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและคณะผู้วิจัย บนฐานข้อมูลที่เชื่อว่า ผู้นำชุมชนสามารถค้นหาข้อมูลเพื่ออธิบายปัญหาและกำหนดความต้องการในการแก้ปัญหา พัฒนาตนเองและชุมชนได้โดยผ่านการวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การดำเนินการและการประเมินอย่างมีระบบ

กลุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นผู้ที่มีปัญหาของชุมชนและมีความต้องการที่จะพัฒนาชุมชนของตนให้ดีขึ้น โดยบทบาทหน้าที่บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับและได้คัดเลือกจากประชาชนในหมู่บ้านให้เป็นผู้นำของกลุ่ม กลุ่มผู้นำชุมชนจะก่อให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างหมู่บ้าน และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้จึงได้ผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนจาก 6 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 10 คน รวม 60 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ ในประเด็นที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว ประวัติชุมชน ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
2. แบบบันทึกการสังเกต เป็นแบบบันทึกรายละเอียดข้อมูลต่าง ๆ ที่คณะผู้วิจัยได้รับจากการสังเกตระหว่างการเก็บข้อมูล ได้แก่ สภาพแวดล้อมและปฏิริยาของบุคคล
3. เทปบันทึกเสียง ใช้เก็บข้อมูลขณะที่คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหรือในกรณีที่สมาชิกมีการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมที่ไม่สามารถเก็บข้อมูลอย่างละเอียดได้
4. กล้องถ่ายรูป ใช้เก็บบันทึกภาพเหตุการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นในกระบวนการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากที่คณะวิจัยได้เตรียมตัวศึกษาข้อมูลทางวิชาการและติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องแล้ว คณะผู้วิจัยได้เข้าพื้นที่เพื่อทำการวิจัย โดยดำเนินการ ดังนี้

1. การแนะนำตัว ก่อนลงปฏิบัติการภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้เข้าแนะนำตัวกับคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลลอบทม กำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดการปฏิบัติงานในพื้นที่ รวมทั้งขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆ

2. การสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน คณะผู้วิจัยได้เข้าพบกำนันและผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อแนะนำตัว พูดคุยและทำความรู้จักกับชาวบ้านตำบลลอบทม พร้อมทั้งได้ศึกษาชุมชนไปด้วย

3. การจัดประชุมทางวิชาการ คณะผู้วิจัยจัดประชุมทางวิชาการให้ความรู้แก่ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและผู้นำชุมชน ในวันที่ 26 ธันวาคม 2549 เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในการเป็นผู้นำการประชุมเพื่อระดมความคิด นอกจากนี้ยังให้ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนากองทุนและธุรกิจชุมชนเพื่อพัฒนาหมู่บ้านอีกด้วย มีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 77 คน

4. การจัดประชุมเวทีแผนชุมชน เป็นการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน โดยมีคณะผู้วิจัยและครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่เป็นแกนนำในการดำเนินการประชุม ในวันที่ 23 มกราคม 2550 ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลลอบทม มีผู้เข้าร่วมประชุมจากทั้ง 6 หมู่บ้าน จำนวน 30 คน

5. การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความต้องการของกลุ่มอาชีพและผู้นำชุมชน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 2 บ้านสามขาว และหมู่ 4 บ้านสามโก้ ในวันที่ 23 มีนาคม 2550 ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลลอบทม มีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 20 คน

6. การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อเป็นการสรุปผลความก้าวหน้าในการดำเนินงานจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ภายหลังจากที่ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านอาชีพให้กับตัวแทนหมู่บ้านทั้ง 2 หมู่บ้านแล้ว ก่อนสิ้นสุดการวิจัย

7. การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการศึกษาเอกสารข้อมูลต่าง ๆ การสัมภาษณ์ การสังเกต ตลอดจนการบันทึกข้อมูลจากการดำเนินงานของการวิจัยทุกขั้นตอน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคณะผู้วิจัยและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เมื่อคณะผู้วิจัยได้รับข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านแล้วได้จำแนกข้อมูลออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ที่ตั้ง ลักษณะทั่วไป และประวัติความเป็นมาของตำบลอบทม ลักษณะทางสังคม ศาสนา การศึกษา ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางการเมืองการปกครอง ระบบสาธารณูปโภคและการอนามัยและสาธารณสุข
2. ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เริ่มตั้งแต่การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดประชุมเวทีแผนชุมชน การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการด้านอาชีพและการติดตามผล วิเคราะห์โดยการบรรยายให้เห็นถึงการระดมความคิดเพื่อค้นหาปัญหา การวางแผนแก้ปัญหาการดำเนินการและติดตามประเมินผล
3. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ วิเคราะห์โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาพิจารณารวบรวมจัดประเด็นที่สำคัญและหาข้อสรุปว่าเนื่องจากปัจจัยใดบ้าง
4. ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยกระบวนการจัดประชุมเพื่อระดมความคิด วิเคราะห์โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาพิจารณารวบรวมสรุปเป็นประเด็นสำคัญแต่ละประเด็น

สรุปผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ คณะผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาชุมชน ทำความคุ้นเคยในชุมชน เพื่อเป็นการเตรียมชุมชนก่อนการปฏิบัติการภาคสนาม จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและผู้นำชุมชน จำนวน 77 คน จัดประชุมเวทีแผนชุมชนให้กับผู้นำชุมชน จำนวน 60 คน และจัดโครงการเติมความรู้เพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพให้กับตัวแทนหมู่บ้าน จำนวน 20 คน จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำชุมชนทั้ง 60 คน โดยคณะผู้วิจัยกำหนดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 4 ขั้นตอน ซึ่งปรับจากแนวคิดของ โคเฮน และ อัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff. 1980: 9) ดังนี้

- 1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจค้นหาปัญหาและกำหนดความต้องการ
- 1.2 การมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรม

1.3 การมีส่วนร่วมดำเนินการและรับผลประโยชน์

1.4 การมีส่วนร่วมติดตามผลและประเมินผล

แต่ละขั้นตอนผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูลปรากฏการณ์การมีส่วนร่วม และบันทึกผลจากการจัดเวทีแผนชุมชน ซึ่งข้อมูลที่ได้จะได้รับการจำแนกและวิเคราะห์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจค้นหาปัญหาและกำหนดความต้องการ

ในขั้นตอนนี้เน้นการมีส่วนร่วมโดยให้ผู้นำชุมชนวิเคราะห์สภาพของชุมชนตามความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม การร่วมกำหนดแนวทางเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ในขั้นนี้ ผู้นำชุมชนจะได้เรียนรู้สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็น ขั้นตอนต่อไปก็คือ การชี้ชัดออกมาให้เห็นว่าจะทำให้ชุมชนเปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่สภาพที่ดีกว่าได้อย่างไร ซึ่งผลที่ได้จากการประชุมในขั้นตอนนี้ คือ

1.1.1 ผู้นำชุมชนสามารถวิเคราะห์สภาพของชุมชนและกำหนดทิศทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1.1.2 ผู้นำชุมชนสามารถคัดเลือกโครงการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ในการประชุมตามขั้นตอนนี้ สามารถจำแนกปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านได้รวม 4 ด้าน คือ ด้านการปรับปรุงคุณภาพชีวิต ด้านการผลิต การตลาด รายได้ และการมีงานทำ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน แล้วคัดเลือกกิจกรรมมาดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ โครงการเติมความรู้เพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ (โครงการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงบรรจุภัณฑ์)

1.2 การมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินการกิจกรรม

ผู้นำชุมชนแบ่งกลุ่มความรับผิดชอบและตกลงรายละเอียดในการดำเนินงานตามโครงการ ผู้นำชุมชนสามารถจัดทำโครงการได้เสร็จเรียบร้อย โดยระบุชื่อของโครงการ การดำเนินกิจกรรม วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ผู้รับผิดชอบ สถานที่ และระยะเวลาดำเนินการ

1.3 การมีส่วนร่วมดำเนินการและรับผลประโยชน์

การดำเนินกิจกรรม ในขั้นตอนนี้เน้นการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนทุกคนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตามที่ได้จากความคิดเห็นของการประชุมเพื่อระดมความคิดของผู้นำชุมชน

1.4 การมีส่วนร่วมติดตามผลและการประเมินผล

ผู้นำชุมชนติดตามความก้าวหน้าของโครงการที่ทำไปแล้ว คือ การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ โดยร่วมกันสรุปผลการดำเนินงาน และผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ตามกิจกรรมที่จัดขึ้น

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ของกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลอบทม มี 3 ประการ ดังนี้

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย ประเด็นที่สำคัญ คือ ความต้องการพัฒนาหมู่บ้าน การมองเห็นประโยชน์จากกิจกรรม และการมีเวลาว่างของสมาชิกกลุ่ม

2.2 ปัจจัยผู้นำในชุมชน ประกอบด้วย ศรัทธาของประชาชนในชุมชนต่อผู้นำชุมชนและการประชาสัมพันธ์ชักจูงให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม

2.3 ปัจจัยลักษณะการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย การจัดสภาพแวดล้อมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและบทบาทของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

3. วิธีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยกระบวนการจัดประชุมเพื่อระดมความคิด

ผลจากการวิจัยสามารถสรุปประเด็นได้ ดังนี้

3.1 การจัดประชุมเพื่อระดมความคิด เป็นการกระตุ้นให้ผู้นำชุมชนตื่นตัวในการดำเนินโครงการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

3.2 การจัดประชุมเพื่อระดมความคิด เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการจัดประชุมกับชาวบ้าน

3.3 การจัดประชุมเพื่อระดมความคิด ทำให้ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้ใกล้ชิดกับประชาชนและรับฟังความคิดเห็นความต้องการจากประชาชนโดยตรง

3.4 ผู้นำชุมชนมีโอกาสนำเสนอโครงการที่มาจากความต้องการของกลุ่มสมาชิกในหมู่บ้านอย่างแท้จริง

3.5 การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการดำเนินงานโครงการในเกือบทุกขั้นตอน ทำให้โครงการเป็นที่ยอมรับของผู้นำชุมชน

3.6 การรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพ เป็นการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสามารถสร้างอำนาจต่อรองในการจำหน่ายผลผลิตได้

3.7 การเรียนรู้ของกลุ่มผู้นำชุมชน สามารถนำไปประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคงและต่อเนื่อง

อภิปรายผล

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีประเด็นสำคัญควรนำมาอภิปราย ดังนี้

การดำเนินการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน คณะผู้วิจัยและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม ได้จัดกิจกรรมเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ 3 ชนิด คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและผู้นำชุมชน การประชุมแบบเวทีแผนชุมชน สำหรับผู้นำชุมชนทั้ง 6 หมู่บ้าน และการจัดโครงการเติมความรู้เพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพของชุมชนให้แก่ผู้นำชุมชน หมู่ 2 และหมู่ 4 ซึ่งผลของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 ชนิด พบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมมีความพึงพอใจมาก มีการขยายผลหลังจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมแต่ละครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมการประชุมแบบเวทีแผนชุมชน ที่ผู้นำชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ตั้งแต่ขั้นตอนของการค้นหาปัญหา และความต้องการของชุมชน การวางแผนดำเนินการ การดำเนินโครงการและร่วมรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล ดังที่อุทัย ดุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540: 59) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่แรกจนกระทั่งจบโครงการ โดยขั้นตอนต่าง ๆ นั้น ประชาชนต้องมีส่วนร่วมคิด วิเคราะห์ วางแผน และตัดสินใจด้วยตัวเอง เพื่อที่จะปฏิบัติหรือควบคุมสิ่งต่าง ๆ นั้นได้ด้วยตนเอง และประการสำคัญของการมีส่วนร่วม คือ ความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 8(2) มาตรา 9(6) และมาตรา 29 ที่ว่า การจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของสังคม บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

ผลจากการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนมี 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยผู้นำในชุมชน และปัจจัยลักษณะการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นปัจจัยที่สำคัญเบื้องต้นเพราะ การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ตามของบุคคล ย่อมขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน อยากเห็นชุมชนที่ตนอาศัยอยู่พัฒนาดีขึ้นไม่น้อยหน้าชุมชนอื่น ความกระตือรือร้น และสนใจใฝ่หาความรู้ก็จะ

เป็นแรงผลักดันอีกอย่างหนึ่งให้คนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม นอกเหนือไปจากการมีเวลาว่างหลังจากการประกอบอาชีพ

ปัจจัยผู้นำในชุมชน ก็มีผลผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพราะจากการสัมภาษณ์ นางสมบูรณ์ ขอพึง ผู้นำชุมชนหมู่ 2 ได้กล่าวถึง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 คือ นางเจรจา หลาบงาม ว่าเป็นผู้นำชุมชนที่เก่ง เอาใจใส่ดูแลลูกบ้านเป็นอย่างดีและชักชวนให้ลูกบ้านเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น ๆ จัดอยู่เสมอ เพื่อจะได้มีความรู้มาพัฒนาหมู่บ้านของตนเองให้เจริญมากยิ่งขึ้น

ปัจจัยลักษณะการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นแรงจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริการประชาชน การประสานงานแสวงหาความร่วมมือ เพื่อสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ศักยภาพของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ต้องพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถที่จะประสานงานกับผู้นำชุมชน องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทำให้ประชาชนอยากเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่ง สุจิตกร ปญฺญัน (2540) ได้กล่าวว่า การเข้าถึงประชาชนเป็นกรรมวิธีที่ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายจะต้องเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชน เพื่อก่อให้เกิดผลด้านจิตใจ คือ ความพอใจรักใคร่นับถือและผลทางเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา วัฒนธรรมพร้อมกันไป ดังนั้น ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจึงต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถในหลักการ แนวคิดตามนโยบายและหลักการทำงานร่วมกับประชาชนด้วย

3. วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยกระบวนการจัดประชุมเพื่อระดมความคิด

การจัดประชุมระดมความคิดในชุมชนตำบลอบตบ มีจุดเด่น คือ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เข้าร่วมประชุมได้มีบทบาทและสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งในที่ประชุมโดยเท่าเทียมกัน นอกจากนั้นลำดับขั้นของกิจกรรมการประชุมจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นภาพปัญหาและความต้องการ ตลอดจนแนวทางการดำเนินกิจกรรมของหมู่บ้านตนเองอย่างมีขั้นตอนและสัมพันธ์กัน โดยมองจากสภาพความเป็นมาของหมู่บ้านและสิ่งที่คาดหวังในอนาคต ทำให้มองเห็นความต้องการการพัฒนาในหมู่บ้านของตน นอกจากนั้นความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวของโลกภายนอก ช่วยให้เห็นภาพปัญหาของหมู่บ้านตนชัดเจนขึ้น ดังนั้นความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนก็จะมาจากการพิจารณาของสมาชิกในชุมชนอย่างแท้จริง ดังที่ อรพินท์ สพฤกษ์ชัย (2537: 5) ได้กล่าวว่า

การประชุมเพื่อระดมความคิดเป็นการประชุมที่มีวิธีการและขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นกระบวนการประชุมที่ระดมความคิด เพื่อแก้ไขปัญหาและแนวทางในการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์เมื่อดำเนินการทุกขั้นตอน ผลงานที่ได้จะมาจากความคิดของผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียนควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พร้อมทั้งมีการกำกับดูแลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ พัฒนาคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ศูนย์ศึกษาออกโรงเรียน อำเภอ และองค์กรรัฐอื่น ๆ ควรให้การสนับสนุนในเรื่องวัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนงบประมาณ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
3. ควรเน้นการนิเทศ กำกับ ติดตามการปฏิบัติงานในพื้นที่อย่างใกล้ชิดต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ และการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด
4. องค์การบริหารส่วนตำบลควรนำการประชุมแบบเวทีแผนชุมชน เพื่อระดมความคิดไปใช้ในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของท้องถิ่น เนื่องจากสามารถสะท้อนปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง และผ่านกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ดังนั้น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดการฝึกอบรมให้แก่พนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ คณะผู้บริหาร และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เรื่องการจัดทำเวทีแผนชุมชนเพื่อระดมความคิดเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุความต้องการ การแก้ไขปัญหาของชาวบ้านอย่างจริงจังและตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน
5. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในท้องถิ่น ควรส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อเพิ่มศักยภาพแก่ผู้นำชุมชน อาทิ การฝึกอบรมการพูดในที่ชุมชน การฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากร กระบวนการฝึกอบรมเรื่องการจัดเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแก่ผู้นำชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำท้องถิ่นให้เป็นผู้ที่มีแนวคิด มุมมองใหม่ ๆ ในการพัฒนาท้องถิ่น

6. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลควรสนับสนุนและส่งเสริมการสร้างเวทีสาธารณะของหมู่บ้าน ตำบล เพื่อให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในหมู่บ้าน ได้แสดงออก แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมวิเคราะห์ปัญหาและเป็นกลไกหลักของหมู่บ้านและตำบลในการจัดทำ ประสาน ผลักดัน และการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตาม ตรวจสอบ แก้ไขข้อขัดแย้งภายในชุมชนด้วยการจัดในรูปของประชาคมหมู่บ้าน เวทีแผนชุมชน สภาผู้นำชุมชน ประชาคมตำบลให้มีความยั่งยืน มีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนข้อมูล ความรู้ทางวิชาการและทรัพยากรที่จำเป็นต่อองค์กรของชุมชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรนำผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปทดลองดำเนินการในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอื่น เพื่อพัฒนาเทคนิควิธีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้กว้างขวางมากขึ้น
2. ควรศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชน ภายหลังจากการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
3. ควรศึกษาว่าในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอื่นมีรูปแบบวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างไรบ้าง เพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล สุตประเสริฐ. (2540). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กมล สุตประเสริฐ และสุนทร สุนันท์ชัย. (2540). รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ: อรรถพลการพิมพ์.
- กรมการปกครอง. (2542). คู่มือปฏิบัติงานสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล. กรุงเทพฯ: องค์การส่วนท้องถิ่น.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2540ก). ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.). กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- (2540ข). คู่มือการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.). กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- (2546). คู่มือการปฏิบัติงานครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. กรุงเทพฯ: กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน.
- การมีส่วนร่วมของชุมชน. สืบค้นเมื่อ 8 พฤศจิกายน 2549, จาก <http://www.dnp.go.th/Watershed/participat1.htm>
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2538, 30 พฤษภาคม). ระบบการศึกษาตลอดชีวิต คืบคลานให้การศึกษา. สื่อธุรกิจ. หน้า 23.
- (2539, กันยายน). ความพร้อมสู่สังคมยุคใหม่ ก้าวไปกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต. Gent. (36): 21.
- (2544). ชุมชนนิยม : ฝ่าวิกฤตชุมชนล่มสลาย. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพลส.
- กุลธร เลิศสุริยะกุล. (2548, มกราคม-มีนาคม). กรอบแนวคิดการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้. ห้องสมุด. 49(1): 52-57.
- ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์. (2544, มีนาคม). อบต.ประสิทธิภาพการวางแผนและการบริหารโครงการของ อบต. พัฒนาชุมชน. 2(25): 4-38.
- จุฑารัตน์ เพชรจันทิก. (2541). ศึกษาการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้รับรางวัลดีเด่นระดับจังหวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหินโคก ตำบลหินโคก อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- จรรยา วรรณทอง. (2549). แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต หลักการ ปรัชญาการศึกษา นอกโรงเรียน และจิตวิทยาการศึกษาผู้ใหญ่. ใน เอกสารประกอบการอบรม เล่ม 2 หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาพนักงานราชการ เรื่องความรู้พื้นฐานในการปฏิบัติงาน. หน้า 15-18. กรุงเทพฯ: สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน. สืบค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2549, จาก <http://www.nfe.go.th/0419/download/book2.pdf>.
- เจดศักดิ์ ชุมนุม. (2540). รายงานผลการวิจัย เรื่อง การนิเทศโดยใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์โดยวิธีการทางคุณภาพ โรงเรียนบ้านท่ามะขาม ต.ตะนาวศรี อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- ชินรัตน์ สมสืบ. (2539). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ณรงค์ ณ เชียงใหม่. (2545, พฤษภาคม-ธันวาคม). การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. *รัฐมัล*. 23(2-3): 1-7.
- ทิพย์ มาแสง. (2539). การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- นฤมล ปราชญ์โยธิน. (2546, กรกฎาคม-ธันวาคม). ฐานคิดสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้. *โดมทัศน์*. 24(2): 45-55.
- นภาพร หะวานนท์ และคณะ. (2543). การศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน : A Study of Conditions leading to the Success of the School Committee. โครงการปริญญาเอก พัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2547). แนวทางการมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นเรศ สงเคราะห์สุข. (2541). จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. เชียงใหม่: สำนักงานโครงการพัฒนาที่ราบสูงไทย-เยอรมัน.
- เนตรดาว แพทย์กุล. (2544). รายงานการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้หญิงชาวบ้านในการพัฒนา : กรณีศึกษาบทบาทของผู้หญิงในเครือข่ายชุมชนเมือง. เชียงใหม่: ธนบรรณการพิมพ์.
- บวร ปกัสาธ. (2548, 28 พฤศจิกายน). สังคมแห่งการเรียนรู้หรืออุปาทาน. *กรุงเทพธุรกิจ*. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2549, จาก <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2005q4/article2005nov28p8.htm>
- ประเด็นยุทธศาสตร์จังหวัดอ่างทอง (ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ.2548-2551). อ่างทอง: อัดสำเนา.

- ประพิน วัฒนกิจ. (2542). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. ใน *ระเบียบวิธีวิจัย : วิจัยสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: กองการพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข.
- ปรีชา เวสารัชช. (2545). *หลักการจัดการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2549, จาก <http://www.google.com/search2q=cache=JHCHI>
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของ นักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พนัส พงษ์สุพันธ์ และคณะ. (2545, มกราคม-มีนาคม). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของสมาชิกชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนน่าอยู่ : กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี (รายงาน เบื้องต้น “การจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง”). *การส่งเสริมสุขภาพและอนามัย สิ่งแวดล้อม กระทรวงสาธารณสุข*. 25(1): 27-40.
- พัชรภา ดินดำ. (2550). การมีส่วนร่วมของเยาวชนไทยต่อการกำหนดนโยบาย การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ศึกษากรณี อุทยานการเรียนรู้ต้นแบบ สังกัด สำนักบริหารและพัฒนาองค์ความรู้. สารนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (นโยบายสาธารณะ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัฒนา กุศรีพิทักษ์. (2540). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชากรในการพัฒนา ชุมชนในเขตเมืองสกลนคร อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พันธุ์ทิพย์ รามสูต. (2540). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*. สถาบันพัฒนาการ สาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.
- พิสุทธิ วรรณฉัตรสิริ. (2546). *การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและผู้บริหาร โรงเรียนต่อการจัดระเบียบสังคมในชุมชนกลุ่มรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภัทรพล มหาพันธ์. (2545). *การศึกษาประสิทธิผลของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทางการศึกษา นอกโรงเรียน : อนาคตภาพจากการประยุกต์โมเดลสมการโครงสร้างและ การสนทนากลุ่ม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มยุรี ดันตียะวงศ์ษา. (2546). *การมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลสงฆ์ในกิจกรรม 5ส*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วรรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์. (2540). ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในโครงการครอบครัวและชุมชนพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนดวงแข
เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: คณะสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชัย ดันศิริ. (2539, มกราคม-เมษายน). จะจัดระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างไร.
ศึกษาศาสตร์ปริทัศน์. 11(1): 9-15.
- ศิริกาญจน์ อุ่นนันทะ. (2547). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน.
วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริกุล กสิวิวัฒน์. (2546, มิถุนายน). การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างไร. พัฒนาชุมชน.
42(6): 19-21.
- สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ. (2543). ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อ
สังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- สถิต มาตสมบัติ. (2548). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้
ชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเฉลิมพระเกียรติวัดโพธิ์การาม
ต.โพธิ์สูง อ.ปทุมรัตน์ จ.ร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: คณะสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สนิท สุหนด. (2544). การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนสำหรับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้
ชุมชนในเขตพื้นที่ฝั่งธนบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: คณะสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สวภัทร ปุยพันธ์. (2543). การมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
ศึกษาเฉพาะสถานีวิทยุชุมชนร่วมด้วยช่วยกัน. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต.
กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สาระความรู้: 3 มาตรฐาน 11 ตัวบ่งชี้ เงื่อนไขสำคัญสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่ง
การเรียนรู้. (2547, ธันวาคม). การศึกษาไทย. 1(3): 59-60.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2520). แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช
2520. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- (2543ก). รายงานสรุปการสัมมนาโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของ
ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ.
- (2543ข). ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์องค์การคำ
ของคุรุสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545.
กรุงเทพฯ: พรินทวนกราฟฟิค.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). **สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9**. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2548, จาก http://www.nesdb.go.th/plan/data/SumPlan9Thai/SumPlan9T_1.doc
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). **การสัมมนา เรื่อง “การพัฒนาชุมชนเมืองแห่ง การเรียนรู้สำหรับสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สุนิตย์ ชูใจ. (2547). **คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัด การศึกษานอกโรงเรียน**. นครราชสีมา: สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่อง สิรินคร. อัดสำเนา.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2546). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาลี สังข์ศรี. (2544). **รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษ ที่ 21**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์องค์การค้ำของคุรุสภา.
- (2546). **สังคมการเรียนรู้**. ใน สารานุกรมศึกษาศาสตร์ฉบับเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสพระชนมายุ 4 รอบ วันที่ 2 เมษายน พุทธศักราช 2546. หน้า 92-96. กรุงเทพฯ: คณะ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- (2548). **รายงานการสังเคราะห์องค์ความรู้เรื่องการพัฒนาชุมชนเมืองแห่ง การเรียนรู้สำหรับสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.
- (2549, เมษายน-มิถุนายน). **การพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้**. *ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 34(4): 12-22.
- เสาวภา พรศิริพงษ์. (2547, มกราคม-มิถุนายน). **การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับงาน พัฒนา ภาษาและวัฒนธรรม**. 23(1): 79-82.
- องอาจ นัยวัฒน์. (2548). **วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรม ศาสตร์และสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- อมรวิทย์ นาครทรรพ และดวงแก้ว จันทรัสseau. (2541). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมี ส่วนร่วม : ข้อคิด แนวทางและประสบการณ์ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อลิศรา ชูชาติ**. บทความประกอบการประชุมปฏิบัติการเรื่อง “การวิจัยเชิง ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม.” กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อมรวิทย์ นาครทรรพ และคณะ. (2543). **ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง**. (เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชน ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. อัดสำเนา.

- อรพินท์ สฟโชคชัย. (2538). **การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน.**
 รายงานการประชุมวิชาการประจำปี 2538 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ จอมเทียน.
 กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- อลิศรา ชูชาติ. (2538). **ชุดวิจัยทางการศึกษานอกโรงเรียน : การวิจัยปฏิบัติการ
 อย่างมีส่วนร่วม.** กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2545). **สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและ
 การพัฒนา.** พระนครศรีอยุธยา: เทียนวัฒนา.
- อุทัย ดุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540). **ระบบการศึกษากับชุมชน : กรอบ
 ความคิดและข้อเสนอเพื่อการวิจัย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน
 การวิจัย (สกว.).
- Apps, Jerald W. (1979). **Problems in Continuing Education.** New York: McGraw-Hill.
- Burg, Bruce L. (2001). **Qualitative Research Methods for the social sciences.**
 U.S.A.: Allyn & Bacon.
- Burgess, Robert G. (1982). **Field Research A Sourcebook and Field Manual.**
 London: George Allen & Unwin.
- Cohen, J. M. and Uphoff, N. T. (1980). **Rural Development Participation : Concepts
 and Measure for Project design Implementation and Evaluation.** New york.
- Cornwall, Andrea and Rachel Jewkes. (1995). "What is participatory research?"
Social Science & Medicine. 41(2): 1667-1676.
- Creswell, J.W. (2002). **Educational research : Planning, conducting and evaluating
 quantitative and Qualitative research.** Upper saddle River, New Jersey:
 Merrill Prentice Hall.
- David, Fred R. (1997). **Strategic Management.** 6th ed. U.S.A.: Prentice Hall.
- Deshler, David, and Ewert, Merrill. (1995, May). Participatory Actions Research :
 Traditions and Major Assumptions. (การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : ประเพณี
 และข้อสมมติฐานหลัก). **PARnet Home Page.** สรุปรโดยผู้วิจัยเผยแพร่ในวารสาร
 โครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ. 1(3): 56, เมษายน-มิถุนายน
 2540.
- Hall, Budd L. (no date). **Creating Knowledge : Breaking the Monopoly.** Toronto:
 International Council for Adult Education.
- Harvey, M. et al. (1999). Preparing the Way for Partnership in Establishing a Center
 for School Leadership. **Educational Management & Administration.** 27(2):
 155-166.

- Hasan, A. (1996). **Lifelong Learning**. International Encyclopedia of Adult Education and Training. Edited by Albert C. Tuijnman. 2nd ed. Oxford: Pergamon.
- Institute of Future studies for Development. (2001, July). Lifelong Education of Teachers : The Essential for Promoting sustainable Teacher Development in Thailand.
- Kemp David. (1998, March). Pathways and Priorities for Lifelong Learning. **Speech to UNESCO Conference on Education for the 21st century in the Asia-Pacific Region**. Retrieved July 25, 2001, from <http://www.detya.gov.au/archive/ministers/kemp/ks300398.htm>
- Ladkin, D. (2004). Action research. In Scale, C., Gobo, G., Gubrium, J. F., & Silverman, D., (Eds.) **Qualitative research practice**. London: Sage Publications.
- Laine, Martene de. (2000). **Fieldwork Participation and Practice**. London: Sage Publications.
- Mara Rose M.; et al. (1999). **Lifelong Learning : A Prelimhary Look at the Literature in View of EC2000**. 29th ASEE/IEEE Frontiers in Education Conference. November 10-13, 1999, San Juan, Puerto Rico. pp. 11a1-7 – 11a1-12.
- Merriam, S. B. (2002). **Qualitative research in practice : Examples for discussion and analysis**. San Francisco, CA: Jossey-Bass, A Wiley Company.
- Moony, G. (2000). "The values of public health : hopefully not a final word..." **Australian and New Zealand Journal of Public Health**. 24: 116.
- Narayanasamy, N and Boraian, M.P. (1993, June). Community participation in small and Big Villages. In **PRA Notes**. Sustainable Agriculture Programme, International Institute for Environment and Development.
- Reason, Peter. (1998). Three Approaches to Participative Inquiry. In **Strategies of Qualitative Inquiry**. Edited by Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. (1998). London: Sage Publications.
- Tandon, R. (1988). Social transformation and participatory research. **Convergence**. 21(2/3): 5-15.
- Tores, Maria Rosa. (2002). **Lifelong Learning for all in the North, Education for all in the South**. Integrating Lifelong Learning Perspectives. Edited by Carilyn Medel-Anonuevo. UNESCO, UIE. Hamburg Germany. p.9.
- Whyte, W. F. (1991). **Participatory Action Research**. London: Sage Publications International Education and Professional Publisher.

ภาคผนวก ก

หนังสือติดต่อประสานงาน

ที่ ศธ 0519.10.05/พิเศษ
ศึกษาศาสตร์

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

1 พฤศจิกายน 2549

เรื่อง ขออนุญาตและขอความร่วมมือในการทำวิจัยในพื้นที่อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

เรียน ผู้อำนวยการสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน

เนื่องด้วย ดิฉันได้เสนอโครงการวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลบวม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง” ต่อเครือข่ายการวิจัยภาคกลางตอนบนและได้รับการอนุมัติทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2549 ดังนั้น ดิฉันจึงใคร่ขออนุญาตทำวิจัยที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลบวม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง โดยได้แนบโครงการวิจัยมาเพื่อประกอบการพิจารณาด้วยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต และขอความร่วมมือในการทำวิจัยดังกล่าว
จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร/โทรสาร 02- 664 -1000 ต่อ 5574

ที่ ศธ 0519.10.05/พิเศษ
ศึกษาศาสตร์

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

1 พฤศจิกายน 2549

เรื่อง ขออนุญาตและขอความร่วมมือในการทำวิจัยในพื้นที่อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอ่างทอง

เนื่องด้วย ดิฉันได้เสนอโครงการวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลบวม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง” ต่อเครือข่ายการวิจัยภาคกลางตอนบนและได้รับการอนุมัติทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2549 ดังนั้น ดิฉันจึงใคร่ขออนุญาตทำวิจัยที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลบวม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง โดยได้แนบโครงการวิจัยมาเพื่อประกอบการพิจารณาด้วยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต และขอความร่วมมือในการทำวิจัยดังกล่าว
จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร/โทรสาร 02- 664 -1000 ต่อ 5574

ที่ ศธ 0519.10.05/พิเศษ
ศึกษาศาสตร์

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

1 พฤศจิกายน 2549

เรื่อง ขออนุญาตและขอความร่วมมือในการทำวิจัยในพื้นที่อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

เรียน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลอบหม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

เนื่องด้วย ดิฉันได้เสนอโครงการวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลลอบหม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง” ต่อเครือข่ายการวิจัยภาคกลางตอนบนและได้รับการอนุมัติทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2549 ดังนั้น ดิฉันจึงใคร่ขออนุญาตทำวิจัยที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลลอบหม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง โดยได้แนบโครงการวิจัยมาเพื่อประกอบการพิจารณาด้วยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต และขอความร่วมมือในการทำวิจัยดังกล่าว จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร/โทรสาร 02- 664 -1000 ต่อ 5574

ที่ ศธ 0519.10.05/พิเศษ
ศึกษาสาสตร์

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

1 พฤศจิกายน 2549

เรื่อง ขออนุญาตและขอความร่วมมือในการทำวิจัยในพื้นที่อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

เรียน นายอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

เนื่องด้วย ดิฉันได้เสนอโครงการวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง” ต่อเครือข่ายการวิจัยภาคกลางตอนบน และได้รับ การอนุมัติทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2549 ดังนั้น ดิฉันจึงใคร่ขออนุญาตทำวิจัยที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง โดยได้แนบโครงการวิจัยมาเพื่อประกอบการพิจารณาด้วยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต และขอความร่วมมือในการทำวิจัยดังกล่าว จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร/โทรสาร 02- 664 -1000 ต่อ 5574

ที่ ศธ 0519.10.05/พิเศษ
ศึกษาศาสตร์

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

13 ธันวาคม 2549

เรื่อง ขออนุญาตใช้ห้องประชุม

เรียน นายอำเภอสามโก้

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ จำนวน 1 ชุด
2. กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ จำนวน 1 ชุด

ด้วย เครือข่ายการวิจัยภาคกลางตอนบน ได้อนุมัติทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ 2549 ให้รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและคณะจัดทำโครงการวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง”

ในการจัดทำวิจัยดังกล่าว จะมีขั้นตอนในการให้ความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานก่อนที่จะลงไปพัฒนาคนในชุมชน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานให้บุคคลในชุมชนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน

ในการนี้ จึงขออนุญาตใช้ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอสามโก้ ในวันอังคารที่ 26 ธันวาคม 2549 เวลา 08.30 – 16.30 น. เพื่อจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้” ให้แก่ ครู ศรช. ครูอาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลอบทม ในจังหวัดอ่างทอง จำนวน 150 คน รายละเอียดดังสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต และขอความร่วมมือในการทำวิจัยดังกล่าว จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร/โทรสาร 02- 664 -1000 ต่อ 5574

ที่ ศธ 0519.10.05/พิเศษ

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

13 ธันวาคม 2549

เรื่อง ขออนุญาตใช้ห้องประชุม

เรียน

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ จำนวน 1 ชุด
2. กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ จำนวน 1 ชุด

ด้วย เครือข่ายการวิจัยภาคกลางตอนบน ได้อนุมัติทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ 2549 ให้รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและคณะจัดทำโครงการวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสายบุรี จังหวัดอ่างทอง”

ในการจัดทำวิจัยดังกล่าว จะมีขั้นตอนในการให้ความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานก่อนที่จะลงไปพัฒนาคนในชุมชน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานให้บุคคลในชุมชนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในวันอังคารที่ 26 ธันวาคม 2549 เวลา 08.30 – 16.30 น. ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอสายบุรี จังหวัดอ่างทอง รายละเอียดดังสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต และขอความร่วมมือในการทำวิจัยดังกล่าว จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร/โทรสาร 02- 664 -1000 ต่อ 5574

ที่ ศธ 0519.10.05/พิเศษ

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

7 ธันวาคม 2549

เรื่อง ขอเชิญบุคลากรเป็นวิทยากร

เรียน คณบดีคณะพลศึกษา

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการการประชุมเชิงปฏิบัติการพร้อมกำหนดการ จำนวน 1 ชุด

ด้วย คณะผู้วิจัยจากเครือข่ายการวิจัยภาคกลางตอนบน โดย รองศาสตราจารย์ ดร. เสาวนีย์ เลวลัย และคณะ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอ่างทอง และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง จะจัดโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ หัวข้อเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้” ให้แก่ ครู ศรช. ครู อาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ขึ้นในวันอังคารที่ 26 ธันวาคม 2549 ตั้งแต่เวลา 08.30 - 16.30 น. ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

ในการนี้ ใคร่ขอเรียนเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นำชัย เลวลัย ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำ ภาควิชาพลศึกษา เป็นวิทยากรบรรยายในหัวข้อ “เทคนิคการสร้างความมั่นใจในตนเอง” และ “การสร้างความตระหนักในการให้บริการ” ในช่วงเวลาดังกล่าว ตั้งแต่ 09.15 – 12.00 น. ตามวันและสถานที่ดังกล่าวข้างต้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์บุคลากรเป็นวิทยากรด้วย จักเป็น
พระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร/โทรสาร 02- 664 -1000 ต่อ 5574

ที่ ศธ 0519.10.05/พิเศษ

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

7 ธันวาคม 2549

เรื่อง ขอเชิญบุคลากรเป็นวิทยากร

เรียน ครูสำรวย มีสมชัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการการประชุมเชิงปฏิบัติการพร้อมกำหนดการ จำนวน 1 ชุด

ด้วย คณะผู้วิจัยจากเครือข่ายการวิจัยภาคกลางตอนบน โดย รองศาสตราจารย์ ดร. เสาวนีย์ เลวลีย์ และคณะ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอ่างทอง และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง จะจัดโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ หัวข้อเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้” ให้แก่ ครู ศรช. ครูอาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ขึ้นในวันอังคารที่ 26 ธันวาคม 2549 ตั้งแต่เวลา 08.30 - 16.30 น. ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอ สามโก้ จังหวัดอ่างทอง

ในการนี้ ใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นวิทยากรบรรยายในหัวข้อ “แนวทางการพัฒนา กองทุนและธุรกิจชุมชน” ในช่วงเวลาตั้งแต่ 13.00 – 16.00 น. ตามวันและสถานที่ดังกล่าว ข้างต้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์บุคลากรเป็นวิทยากรด้วย จักเป็น
พระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร/โทรสาร 02- 664 -1000 ต่อ 5574

ที่ ศธ 0519.10.05/พิเศษ

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

12 มกราคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มเวทีแผนชุมชน

เรียน

เนื่องด้วย ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากเครือข่ายการวิจัยภาคกลางตอนบน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ให้ทำงานวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งการวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้นำชุมชน โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการและสนทนากลุ่ม เพื่อให้ทราบปัญหาและความต้องการของชุมชน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงจัดให้มีการประชุมสนทนากลุ่มเวทีแผนชุมชน ขึ้นในวันอังคารที่ 23 มกราคม 2550 ตั้งแต่เวลา 09.00-12.00 น. ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง และหลังจากรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันแล้ว คณะผู้วิจัยขอสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มเวทีแผนชุมชน ตามวันและเวลาดังกล่าวด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร/โทรสาร 0-2664 -1000 ต่อ 5574

ที่ ศธ 0519.10.05/พิเศษ
ศึกษาศาสตร์

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

9 มีนาคม 2550

เรื่อง ขออนุญาตลากรเป็นวิทยากร

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ด้วย คณะผู้วิจัยจากเครือข่ายการวิจัยภาคกลางตอนบน โดย รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง จะจัดกิจกรรมการให้ความรู้ เรื่อง “การออกแบบกล่องผลิตภัณฑ์สบู่ผ้าฝ้ายควั่นไม้และแคบหมู” ให้แก่กลุ่มผู้นำชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง จำนวนประมาณ 20 คน ในวันศุกร์ที่ 23 มีนาคม 2550 ตั้งแต่เวลา 9.00 – 12.00 น. ณ ห้องปฏิบัติการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด.อบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

ในการนี้ ใคร่ขออนุญาตเรียนเชิญ อาจารย์อัจฉนา นิตยพงศ์ชัย อาจารย์ระดับ 8 เป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องการออกแบบกล่องผลิตภัณฑ์สบู่ผ้าฝ้ายควั่นไม้และแคบหมูไว้มัน ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าวข้างต้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์บุคลากรเป็นวิทยากรด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร/โทรสาร 02- 664 -1000 ต่อ 5574

ภาคผนวก ข

- รายชื่อผู้นำชุมชนตำบลอบทม
- สรุปข้อมูลพื้นฐานของผู้นำชุมชน

รายชื่อผู้นำชุมชนตำบลอบทม (6 หมู่บ้าน)

หมู่ 1 บ้านหัวท้ายสุด

1. นายสำรวย พวงบุบผา
2. นายจันทร์ อ้วนเจริญ
3. นายรส ลิขธรรม
4. นายนวน โพธิ์ระสะ
5. นายธงชัย ใจเฉื่อย
6. นางดวงใจ พวงกำหยาด
7. นางลัดดา จอมพงษ์รัตน์
8. นายประกิจ เรืองฤทธิ์
9. นายวงศ์ จอมพงษ์รัตน์
10. นายณรงค์ กัมน์ส

หมู่ 2 บ้านสามขา

11. นางเจราจา หลาบงาม
12. นายสุทนต์ คำกิ่ง
13. นางลัดดา สิงห์ชำนาญ
14. นางมาลี ขำวิสัย
15. นางทองเจือ คำกิ่ง
16. นายสำเนียง สิงห์โต
17. นางสมบูรณ์ ขอพึง
18. นายมานิตย์ ด้วงทอง
19. นายสุวรรณ์ เสียงเสนาะ
20. นางอาภรณ์ แก้วมณี

หมู่ 3 บ้านคลองแพ

21. นายวิเชียร สุทนต์
22. นายอนุพงษ์ วงษ์รอด
23. นายปลง วงษ์รอด
24. นายบัญชา สุทนต์

หมู่ 3 บ้านคลองแพ (ต่อ)

25. นางสาวรัตน์ เสือวงษ์
26. นายสถาพร พิกุลบาง
27. นางทองหยิบ ทรัพย์เฉลิม
28. นายบัญญัติ ชูเชิด
29. นายดวง กิจรัตน์
30. นางแอ้ว วงษ์รอด

หมู่ 4 บ้านสามโก้

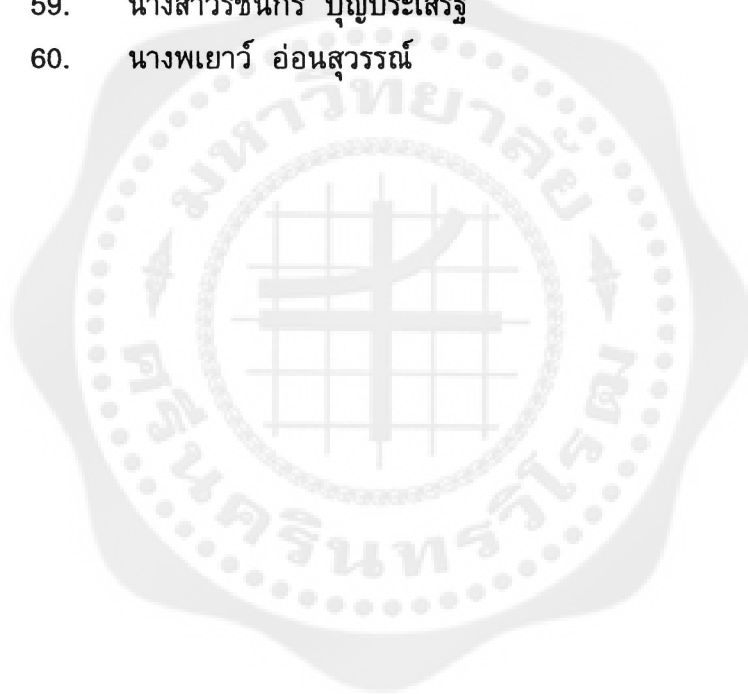
31. นายสังเวศ ศรีวิเชียร
32. นายประเสริฐ มะลิตอง
33. นางโสภา แก้วจินดา
34. นางสาวพิกุล แพรเขียว
35. นายประเสริฐ ดีวงศ์
36. นายสังเวียน ทักษัม
37. นายอำนาจ สุกใส
38. นายสนชัย สีแดงสุก
39. นางสาววงษ์ ปิติตาม
40. นางดุ่ม นิมสนอง

หมู่ 5 บ้านห้วยกำแพง

41. นายอำนาจ กรุดวงษ์
42. นายสมเดช มีเพ็ญ
43. นายบำรุง สวัสดิ์ศรี
44. นายกองศิลป์ กลิ่นเกษร
45. นายบุญเชิด เมฆฉาย
46. นายหลง ดอกบัว
47. นายประทีป ศรีวิเชียร
48. นางแป้งนวล ศรีวิเชียร
49. นางนิยม จันทรมณี
50. นางเจลิยว จิมเจลิยว

หมู่ 6 บ้านห้วยแพบ

51. นายทองใบ ดอกบัว
52. นางทัศนีย์ กำลังเดช
53. นายสวัสดิ์ บุญประเสริฐ
54. นายเสนาะ บุญเมือง
55. นายชนะ นิมนงค์
56. นางสุมาลี พิทักษ์วงษ์
57. นางจรรยา สิงห์งาม
58. นายจำลอง เมืองวงษ์
59. นางสาวรัชนิกร บุญประเสริฐ
60. นางเพียว อ่อนสุวรรณ

สรุปข้อมูลพื้นฐานของผู้นำชุมชน

ข้อมูล	จำนวน (คน)
1. เพศ	
1.1 ชาย	37
1.2 หญิง	23
2. อายุ	
2.1 ต่ำกว่า 30 ปี	2
2.2 30 – 40 ปี	10
2.3 41 – 50 ปี	23
2.4 51 – 60 ปี	24
2.5 มากกว่า 60 ปี ขึ้นไป	1
3. ระดับการศึกษา	
3.1 ประถมศึกษาปีที่ 4	19
3.2 ประถมศึกษาปีที่ 6	14
3.3 มัธยมศึกษาตอนต้น	16
3.4 มัธยมศึกษาตอนปลาย	9
3.5 ปวส.	1
3.6ปริญญาตรี	1
4. จำนวนสมาชิกในครอบครัว	
4.1 2 – 3 คน	16
4.2 4 – 5 คน	30
4.3 6 – 7 คน	12
4.3 8 – 9 คน	2
5. ภูมิลำเนา	
5.1 ตำบลอบทม	46
5.2 ที่อื่น	14
6. อาชีพ	
6.1 เกษตรกรรม..... (ทำนา, ทำสวน, เลี้ยงสัตว์)	36
6.2 ผู้นำท้องถิ่น	6
6.3 รับจ้าง..... (ทั่วไป, เกียวข้าว, ฉีดยา, เก็บมะม่วง, ก่อสร้าง, จักสาน)	16
6.4 ค้าขาย	2

(ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน (คน)
7. รายได้	
7.1 ต่ำกว่า 1 แสนบาท / ปี	26
7.2 1 – 2 แสนบาท / ปี	30
7.3 3 – 5 แสนบาท / ปี	4
8. จำนวนที่ดินที่มีอยู่	
8.1 ไม่มีที่ดินของตนเอง	2
8.2 ต่ำกว่า 1 ไร่	4
8.3 1 – 10 ไร่	21
8.4 11 – 20 ไร่	15
8.5 21 – 30 ไร่	11
8.6 31 – 40 ไร่	6
8.7 41 – 50 ไร่	1
9. การเป็นสมาชิกกลุ่มและตำแหน่งในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1)	
9.1 เป็นสมาชิกกลุ่ม	
9.1.1 กองทุนหมู่บ้าน	24
9.1.2 กองทุนออมทรัพย์	12
9.1.3 แม่บ้าน	8
9.1.4 ธกส.	7
9.1.5 ผู้เลี้ยงสุกร	7
9.1.6 ปุ๋ยหมักชีวภาพ	6
9.1.7 สตรี	6
9.1.8 กองทุนเงินล้าน	5
9.1.9 สัจจะออมทรัพย์	5
9.1.10 เกษตรกร	5
9.1.11 สบู่ผ้าสัมควนไม้	4
9.1.12 ผู้สูงอายุ	1
9.1.13 สหกรณ์ออมสิน	1
9.1.14 จักสานผักตบชวา	1

(ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน (คน)
9.2 ตำแหน่งในชุมชน	
9.2.1 กำนัน	1
9.2.2 ผู้ช่วยกำนัน	1
9.2.3 สารวัตรกำนัน	1
9.2.4 ผู้ใหญ่บ้าน	5
9.2.5 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	6
9.2.6 อบต.	8
9.2.7 อสม.	12
9.2.8 อปพร.	2
9.2.9 ตำรวจชุมชน	4
9.2.10 กรรมการ.... (หมู่บ้าน,ร.ร, วัด, กองทุนต่างๆ, เกษตรกร ฯลฯ)	20
10. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	
10.1 ต่ำกว่า 30 ปี	11
10.2 30 – 40 ปี	12
10.3 41 – 50 ปี	19
10.4 51 ปีขึ้นไป	18

ภาคผนวก ค

รายงานการประชุมปรึกษาหารือ

**รายงานการประชุมปรึกษาหารือ
โครงการวิจัยเรื่อง**

**“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม
อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง”**

ณ ห้องสมุดประชาชนอำเภอสามโก้ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2549 เวลา 10.30- 12.00 น.

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. รศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลัย	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	หัวหน้าโครงการวิจัย
2. ว่าที่ ร.ต.ดร.จิรวัฒน์ นาคพนม	สพท.อ่างทอง	ผู้ช่วยวิจัย
3. นายสมพันธ์ อภิรักษ์	โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ	ผู้ช่วยวิจัย
4. นางสาวสมจิตร ยิ่งยงดำรงฤทธิ์	วิทยาลัยพัฒนการเชตุพน	ผู้ช่วยวิจัย
5. นางสาวสำอางค์ สีताल	ผอ.ศบอ.ป่าโมก (สามโก้)	ผู้เข้าร่วมประชุม
6. นายธีระพัฒน์ แก้วทับทิม	ผอ.ศบอ.วิเศษชัยชาญ	ผู้เข้าร่วมประชุม
7. นางชนิญา โพธิ์สุข	ผอ.ศบอ.โพธิ์ทอง	ผู้เข้าร่วมประชุม
8. นางน้ำผึ้ง กุลวิเทศ	อบต.อบทม (นักวิชาการศึกษา)	ผู้เข้าร่วมประชุม
9. นางเดือนใจ ชารารัตนสุวรรณ	อบต.อบทม (นักพัฒนาชุมชน)	ผู้เข้าร่วมประชุม
10. นายอำนาจ เอี่ยมยิ้ม	ครู ศรช.ศบอ.สามโก้	ผู้เข้าร่วมประชุม
11. นางพัชรินทร์ จันทรมี	ครู ศรช.ศบอ.สามโก้	ผู้เข้าร่วมประชุม
12. นางสาววรรณ อินทร์ศร	ครู ศรช.ศบอ.สามโก้	ผู้เข้าร่วมประชุม
13. นายศิริ พิกุลขาว	ครู ศรช.ศบอ.สามโก้	ผู้เข้าร่วมประชุม
14. นางผ่องศรี สดแสงจันทร์	ครู ศรช.ศบอ.สามโก้	ผู้เข้าร่วมประชุม
15. นางสาวรุ่งแสง ชูวงษ์	ครู ศรช.ศบอ.สามโก้	ผู้เข้าร่วมประชุม
16. นางสาวศิริรักษ์ ศรีวิไล	ครู ศรช.ศบอ.สามโก้	ผู้เข้าร่วมประชุม
17. นางสาวจินดา คำสวัสดิ์	ครู ศรช.ศบอ.สามโก้	ผู้เข้าร่วมประชุม
18. นางจิรัชยา เฟื่องฟูรัตน์	ครู ศรช.ศบอ.สามโก้	ผู้เข้าร่วมประชุม
19. นางสาวประไพ พิมพ์พัฒน์วรกุล	ครู ศรช.ศบอ.วิเศษชัยชาญ	ผู้เข้าร่วมประชุม
20. นางพรทิพย์ สวมกร	ครู ศรช.ศบอ.วิเศษชัยชาญ	ผู้เข้าร่วมประชุม
21. นางสาวนริศรา ใจกว้าง	ครู ศรช.ศบอ.วิเศษชัยชาญ	ผู้เข้าร่วมประชุม
22. นางกฤษณา นนทวงศ์	ครู ศรช.ศบอ.วิเศษชัยชาญ	ผู้เข้าร่วมประชุม
23. นายธีระพัฒน์ แก้วทับทิม	ครู ศรช.ศบอ.วิเศษชัยชาญ	ผู้เข้าร่วมประชุม
24. นางสมนึก ทองเสริม	ครู ศรช.ศบอ.วิเศษชัยชาญ	ผู้เข้าร่วมประชุม
25. นางสาวเรืองรอง รุ่งเรือง	ครู ศรช.ศบอ.แสวงหา	ผู้เข้าร่วมประชุม

26. นายเฉลิมชัย ศรีแก้วดารา	ครู ศรช.ศบอ.แสวงหา	ผู้เข้าร่วมประชุม
27. นายสมบัติ เกตุถาวร	ครู ศรช.ศบอ.แสวงหา	ผู้เข้าร่วมประชุม
28. นางวรรณัย เงินบำรุง	ครู ศรช.ศบอ.เมือง	ผู้เข้าร่วมประชุม

เริ่มประชุมเวลา 10.30 น.

นางสาวสาอากค์ สีตาล ผอ.ศบอ.ป่าโมก รักษาการในตำแหน่ง ผอ.ศบอ.สามโก้ ได้เปิดประชุมโดยกล่าวต้อนรับและแนะนำคณะผู้วิจัยแก่ที่ประชุม จากนั้น รศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลัย หัวหน้าโครงการวิจัยได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบเกี่ยวกับที่มาและวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งในการประชุมได้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวาง เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่ครู ศรช. พนักงานราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในฐานะผู้ปฏิบัติงานในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประสบอยู่และมีความต้องการจะพัฒนาศักยภาพของตนเองในเรื่องใดบ้าง เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาชนให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยสรุปสาระความต้องการของครู ศรช.พนักงานราชการ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. เทคนิคในการพัฒนาคนด้านแนวคิดและกระบวนการถกคิด
2. เทคนิคในการส่งเสริมพลังความคิด
3. เทคนิคในการพัฒนาชุมชนกับอาชีพ
4. เทคนิคในการสร้างเครือข่าย
5. เทคนิคในการจัดการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและแหล่งเรียนรู้
6. เทคนิคในการค้นหาแหล่งเรียนรู้
7. เทคนิคในการสร้างความตระหนักในการให้บริการ
8. เทคนิคในการสร้างความประทับใจ
9. เทคนิคการสร้างเชื่อมั่นในตนเอง
10. เทคนิคการพูดในที่ชุมชน
11. กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
12. กระบวนการส่งเสริมความรู้รักสามัคคี
13. กระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน
14. กระบวนการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์
15. กระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชน
16. กระบวนการส่งเสริมให้รักการอ่าน
17. กระบวนการจัดเวทีเชิงปฏิบัติการ
18. แนวทางการพัฒนากองทุนและธุรกิจชุมชน

คณะผู้วิจัยจะรับประเด็นที่เสนอมาไปพิจารณาจัดกลุ่มตั้งประเด็นที่สอดคล้องกับความต้องการของครู ทรช.และกลุ่มผู้วิจัย แล้วนัดหมายเพื่อจัดประชุมฝึกอบรมให้ความรู้ ในวันอังคารที่ 26 ธันวาคม 2549 ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอสามโก้ โดยกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมประชุมฝึกอบรม ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชนจากตำบลอบทม ครู ทรช. พนักงานราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากอำเภอสามโก้และอำเภออื่น ๆ รวมทั้งข้าราชการจากหน่วยราชการอื่น ในจังหวัดอ่างทอง ซึ่งคาดว่าจะมี ประมาณ 150 คน

ปิดประชุมเวลา 12.00 น.

นางสาวสมจิตร ยิงยงดำรงฤทธิ์
ผู้บันทึกรายงานการประชุม
รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์
ผู้ตรวจบันทึกรายงานการประชุม

ภาคผนวก ง

โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ

- เรื่อง การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
- เรื่อง การจัดประชุมเวทีแผนชุมชน การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
- เรื่อง การฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงบรรจุภัณฑ์

โครงการการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้”

หลักการและเหตุผล

การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของจังหวัดอ่างทอง ที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจังหวัด โดยส่วนหนึ่งมุ่งเน้นในเรื่องการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาคนให้มีความรู้คู่คุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนอนุรักษ์สืบทอดประเพณีวัฒนธรรมและพัฒนาภูมิปัญญา ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นหน่วยงานหนึ่งที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่ที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่อาศัยอยู่ในชนบทซึ่งจัดว่าเป็นบุคคลกลุ่มใหญ่ในสังคม จึงจำเป็นที่จะต้องคิดหารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพของบุคคล เหมาะสมกับสภาพการดำเนินชีวิต โดยที่ประชาชนเหล่านั้นไม่ต้องเดินทางหรือทิ้งอาชีพการงานไปอยู่ที่อื่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนั้น ครู ทราย. ครูอาสาสมัคร กศน. และครูประจำกลุ่มที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในชนบท ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาท มีหน้าที่กระตุ้นให้ชุมชนและประชาชนเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาเรียนรู้ ตลอดจนต้องมีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมงาน การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อชี้แจงและประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความตระหนัก เข้ามาใช้บริการและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

ดังนั้น การให้ความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานก่อนที่จะลงไปพัฒนาคนในชุมชน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะทำให้บุคลากรที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจและมีศักยภาพในตนเองอย่างเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติงานและส่งผลให้กิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริงนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งต่อไป ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้จัดการประชุมครั้งนี้ขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานให้แก่ ครู ศรช. ครูอาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลอบทมในจังหวัดอ่างทองให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน

เป้าหมาย

1. **เชิงปริมาณ** ครู ศรช. ครูอาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้และอำเภออื่น ๆ รวมทั้งข้าราชการจากหน่วยงานอื่นในจังหวัดอ่างทอง ประมาณ 150 คน

2. **เชิงคุณภาพ** เป็นการเพิ่มพูนความรู้และศักยภาพในการปฏิบัติงานให้แก่ ครู ศรช. ครูอาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลอำเภอสามโก้และอำเภออื่น ๆ รวมทั้งข้าราชการจากหน่วยงานอื่นในจังหวัดอ่างทอง

สถานที่

ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

ระยะเวลาดำเนินงาน

จัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นเวลา 1 วัน ในวันอังคารที่ 26 ธันวาคม 2549 ตั้งแต่ เวลา 08.30 – 16.30 น.

ผู้รับผิดชอบ

1. รศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลย์ และคณะ
2. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอ่างทอง
3. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

คณะผู้วิจัย จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ครู ศรช. ครูอาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชน ตำบลอบทม อำเภอสามโก้และอำเภออื่น ๆ รวมทั้งข้าราชการจากหน่วยงานอื่นในจังหวัดอ่างทอง ได้รับความรู้และทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่
2. ครู ศรช. ครูอาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้และอำเภออื่น ๆ รวมทั้งข้าราชการจากหน่วยงานอื่นในจังหวัดอ่างทอง ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้รู้จักคุ้นเคย ประสานงานเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน
3. ผู้เข้าร่วมประชุมเกิดความตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป

กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการ
การพัฒนาศักยภาพในการทำงานเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
วันอังคารที่ 26 ธันวาคม 2549
ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

08.30 – 09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 – 09.15 น.	พิธีเปิดการประชุมฯ
09.15 – 10.30 น.	เทคนิคการสร้างเชื่อมั่นในตนเอง โดย ผศ.ดร.นำชัย เลวลัย
10.30 – 10.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.45 – 12.00 น.	เทคนิคการสร้างความตระหนักในการให้บริการ โดย ผศ.ดร.นำชัย เลวลัย
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 14.30 น.	แนวทางการพัฒนากองทุนและธุรกิจชุมชน โดย ครูสำรวย มีสมชัย
14.30 – 14.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
14.45 – 16.00 น.	แนวทางการพัฒนากองทุนและธุรกิจชุมชน (ปฏิบัติการ) โดย ครูสำรวย มีสมชัย
16.00 – 16.30 น.	ไขปัญหาข้อข้องใจจากการฝึกอบรม
16.30 น.	พิธีปิดการประชุมฯ

แบบประเมินโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ
“การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้”
ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง
ในวันที่ 26 ธันวาคม 2549

1. ท่านปฏิบัติงานในสังกัดหน่วยงานใด

☐ กศน. ☐ ผู้นำชุมชน หมู่..... ☐ หน่วยงานอื่น (ระบุ)

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประชุม เชิงปฏิบัติการ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. การติดต่อประสานงานเพื่อเข้าร่วมประชุมมีความเหมาะสม					
2. การอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่ผู้จัด					
3. เอกสารประกอบการบรรยายเป็นประโยชน์ต่อท่าน					
4. สื่อและโสตทัศนูปกรณ์มีความเหมาะสม					
5. สถานที่จัดประชุมมีความเหมาะสม					
6. บรรยากาศของการประชุมเชิงปฏิบัติการ					
7. การจัดเลี้ยงอาหารว่างและอาหารกลางวัน					
8. ระยะเวลาในการจัดประชุมมีความเหมาะสม					
9. วิทยากรมีความเป็นกันเอง					
10. วิทยากรตอบคำถามได้ชัดเจน					
11. สิ่งที่ได้เรียนรู้เป็นประโยชน์ต่องานของท่าน					
12. โดยภาพรวมท่านคิดว่าได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ					
13. การอบรมครั้งนี้ทำให้ท่านเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนที่ท่านกำลังทำอยู่					
14. การอบรมครั้งนี้ทำให้ท่านมองเห็นแนวทางที่จะแก้ปัญหาที่มีอยู่ในชุมชนของท่าน					

3. ในชุมชนของท่าน ท่านต้องการความรู้ในเรื่องใดมากที่สุด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบประเมิน
คณะผู้วิจัย

รายงานการประเมินผลโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ
“การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้”
ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง
เมื่อวันอังคารที่ 26 ธันวาคม 2549

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและร้อยละของผู้เข้าร่วมประชุมที่ปฏิบัติงานในสังกัดหน่วยงาน

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าร่วมประชุมที่ปฏิบัติงานในสังกัดหน่วยงาน

รายการ	จำนวน (N = 55)	ร้อยละ
1. ปฏิบัติงานในสังกัดหน่วยงาน		
1.1 กศน.	34	44.16
1.2 ผู้นำชุมชน	37	48.05
1.3 หน่วยงานอื่น	6	7.79
รวม	77	100.00

จากตาราง 1 แสดงว่า ผู้เข้าร่วมประชุมมีทั้งสิ้น จำนวน 77 คน ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานเป็นผู้นำชุมชน จำนวน 37 คน (ร้อยละ 48.05) รองลงมา ปฏิบัติงานในสังกัด กศน. จำนวน 34 คน (ร้อยละ 44.16) และปฏิบัติงานในสังกัดหน่วยงานอื่น จำนวน 6 คน (ร้อยละ 7.79)

2. การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ จำแนกเป็นรายข้อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประชุมเชิงปฏิบัติการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. การติดต่อประสานงานเพื่อเข้าร่วมประชุมมีความเหมาะสม	4.15	0.73	มาก
2. การอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่ผู้จัด	4.16	0.63	มาก
3. เอกสารประกอบการบรรยายเป็นประโยชน์ต่อท่าน	4.33	0.58	มาก
4. สื่อและโสตทัศนูปกรณ์มีความเหมาะสม	4.33	0.70	มาก
5. สถานที่จัดประชุมมีความเหมาะสม	4.09	0.67	มาก
6. บรรยากาศของการประชุมเชิงปฏิบัติการ	4.16	0.66	มาก
7. การจัดเลี้ยงอาหารว่างและอาหารกลางวัน	4.02	0.65	มาก
8. ระยะเวลาในการจัดประชุมมีความเหมาะสม	3.98	0.73	มาก
9. วิทยากรมีความเป็นกันเอง	4.69	0.54	มากที่สุด
10. วิทยากรตอบคำถามได้ชัดเจน	4.33	0.64	มาก
11. สิ่งที่ได้เรียนรู้เป็นประโยชน์ต่องานของท่าน	4.45	0.66	มาก
12. โดยภาพรวมท่านคิดว่าได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ	4.13	0.72	มาก
13. การอบรมครั้งนี้ทำให้ท่านเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนที่ท่านกำลังทำอยู่	4.24	0.69	มาก
14. การอบรมครั้งนี้ทำให้ท่านมองเห็นแนวทางที่จะแก้ปัญหาที่มีอยู่ในชุมชนของท่าน	4.16	0.69	มาก
รวม	4.23	0.68	มาก

จากตาราง 2 แสดงว่า ผู้เข้าร่วมประชุมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ 9 วิทยากรมีความเป็นกันเอง ผู้เข้าร่วมประชุมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$) นอกนั้น ผู้เข้าร่วมประชุมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ ($\bar{X} = 3.98 - 4.45$)

3. การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวข้อความรู้ที่ผู้เข้าร่วมประชุมต้องการนำมาใช้ในชุมชนมากที่สุด และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากข้อคำถามปลายเปิด โดยกลุ่มตัวอย่างที่เก็บได้ทั้งสิ้น จำนวน 77 คน มีผู้ตอบคำถามปลายเปิด จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 54.55 โดยใช้วิธีนำเสนอในรูปความถี่ประกอบความเรียง ดังแสดงในตาราง 3 - 4

ตาราง 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวข้อความรู้ที่ผู้เข้าร่วมประชุมต้องการนำมาใช้ในชุมชนมากที่สุด

หัวข้อความรู้ที่ต้องการนำมาใช้ในชุมชนมากที่สุด	ความถี่
1. การพูดในที่ชุมชน	10
2. การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม	8
3. การพัฒนาศักยภาพและสร้างความมั่นใจในชุมชน	7
4. เทคนิคการให้บริการ	6
5. การพัฒนาอาชีพในชุมชน	6
6. การประสานงานกับชุมชน	3
7. การพัฒนาบุคลิกภาพ	2
8. การสร้างความมั่นใจในตนเอง	2
9. ส่งเสริมทักษะการเป็นผู้นำ	1
10. ความรู้ด้านเกษตรปลอดสารพิษ	1

จากตาราง 3 แสดงว่า หัวข้อความรู้ที่ผู้เข้าร่วมประชุมต้องการนำมาใช้ในชุมชนมากที่สุด คือ การพูดในที่ชุมชน (10) รองลงมา คือ การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม (8) การพัฒนาศักยภาพและสร้างความมั่นใจในชุมชน (7) เทคนิคการให้บริการ และการพัฒนาอาชีพในชุมชน (6) ตามลำดับ

ตาราง 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

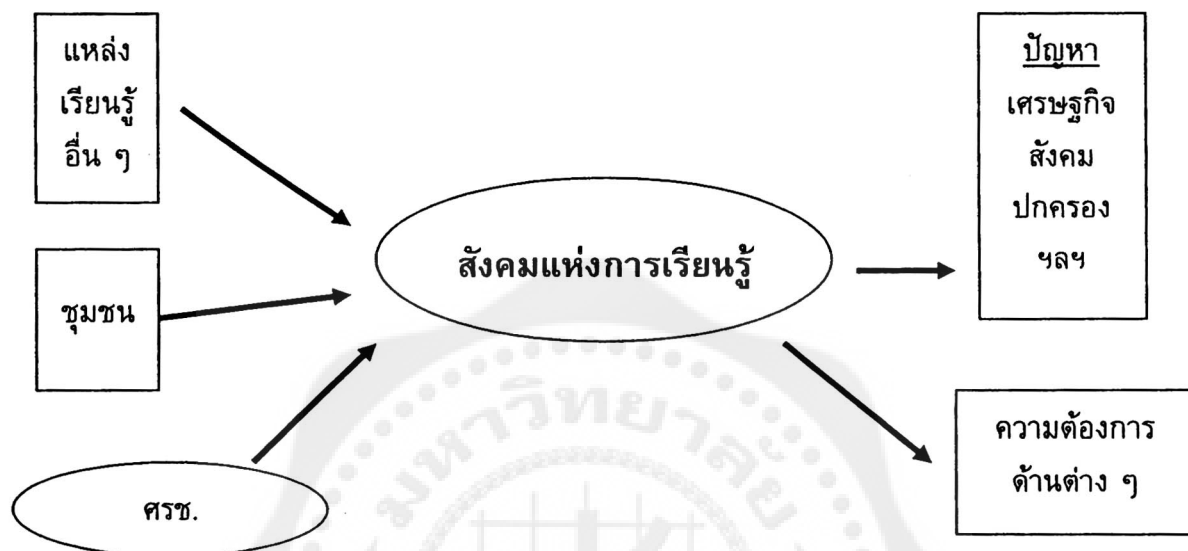
ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ	ความถี่
1. ได้รับความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น	8
2. วิทยากรให้ความรู้ดีมากเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่	6
3. ควรจัดให้มีการประชุมเช่นนี้ทุกเดือน	5
4. ทำให้เกิดแนวคิดและได้ประสบการณ์มาก	2

จากตาราง 4 แสดงว่า ผู้เข้าร่วมประชุมมีความคิดเห็นว่า การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ได้รับความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น (8) วิทยากรให้ความรู้ดีมากเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ (6) ควรจัดให้มีการประชุมเช่นนี้ทุกเดือน (5) และทำให้เกิดแนวคิดและได้ประสบการณ์มาก (2)

กำหนดการประชุม
การจัดทำเวทีแผนชุมชน การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อ.สามโก้ จ.อ่างทอง
วันที่ 23 มกราคม 2550

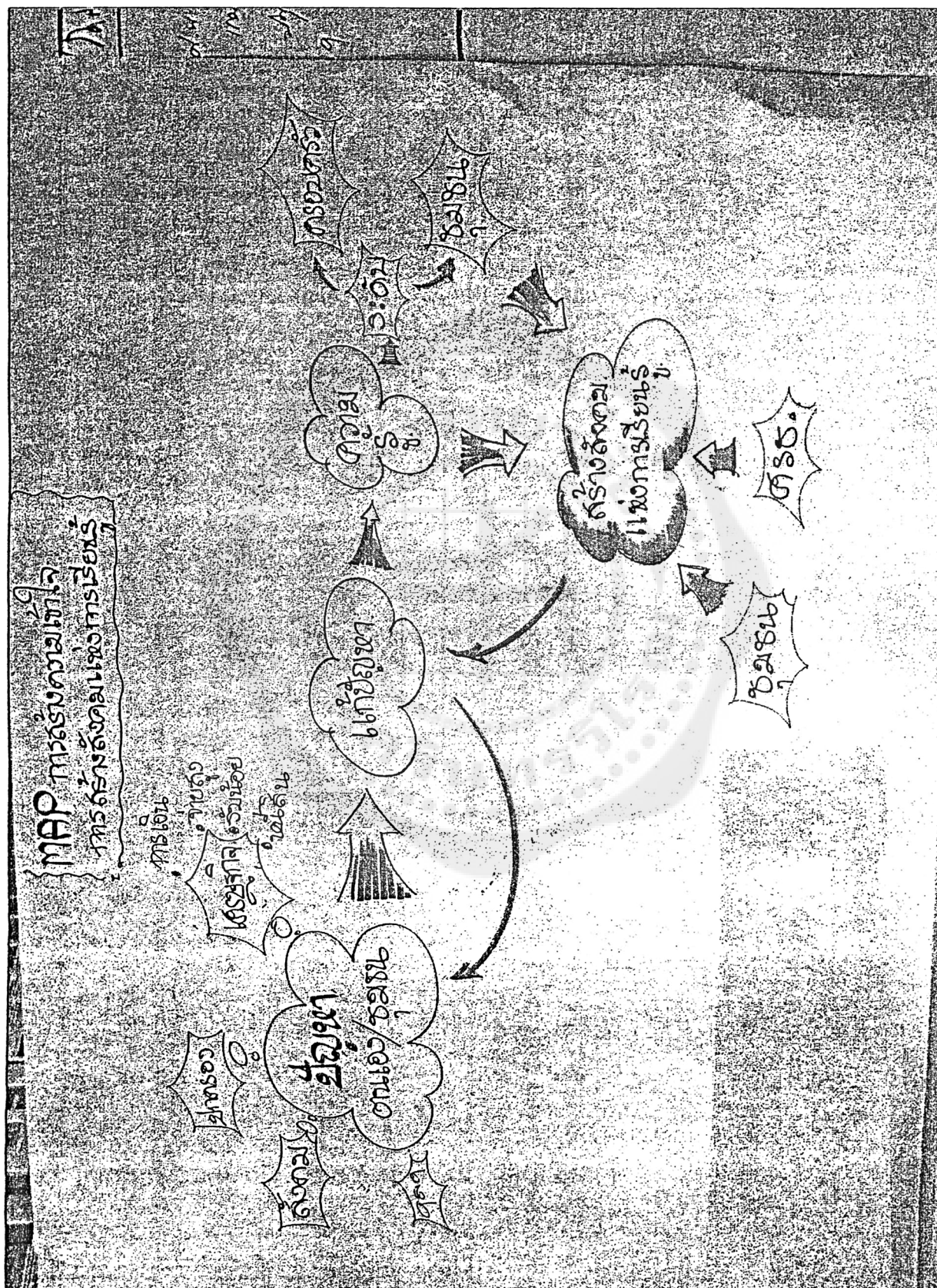
08.30 - 09.00 น.	ลงทะเบียนเข้าร่วมประชุม
09.00 - 09.15 น.	เปิดการประชุมโดย นายอนันตพล บุญชู นายอำเภอสามโก้
09.15 - 09.30 น.	นางสาวสำอางค์ สีตาล ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอก โรงเรียนอำเภอสามโก้ กล่าวต้อนรับผู้นำชุมชนที่เข้าร่วม ประชุม ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม ว่าที่ รต.ดร.จิรวรรณ นาคพนม ผู้แทนจากคณะผู้วิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุมจัดทำเวทีแผนชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
09.30 - 10.30 น.	นายสมบัติ เกตุถาวร วิทยากรจาก ศบอ.แสวงหา บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจต่อการสร้าง สังคมแห่งการเรียนรู้ของผู้นำชุมชน
10.30 - 11.00 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
11.00 - 12.00 น.	นายศิริ พิภูลขาว วิทยากรจาก ศบอ.สามโก้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการ ของชุมชน
12.00 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 14.00 น.	ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อกำหนดปัญหาและความต้องการของ ชุมชน
14.00 - 15.00 น.	ตัวแทนผู้นำชุมชนนำเสนอข้อมูล
15.00 - 15.30 น.	สรุปข้อมูลเพื่อเลือกโครงการพัฒนาตามความต้องการของ ชุมชน
15.30 - 15.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
15.45 - 16.00 น.	ปิดการประชุม

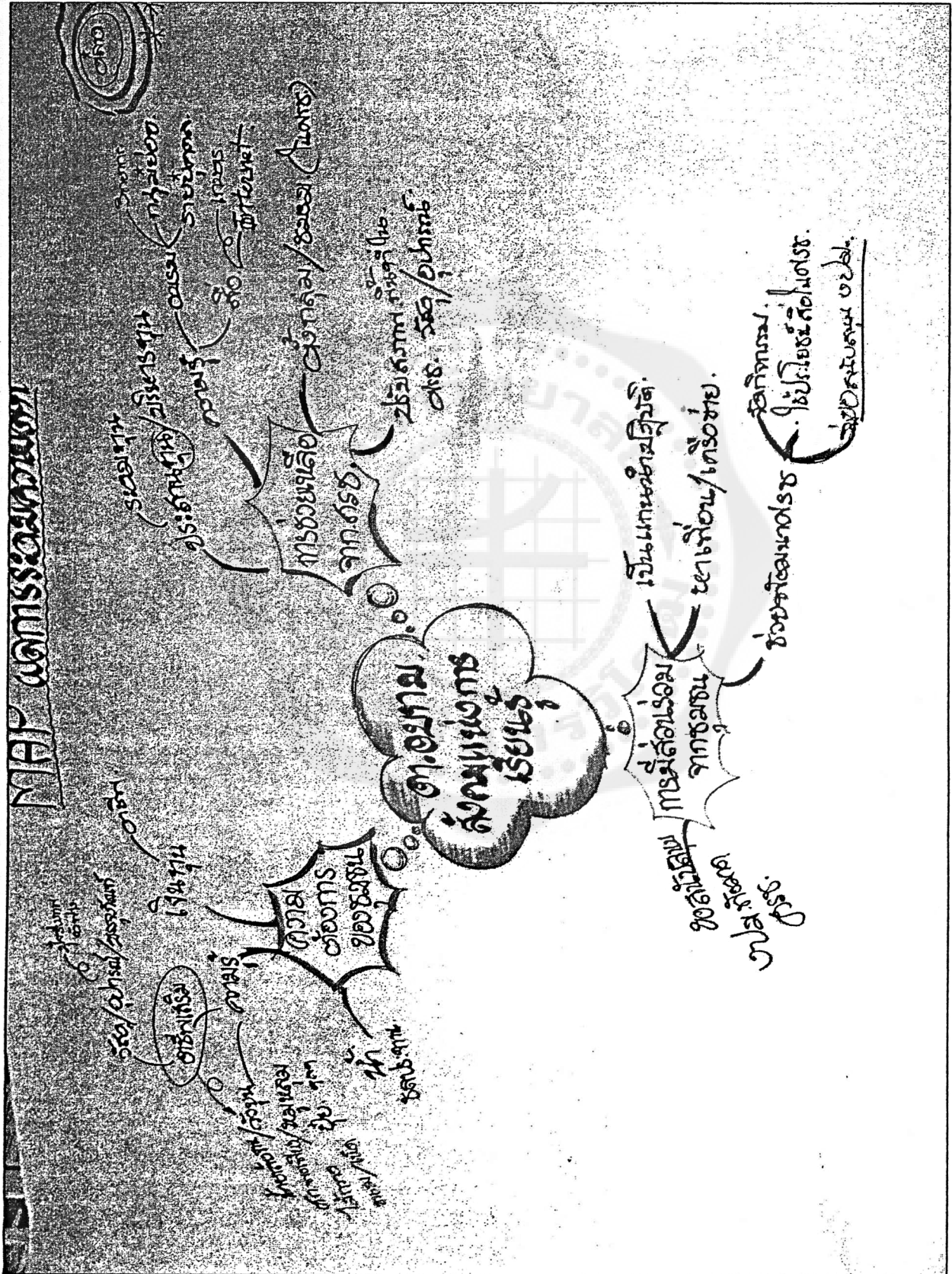
การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

โจทย์

1. ท่านต้องการให้ช่วยคนในชุมชนเรื่องอะไร?
2. ต้องการให้ ศรช. ช่วยอย่างไร?
3. ท่านจะมีส่วนร่วมกับ ศรช. อย่างไรบ้าง?

โครงการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงบรรจุภัณฑ์

1. ชื่อโครงการ ฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงบรรจุภัณฑ์
2. ชื่อผู้ดำเนินโครงการ รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย
3. วิทยากร อาจารย์อัญญา นิตยพงศ์ชัย ระดับ 8
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

4. หลักการและเหตุผล

การประกอบอาชีพในปัจจุบันมีการแข่งขันสูงในการจำหน่ายสินค้าที่ดึงดูดให้ผู้บริโภคสนใจสินค้าต้องมีคุณภาพและรูปแบบที่สวยงาม ในตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง มีสินค้าที่ควรส่งเสริมจำหน่ายในตลาดทั่วไปได้ นั่นคือ ผลิตภัณฑ์สบู่ น้ำสัมน้ำมัน และแคบหมู ไร้มัน ที่มีชื่อเสียงของชุมชน หากได้รับคำแนะนำในเรื่องการบรรจุภัณฑ์ที่เป็นสากล ซึ่งทำให้สินค้าเป็นที่น่าสนใจของคนทั่วไปมากขึ้นและเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

5. วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างกลุ่มผู้นำชุมชนในการคิดออกแบบบรรจุภัณฑ์สบู่ น้ำสัมน้ำมัน และแคบหมู ไร้มัน ดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค
2. ชุมชนสามารถสร้างและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้
3. เพื่อสร้างบรรจุภัณฑ์สบู่ น้ำสัมน้ำมัน และแคบหมู ไร้มัน ให้ผู้บริโภคจำภาพลักษณ์ของชุมชน

6. เป้าหมาย

เชิงปริมาณ ผู้นำชุมชนในตำบลอบทม หมู่ 2 บ้านสามขาว หมู่ 4 บ้านสามโก้ จำนวน 20 คน

เชิงคุณภาพ ผู้นำชุมชนสามารถผลิตบรรจุภัณฑ์สบู่ น้ำสัมน้ำมัน และแคบหมู ไร้มัน และถ่ายทอดสู่ชุมชนให้ผลผลิตสามารถแข่งขันและยอมรับในระดับสากลสามารถสร้างงานเพิ่มในชุมชนได้

7. ระยะเวลาดำเนินการ

วันที่ 23 มีนาคม 2550 ตั้งแต่เวลา 09.00 – 16.30 น.

8. สถานที่อบรม

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

9. งบประมาณ 12,000 บาท

10. การดำเนินงาน

1. ประชุมคณะกรรมการการดำเนินงาน
2. ติดต่อประสานงานฝ่ายอาคารสถานที่
 - ติดต่อวิทยากร
 - เตรียมเอกสาร อุปกรณ์ในการแนะนำบรรจุภัณฑ์
3. ดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมาย
4. ประเมินผล
5. ประชุมสรุปผลงาน

การเตรียมสถานที่

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. เชิญผู้นำชุมชนเข้าประชุม
2. วางแผนงบประมาณค่าใช้จ่าย
3. ดำเนินการ
4. สรุปผลการดำเนินการ

11. ปัญหาและแนวทางการแก้ไข

ผลิตภัณฑ์สบู่น้ำส้มควันไม้และแคบหมูไร้มัน ในชุมชนตำบลอบทมมีลักษณะและรูปแบบไม่สวย การบรรจุภัณฑ์ไม่น่าสนใจ ขาดการแนะนำจากผู้มีประสบการณ์

แนวทางการแก้ไข

เชิญวิทยากรแนะนำการผลิตบรรจุภัณฑ์สบู่น้ำส้มควันไม้และแคบหมูไร้มัน ให้มีขนาดรูปร่างที่พอเหมาะกะกับสินค้าพร้อมที่จัดจำหน่าย

12. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนนำความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ ออกแบบบรรจุภัณฑ์สบู่น้ำส้มควันไม้และแคบหมูไร้มันได้
2. ผู้นำชุมชนมีความมั่นใจที่นำความรู้ถ่ายทอดให้กับชุมชน
3. เพิ่มรายได้ให้กับชุมชนและท้องถิ่น
4. ผลิตภัณฑ์สบู่น้ำส้มควันไม้และแคบหมูไร้มัน เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายสู่ระดับประเทศ

ภาคผนวก จ

แบบสัมภาษณ์

- ชุดที่ 1 เก็บข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน
- ชุดที่ 2 เก็บข้อมูลการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน

แบบสัมภาษณ์ (ชุดที่ 1)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน :
กรณีศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลลอบหม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

ชื่อ.....นามสกุล.....
บ้านเลขที่.....ถนน.....หมู่บ้าน.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....วัน/เดือน/ปี ที่สำรวจ.....
ผู้สำรวจ.....

รายการสำรวจ	บันทึก
1. ประวัติและความเป็นมาของหมู่บ้าน - ชาวบ้านเริ่มมาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านนี้เมื่อไหร่ - กลุ่มแรก ๆ อพยพมาจากไหน - ประวัติความเป็นมา และเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้าน - ข้อสังเกตทั่วไป 2. สภาพทางภูมิศาสตร์ - ที่ตั้ง ขนาด - ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไป - สภาพของที่ดิน แหล่งน้ำตามธรรมชาติ - ภูเขา ป่าไม้ พืช และทรัพยากรประจำท้องถิ่น - ปัญหาที่เกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ - มีความพยายามใดบ้างในการขจัดปัญหาดังกล่าว 3. สภาพการคมนาคม-การสื่อสาร - เส้นทางเข้า ออก หมู่บ้านมีสภาพอย่างไร - หมู่บ้านใกล้เคียง และการติดต่อสัมพันธ์กัน - การติดต่อกับอำเภอ จังหวัดและบริการอื่น ๆ เช่น โรงพยาบาล สถานีตำรวจ ศูนย์บริการทาง การเกษตร ฯลฯ - การรับข่าวสาร ประกาศ สิ่งพิมพ์ของราชการ - การติดต่อข่าวสาร ภายในหมู่บ้าน เช่น การนัด ประชุม นัดร่วมกันทำบุญ ทำงานพัฒนา ฯลฯ 4. ข้อมูลด้านประชากร - สถิติประชากร จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา - สถิติการเกิด ตาย แต่งงาน หย่าร้าง ย้ายเข้าออก	

- ลักษณะนิสัยใจคอของชาวบ้าน จากการสังเกตของผู้วิจัย

5. สภาพครอบครัว

- จำนวนครัวเรือน
- ลักษณะบ้านเรือน และบริเวณบ้าน
- สภาพที่อยู่อาศัยโดยทั่วไป
- ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยเท่าที่สังเกตเห็น

6. สภาพทางเศรษฐกิจ และอาชีพ

- อาชีพหลักในท้องถิ่น และแหล่งรายได้ที่สำคัญของหมู่บ้าน
- อาชีพรอง รวมทั้งระยะเวลาในการประกอบอาชีพ
- รายได้ของหมู่บ้าน (หากสามารถคำนวณได้) และรายได้เฉลี่ยของครอบครัว
- กรรมสิทธิ์ที่ดิน และเนื้อที่การเพาะปลูก
- การจำแนกฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวอย่างกว้าง ๆ เช่น จำนวนครอบครัวที่จัดว่าร่ำรวย ปานกลาง ยากจน เลี้ยงตนเองไม่ได้
- การผลิต และการจำหน่ายผลผลิต
- การประกันราคาผลผลิต
- สถาบันทางสินเชื่อ สถาบันออมทรัพย์ในหมู่บ้าน
- ภาวะหนี้สิน
- ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และอาชีพทั่วไป

7. ข้อมูลทางอนามัย และสาธารณสุข

- สภาพน้ำดื่ม น้ำใช้
- โรคภัยไข้เจ็บที่เป็นกันมากและวิธีการรักษาป้องกัน
- ส้วม การใช้
- การกำจัดขยะ สิ่งปฏิกูล และสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค
- แหล่งบริการสาธารณสุขในชุมชน
- สภาพทางโภชนาการทั่วไป

8. ข้อมูลด้านวัฒนธรรม

- กิจกรรมด้านวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น
- ภาษาพูด
- การละเล่นพื้นเมือง การละเล่นตามฤดูกาล
- อาชีพหัตถกรรมในท้องถิ่น

- ปัญหาด้านวัฒนธรรม ประเพณี

9. สภาพทางสังคม และการรวมกลุ่มของประชาชน

- ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของสมาชิกในชุมชน
- ผู้นำในชุมชนมีใครบ้าง มีบทบาทอย่างไร
- การรวมกลุ่มของประชาชน เช่น มีการจัดตั้งกลุ่ม หรือองค์การอะไรบ้าง กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ
- การร่วมมือกันทำงานหรือแก้ปัญหาของชุมชน เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว การทำบุญ กิจกรรม การพัฒนา
- การร่วมมือกับทางราชการ

10. สภาพทางการศึกษา

- จำนวนโรงเรียน สถิติทางการศึกษา เช่น จำนวน นักเรียน ครู ผู้จบการศึกษา
- สภาพของโรงเรียนโดยทั่วไป
- ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับศิษย์เก่า
- ปัญหาการศึกษาของท้องถิ่น
- ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

11. การศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษานอกโรงเรียน

- กิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียนที่จัดในหมู่บ้านมีอะไรบ้างมีสภาพอย่างไร
- มีการฝึกอบรมอะไรให้ชาวบ้านบ้าง จัดอย่างไร
- วิทยากรในท้องถิ่นที่มีความรู้ ความชำนาญ ด้านต่าง ๆ มีใครบ้าง
- ปัญหาและข้อสังเกตทั่วไปเกี่ยวกับบริการด้านนี้

12. ข้อมูลด้านศาสนา

- สถิติด้านศาสนา
- ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางศาสนากับชุมชน

13. สถาบัน และบริการทางสังคม

- หน่วยงาน และตัวแทนของรัฐที่มีต่อชุมชน
- องค์กรต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชุมชน
- สถานที่ประชุม พบปะหารือ หรือจัดงานในชุมชน
- ที่อ่านหนังสือ ที่พักผ่อนหย่อนใจ แหล่งบันเทิง
- อื่น ๆ

14. โครงการต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

- โครงการของรัฐ องค์กรเอกชน รวมทั้งของชาวบ้านเอง มีอะไรบ้าง
- โครงการตามนโยบายพัฒนาชุมชน
- สภาพทั่วไปของโครงการดังกล่าว

15. สวัสดิการ และความปลอดภัย

- ข้อมูลด้านอาชญากรรม อันธพาล สัตว์ร้าย
- ความรู้สึกปลอดภัยด้านชีวิตและทรัพย์สิน
- การพนัน อบายมุข สิ่งเสพติดต่าง ๆ ในชุมชน

16. ปัญหา และความต้องการของชุมชน

- ปัญหาที่สำคัญของชุมชนมีอะไรบ้าง
- ความขัดแย้งต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน มีหรือไม่
- ปัญหาด้านการพัฒนา
- ปัญหาด้านลักษณะนิสัยของชาวบ้าน
- ปัญหาด้านการศึกษา
- ต้องการความช่วยเหลือจากทางราชการหรือองค์กรภายนอก อย่างไรบ้าง

แบบสัมภาษณ์ (ชุดที่ 2)

**การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน :
กรณีศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง**

คำชี้แจง : การสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

แบบสัมภาษณ์

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน :
กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1. ชื่อ – นามสกุล.....
2. อายุ.....
3. ระดับการศึกษา.....
4. จำนวนคนในครอบครัว.....
5. ภูมิลำเนา.....
.....
6. อาชีพ.....
7. รายได้.....
8. จำนวนที่ดินที่มีอยู่.....
9. การเป็นสมาชิกและตำแหน่งในกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน.....
.....
10. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนตำบลลอบทม.....

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลลอบทม

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

(การค้นหาคำถามและความต้องการ, การเลือกแนวทางแก้ไขปัญหา, การวางแผนจัดกิจกรรม)

.....

.....

.....

.....

.....

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

(ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ, สืบหาสภาพชุมชน, ร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น, ร่วมประชุม, ร่วมเป็นกรรมการ)

.....

.....

.....

.....

.....

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 (มีอาชีพใหม่, มีรายได้เพิ่มขึ้น, ได้รับเงินปันผล, ได้สิทธิพิเศษในด้านต่างๆ, ได้รับ
 ความช่วยเหลือในการจำหน่ายผลผลิตต่างๆ, ได้รับการยอมรับนับถือ)

.....
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน
 (การติดตามการทำงานของศูนย์, การประเมินผลการจัดกิจกรรม, การสรุปผลการดำเนินการ)

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรม
การเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

1. ด้านประชาชนในหมู่บ้าน

- ความต้องการพัฒนาหมู่บ้าน.....

- การมองเห็นประโยชน์ของกิจกรรม.....

- ช่วงเวลาในการประกอบอาชีพและเวลาว่าง.....

.....

.....

.....

.....

2. ด้านผู้นำในชุมชน

- การเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน.....

.....

.....

.....

.....

3. ด้านลักษณะการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

- วิธีการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....

.....

.....

.....

.....

- ให้โอกาสและอำนาจในการตัดสินใจแก่ประชาชน.....

.....

.....

.....

.....

- บทบาทของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....

.....

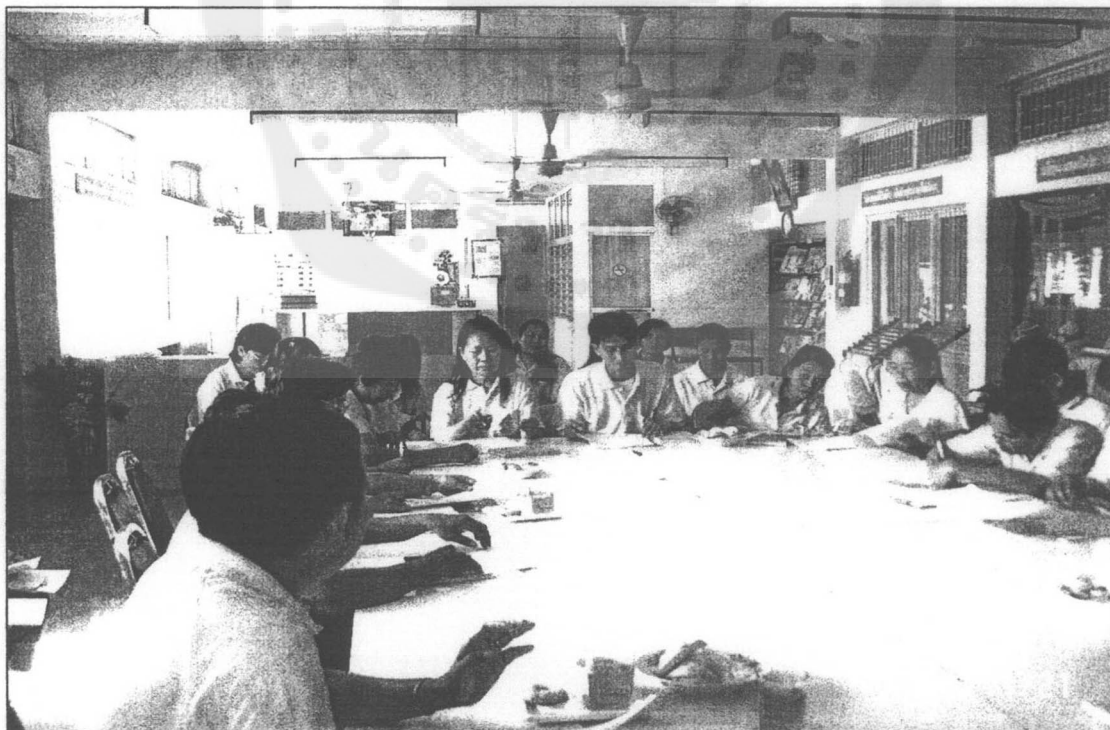
.....

.....

.....

ภาพกิจกรรม

**การประชุมปรึกษาหารือร่วมกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของ
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสามโก้ ครู ทราย. และผู้นำชุมชน**

การประชุมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้” ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอสามโก้

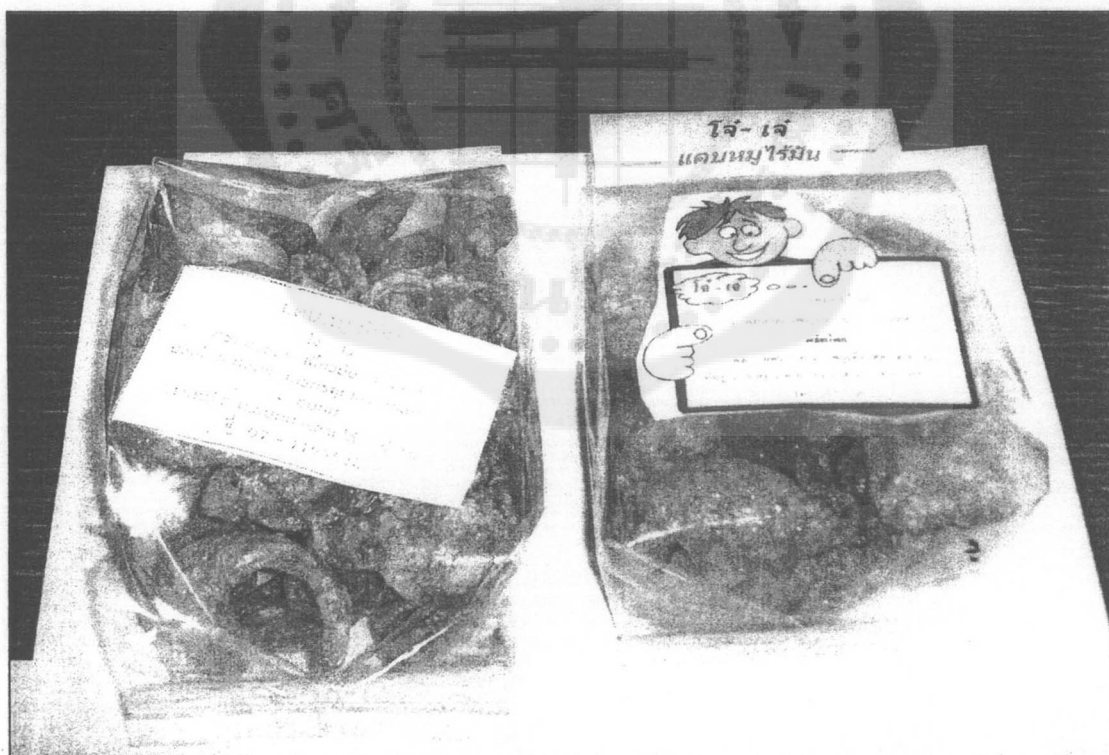
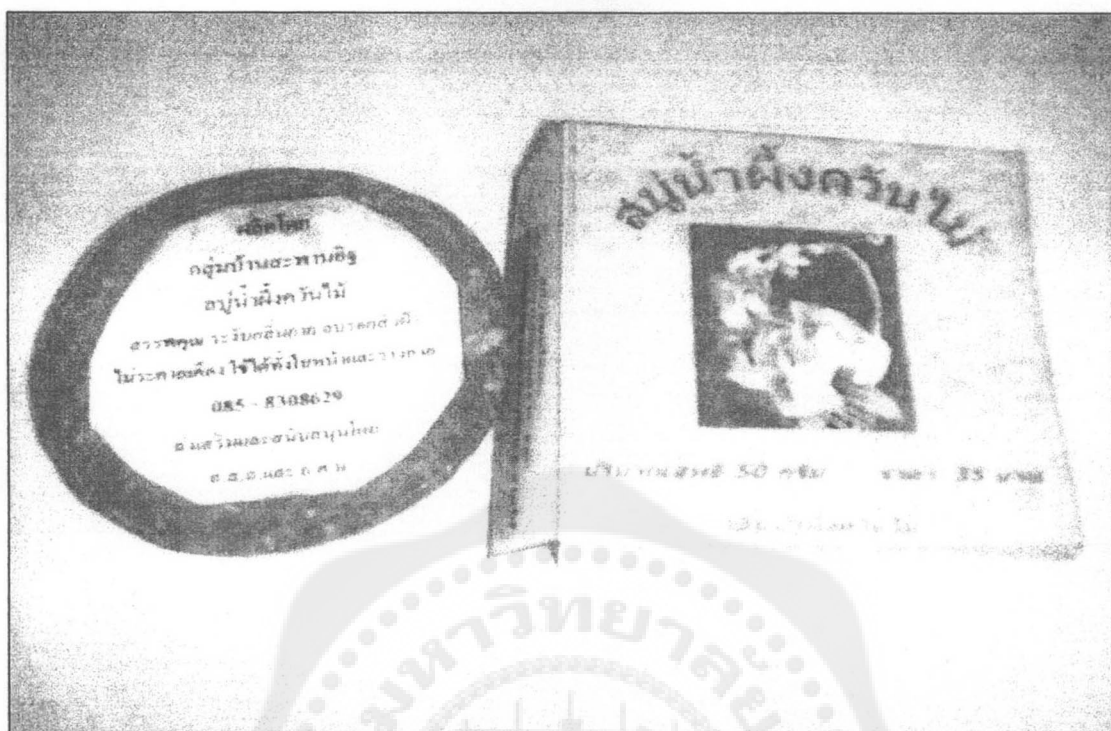
ผศ.ดร.นำชัย เลวีย์ วิทยาการจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บรรยายให้ความรู้
เรื่อง “เทคนิคการสร้างความมั่นใจในตนเองและการสร้างความตระหนักใน
การให้บริการ” แก่ ครู ศรช. ครูอาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการ เจ้าหน้าที่ที่
เกี่ยวข้อง และกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลบอม

นายสำรวย มีสมชัย ครูภูมิปัญญาไทย วิทยากรบรรยายให้ความรู้
เรื่อง “แนวทางการพัฒนากองทุนและธุรกิจชุมชน”
แก่ครู ศรช. ครูอาสาสมัคร กศน. พนักงานราชการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
และกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลอบทม

การจัดประชุมฝึกอบรมโครงการเติมความรู้เพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ
โดยมี อาจารย์อัจฉา นิตยพงศ์ชัย จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
เป็นวิทยากรให้ความรู้ เรื่อง “การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์”

ตัวอย่างผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์สบู่น้ำส้มควันไม้ และแคปหมูไรมัน
จากการประชุมฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงบรรจุภัณฑ์

การลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนตำบลอบทมทั้ง 6 หมู่บ้าน
เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลชุมชน

การลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนตำบลอบทมทั้ง 6 หมู่บ้าน
เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลชุมชน

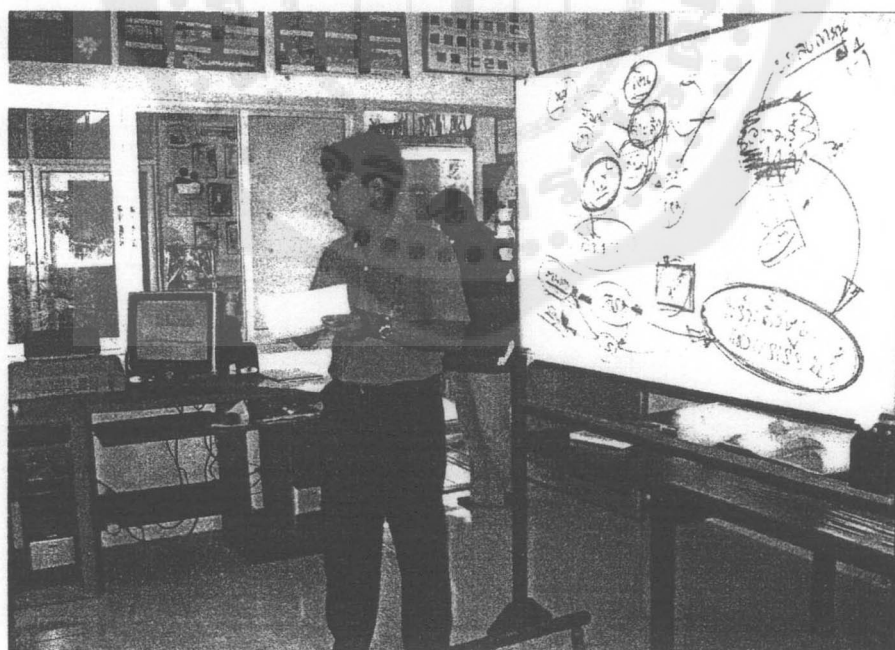
นายอนันตพล บุญชู นายอำเภอสามโก้ ให้เกียรติเป็นประธานเปิดเวทีแผนชุมชน
“การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้” ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอบทม

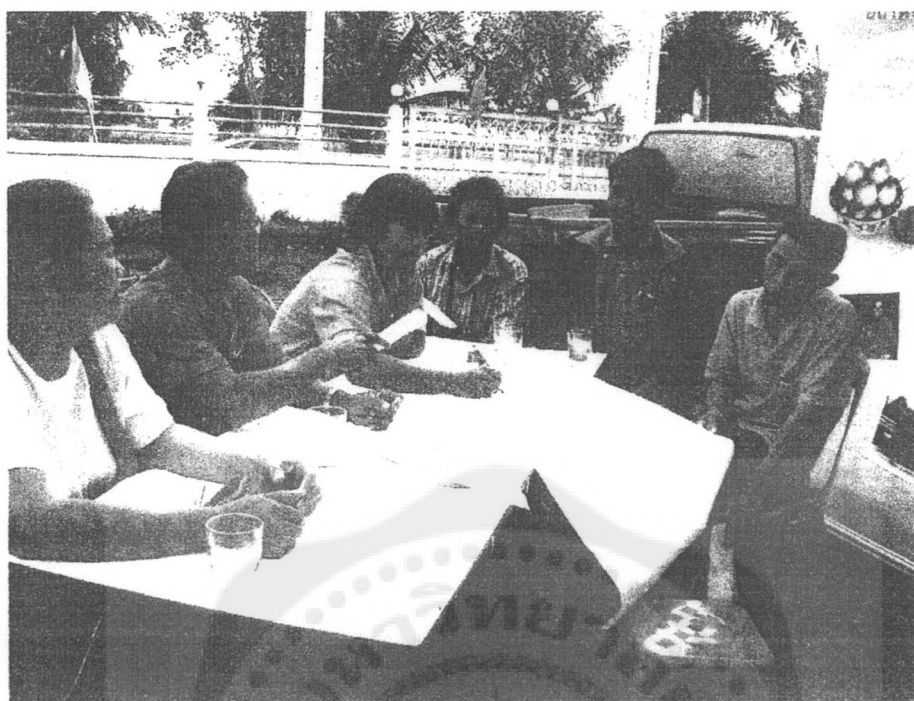
ว่าที่ร้อยตรี ดร.จิรวัดน์ นาคพนม ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการจัดเวทีแผนชุมชน
“การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้”

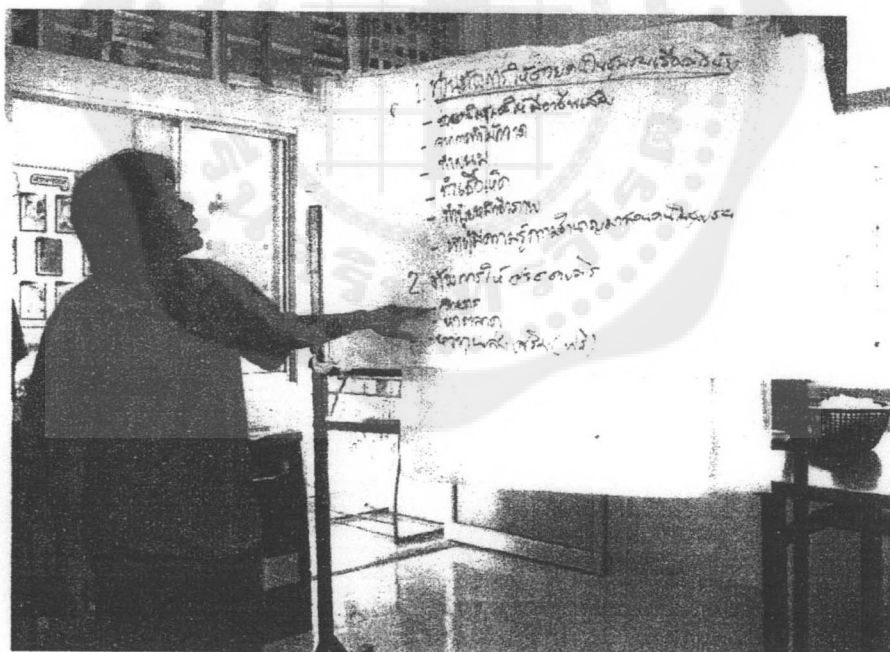
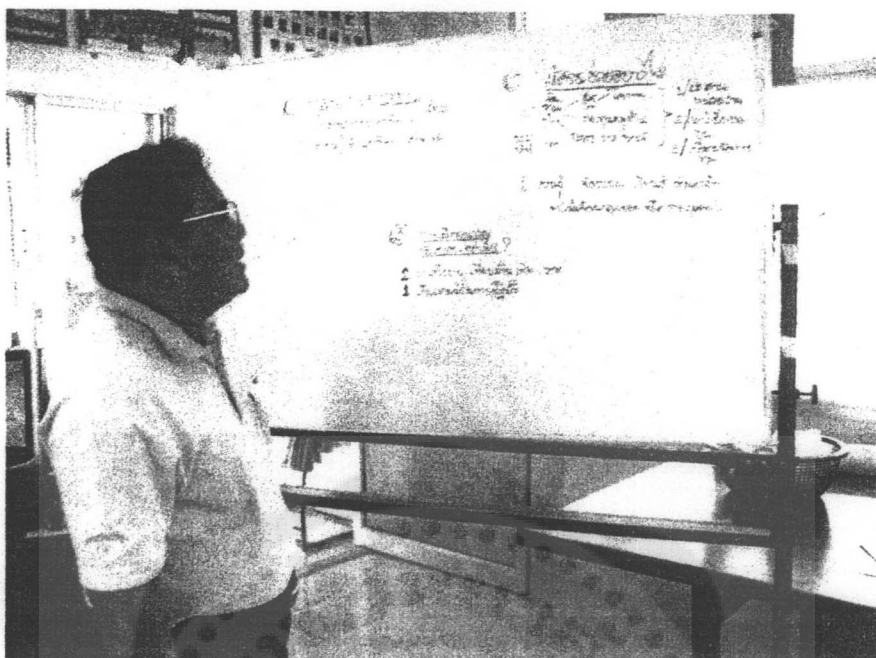
นายศิริ พิกุลขาว วิทยากร จาก กศน.สามโก้ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเวทีแผนชุมชนและชี้แจงบทบาทหน้าที่ของผู้เข้าร่วมเวทีแผนชุมชน

นายสมบัติ เกตุถาวร วิทยากร จาก กศน.แสวงหา บรรยายให้ความรู้เรื่อง “การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้” ก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างไร ชุมชนควรจะขับเคลื่อนอย่างไรและสัมพันธ์กับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างไร

การแลกเปลี่ยนความรู้ของสมาชิกแต่ละกลุ่ม โดยมีคณะผู้วิจัย
จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และทีมงานของ กศน.สามโก้
เป็นพี่เลี้ยงระหว่างการทำกิจกรรม

ตัวแทนกลุ่มนำเสนอข้อคิด ความต้องการและแนวทางในการมีส่วนร่วมพัฒนา
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้หมู่บ้าน ชุมชนตำบลบ่อทอง